

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ERENDİZ ATASÜ
DULLARA
YAS YAKIŞIR

A F A

Erendiz Atasü 1947'de Ankara'da doğdu. 1981 yılından bu yana çeşitli dergilerde öyküler yayınlandı, iki de öykü kitabı vardır: *Kadınlar da Vardır* ve *Lanetliler*. Bunlardan *Kadınlar da Vardır* ile yazar, 1982 Akademi Kitabevi Öykü Ödülünü, ayrıca bu kitapta yer alan "Yaşlı Bir Genç Kız" adlı öyküsü için de 1986'da Benazus Özel Ödülünü almıştır.

Halen eczalık dalında öğretim görevlisi olan Erendiz Atasü bir çocuk annesidir.

AFA – Kadın: 6
AFA – Yayınları: 61

Ekim,1988

© AFA Yayıncılık A.Ş.

**Bu kitabın her türlü yayın hakkı
AFA Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.**

Dizgi: AFA Yayıncılık A.Ş.

Baskı: Doğan Ofset

Kapak: Reyo Basımevi

**AFA Yayıncılık A.Ş., Babıali Cad. Sıhhiye Apt. 19/8
Cağaloğlu – İST. ☎: 526 39 80**

ERENDİZ ATASÜ

Dullara Yas Yakışır

İçindekiler

Aşka Dair 7

İkinci Aşkın Peşinde	9
Sevda İçin Tek Kişilik Ağıt	14
Can Yoldaşı	22
İnci, Satı, Erhan ve Durmuş	29

Yalnızlığa Dair 37

Bahçevan	39
Harput'ta Var Bir Kilise	45
Bayburtlu	56

Ve Kadınlara Dair 63

Yaşlı Bir Genç Kız	65
Yabancı Bir Göğün Altında	76
Madam Butterfly Ölmeyi Reddederse	90
Sevgi'nin Romanı	96

Çocukluğumu İstiyorum, Çocukluğumu Verin Bana 109

Kayısı Güülü	111
Kiraz Dalları	140

Dullara Yas Yakışır 167

Aşka Dair

İkinci Aşkın Peşinde

Sigara dumanı yüklü karanlık salonda herkes bir şeylerin peşindeydi, bilse de bilmesede... İçki ve sigara. Ve müzik. Bir kaşık rus salatası, haşlanmış yarım yumurta, dörtte bir salam... İki üç fıkra, neşeye öykünen üç beş kahkaha ve bir tutam gizli umut... İnce bir dilim salatalık, bir yudum içki ve bir avuç tatlı beklenti... Eğlenmeye, gevşemeye çalışan bir iki gergin yüz ve o maskenin altında sınırlı tutulması gerekli heyecan... Bir lokma beyaz peynir ve bir yudum içki daha... Yorgun bedenlerle bezgin ruhların gece sefası.

Orta yaşa gelmişse insan ne yapar? Saçları ağarmaya ve dökmeye yüz tutmuşsa, bedeni ufak tefek aksamalarla eskidiğini haber veriyorsa, göz altları torbalanmış, derisi pörsümeye koyulmuşsa... Gençlik düşleri ve umutları uzak ve silik izdüşümlerine dönüşmüşse... Düş kırıklıkları kalender bir aldırmaçlık doğurmuşsa... Geçim kaygısının, bakım ve onarım isteyen evlerin ve eşyanın, çocukların, patronların ve amirlerin; uğruna yarınların feda edildiği bugünlerin, uğruna uzak hedeflerin yüz üstü bırakıldığı, kısa hedeflerin herkes için ayrı ayrı çizildiği dar ve kapalı yaşantı koridorlarında eski dost yüzler, eski düşlerin uzak yansımalarına dönüşmüşse... Çocuk gürültüleri ve bozuk eşyayla dolu ev içlerinden başka sığınacak yer kalmamışsa... Her akşam sıcak bir umutla koşup gelinen ve her sabah soğuk bir öfkeyle kaçarcasına çıkıp gidilen ev içleri... İnsan ne yapar... Ve hâlâ yürünecek bir yirmi otuz yıl varsa... Kalabalık caddelerde ve taşıtlarda, başarısızlık korkusunun iyice grileştirdiği boz kurumlarda, hep bugünü elde edip yarını fırlatıp atarak yürünecek upuzun bir yirmi otuz yıl... Ne yapar insan? Nerede bulur karanlığına ışıklı görüntüler çizecek bir tutam aydınlığı... Bir görünüp bir kaybolursa bile bu ısıltı...

Henüz dokunulmuş bir avucun taze sıcaklığından tüten titreşimler... Yaşamın koyu ve ağır rengini umudun ve sevincin uçarılığına boyayan yumuşaklık... Neydi o? Hoplayan bir yürek, basıncı duyan kasıklar, nemlenen bir vajina, canlanan bir penis... Sonbahara doğru yeniden esen bahar rüzgarı... Pastırma yazı gibi bir şey... Neydi o? Uzak yılların ötesinden hayal meyal bugüne yansıyan... Birlikte yaratılan bir etki... Yanıbaşında oturan insanla yıllar önce... Belki yeni bir insanla, yeniden... Olabilir mi? Kim bilir?

Aşkı var edebilmek için diğer bir kişi gerekliyse eğer, hapsolunan daracık yaşam koridorlarında onu nereden bulmalı... En yakındaki, ev içindeki, gece yatakta, gündüz çocukların yanıbaşındaki yabancılaştıktan sonra... Şu karanlık salonda yan yana oturuşan hayat yoldaşından koptuktan sonra... Onu nerede bulmalı? Masanın karşı yanındakiler... Acaba, bir kez daha? Seninle olabilir mi?

Bir yudum içki ve özlem... Bir yudum daha ve müzik... Sigara dumanı yüklü havayı duygulanımların dalgalarıyla sarsan ezgi.

Görüyorum gözlerinde...

Görüyorum gülüşünde...

Özlediğim her şeyi... *

Aşk işte tıpkı böyle bir şeydi... Yıllar önceden anımsanan... Gözden göze, gülümsemeden gülümsemeye, sestten yüreğe, bedenden bedene akan iletişim... Karşılaşan bakışlar... Hep aynı soru... Acaba, seninle? Olabilir mi? Uyumlu iç çekişler... Birbirinin karısıyla, kocasıyla dansederken, yavaş yavaş, usul usul sözedilen aynı gündelik sıızlanmalar... Mayın dolu bir tarlada sakınarak yürürcesine, adım adım ve ürkek... Hız yok, acele yok, yorulmamalı. Önlem almalı... İrkilmeden, küçük değinmelerle araştırılan ortak yanlar... Aman, yavaş... Aman, dikkat... Bulunuveren bir benzerlik, küçük

bir ferahlama... Sözle ya da hafif bir dokunuşla yeni bir atılım... Duraksayarak ve sakınımlı... Olmazsa hemen geri çekilebilmek için, zarar görmeden... Aman dikkat! Coşku yoktu, yasaktı... Peki, aşk neredeydi?

Yeniden ele geçebilir miydi? Kısacık bir süre için bile olsa, bir kez daha yaşanabilir miydi? Bedeli ne olursa olsun. Yoo, bedel ödemeyi kim ister, tüm bir yaşamın ağırlığını yük beygiri gibi taşıdıktan sonra... Bedeli olmayan bir aşk yaşanabilir miydi? Ah, aşk şöyle bir görünürse, sanki her şeyin pası silinecekti. İnsanın çocukları daha sevimli, eşi daha katlanılır, evi daha ferah, iş arkadaşları daha iyi huylu olacak, eli bollanacaktı... İşleri kolaylaşacacaktı. Yağmurlar bile güneş yüzlü gülümseyecekti... Hastalık, işsizlik, hapislik olmayacaktı... Tek, aşk varolsaydı... Yüzyıllardır şarkılar, masallar, ninniler, öyküler, türküler hep bunu söylemişti... Tek, aşk varolsaydı... Söylence şu küçük eğlenti salonunun karanlık ve dumanlı havasını dolduruyordu, damla damla, insanların özlemlerinden, düşlemlerinden, imgelerinden süzüle süzüle...

Saçlarında parıldayan güneş ışığını görmek istiyorum.

Ve sana seni sevdiğimi söylemek...

Neredesin? Yalnızlık mı çekiyorsun?

Yoksa seni seven bir başkası mı var?*

Aşk işte tıpkı böyle bir şeydi... Bir umut, bir umutsuzluk... Bir güven, bir güvensizlik... Uzun yıllar ötesinden anımsanan... Yeniden doğabilir miydi?

Ruhu hafif hafif saran aynı hüznü dalgalanma... Boğazı yakan duyarlık, hiç yoktan varolan ağlama isteği, apansız bastıran sevinç... Tıpkı eskisi gibi... Deriyi ürperten eski esinti... Bedenin ve ruhun katı sınırlarını yumuşatıp saydamlaştıran, geçirgenleştiren aynı titreşim... Uzak yıllardan anımsanan... Birleşen iki canlı hücresinin arasındaki zarın yavaş yavaş çözülmesi gibi bir şey... İşte öyleydi aşk. Ve yeniden varoluyordu... Sonbaharda patlayan pas-

tırma yazı gibi. Bir mucize gibiydi...

Aman dikkat, aman sakın! Aman ürkütme! Aman yavaş! Aman canın acımasın! Artık çocuk değilsin. Genç bile değilsin. Çoluk çocuğunu düşün... İyi namını... Dedikoduyu... Dikkat, dikkat! Yavaş, yavaş... Coşku ve güven yok... Peki, aşk nerede?

Alt tarafı, nedir istediğin? Felekten birkaç güzel anı çalmak... Alışılmış bedenlerin, yaşama hükmeden çocukların, usanılmış ev içlerinin sana tanımadığı güzelliği bulmak... Mutluluğu... Dikkat et de elmayı kopartmak için ağaca uzanırken ayağın taştan kaymasın... Dikkat et, elmanın tadı başka tatları bastırmasın... İşte tıpkı böyle bir şeydi bu yaşanan... Aşk gibi bir şey... Gene de aşk değildi... Yavaş, sakınlı ve coşkusuzdu....

Aşk gibiydi de nedir içimde büyüüp duran bu boşluk, örülecek gibiyken derinleşen bu çatlak...

Senin sakınının acı veriyor bana...

Başka ne yapabiliriz ki? Çocuklarını düşün... Kocanı... Eşi dostu...

Gözünü seveyim dikkatli ol. Gebe kalmak istemiyorum.

Kürtaj olursun.

Her şeyi bir yana bırak... Parayı nereden bulurum?

Başkalarının önünde beni bu kadar görmezlikten gelmesen de olur.

Çıldırдың mı sen? Dedikoduya mı yol açmak istiyorsun?

Eskiden böyle değildin.

Eskiden başkaydı.

Herkesin ilişkimizi bildiğini mi sanıyorsun?

Öğrenebilirler.

Suçluluk senin kafanın içinde.

Çürük çıkan, tadı kaçan elma. Aşka benziyordu da, nedir bu içimde çoğalan yalnızlık. Aşk değil bu, aşkın benzeri, iyi çizilmiş bir iğretilemesi. Niteliksizi.

Sokaklarda her şeyin sahtesinin satıldığı bir zaman ve mekandaydılar... Sahtesinin ve kötüsünün... Çürük sebzeler, vurularak olgunlaştırılmış meyveler, mikrop lu çörekler... Yıkılıveren binalar, iyileştirmeyen ilaçlar, sahte sevgiler, yalan dostluklar... Sigara dumanı yüklü karanlık salonda her şeyin sahtesi vardı, bozugu, niteliksizi... Bayatlamış rus salataları, kokuşmuş salamlar, iyice sulandırılmış içkiler, cazırtılı bir orkestra... Ve mutsuz evlilikler...

Sigara dumanı yüklü karanlık salonda herkes bir şeylerin peşindeydi. Ele geçmeyen, geçemeyen bir şeylerin... Aşkın istedikleri onlarda yoktu; içtenlik ve canlılık, gerçeklik ve arınmışlık ve kendini veriş... Yorgundular, yoktu onlarda böyle şeyler... İkinci aşkta yeni bir aşk türü yaratamazlardı. Kimsenin kimseye bir şey vaa-detmediği, kimsenin kimseye bir şey borçlu olmadığı, zorlamalardan uzak dürüst bir ilişkiyi yeşertemezlerdi. Birbirini izleyen, birbirinin aynı yirmidört saatlerin, onarım bekleyen eşyanın; en güzel ve en acı anları, aydınlık ve karanlık gelecekleri paylaşma zorunluluğunun, birbirinden her zaman her şeyi bekleme alışkanlığının artık ev içlerinde yaşatmadığı dürüstlüğü ve kendiliğindenliği bu yeni aşkta bulabilirlerdi oysa ki... Bir ezginin başlattığı bu duygusalılıkta, başkalarının beklediği, istediği kişiyi değil, kendilerini, yalnızca kendilerini olabilme özgürlüğünü, yalnlığını, duruluğunu yaşayabilirlerdi... Ama olamazdı... Çünkü evlerde, işyerlerinde, eğlence salonlarında her şey satılıktı, gülümsemeler bile... Her şeyin karşılığı çıkarlardı ve hiçbir şeyinki duygular değildi. Ve her şeyin sahtesi satışa çıkartılmıştı. Sahteye çabuk alışmışlardı, özgünlükleri koruyamamış, ellerinden düşürmüşlerdi... Yorulmuşlardı... Dört bir yandan onları kuşatan sahteliklerin tüketiciliğini farkedemeyecek kadar... Bitmişler, yok olmuşlardı... Gölge oyunlarının kartondan kesilmiş çizimleri gibiydiler. Aşk onları terketmişti.

Sevda İçin Tek Kişilik Ağıt

Kadın önlerindeki masanın damalı örtüsünü tırnağıyla çiziyordu. Ne diye buradalardı? Onbeş yıl sonra karşılıklı içilen birer fincan kahve... Ona baktı; yaşlanmış, şişmanlamıştı. Geçmişiyse hesaplaşmasını bir türlü bitirememiş insanların yorgunluğu vardı, çizgileri sarkmış yüzünde. Gülümsemesi buruk, bakışları donuktu. Oysa eskiden gözlerinin içi gülerdi. Erkek gururunun dile gelmesine izin vermediği sınırsız duygular fışkırırdı, şimdi buzlu bir camla örtülü kahverengi bakışlarından. En çok gözlerini sevmişti kadın; adamın zaman zaman kırıcı sözlerine karşı dostu gözlerdi... Adamla birlikte, adama karşı yürüttüğü mücadelede suç ortağıydılar, taa bu garip kaçıp kovalamacadan yorulup da vazgeçinceye dek, onbeş yıl önce. İlk yorgunluğuydu bu kadının, sonra başkalarının izlediği.

Hayatın tortusu gözlerdeki ve yürekteki pırlıltıyı siliyordu. Adamın karşısına oturalı beri kendini daha yaşlı ve yorgun hissediyordu. Gerçekten geriye dönülebileceğini mi sanıyordu? Onu ne çok düşünmüş, bu karşılaşmayı ne çok düşlemişti... Ve onu tümüyle unutmuştu. Külün içindeki köz gibi durmuştu adamın anısı onbeş yıldır, hem orada, hem değil. Ve işte şimdi karşı karşıyaydılar. Gündelik hayatın yavan ayrıntılarında gezinen tek tük tümcelemlerle ne yapacaklarını bilmeksizin. İşlerinden, anne babalarından sözettiler. Ve sustular. Adam zaten hep az konuşurdu. Kadın adama bakıyor, sessizliği nasıl aşacağını bilemiyordu. Gözlerin dili zamana dayanamamıştı. Üstelik, adamın suskunluğu dilinden gözlerine yükselmışti, geçen yıllarda. Kızını sordu adama. Adamın durgun yüzü, sevginin dokunuşuyla kıpırdadı.

- Genç kız oluyor, dedi, sesinde bastıramadığı övünç titreşimleriyle... Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Kadın adamın kızını anımsadı, içinde hafif bir sızı. Küçük, tombul, şirin bir çocuktan onu gördüğünde. Kadın burulmuş, "bizim çocuğumuz olabilirdi" diye düşünmüştü. Kucağına alıp sevmiştii onu. Nasıl da cana yakındı, kadına sokulmuş, ufacak elleriyle kadının yüzünü okşamıştı. Küçük kızın yıllar öncede kalmış dokunuşunu hissetti yanaklarında. Şimdi görse tanıyamayacağını düşündü. İçindeki sızı katılaşıp dondu. Yılların ağırlığını duydu. Geçmiş, acı yüküyle abanmıştı üzerine. Kırgınlıklar, göz yaşları, çıldırtıcı yitirme korkuları, uykusuz geceler ve ayrılık... Geçmiş ve gençliğini geri istediğinden kuşkuya düştü.

Kuşku... Gençlikle orta yaş arasındaki fark buydu işte... İnançlar yerini kuşkuya terketmişti. Saf ve mutlak sanılan her şeyin içinden ikinci anlamlar dökülmüştü orta yaşa doğru, gençlikte giz olan... Belki yaşlılıkta yeniden inançlara dönülürdü, kim bilir, kuşkuların gerilimine ya da insanı ittikleri anlamsızlığa dayanılamayıp... Şimdiyse kuşku çağıydı. Zaman duyguları değiştirmiş, sözleri yalanlamıştı, akıp giderken yürekte derin oyuklar açmıştı. Hiçbir şeyin değeri kalmamıştı. Ne sözlerin, ne duyguların ne de yürek yaralarının... Zaman aklın üstünlüğünü kurmuştu. Terketmelerin, terkedilmelerin acısını tatlı intikamların sıcak buğusuyla boğmamış; duru, serin açıklamalar geliştirmişti. Buruk alaycılığın bulaştığı bir güçlülük yaratmıştı. Kadın, karşısındaki adamın simgelediği ilk gençlik yorgunluğundan sonra daha da bitkin düşmüştü yaşadıkça... Ve sonra, "lanet olası hayat" demişti. "Sırtımı yere getiremeyeceksin. Senin hakkından bir başıma geleceğim..." Dediğini yapmış ya da öyle sanmıştı... "Çıt" sesleri duyulmaz olmuştun artık içinde. "Çıt"... Kırılmanın sesi. Hayata karşı hazırlıksız yüreğin çatlayan kılcallarının sesi... Hafif bir vuruşla porselenin kırılan dokusunu bölen ince, belirsiz ama onarılmaz çatlaklar gibi... Kaba saba, dayanıklı bir metalle kaplanmıştı duyguları. Sonra bir gün, uzun sürmüş bir kışın ardından ilk yaz esintisini özler gibi,

apansız özleyivermişti gençliğini...

Yalım yalım büyümüştü içindeki özlem, tekdüze günlerde. Sanki geçmişinde yaşanmaya değer, yalnızca adamla paylaşılmış zamandı. Sanki geleceğin en ışıltılı vaadi, gene o günlere dönmek olacaktı. Yağmurun sesi, taze toprak kokusu, şarkı sözleri, sokak isimleri ona adamı düşündürdü. İlk aşk unutulmaz diye boşuna mı demişlerdi? Anımsanan hep güzelliklerdi; acıya, düş kırıklıklarına ne olmuştu? Derken bir gün adama rastladı. Ayaküstü bir karşılaşmaydı. Özlem gözlerinde şavkımış, oradan adama yansımıştı. Adamın da onu özlediğini bildi. Sonra, çekingenlikler ve gündelik küçük engeller girdi araya. Hayat engellerle savaşmanın yorgunluğuna değer miydi? Gençliğin dağ deviren enerjisi tükenmişti. Ama özlem dinmedi, büyüüp durdu, düşlerle kucak kucağa. Bölük pörçük gençlik düşlerini orta yaşında sarıp sarmalamış, adamın imgesinde bütünleştirmişti. Kim bilir, belki yalnızlığında ve küskünlüğünde adam da aynı şeyi yapmıştı; onun için şimdi susuyordu. Düşlerin ve anıların tülünü sözler sivri uçlu makaslar gibi paralamasın diye... Bir kez daha dağılırlarsa, yeniden biraraya toplanması imkansızdı düşlerin... Salt anıları güzelleştirmek için olsa bile... Oysa susuş eziyordu geçmiş.

Kadın, "boşandım" diyemedi, dilinin ucundaydı sözcükler... İkisi de birbirlerinin biten evliliklerini biliyorlar ve susuyorlardı. "Evliliğiyle hesaplaşması sürüyordur" diye düşündü kadın. Öyleydi adam; geçmişini varlığının uyumlu bir parçası gibi taşıyamazdı bir türlü. Onbeş yıl gerilerde, kadından önceki hayatıyla didişip durmuştu. Kendisiyle kavgası hiç bitmezdi; içinde yok edici bir yangın vardı sanki. Alevler kadına da sıçramış, ayrılmışlardı. Yıllar ve tükettikleri evlilikleri boyu uzaktan izlemişlerdi birbirlerini... Gençlik anısı...

Yorgunluğuna, orta yaşına, adamın onu terketmeyen anısına karşın, kadın yeni birisinden hoşlanmaya başlamıştı bir süredir.

Yüreğine ince ince yayılan, ürkek bir duyguydu bu, mutlu anlarda huzura benzeyen... Mutsuzluktaysa... Acı, hep aynı acıdır, öyle değil mi? Kadın coşan, taşan, deprem gibi sarsan duyguları özlüyordu, yeniden onlara kapılabileceğini sanmasa da... Sevincin içinde patlamasını... Belki, anıların yarattığı kuşku, hep tetikte olma durumu ket vuruyordu duygularına. Anılardaki acıları çağrıştıran yeni ilişkiler... Her ilişkide yinelenen benzerliklerin yorgunluğu... Yeni bir sevgide yalnızca "şimdiyle" yetinebileceğini sanmıştı. Oysa, gene geleceği istiyordu işte... Bugünü aşıp yarına ulaşmayı... Ama duygularını bastıran bilincinin sevimsiz sesi susmuyordu. Gelecek yoktu, her şey sona ermeye yargılıydı. Bitenlerin dinmeyen sızısı, yaşanmış ayrılıkların hüznü... Hiçbir yeni sevgili, bir daha güneşi ona avucunda sunamayacaktı; kimse yıldızları yağmur gibi yağdıramayacaktı... Gençliğini özlüyordu. Artık aldanmayacak, bu acıyı yaşamayacaktı. "Sakın aldanıyor olmayım?" sorusunun elinde işkence çekecekti bundan böyle. Geçmişini geri istiyordu, küllerin içindeki közü, yabancıları olmadığı acıları, yıldız yağmurunu...

Kararını vermişti. Adama uğrayıp, "hadi, birlikte birer fincan kahve içelim," dedi. Sesinin pürüzsüz çıkmasına uğraşıyordu. Yanakları pembeleşmiş, dudağının kıyısındaki kas titremişti. Adam, şaşkın ve dikkatli inceliyordu kadının yüzünü; yanılmak istemiyordu. Sevinç ışıldamamıştı adamın gözlerinde. "Kötü bir zaman seçtim" diye geçirdi içinden kadın. "İşim var diyecek." Bir an dünyanın sonu geldi sandı... Hemen aldırmazlığını kuşanıp duygularını koruyan metal zırhına büründü. Adam, beceriksiz bir aceleyle, "evet, tabii, hemen çıkalım," diye kekeliyordu; masanın üzerindeki kalemligi devirmişti. Heyecanlanınca sakarlaştığını anımsayıverdi kadın; anaç bir sevecenlik duydu; aldırmazlığından soyunmuş, içine huzur dolmuştu kısacık bir süre. Huzur çabucak yerini tedirginlikle değiştirecekti.

Yıllar sonra adamın yanında yürümeyi garipsiyordu. Adam onu rahatlatmıyordu; sessiz, durgun, kapanıktı. Kadının sıkıntısı böyle başladı ve adam sustukça çoğaldı.

"Senden başkasını sevmeyeceğim" demişti adam ona bir zamanlar... Damalı örtülere karşı anımsandığında, arabesk bir şarkının başlığı kadar ucuz ve yalancı bir tümce... oysa yürekte söylenmişti. Yürek hep, "her zaman, hep seninle" der; "bir daha hiçbir zaman, başkasıyla asla" der. Kendi dilinde gerçeği söyler. Yürek hâlâ aynı şeyleri söylüyor ve dinliyordu, yeni sevgiliyle bile. Yalancı yürek... Hayalci yürek... Akıl ve bellek onu yalanlar, başka bir dil konuşur onlar. Kötü niyetli, içten pazarlıklı akıl, bozguncu bellek... Yaşamın bize seslenen dilleri çeşit çeşitti; karışıklığı yaratan da buydu. Birinde gerçek olan, diğerinde yalan...

Kadın belleğin iki yönlü davranışlarından usanmıştı. Yeni sevgiliyle aklın yandaşıydı bellek, eski sevgiliyle düşlerin... Aynı adam mıydı bir zamanlar tenini ilkyaza kavuşmuş toprak gibi uyandıran... Karşı kıyılardan bakıyorlardı şimdi birbirlerine, aralarında ayrı geçen onbeş yıla sığdırılmış iki hayatın paylaşılmamışlığı... Suskunluk eritilebilir, köz yeniden tutuşabilir miydi? Kadın buraya gelirken beklediğinin gerçekleşmeyeceğini seziyordu. Sözleri kaldıramayan anılar, dokunuşa nasıl dayanabilirdi? Gene de adamla içten bir şeyler konuşmak istiyordu. Yalnızca damalı örtülerin tanıklığında gizlenecek, yinelenmeyecek, gelişmeyecek bile olsa, özlü bir an paylaşmak istiyordu; sonradan "yaşandı" denilebilecek... Ömür anıları savurup atacak kadar mı uzundu? Adama dostlukla gülümsedi. Adamsa başka bir iklim geçmişti. Yorgunluk silinmişti kadının yüzüne doğrulttuğu gözlerinden, meydan okuyordu sanki. Kadın adamın ruh hallerini anımsadı yıllar önceden, irkildi... Eziklikle tepeden bakma arasında gidip gelirdi adam. Kadının içine dokunurdu onun ezikliği, yenilmesine dayanamazdı adamın; acısını hafifletmek için omuzunun yarısını fedaya ha-

zırdı bir zamanlar... Onun alıcı kuş bakışlarının altındaysa aşağılanırdı; ya acıma bölerdi kadını bin parçaya, ya aşağılanmaya duyduğu öfke ve başkaldırı... Bir türlü bir tümlük olamazdı adamın yanında. Hep böyle başlardı adamın tutkusu, önceki güzelliği yıkarak... Adam geriye kaykılmış, kadının bedenini inceliyordu, gözleri apaçık bir anlamla deliyordu tenini. Sonunda, kendine ait bu varlığa sahip çıkmaya karar vermişti. Karşı konulabileceğini aklına bile getirmeyen bir irade yüzlüyordu kadını damalı örtünün öbür kıyısından: Bir zamanlar, kadın ulaşılmaz bir doruktayken adamın yüzünde beliren yalvarışa ne olmuştu?

"Demek bunun için susuyordu," diye düşündü kadın. "Karar veremiyordu, olasılıkları, riskleri, kim bilir daha neleri hesap ediyordu. Ne anılarımızın güzelliği önemli onun için ne de aramızdaki doldurulmaz boşluk..." Yoo, hayır böylesi değildi kadının düşlediği. Hiç beklenmedik bir anda içinden gelen "çıt" sesini duydu. Savunmasını bölen sivri ve hain bir acı. İkisinin birbirlerinin anılarında durdukları yerler nasıl da farklıydı... Sonradan ısıklık çalarak uzaklaşabileceği yalnızca kendine ait bir hazzın peşindeydi adam. Yoksa önceki suskunluğu ve sonraki saldırgan bakışları, göstermek istemediği incinmişlikleri, yaraları, zamanın izlerini gizleyen bir kalkan mıydı, tıpkı kendi zırhı gibi? Güvensizliğini ancak buyurganlıkla mı örtebiliyordu adam? Kadın soruları silkeledi aklından; yıllar sonra gelen acının kösnül esrikliğine kaptırmıştı kendini, acının tadından ayrılmak istemiyordu. Adam hâlâ dimdik bakıyordu ona, gözlerinde yanan keyifli ışıkla; hoşnuttu kendinden. Kadının beyninde sorular doğuran tedirginlik, kabaran öfkesinin içinde kayboldu. "Anlatsaydı, söyleseydi, iletseydi, susmasaydı" diye düşündü hınçla... Kendi haklılığına tutundu sınıksız. Ancak böyle ayakta kalabiliyordu.

Adam garsonu çağırması, hesabı istiyordu.

– Kalkalın, dedi, seni evc bırakayın.

Takındığı kendine güvenen patron edası gülünçtü. Eskiden olsa kadına sevimli gelebilir miydi? Adamın buyurganlığına karşı koymak isterken, bir yandan da onurlandığı, mutlandığı bir zamanı yaşamış mıydı kadın? Şimdiyse uyumak ve şu damalı örtüleri ve bu karşılaşmayı hemen unutmak istiyordu. Unutamayacağını biliyordu. Bugün de anılar arasındaki yerini alacak, başka anıları çağrıştıracaktı, kadının içini sızlatarak. Zaman, buluşmayı acıdan ve hınçtan arındıracak, geriye yitirilmiş bir fırsat kalacaktı... Evde yalnızdı. Her şey ne kadar uygun ve kolaydı... Bir zamanlar imkansız olan her şey... Şu saçma duyarlıklardan kurtulmalıydı, buluşmayı kendisi hazırlamamış mıydı? Yüreğinin küllerini eşeledi, yakalamaya çalıştıkça köz sönüyordu. Son yaz günlerinin bezgin durgunluğu gibiydi duyguların iklimi. Kıvılcım yaratacak zayıf bir esinti bile yoktu. Belki çok eskiden, kadın olmanın başka yolunu bilmezken, boyun eğmekten gizli gizli hoşlanmıştı; artık kendisi olmayan bir genç kızken. Az önce yüreğini karartan acı ve öfke silinmişti. Şimdi her şey apak bir sayfa gibiydi, aydınlık ve boş. Yıllardır dolanıp durduğu hayat labirentlerinde, adamı seven kendini yitirmişti; hepsi buydu...

– Sağ ol, dedi, ne iyi olurdu. Ama imkansız. Başkasına sözüm var.

Adamın yüzüne bakmaya cesaret edemeden çantasını toplamaya koyuldu; orada göreceği düş kırıklığına, yıllar sonra bile yüreği dayanamayacaktı. Adama acı çektirmekten hâlâ nefret ediyordu. Mahcup olmuştu sanki... Aldatmıştı onu, oyun oynamıştı. Cesaretini toplayıp göz ucuyla adamı süzdü; yalnızca yorgun bir aldırılmazlık gördü. Gerilim bitmiş, adam neredeyse rahatlamıştı, sınava girmekten kurtulmuş bir öğrenci gibi. Kadın kendi kıyısında tek başına kalmıştı. Yoksa onbeş yıl önce de böyle yalnız mıydı? Anımsadıkları belleğinin oyunundan başka bir şey değil miydi? Adamla hep böyle, uzak ve karşı kıyılardan bakışıp tek kişilik

duyarlıklarını tek başlarına mı yaşamışlardı... Kadın gövdesini boşalmış gibi duyumsuyordu; ağırlığı kalmamıştı sanki, sıvılaşmıştı. Geçmişinin yaşanmaya değen tek dönemi bir yanılısama mıydı? Aldatılan, oyuna gelen kendisi miydi? Geçmiş ağırbaşlılığını yitirmiş, saçma sapan bir farsa dönüşmüştü. Neşesiz bir kahkaha yükseldi kadının içinden, dudaklarına varmadan bastırdı onu. Kendini bir karikatürün parçası gibi duydu. İlişkileri kapanmamış, kapanmayacak bir paranteze benziyordu; uyandırdığı merak hiç duyurulmayacaktı. Yarım kalmış ve kalacak bir şarkının hüznünlü çekiciliğini, ikisinin arasında boş yere aramaktan vazgeçmeliydi. Anıların basıncı kalkmış, kadın geriye kalan boşlukta akmaya başlamıştı, mutlak yalnızlığın burukluğu ve tanımadığı bir özgürlüğün tadıyla. Hayatın en yaşanılabilir bölümü ardında kalmadıysa, neredeydi? Hâlâ önünde mi? Belki... Belki de hayatın en yaşanılabilir deneyimi onu atlayıp geçmişti. Belki böyle bir şey yoktu. En büyük yanılısama buydu...

Adama elini uzatıp,

– Hoşça kal, dedi.

Gizli kalmış bir buz kristalinin keskin ve soğuk ışıltısını içinde taşıyarak yürüyüp gitti.

Can Yoldaşı

Gelini getirmeye Tokat'a Hacı Emmi gitmişti. Seyit'e Ankara'da kalıp yeni evliliğine hazırlanmak düştü. Evden rahmetlinin izlerini silmek, çocuklara yeni bir annenin geleceğini bildirmek, kendisine damatlık takım elbise satın almak... Ölen kadının görünürdeki izlerini silmek kolaydı. Televizyonun üstünde duran aile fotoğraflarını kaldırdın mı tamam... Ama ya görünmeyenler... Bu evin her yerinde, her tahtasında, her örtüsündeydi. Ev yapılırken taşlarını sırtında taşımıştı Rahmetli, harcına oluk gibi ter akıtmıştı. Artık var olmayan kollarının gücü, süzülüp de ova ova sakız ettiği tahtaların, sile sile parıldattığı camların yapısına karışmıştı. Onun izlerinden kurtulmak için pamuğunu havalandırdığı tüm şilteleri, yatakları, yastıkları; diktığı çarşafları, kılıfları, gözünün nurunu, elinin emeğini döktüğü işlemeli, dantelli örtüleri yok etmek gerekirdi.

Seyit hüzünlü müydü, sevinçli mi bilemiyordu. Yeni gelini yalnız bir kez, Hacı Emmi'yle birlikte gittikleri Tokat'ta görmüştü. Efendiden bir hatuna benzerdi. Karısının uzayıp giden hastalığı, hastane, ilaç giderleri, para sıkıntısı, her gün evle hastane arasındaki zorlu yolculuk, kalabalık, itiş kakış, soğuk, yağmur, sis, yorgunluk, evin, çocukların perişanlığı duyguları donduran uyuşturucu gibi aşırı bir dinginlik vermişti Seyit'e. Kanseri demişlerdi karısına, cilt kanseri. Her yanında yaralar açılmış, çok çekmiş, avaz avaz bağırıyordu. Ölüm bir kurtuluş gibi yetişmişti imdada.

Yaklaşan baharla birlikte Seyit, kendisinin ve üç çocuğunun yaşamına yeni bir düzen vermeyi düşündü. En büyük çocuğu Çiçek, onsekizindeydi, büyük oğlu Hasan ondördünü sürüyordu, en ufakları Kemal henüz beş yaşındaydı. Eve bir kadın, çocuklara bir

ana gerekliydi. Evlenmeye karar verdi. Genç sayılmazdı artık, kırkyedi yaşındaydı, evlenecekse bu işi bir an önce çözmeliydi. Durumu Hacı Emmisi'ne açtı. Onun karısının Tokat'ta bir akrabası varmış, kırk kırkbeş yaşlarında, çocuksuz, kimsesiz bir dul. Evlere temizliğe gidermiş, artık yorulmuş, kendi evini bilmek dilermiş. Helal süt emmiş, namuslu, iyi huylu bir hatunmuş.

– İyi, demişti Seyit, daha ne olsun, bundan iyisi can sağlığı. Çocuklara iyi ana olsun yeter, daha ne isterim...

Gülizar'ın üvey analık etmeyeceğine Hacı Emmi kefilmiş. Yalnız bir isteği varmış Gülizar'ın. "İlle de belediye nikahıyla evlenecem" dermiş. Seyit kabul etti, böylece iş halloldu. Seyit usule uyup Hacı Emmi'yle birlikte Tokat'a Gülizar'a görücülüğe gitti. Yüzüne bile pek dikkat etmedi hatunun. Kısaya yakın boylu, tıknaz, akça pakça bir kadındı.

Gülizar'ın yerleşme günü gelip çatmıştı işte. Gece bu evde kalacaktı. Belediye nikahı ertesi gündü. O günün sabahı Hacı Emmi'nin karısı Dürdane Yenge uğrayıp çocukları sıkıladı. Öğleden sonra yeni anneleri geliyordu. Sakındı ha, bir saygısızlık etmesinlerdi. Ve Gülizar geldiğinde, evde babalarıyla yalnız kalacağı sıra, ayak altında dolaşmasınlardı. Gece düzenlenecek eğlentide, zinhar surat asıp bir köşeye büzülüneycerdi... Falan, filan...

Çiçek ve Hasan, yengeyi uslu uslu dinlediler. Hiç ses etmediler. Dürdane Yenge ayrıldıktan sonra Hasan, ablasına döndü, titrememesine çalıştığı bir sesle,

– Ben çıkıyorum, dedi... Akşama dek gelmem, dolaşacağım...

İçinde bir ateş yanıyordu sanki. Başını alıp dağlara kaçmak istiyordu. Koşar adım yokuş yukarı vurdu. Oradan yokuş aşağı... Gene yokuş yukarı... Evden çıkarken ceketini unutmuştu, gömleğinin önü açıldı. Deli deli esen bahar rüzgarı yüzünü ve göğsünü kamçılıyordu, Hasan farkında değildi. Kentin bir ucundaki mahallesinden kent merkezine fırtına gibi vardı. Kendinden üç yaş büyük

amcaoğlu Rahmi'nin çalıştığı imalathaneye daldı. Rahmi'nin yanına koştu.

– Üvey anamız bugün geliyor, dedi...

Başkaca diyemedi. Rahmi kollarını açmış, onu kucaklamıştı. Başını amcaoğlunun omuzuna gömdü; ağladı, ağladı, ağladı...

Çiçek, kardeşi gittikten sonra, yatağının kıyısına ilişip kalmıştı. İçinde anlatılmaz bir acı düğümleniyordu. Babası içeri tarafa süsleniyordu. Damatlıklarını giymiş, az önce traş olmuş, şimdi de kolonya sürünüyordu. Çiçek mide bulantısı benzeri bir tiksinti duydu. Uyuşup durduğu şiltenin üstünden ani bir öfkeyle fırladı, babasının yanına vardı.

– Evlenmen şart mıydı? diye sordu çakmak çakmak gözlerle, anamın kemikleri soğumadı daha.

Nefesinde öfke tütüyordu. Seyit afallamıştı. Kolonyasından kızına döndü. Gözlerindeki hırsı görüp şaşıtı. O, yalnızca gerekeni yapıyordu, ne eksik, ne fazla... Yumuşak bir sesle,

– Kızım, dedi, bugün yarın sana bir kısmet çıkar, evlenir gidersin... Bu eve bir kadın, Kemal'e bir ana lazım... Bize kim bakar...

Çiçek ses etmedi. Bir süre sonra dayanamadı, gene patlayıverdi.

– Yani, bunun için mi evleniyorsun?

– Ne için?

– Bakılmak için? Yani anam gibi olmayacak mı? Onun yerini tutmayacak mı? Onu sevmeyecek misin?

Öfkesi tükenmişti. Sesi kırık döküktü. Dudağı ağlamak üzere olan küçük bir kız çocuğununki gibi bükülmüş, yüzü genç kızlık alımını yitirmiş, hepten küçük ve çaresiz bir çocuğunkine dönmüştü. Seyit kızını kucaklamak için güçlü bir istek duydu. Elinin tersiyle itti bu isteği. Onun yerine babalığını vurgulayan sesiyle,

– Yerini tutacak ya! Kızım, anamın yerine geleceğin anamız olacak

ve siz onu sayacaksınız, dedi.

Çiçek dönüp yatağına oturdu gene. İçindeki acı düğümü çözülmemişti. Seyit bir süre kızının ardından bakakaldı. "Onu sevmeyecek misin?" "Sevmek..." "Bu kız çok fazla fotoroman mıdır nedir, ondan okuyor..." diye geçirdi içinden. "Anamın yerini tutmayacak mı!" Tutmazdı ya... İnsan bir kez daha yirmi yaşına dönebilir miydi? Bir kez daha köyden Ankara'ya göçer miydi? Bir kez daha parklarda, caddelerde ırgatlık için beklesip yarı aç yarı tok gezebilir miydi? Umuttan başka tutunacak dal yokken, gaz lambasının karanlık ışığında, genç bir boğa gibi sevişebilir miydi? Bir erkek, bir daha ilk kez baba olabilir miydi? Taştan topraktan, yoktan var ettiği evine şöyle bir kurulup o evi birlikte yarattığı kadınının pişirdiği kahveyi höpürdetebilir miydi? Seyit geriye dönüp bir kez daha delikanlı Seyit'den orta yaşlı yorgun Seyit'e değişebilir miydi? Tutmazdı ya, elbette tutmazdı...

Öğleden sonra, Dürdane Yenge, Gülizar'ı getirdi. Gülizar, başında örtüsü, elinde bavulu, yüzünde çekingen bir gülümseme, kapıda dikiliyordu. Seyit ellerini ovuşturuyor, bir yandan,

– Hoş gelmişsiniz, hoş gelmişsiniz, diye mırıldanıyordu.

– Çiçek, koş gel, ananın elini öp, diye buyurdu Dürdane Yenge.

Çiçek denileni yaptı, yeni kadının elini öptü. Kadının sıcak bakışlı dost gözlerini görmezden gelemeydi, hiç istememesine karşın dudaklarının kıyısında beliren gülümsemeyi engelleyemedi. Kadının yüzüneyse geniş bir gülümseme yayılmıştı. Uzanıp sıcak ve ıslak ağzıyla Çiçek'in buz gibi yanaklarına iki kocaman öpücük kondurdu. Dürdane Yenge,

– Çiçek, kızım, sen komşuya bir geç, bakayım, hadi, dedi. Bak, bakalım, akşam için ne hazırlık yapıyorlar. Biraz yardım et, hadi, yavrum koş.

Çiçek çekildikten sonra Dürdane Yenge, Gülizar'a bavulunu

koyacağı yer gösterdi. Bir, iki öksürdü; baş örtüsünü çekiştirdi, boğazını temizledi.

– Eh, bana mücade, dedi. Şimdi bizim herif beni merak eder.

Sıkıntıyla etrafına bakındı. Bir kez daha boğazını temizleyip,

– Kalın sağılcakla, akşama görüşürüz, dedi ve gitti.

Seyit ne diyeceğini bilemiyor, Gülizar’a bakamıyordu. Gülizar yumuşak devinimlerle yerleşmeye başlamıştı. Sanki kırk yıldır alıştığı bir evdi bu. Gözleri evin tümünü, ayrıntıları irdeliyordu. İşli dantel perdeleri, sedir örtülerini, yastıkları..

– Pek güzel bir evin var, Seyit Efendi, dedi, Allah sana, çocuklarına bağışlasın.

– Allah hepimize bağışlasın, dedi, Seyit.

Sonunda söyleyecek bir şeyler bulduğuna sevinmişti. Söylediğini de beğenmişti üstelik. Gülizar gülümsedi. Hafif bir burukluk vardı gülümseyişinde. Perdelerle baktı.

– Rahmetli marifetli kadınmış, dedi.

Seyit ses çıkarmadı. Gülizar hafif bir iç geçirdi.

– Ben de yeni gelinliğimde işlemiştim böyle şeyler, dedi. Bir an duraksadı.

– Seyit Efendi, dedi, niye rahmetlinin resimlerini indirdin? Çocuklar hatır gönül kor sonra. İçlenirler, kız benden, oğlan evden soğur. Bırak, dursun resimler. Kime ne zararı var?

– Sen bilirsin, diye mırıldandı Seyit. Sen, hatır gönül koyma da.

– Yok, canım, niye incineyim ki. Ölülerini saymak gerek. Bak, Seyit Efendi, bir diyeceğim daha var. Ben, yerimi yurdumu bir iyice bileyim diye istedim belediye nikahını. Yoksa, evde mevde gözüm yoktur. Evi çocukların üstüne yap; analarının emeği, onların hakkıdır. Mal mülk için tatsızlık istemem. Tokat’ta kocamdan kalma iki göz bir evim var; kıracı koydum da geldim. Kocamdan dul aylığı alırdım, gerçi şimdi imkânlanınca o kesilecek. Ama, onca

yıl gündeliğe gittim; bir başımaydım. Birkaç kuruş biriktirdim. Diyeceğim o ki, ben sana yalnızlıktan bezdiğim için geldim. Para pul için değil, istemem çocukların içine bir kuşku düşsün, ağzımızın tadı kaçsın.

Seyit, duyulur duyulmaz bir sesle,

– Peki, dedi.

– Analarının yerini almayı dilemem, dedi Gülizar, gözleri gene perdelerde, örtülerde, şiltelerde ve Seyit'te...

– Belki en küçüğün Kemal beni ana bilir ama ötekiler... Onlar "abla" desinler nasıl isterlerse... Ben, deyip, ne diyeceğini bilemedi Gülizar... Ben, benim işte, deyiverdi.

Seyit boğazında bir tıkanma hissediyordu. Susmalıydı. Konuşsa, sanki gözlerinden yaş boşanacaktı. Gülizar küçücük duruyordu orada. Öylesine küçük ve çaresiz... Öylesine sağlam ve dayanıklı.

– Yalnızlıktan bezdim, diye sürdürdü Gülizar, özür dileyen bir sesle...

– Ben de, ben de bezdim yalnızlıktan, dedi Seyit.

O ana kadar çoluğun çocuğun, onca koşuşturmanın, onca gürültü patırtının ve onca sesin arasında ne kadar yalnız olduğunu hiç farketmemişti. Hiç tek başına kalamazken, yanında yöresinde sürekli birileri varken, yalnız, hep yalnız, korkunç biçimde yalnız olduğunu bilememişti. Birden Gülizar'a döndü, neşeli bir sesle,

– Sana bir çay pişireyim, dedi, yorgunsundur.

– Ben pişiririm, diye doğruldu Gülizar.

– Yoo, dedi Seyit telaşla, sen otur. Yoldan geldin, dinlen, hele bir soluklan. Ben sana şimdi güzel bir çay demlerim. Kalkarken aceleyle, Gülizar'ın koluna değdi kolu. Hemen mutfığa koştu. Döndüğünde, Gülizar hâlâ kıpırdamamıştı. Seyit'e minnetle gülümsedi. Seyit birden canlanmış, neşelenmiş, dirilmişti.

– Ne çay yaparmısın ha, dedi keyifle, hele bak; tavşan kanı.

Gülizar şen bir kahkaha attı. Gülerken göğüsleri titredi.

– Eline sağlık, dedi, pek güzel olmuş.

Seyit elini Gülizar'ın boynuna koydu. Ilık ve apaktı. Gülizar öylece duruyordu. Seyit eğilip ağzını öptü. Gülizar direnmedi. Bluzunun düğmelerini çözdü, eteğini sıyrıp sedirin üzerine uzandı. Seyit yavaşça üstüne abandı. Yumuşak ve sıcak sarmaladı Gülizar'ı. Gülizar gözlerini yummuştu. Seyit'i duyumsadı. Bir erkekti bu... Uzun süre bir daha herhangi bir erkeğe dokunabileceğini sanmamıştı. Ve işte oradaydı, üstünde... Tatlı tatlı ezen bir ağırlık... Gülizar ölen kocasını düşündü. Sarılıp yatmalarını... Sever miydi onu? Herhalde... Onun erkeğiymiş, kocasıydı, eriydi... Bazen kızsada, bazen vursa da, onundu. O Gülizar'a, Gülizar ona karışıp tüm olmuşlardı. Gülizar öfkelenir, kırılır, ondan nefret eder ve onu severdi... Birbirlerinin hayatlarını dokumuşlardı. Oysa üstündeki yalnızca bir erkekti. Yıllardır, bilmeden özlediği sıcak bir dokunuş. Gülizar kocası öldükten sonra ona gelip giden pos bıyıklı mahalle bekçisini anımsadı. O zamanlar taze bir duldu. Kanı kaynar, yüzüne, gerdanına al basar, içine bir sıkıntıdır düşer, çarpıntısı tutar, başı çatlarcasına ağrırdı. Sonra o bekçi gelir gider olmuştu. Sevmiş miydi onu? Göğüsleri, karnı, kolları sevmişti o adamı. Az kaldı basılacaklardı. Bekçi korkmuş, bir daha gelmemiş, Gülizar korkmuş, bir daha bu işlere kalkışmamıştı. Seyit'in sert yanağı yanağını acıtıyordu. Yıllardır yüzüne erkek derisi değmemişti, hoşuna gitti. Yalnızca bir erkekti bu, kocası, dostu filan değil... Yaşlanmaya yüz tutmuş, yalnız bir erkek... Gençliğin çaresiz kırıncı öfkelerini geride bırakmış yumuşak, yorgun, sakın bir adam, bir baba... Gülizar onu içinde duydu, önce tok ve sert, sonra yumuşak ve ıslak... O bir erkekti, Gülizar'sa bir kadın... Hepsi buydu işte... Rahmetlinin elleriyle ördüğü perdenin ardındaki aralık pencereden içeriye bir bahar kokusu doluyordu.

İnci, Satı, Erhan Ve Durmuş

İnci ile Satı yatakları sırtlayıp sırtlayıp yüklüğe kaldırıyorlardı. İnci, hanım; Satı, hizmetçi... İnci'nin idmansız bedeni kan ter içinde kalmış, dili dışarı düşmüştü. Yorgun kaslarına kalsa, çoktan kenara çekilecek, Satı'yı yataklarla güleşmeye bir başına bırakacaktı ama, "hanımlık" güdüsü rahat vermiyordu ki... İnci olaya katılmasa sanki işler yolunda gitmeyecekti.

Üstelik bir şeyleri birlikte yapmanın güzelliği sarmıştı, ikisinin de yorgun kaslara kan basmak için küt küt atan yüreklerini... Paylaşmak güzeldi, ortaya bir şey koymak iyiydi; bir işi başarmak yüreklendiriciydi; bu, yüklük temizleme, yatak dürme olsa bile; biri hanım, diğeri hizmetçiye bile...

– Hadi, birer yorgunluk sigarası içelim, dedi İnci.

Hanımla hizmetçi kardeş kardeş sigaralarını tütürürken Erhan geldi, İnci'nin kocası. Her hali, kan ter içindeki İnci'yle Satı'nın görünümlerine taban tabana zıt, sinек kaydı traşlı, koyu takım elbiseli, serin serin traş losyonu kokan yakışıklı bir adam... Satı'nın çalışmaya geldiği cumartesi günlerinde adeti olduğu üzere, köşedeki içkieve gidiyordu, arkadaşlarıyla iki tek atmaya. Çok evcimen bir kocaydı, gitmeden karısıyla hizmetçisinin çalışmalarına şöyle bir göz atmak istemişti. Oldum bittim ev işlerinden iyi anladığını iddia ederdi.

– Nasıl, Erhan'cığım, dedi İnci, beğendin mi? Sabahtan beri Satı'nın da benim de canımız çıktı ama, iyi ve düzenli oldu, her şey...

Sesinde, ev ödevini öğretmenine beğendirmek isteyen bir ilkokul öğrencisinin heyecanı titreyordu.

Erhan dilini yutmuş, yatakları sırtlayıp yüklüğe kaldırıyorlardı. Bir köprü

yapımını denetleyen müfettiş gibiydi.

– Olmamış, dedi, çok ciddiye. Hiç olmamış.

– Neden, diye sordu İnci, tedirgin.

Eni konu telaşlanmıştı. Bir yandan da Erhan'ın ilgisiyle gurur duyuyordu. Hep duyduğu, doymak bilmez bir özlemde bu; Erhan'la bir şeyleri paylaşmak.

– Olmamış, çünkü iki kişilik yatakları dürüp alta koyacağınıza, tek kişilikleri koymuşsunuz. Onların üstüne daha büyükleri sıralamışsınız. Olmamış ki... Dengesi bozuk yaptığınız işin. Dolabın kapısını açtın mı tüm yataklar aşağıya devrilir.

– Sahi mi? dedi İnci, sesi neredeyse ağlar gibiydi. Müthiş bir düş kırıklığına uğramıştı.

– Aman Ağbi, diye Satı karşı gelecek oldu. Niye devrilsin Al-lasen... Aha şimcik, dolabın kapısı açık değil mi sanki? Baksana ne kadar sağlam duruyor. Güzelce yerleştirdik.

– Siz bilirsiniz, dedi Erhan, yansız bir sesle. Ben sizin için söylüyorum. Bunca çabaladınız, bari yaptığınız bir şeye benzesin.

Erhan, tere bulanmış İnci ve Satı'yı kararsızlık içinde bırakıp, loş içkisinde buzlu içkisini yudumlamaya gitti.

İnci'nin tüm özgüveni sarsılmıştı.

– Kız Satı, ne yapalım?, dedi.

Satı bir "boş ver be abla, erkek adam, kadın işini ne bilirmiş, nesi devrilecek bu yatakların..." dese rahatlayacaktı. Ama Satı da şaşırmıştı.

– Ne bilem abla, dedi, sen bilin gayrı. İstersen indirip baştan istifleyelim.

– Hadi, öyle yapalım, dedi İnci.

Hanım la hizmetçi dinlenme sigaralarını yarıda bırakıp yeniden işe koyuldular. Yüklüğe kaldırdıkları yatakları, sırtlayıp sırtlayıp indirdiler. Çalıştıkları oda küçük ve sıcaktı. Yatakları açıp açıp büyüklük sırasına göre dizdiler. Odanın zeminini tüm yatakları kav-

ramayacak kadar küçük olduğundan işleri epeyce zordu. En geniş yatağı seçip dürdüler, yüklüğün en altına kaldırdılar; daha küçük yatağı onun üstüne, daha küçüğü onun üstüne derken, beşinci yatağa gelmişlerdi ki kolları ve belleri isyan ediverdi, yatağı ellerinden kaydırıp düşürdüler. O ne... Piza kulesi gibi yükselen tüm dürülmüş yataklar aşağı yuvarlanmaz mı... Peki ama niye? Hani en geniş en alta konursa, yatak kulesi sağlam olacaktı...

İnci ve Satı yere yıkılmış yatakların arasında şaşkın kalakaldılar... İnci derin bir ümitsizlik duyuyordu. Sanki çaresizlik şu yataklar gibi dört bir yanını kaplamıştı. Harcadığı fiziksel çaba, organizmasının işleyişini değiştirmişti; kaslarında oluşan yorgunluk bileşikleri beynine, sinir sistemine yürümüş, onu hepten karamsarlığa itmişti. Çevresindeki dağınıklıkta evlilik yaşamının özeti gizliydi sanki. On yıldır Erhan'la bir şeyler paylaşmaya, ona bir şeyler beğendirmeye uğraşıyor, uğraştıkça beceremiyordu. "Mutluyum" diyebilmek için gittikçe daha küçük şeylere razı oluyordu. Birer bardak çay içimi ya da mutfakta salata hazırlama boyu birlikteliğe, minicik bir ilgi kırıntısına, küçücük bir "aferin"e. Ve tüm bu küçük mutluluklar için, niyeyse, sonradan hep ağır bedeller ödüyordu. Erhan'la çay içerken, yemek yapıyor; Erhan mutfakta onunla salata yapmayı paylaştığı gün, üç beş konuk getiriyordu habersiz... Falan, filan... Evliliği İnci'nin tüm yaşamıydı. Ve yaşamı kısacık özetlenebilirdi. Erhan'la birlikteliğin bedelini tek başına ödemek... Beraberce bozduklarını ya da Erhan'ın kırıp attıklarını bir başına onarmak... Yemekleri ve ilişkileri, tabakları ve kalpleri...

Ağlamaya başladı. Satı üzülmüştü.

– Tuh be abla, dedi, ağabeyin aklına uyduk... İlk yaptığımız bayağı da sağlamdı; tuh tuh...

İnci'nin gözyaşları umutsuzluktan öfkeye doğru akıyordu.

– Hep böyle oluyor, dedi hıçkırıklarının arasında. Onun de-

diğini tuttukça başım dertten kurtulmuyor.

Hırsla alnına vuruyordu.

– Ah, akılsız kafam, ne bakarsın koca lafına, diyordu.

– He ya, abla, ne geldi karıştı sanki bizim işimize...

– Karışır, efendim, karışır, onun bilmediği, onun beceremediği ne var ki dünya yüzünde... Karışır.

İnci'nin sesi hızla perde perde yükseliyordu.

– Hiçbir şeyi beğenmez. Mahsus gelip burnunu soktu; işimiz ters gitsin diye...

İnci'nin son dediği Satı'nın aklına bayağı yatmıştı.

– Belki be abla, dedi, zaar bizlen eğlendi. Tuh be Erhan ağabey, yakıştı mı sana...

– Kabahat onda değil, onu dinleyende... Bıktım, usandım artık...

Satı İnci'ye şaşkınlıkla bakıyordu. Bugüne dek hiç böyle konuştuğunu duymamıştı. Kanı kaynayıverdi Hanımına.

– Aman be abla, dedi, erkek değil mi... Neler çekiyorum, bir de bana sor. Bizimkinde bir sinir, bir sinir, neymiş midesi ağrır-mış. Ya benim, vallah billah elim kolum tutmaz oldu gündeliğe gitmekten. Umuru mu herifin... Getirdiğim paraya bakar ancak...

Bir süre birlikte söylendiler.

– Alçaklar, dedi İnci.

Satı hepten dertlenmişti.

– Bir de dayak be abla, bir de dayak. Vallah bezdim canımdan. Seninki gene iyi sayılır, ne olsa şehir adamı... Ya bizimkiler...

– Kız, bunların dili dayaktan beter.

– Öyle deme abla, geberesi bir indirir ki, belim kopar...

– Vcdansızlar, dedi İnci.

– Allah belalarını versin, dedi Satı.

– Utanmaz reziller, dedi İnci.

– Boyları posları devrilsin inşallah, dedi Satı.

O da ağlamaya başlamıştı.

– Kahrolsunlar, dedi İnci.

– Yere girsinler, dedi Satı.

Öfke, İnci'yle Satı'nın yorgun kollarını yeniden güçle donatmıştı. Dört elle işe sarıldılar.

Bitişik dairede İnci'nin annesiyle babası oturuyordu. İnci'nin babası beş dakikalığına uğramıştı. Kapıyı çaldı ama zil sesine gelen olmadı. Adamcağız meraklanmıştı. Yedek anahtarıyla, kızının daire kapısını açtı.

– İnci, İnci, diye ünledi.

Yanıt alamadı. Evde birtakım kadın sesleri duyuluyordu. Yaşlı adam İnci'yle Satı'nın ağlaştığı odanın kapısını araladı. İşe ve öfkeye öylesine dalmışlardı ki, kadınlar onu farketmediler. Yaşlı adam ağlayıp küfreden, bir yandan da motor gibi çalışan kızgın kadınları görünce, hiç ses etmeden ayaklarının ucunda oradan uzaklaşmayı uygun buldu.

* * *

Hafta sonu İnci'lerin evinde badana vardı. Erhan işyerinde görevli Durmuş Usta'yı getirtmiş, kendisi köşedeki içkieline gitmişti; arkadaşlarıyla buluşup ülke ve dünya sorunlarını tartışmaya...

Evde kadınlar Durmuş Usta'nın isteklerini yerine getiriyorlar, kirlettiği yerleri temizliyor, ustaya çay, çorba yetiştiriyorlardı. Durmuş'un keyfi yerindeydi; gündelik hesabı çalıştığından işi ağır-
dan alıyor, sık sık mola veriyordu. Ne yapsın, o da geçim yolunu böyle bulmuştu. Allah devlete millete zeval vermesin, bir resmi kuruluşa kapılanmıştı. İş saatleri dışında, hafta sonlarında, yıllık izninde böyle özel çalışır, epeyce para doğrulturdu. Kendi elleriyle yaptığı biri kirada iki gecekondusu ve dört çocuğu vardı. Durak

dinlence bilmez, çalışırdı. Eğlencesi yoktu. Yaşamı boya badana, karnını doyurmak ve karısıyla çiftleşmekti. Çalışırken sık sık dalga geçer, yaşamında eksik olan değişiklik duygusunu böylece doyurmaya çabalarlı. Bıkmın bir adamdı; gözünü Satı'nın rengarenk şalvarından ayıramıyordu. İkisi hemen kaynaşıvermişler, "ağabey"li "kardeş"li olmuşlardı. Satı bir gece önce kocasından esaslı bir dayak yemişti, sol gözü mosmordu. Ar edip dövüldüğünü yadsıyor, yüzünü kapıya çarptığını filan söylüyordu ama Durmuş inanmamıştı. Ona takılıyordu.

– Hadi kız, yemişsin kocandan sopayı, ne ettin de kızdırdın herifi, diyordu. Gülmek Durmuş'a yakışıyordu; sevimli bir adamdı. Satı Durmuş'un iğnemelerinden incinip gocunsa da başka bir erkeğin ilgisi alttan alta sevindiriyordu onu. Durmuş'ta insanı çeken sıcak bir şeyler vardı.

– Aman, Durmuş ağabey, sen de ne eğleniyon benlen, deyip kıkırdıyordu. Dolgun ama kıvrak kalçalarını örten şalvarı bugün bir başka türlü dalgalanıyordu.

İnci olup biteni kaygıyla izlerken içinden kocasına verip veristiriyordu. Yani ne adamdı şu Erhan... Bula bula bu eli ağır, kendilerinden bir yığın gündelik isteyecek herifi bulmuştu. Piyasadan bir usta bile sağlayamamış, ğene işin en kolayına gitmiş, dairesindeki ustayı kapıp gelmişti. İster misin, şimdi bu kadınla bu adam, onun evinde... Tuh, tuh, tuh...

İnci Satı'yı bir kenara çekip,

– Ne kız bu halin? Elin herifinin ağzının içine giriyorsun, ayıp değil mi? dedi. Başıma iş açma benim.

Satı gözlerini şaşkınlıkla kocaman kocaman açtı.

– Aman abla, sen ne diyon Allasen? Tövbe de... Biz Durmuş ağabeylen şakalaşıyok.

İnci aksilendi.

– Nereden ağabeyin oluyormuş o senin?

Satı omuz silkti. Kadına bir neşe, bir aldırmazlık, bir gözüp eklik gelmişti!...

Akşama doğru İnci, Durmuş ile Satı arasındaki elektriklenmeyi artık keyifli bir merakla izliyordu. Sabahki kaygısı silinmişti. Evdeki boya badana kokusuna, buram buram doğallık tüten dalgalanmalar karışıyordu. İnci'nin unuttuğu, belki de hiç tanımadığı bir şeydi bu. Durmuş Satı'ya zaman zaman sert, zaman zaman yumuşak, bazen alaycı, bazen sevecen davranıyordu. Kadınsa kah utanıyor, kah nazlanıyor, kah küsüyordu. Bütün bu duygular, birbirlerine söyledikleri yalınkat sözcüklerden oluşmuş kısacık tümcelere mi sığıyordu? Evin içinde, Durmuş'la Satı arasında gürül gürül akan, sözleri, tavırları aşan bir sel vardı sanki ve bu akış, kıyıda durup bakan İnci'yi ıslatmadan geçip gidiyordu. Yabanıl bir şeydi bu. Doğallığı ve bilinmezliğiyle İnci'yi çekiyordu; hem güzel ve yalın, bir o kadar da ulaşılmaz; hem de gülünç ve bayağıydı.

İnci akşam kocasının gelişini dört gözle bekledi. Ona duyumsadıklarını aktarmak istiyordu.

– Biliyor musun, senin Durmuş, bizim Satı'ya abayı yakıyor, diye başladı söze.

Erhan gazetesini okuyordu. İnci'ye göre, flaş haber Satı'yla Durmuş'tu. Erhan'sa tüm dikkatini dış politikadaki gelişmelere vermişti. Gözlerini gazetesinden ayırmadı. İnci yılmadı. Elinden geldiğince, dili döndüğünce, Durmuş'la Satı arasında sezindiği o çok sıradan ve bir o kadar da olağanüstü, güzel ve bayağı şeyi kocasına anlatmaya çalıştı. Sözüünü bitirdiğinde Erhan'dan bir yanıt bekledi. Erhan arada sırada "hı, hı" demmişti. Ama şimdi susuyordu. Başı hâlâ gazetesine gömülüydü.

İnci tarifsiz bir yalnızlık duydu. Gözyaşları boşaldı, boşalacaktı. Mutfaka koştu. Ağladığını Erhan'ın görmesini istemiyordu. Onuru kırılmıştı. "Ağlamayacağım", dedi kendi kendine, "ağlamayacağım işte". Sağ elini yunusluk yapıp hisle mutfak masasına indirdi.

Canı fena yanmıştı.

* * *

Ertesi hafta sonu Durmuş Usta gene İnci'lerdeydi. İşi iki günde bitirememişti tabi. Erhan yoktu. Durmuş Usta duvarları boyarken türkü çağırıyor, Satı'yla şakalaşıyordu. Kadınlar ha babam eğilip doğrularak orayı burayı temizliyor, Durmuş Usta'ya çörek börek sunuyorlardı. Her şey eskisi gibiydi.

Evin içindeki yabancı dalgalanma, hem de daha şiddetle duyumsanıyordu. Durmuş'tan Satı'ya; Satı'dan Durmuş'a... İnci genç, yalnız ve üşümüş, ve bu kez biraz da hüzünlü bu gelgiti izliyordu. Kah kendi kocasına, kah gözleri Satı'nın hâlâ mosmor sol gözüne ve hafifçe patlamış kaşına değdiğinde onun kocasına tepki duyuyor; kah Satı'ya kardeşliğe benzer bir duygu besliyor, kah onu ayıplayıp ona kızıyordu. İzlerken ve düşünürken sanki benliği ikiye yarılmıştı. Satı'yı suçlayan ve savunan bu iki İnci, kendi içinde kavgaya tutuşmuştu. Pesti doğrusu, pesy ayıptı valla, ustaya açıkca yeşil ışık yakıyordu bu kadın! Amaan... Ne olmuş yani... Ne olurdu sanki, Satı kocasından yediği dayakların arasına doğal ve güzel bir şeyler serpiştiriverseydi... Durmuş'un birbirinin aynı fırça vuruşlarına heyecan verici bir şeyler katılsaydı... Yaşam hep yalnızca zorunluluk, tekdüzelik ve zorbalık olmasıydı...

İnci ani bir kararla yerinden kalktı.

– Satı, ben biraz çıkıyorum, dedi, iki saatten önce dönmem. Ev size, sana ve Durmuş Efendiye emanet. Kalın sağlıklıca.

Ocak 1986

Yalnızlığa Dair

Bahçevan

Sabahları uykumdan açık pencereden gelen hanımeli kokuları ve bahçevanın sesiyle uyanırdım. Pancuru itip terasa çıkınca, gül yapraklarında titreyen çiğ taneleri, bahar yağmurlarının gürleştirdiği yemyeşil çimenlerin ortasında patlayan sarı katır tırnağı öbekleri ve bahçevanın güleç yüzü "günaydın" derdi bana.

– Geçen hafta, hayli rahmet düştü de hocanım, bişey yapıp veremedim. Bırakcan kökler rahmeti emsin. Toprak anca kurudu; bari bi çapalam dedim.

Kısa boylu, sağlam gövdeli bir adamdı. Yıllar belini biraz bükmüşse de, eğilmiş sırtı bahçevanın sağlam duruşuna gölge düşürmezdi. Yaşlı ama güçlü bir meşe ağacı gibi...

Onu tanıdığımda yaşlı bir adamdı ve sonraki yıllarda sanki hiç değişmedi. Zaman hafifçe değip de geçiyordu üstünden; tıpkı toprağa, taşlara belli belirsiz dokunduğu gibi... Bahçevan denizin üstüne uzanmış kayalık ya da çevre sırtları kaplayan tozlu zeytin ağaçları gibiydi, yazlık siteden önce de vardı, sonra da varolacaktı...

Onu çalışırken izlerdim. Toprağı, bir kadını sever gibi okşardı avuçlarında... Çıplak ayaklarına batan dikenlere, tabanlarını çizen taşlara aldırılmazdı. Çapalarken, bellerken, yaşlı gövdesinden taşan güce, yillanmış kemiklerini kıvrakça devindiren çevikliğine şaşardım. Yazlık evlerin önünde uzanan, taze bellenmiş, bahar kokulu, koyu topraktan başlayıp ötedeki denize, geride sırtlara doğru yükselerek yayılan zeytinliklere, taa yukarıdaki yeni ayın beyaz yayının hâlâ kaybolmadığı mavi göğe kadar uzanan peyzajın ayrılmaz parçasıydı bahçevan.

Şubatta meyva fidanları, martta keditirmikleri, mayısta sarı
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

dunya dikerdi. Güllerle katmerli zakkumları baharda bolca sular-
dı. Yaz başında bahçelerde canlılık gürleyip, dört bir yan güllerin,
begonvillerin, acem salkımlarının, gece sefalarının renk cümbüşü-
ne gömüldü mü, bahçevan karşılarına geçer, keyifle seyreder, bir
"cigara" tütürürdü. Verimli toprak emeğini boşa çıkarmaz, çabası-
nı fazlasıyla ödüllendirirdi. Kırac yaylaların değil de Ege'nin mavi
dağlarının çocuğu olması, en büyük şansıydı; hep böyle düşünmü-
şümdür.

Bazen çay demlerdim; birlikte içerken söyleşirdik. Bir bardak
çay boyunca konuşur, sonra hemen işinin başına dönerdi. Dinle-
nirken, ağaçlarını, çiçeklerini unuttur, bana köyünden, ailesinden,
yaşamından sözederdi. Öylesine kendini vererek anlatırdı ki, hiç
görmediğim Akkavak köyü, bahçevanın yaşlı karısı, kızları, da-
matları, torunları gözümde canlanırdı. Çalışırken pek konuşmaz-
dı.

Bahçevan Akkavak köyünde doğmuş, orada yaşamıştı. Yaşa-
mı boyunca köyünden, yazlık siteden ve yakınlardaki kasabadan
öteye geçmemişti. Askerliğini bile buralarda yapmıştı, gene de, şu
bereketli toprağın üstünde ve uçsuz bucaksız mavi göğün altında
yabancı olduğu hiçbir duygu yoktu. Dünyanın yarısını, hiçbir şey
görmeden, işitmeden, hissetmeden, kendi küçük çıkarlarının ve
bencilliklerinin dar ve sert kabuğundan çıkamadan dolaşmış kişi-
lere göre, çok daha zengindi bahçevanın iç evreni.

Buralarda doğanın ve zamanın kendine özgü bir ritmi vardır.
Salt, gün boyu ilerleyen zamanla birlikte doğanın değişen görü-
nümelerini, denizin, göğün ve dağların saatlere bağlı renklerini,
biçimlerini, çiçeklerin hafifleyen, koyulaşan kokularını, kuşların
değişen ötüşlerini izlemekle, insan dopdolu bir yaşam sürebilir...
Bahçevan doğanın ve zamanın birlikte bestelediği bu senfoninin
ritmini yakalamış, kanının vuruşunu o ritme uydurmuştu.

Kolay geçmemişti yaşam, ama sürdüğü yaşamı benimsemiş-

ti. Çocukluğundan beri toprakla uğraşmıştı. İki kızı vardı. Üç çocuğu bebeyken ölmüş, hiç oğlu olmamıştı. Allah oğlan vermemişti işte... Önemli değildi. Kızları çok "hanım", damatları pek "yavuzdu". Kızının biri yıllar boyu Almanya'da çalışmıştı kocasıyla birlikte. Para yapma uğruna, iki çocuğunu babasının yanına bırakmıştı giderken. Gerçekten de zengin olmuşlardı. Bir yıl önce "kesin dönüş" yapmışlar, kıyı kentlerinden birinde dört daireyle iki dükkan satın almışlardı. Bankada hayli paraları vardı. Bundan böyle hiç çalışmadan faizle geçinebileceklerdi. Varsılıklarından bahçevanın payına bir şey düşmüş müydü, bilmiyorum. Galiba ona ve karısına torunlarının sevgisinin zenginliği yetmişti. Kızıyla damadı varlıklıların arasına karışmanın bedelini çocuklarını yitirerek ödemişlerdi. Ağır ve acı bir bedeldi bu. Çocukları onlara yabancılaşmıştı. Oğlan oniki yaşına kadar altına işemiş, bahçevanın onu taşımadığı doktor kalmamıştı. "Okulda başka çocukların anasından babasından sözediliyor, oğlancık mutsuz, o yüzden altına ediyor" demişti doktor. Torun o yaşından sonra bahçevana "Baba" demiş, gece işemeleri kesilmişti.

– Analarını babalarını anlattık durduk, hanımla birlikte ama olmadı işte... derdi bahçevan, kızım çok üzülüyor, çok...

İçini çekerdi. Bahçevan acıları gülümseyerek karşılmasını öğrenmişti. Bu acıyı duyumsamadığından değil, acının acı olduğunu bilmediğindense hiç değildi. Yaşamda her seçimin bir bedeli olduğunu ve ne yapılırsa yapılsın bazı şeylerin değiştirilemeyeceğini iyi kavradığındandı.

– Şu toprağa ter akıtmazsan hocanım, sana ayrik otuyla, pipisiden başka hiçbir şey yemez. Bi de emek döküverdin mi, bak nasıl güzelleşir, taze gelin gibi... Ama o yıl fırtına dalları kırıvermişse, bi de vakitsiz don oldu mu, istediğin kadar çabala, boştur. Üzülse neye yarar...

- Gençliğimde sert adamdım, derdi Bahçıvan, yumuşacık gülüşüyle. Hanım, kızlara baktı, ben elimi bile sürmedim. Ama, torunlar öyle mi ya... Allah seni inandırsın hocanım, boklu donlarını bile yıkayıverdim. Eh, hanıma da yazık... Ben açık havada çalışırken, kendime geliyorum. Ama o öyle mi ya... Bütün gün ocak başında, iki torun eteğinde... Bende sertlik filan kalmadı. Hanım birini uyuturken, ben ötekini ayağımda sallardım. Torun çok seviyor, hocanım. Can yarısı... Sevilme, bakılır mı?

Bahçıvanın sesi, konuşurken buranın köylüsüne özgü dalgalanmalarla yükselir, alçalırdı. Huzur veren bir ezgi gibi...

Analı babalyken, öksüz yetim kalan torunlarını bir başka türlü, acıma karışığı bir sevgiyle basmıştı bağrına.

Ona bakar, şu daracık yöreden hiç ayrılmamış bu adamın yaşamının koca bir yolculuk olduğunu düşünürdüm. "Yavuz" bir genç erkekte başlayıp sevecen bir yaşlı insana varan bir yolculuk... Yaşadığım zamanda ve uzamda yazları tanıdığım doğadan başka her şey o denli değişkendi ki, beni yoruyordu. Bütün bu değişimlerde kararlılığın sağlamlığı yoktu. Gerçek bir değişim değildi bu. Gelgit dalgaları gibi kaypak ve aldatıcı bir şeydi. Yaşadığım zaman ve uzamda hiçbir şey gerçek değildi. Bahçıvan gerçektir oysa... Ondaki değişim, bir ağacın çiççe durması, meyve vermesi gibi verimli ve güzeldi.

Ama insan değişmeye başlamayagörsün. Nerede duracağı belli mi olur...

Kasabaya inmiştim, seyrek uğrardım oraya. Yavrı yumru kaldırımları; gömleklerinin bellerine inen açık yakalarından siyah göğüs kılları yumak yumak taşan, boynu altın zincirli delikanlıları sevmezdim. Siteden pek ayrılmadığımı bahçıvan bilirdi. Yolum gül fidelerinin satıldığı küçük bahçeye düştü... Gezmek istedim. Neden sonra gözüm fiyatlara ilişti. Şaşaladım. Bahçıvan benden neredeyse üç katını almıştı. Anıyı anıydım. Seviyordum, istediği ücreti...

ti verirdim. Yüreğimde sıkıntıyla çıktım bahçeden.

Siteye döndüğümde komşum yolumu kesti.

– Yahu, niçin yeni bir bahçevan tutmuyorsun? dedi.

– Şikayetim yok ki...

– Yani söylemeyeyim diyorum ama, kendimi tutamayacağım. Hiç mi merak etmedin, niye başka biriyle anlaştığımı?

Etse miydin?

– Ee, vallahi bu kadar olur... Ayol senin bahçevan yıllarca hepimizi kazıkladı. Seni de hâlâ kandırıyor. Önceleri azıcık bir ücret istedi, numara hepsi, müşteri tutana kadar. Şimdiyse ücreti ateş pahası... Garibine gitmedi mi?

Fiyatı yükselmeyen ne kalmıştı ki?

– Ayol, adam köşeyi dönmüş. Bizden tırtıkladıklarıyla kasabada koca bir kat satın almış, kat... Bütün site bunu konuşuyor. Duymadın mı?

Nereden duysaydım?

– Aklın varsa yol ver gitsin. Birbirleriyle yarışan yeni bahçevanlar çıktı ortaya, biriyle anlaştı.

İçimde bir tel koptu. Parama acıdığımdan değildi. Bu dünyanın insanı olmadığımı şu peyzajın ortasında bile bana hissettirmişlerdi. Rekabet, para, aldatmaca... Epey zamandır, çevremdeki her şeyin silikleşip soluklaştığını, canını, kanını, gerçekliğini yitirip banknotlardan yapılmış dayanıksız cisimlere dönüştüğünü seziyordum. Bir anda bahçevan da kendini gerçekleştiren bir doğa adamı olmaktan çıkmış, banknottan yapılmış bir karikatüre dönüşmüştü. Suladığı güller bile renklerini yitirmişti...

Kızamadım bahçevana. Komşumsa köpürüyordu. Meteliğinin hesabını tutardı. Bahçevanın onu nasıl kazıkladığını soluk almasızın anlatıyordu. Dinlemiyordum. Komşum bahçevanın hikayesini duymamıştı, kendi sesinden başkasını duymayanlardandı; bahçevanın "Alamancı" kızını bilmezdi. Sadece bir mi çocuklarımızı

eğitiriz? Doğanın içinden süzülen zaman, bahçevana şöyle bir dokunup geçerken, insanların dokuduğu zaman onu nasıl da yörüngesinden fırlatıp savurmuştu..? Bir daha yazlık siteye gitmedim. Koca Bahçevanın "köşeyi dönerken" ufalıp ufalıp cüceleşmesine tanık olmak istemedim.

Harput'ta Var Bir Kilise

Belleğin işleyişine hep şaşmışımdır. Kumsaldaydım, denizi seyrediyordum, seken çakıl taşını. Kendisini fırlatan çocuk elinden küçük-kükük kütlesine geçen güçle, mavi durgunluğun üstünde art arda çizdiği sıçramaları... Tükendiği anda suya gömülüşünü ve kaybolurken yüzeyde kıpırdayan halkaları... Dalmıştım, Harput'u anımsıyordum. Taşın yarattığı devinimde beni Ege kıyısından alıp yıllar öncesine Doğu Anadolunun yüksekliklerine taşıyan nasıl bir giz vardı... Simon Usta'nın Harput'taki lokantasından çevredeki dağlar böyle görünürdü; sonsuza dek genişleyen halkalar. O küçük bahçeden, taa aşağıda, mor kahverengi dalgalar gibi birbiri peşi sıra yuvarlanıp ufka varan aşınmış yaşlı dağları seyretmiştim ve denizi anımsamıştım özlemle... Daha gençtim ve hayat henüz ellerimden kayıveren kaypak bir nesneye dönüşmemişti. Gene de Harput'un eteklerindeki yeryüzü bana üstünde yaşadığım gezegenin eskiliğini ve her şeyin geçiciliğini duyurmuştu. Bin yıllar önce-nin yalçın kayalarını uslu dalgalara törpüleyen zamanın gücüne ne karşı koyabilirdi!... Orada, Harput'ta, dağlar ve Simon hepsi ne kadar yaşlı, ne kadar şimdinin dışındaydı; sanki zaman durmuştu o küçük bahçede. Gençlik hep devinimi çağırıştırır; devinim de değişimi... Genç sıradağlar yeryüzünün derinliklerinden fışkıran mağmayı, genç insanlar değişen hayatı düşündürür. Yaşlılıktaysa duragan bir şeyler vardır. Oysa değişimin ta kendisi değil midir yaşlılık... İşte eskimiş Harput'ta ve ihtiyar Simon'da böyle aldatıcı bir duraganlık vardı; biraz huzur, biraz hüznün, biraz da boşunalık duygusu veren... İnsana varlığının önemsizliğini hissettiren...

Toprağa benzeyenlerdendi Simon... İçindeki dönüşüm dışına vurmayan, başka değişimlere temel oluşturan, hep izleyen ve dayalı

nan... Beni drten merakı yatıştırıyordu orada her şey... Simon'un lokantasına giderken geçmişi öğrenmek istiyordum, onun anılarındaki geçmişi.. Oysa, hayattaki tüm akrabaları Amerika'ya g etmişken, bunca yıl ne diye Harput'u beklediğini bile soramamış, hep ben konuşmuş, anlatmıştım. Suçluluk muydu? Simon'un kimseyi suçladığı yoktu. Kimin cellat, kimin kurban olduğu belirsiz bir dönemin ocuk belleğindeki acılı izlerini bağrina gömmüştü. Kini vardysa bile derindeydi.

Simon, ocukluğu ve gençliği batıdaki kentlerde geçmiş benim gibilerden çok daha fazla bu doğu kasabasına aitti. Belki de onda hoşuma giden buydu; ait olma duygusu, benim hiç bilmediğim.. Yeni dünya ve yeni yaşama biçimleri Simon'a göre değildi.. Kök saldığı toprakta barınmasına izin verildiği sürece kabullenmeye, unutmaya razıydı. Tohumlarındansa köklerini, yaratmaktansa korumayı seviyordu. Korumak da yaratmak kadar zorlu bir mücadele değil midir?

Simon hastamdı. Fel geçirmiş, çabuk atlatmıştı. Hastaneye geldiğinde gten düşmüş tüm erkekler gibi çocuksu bir çaresizlik içindeydi. Bir kadının onu tedavi etmesini yadırgıyor, kabalık etmemek için ses çıkarmıyordu. Bir yandan da hoşlanıyordu bundan. Annesini mi anımsatıyordum? Bünyesi dayanıklıydı; tedaviye cevap verdi. Sağlığına kavuşur kavuşmaz silip atmıştı hastalık günlerini belleğinden. Kas gücünün yerine gelmesi kendine güvenini tazelemeye yetmişti. Yaşamını kaldığı yerden sürdürmeye koyuldu. Lokantası,ikisi ve yaşlı karısıyla. İri yarı, güçlü, kuvvetli görünümlü bir adamdı. Bedenindeki gücün hep süreceği kanısıyla yaşamıştı. Hastalığı bu kanıyı yıkamayacak kadar kısa sürmüştü. Gün gelip bu dşten uyanırsa ne olacaktı... Bitmez sandığı gücünün tükendiğini kabul etmek zorunda kalınca... Tanrı'nın gücüne sığınırdı herhalde. Bir köşede, eskinin hüzünlü bir tanığı gibi unutulmuş duran tepha, taş kiliseye devam edenlere katılırdı... Onu

tanıdığımda, henüz bu son aşamadan uzaktaydı. Öte dünyayı umursamadan, bu dünya nimetlerinin peşindeydi hâlâ.

Karısını hiç görmedim. Lokantaya uğramazdı. Şişman, yaşlı, yorgun bir kadın olsa gerekti. Hiç kuşku yok, kocasının ayak atmadığı kiliseden çıkmazdı. Simon ondan, artık işe yaramayan, ama bunca zamandır alışıldığı için kıyılıp da atılamayan, eski püskü, emektar bir kişisel eşya gibi sözederdi.

O küçük bahçeye beni çeken neydi... Yeryüzünün sonsuzluk macerasını anımsatan yaşlı sıradağların görüntüsü mü? Simon'un kendisiydi. Onu seviyordum. Hem de çok... Garip... Bir annenin çocuğuna, genç kızın babasına duyduklarının karışımı bir şeydi bu... Bana dokunmasını hiç istemedim mi? Benim için çok yaşlıydı. üstelik, böyle bir teması düşlememi bile olanaksız kılan engeller vardı aramızda... Onu nasıl sevebiliyordum? Nefret ettiğim her şeyi kendinde toplamıştı. Sert, buyurgan ve bencildi. Gençliklerinde kimbilir kaç kez zavallı karısının ırzına geçmiş, kaç kez dövmüştü onu... Siyah çoraplı, siyah baş örtülü Madamı gözlerimde canlandırıyor ve ona çok acıyordum. Ama kocasının öfkesinin yatışması için her pazar Meryem Anaya mumlar yakan bu kadını sevmiyordum... Oysa Simon'un şu küçük bahçeye hapsolmuş, hapsoldüğünün ayırımına varmamakta direnen, varsa yoksa bahçesini korumaya çalışan, şaha kalkmış ama koşusu engellenmiş yabanıl ruhunu seviyordum. Belki de o buyurgan adamın çocuk teslimiyetiyle kendisini bana bırakışından hoşlanmıştım. Kimbilir, çocuklukta tapınılan Meryem Ana tasvirlerinden bir şeyler vardı belki bende, rakı kadehlerinin bozamadığı... Yalnız bir kadın, şefkatli ve uzak; temasın ötesinde bir yerde...

O uzak ilde, en yakın dostum Simon'du. Bir tür sürgündüm orada. İnsanlar bana kuşkuyla bakıyordu. Güvenmeyen, çok bilmiş gözleri, erken bastıran akşamı, bozuk Arnavut kaldırımlarını sevmiyordum. Geldiğim kentte sevdiğim kimse kalmamıştı. Bunca mı

pamuk ipliğindenmiş aramızdaki bağlar... Çalkantılara, zor günlere dayanamamış, kopuvermişti. Boşluktaydım. Etten kemikten varlıklara, sıkı kurallı düzenlere bağlanmazsa insan, bağılıkları hep soyut şeylere, düşüncelere ve duygularaysa, işte böyle yaprak gibi savrulur. Özgürlüğün bir bedeli vardır.

Yorgundum ama henüz karamsar değildim. Hâlâ katıksız güzellikler bulabileceğimi umuyordum. Güzelliği somut bir nesne gibi dokusunda taşıyanlar... Varlıklara güzellik katanın bakışımız olduğunu farketmemiştim. Dedim ya, daha gençtim. İşte Simon, bu uzak köşede, hiç beklenmedik bir anda karşılaşılacak güzel insanlardandı. Ona duyduğum sevgiyi irdelemek aklıma gelmemişti o yıllar. Daha önceleri, batının büyük illerinde yaşarken, sabahlara dek süren toplantılarda ateşli tartışmalarla geleceğe varmanın yollarını araştırırken, bir yanlarıyla Simon'a benzeyen gençlere aşık olurdum. Çocuklukları yoksunluklarla geçmiş buyurgan kasabalılara. Mutlak bir tutkuyla bağlanırlardı sevdiklerine... Sahibolmanın yakıcı isteğiyle... Her şeydi sevdikleri kız onlar için, peşinde koştukları hayatın ta kendisi... Gerçekleşmemiş tüm özlemler... Çocukken sahibolamadıkları oyuncak, sevgisine doyamadıkları anne; ilk gençliklerinde onları reddeden varsıl komşu kızı... Onlarda yaşattığım tutkuya tutulurdum belki de... Simon'un yaşlı gözlerinde ilk sevgililerin yangınının ışığı vardı. Sonraları, nefret ettim o genç adamlardan. İnsanı doruklara yüceltip, ardından yere çalınmalarından... Beni sahibolma tutkusuyla delen erkek bakışlarından uzaklaştım tiksintiyle... Öfkeyle dolup taştım. Ve garip bir şey farkettim. Artık aşık olamıyordum. Ya buyurgan adamları sevebiliyordum, ya da kimseyi... Bu, onlara duyduğum öfkeyi çoğalttı. Ama Simon başkaydı; onunla ilişki tehlikesi yoktu... Harput'un tepesindeki o bahçe lokantasında, yaşlı gözlerindeki sönmeye yüz tutmuş ateşin canlanışını tadını çıkartarak izleyebilir, temasın ötesinde çekildiğim sığınağımdan yere çalınamayacağımı bilmenin güvence-

siyle onunla saatlerce söyleşebilirdim.

Ona en çok, bu ile sürülmeden önce batıdaki hayatımı, dostlarımı, mücadelemizi anlatırdım. Simon beni sevecenlikle dinlerdi. Şanslı çıkmış, doğu tayiniyle atlatmışım fırtınayı. Nedense, Simon'un benim ve çoğu işsiz ya da tutuklu arkadaşlarımın yanında olduğu inancını taşırdım. Acının içinde yaşanmış çocukluğu, acı çekenlere karşı anlayış yaratmıştı onda mutlaka. Başka türlü olamazdı. Simon dinler ve pek konuşmazdı. Anlatmaya ihtiyacım vardı. Bu ilde o kadar az kişiyle, o kadar kısıtlı sözcüklerle konuşuyordum ki...

Simon daha çok ailesinden sözederdi. İstanbul'da ticaret yapan bir oğlu vardı. Adını Demir koymuştu doğduğunda. Yoo, hayır. İstanbul'a hiç gitmezdi. Harput'tan öteye geçmeyi sevmezdi. Karısı sık sık İstanbul'a yollanırdı. O, yolculuktan hoşlanırdı. Oğlu, gelini, torunları arada Harput'a gelirlerdi. Demir soydaşı olmayan bir kızla evlenmişti. Simon'un karşı çıktığı bir şey değildi bu ya da zamanla alışmıştı. Sevecenlikle sözederdi gelininden. Saygılı bir kızdı. Bir gün olsun Simon'u ya da karısını incitmemişti. Simon'un gelinine tavrı beni etkilemişti. Acılarla yoğrulmuş geçmişinin ona hoşgörü kazandırdığına inanmak hoşuma giderdi.

Simon'la dostluğumuz çöldeki vaha gibi dingin ve tazeleyici sürüp giderken yaşlı dostum birden değişiverdi. Çok keyifsizdi. Karısı hastaydı, öyle diyordu. Ciddi bir rahatsızlık değildi bu. Simon'un ardına saklandığı bahaneydi. Neydi onu hüznün ve öfke karışımı bu ruh durumuna iten? Bana söylemek istemediği çok özel bir şey... Kimseyle paylaşamadığı... Simon'un sinirliliği epey sürdü. Sonunda paylaşmanın bunaltısına dayanamadı.

- Karı dırdırı kesmez oldu, rahatım huzurum kalmadı, dedi.

Anlaşmazlığın ne olduğunu söylemekten kaçındı. Bir süre böyle gitti; üstelemedim, yaşlı karı kocanın arasındaki kara kedi ne olabilirdi ki.

– Bizim kızı özlemiş. Ya izin ver, ben gideyim, ya o gelsin diye diretir, başka laf etmez. Gözleri açık ölecekmiş, hakkını bana helal etmeyecekmiş...

Şaşırmıştım. Simon kızından hiç söz etmemişti.

– Var işte, haylaz bir kız, dedi, gözlerini kaçırarak. Yaramaz... Reddettim gitti...

Önüne bakıyordu.

– Neden? dedim.

– Eh, işte, öyle icabetti.

Güldüm,

– Beğenmediğin birine mi vardı?

– Onun gibi bir şey...

– Herhalde yeni bir olay bu. Öfken daha yatışmamış.

– Var on yıl, dedi Simon.

– On yıl mı?

Kanım donmuştu. Karşımdaki adama, dostum, yakınım bildiğim ve hiç bilmediğim bu yabancı ve uzak insana şaşkınlık ve inanmazlıkla bakakalmıştım.

– On yıldır kızını hiç görmedin?

– Görmedim.

– Peki, özlemedin mi?

Simon taş gibiydi.

– Özlemedin mi? diye öfkeyle yincledim.

Gözleri hep yerdeydi. Yeniden bana baktığında özlemle buğulanmışlardı.

– Özlemez miyim, kızım, dedi içini çekerek, özlemez miyim...

Bana ilk kez "kızım" diyordu. Yüzündeki hasret neredeyse elle tutulacak kadar koyulaşmıştı. İçimde, düş kırıklığı baş kaldırıyor-
du. Beni yitirdiği kızının yerine koymuştu; hepsi buydu işte. Simon'un bana duygularında hep belirsizlikler sezmişim; güzellik-

lerle süslü belirsizlikler... Demek yanılmıştım... Öfkeyle doldum.

– Peki, ama, ne yaptı kızın sana? Adını bile ağzına almıyorsun.

Simon kendisine kocaman bir bardak rakı doldurdu.

– Niye susuyorsun Simon Usta? Nedir kızının suçu? Hem adı ne söyle...

– "Sevgi" koydum adını, dedi Simon.

– Sevgi... Ne yaptı, peki, Sevgi?

– Bir Türk'le evlendi, dedi Simon, gözleri yerde, sesi hiçbir özel tını taşımadan...

Öyle şaşırmıştım ki, bir süre konuşamadım. Simon'la aramıza sanki görünmez bir el apansız geçit vermez bir duvar örmüştü.

– Hepsi bu mu? diyebildim.

– Evet, hepsi bu...

– Ama oğlun da aynı şeyi yapmış. Ve sen gelinini seviyorsun... Öyle söyledin bana...

– Öyledir. Bende yalan yok...

– Peki, kızının suçu ne?

– O kızdır, dedi Simon, kesin bir sesle.

– Nerede yaşıyor?

– İstanbul'da.

– Simon Usta, dedim, oğluna "Demir", kızına "Sevgi" a larını sen taktın. Niçin?

– Öyle icabetti...

Korkunun önlemleri...

– Peki, hem Türkçe isimler taşımalarını hem de içlerinde ırklarını ve dinlerini sürdürmelerini mi bekledin? Onlardan bu denli ikili yaşamlar sürmelerini nasıl istersin?

Simon inatçı bir sessizliğe tutunmuştu.

– Hem söyler misin bana... Kızın Harput'da kalsa kendi soyundan kimi bulup evlenecekti?

- ...

- Simon Usta, sen buralı değil misin?

- Simon Usta, sana bir soru sordum.

- Buralıyım, dedi Simon, hırçın... Elbette buralıyım. Ama ben Simon'um...

Kocaman yumruğunu masaya indirdi sözlerini noktalamak istercesine.

Simon'a günlerce dil döktüm. Onu etkileyebileceğimi sanmıştım. Hayır, sonuç alamıyordum. Ruhunda bir çelişki fırtınası yaratılmayı başaramıyordum yalnızca. Simon hasret, acı ve öfke arasında parçalanıyordu. Hekim yanım ağır bastı. Simon'un beyninde yeni bir damarın çatlayacağından korkmaya başladım. Vazgeçtim. Yarar değil, zarar veriyordum. Simon'un ruhunun kilitli bölmelerine dayanmış, bana hiçbir zaman açılmayacak kapıya başımı vurmuştum. Canım yanıyordu. İlk kez, yaşlı, şişman, dindar Madama, taa içimde bir kızkardeşlik duygusu doğdu. Simon'un ne iri elleri vardı... Vurdu mu kim bilir nasıl acıttırdı!... Kocaman inatçı kafasıyla, ihtiyar bir boğaya benziyordu.

- Hiçbir şey anlamıyorsun Doktor Hanım... diye gürledi bana.

Benden nasıl da nefret ediyordu...

- Sen anlıyor musun? diye fısıldadım.

Aynı şiddetle nefret yüklüydüm. Sesim yılan ısılgı gibi çıkmıştı.

- Niye bunca zaman sakladın kızını benden? Onun davranışının utancı mıydı bu, yoksa kendi utancın mı? Oğlunla kızın arasında nasıl bu kadar ayırım gözetebiliyorsun?

- Hiçbir şey anlamıyorsun Doktor Hanım, diye yineledi Simon.

Sesi yavaş ve yenikti. Bu kez nefret yoktu. Yalnızca yorgun, bezgin ama hâlâ tükenmemiş bir inat vardı. Simon'u ve küçük

bahçeyi hışımla terkettim.

Birkaç gün sonra, çağrılmadan döndüm. Öfkeyle anlayamadığımı, erken inen akşamların hüzünlü yalnızlığında çözmüştüm. Simon, onu "Simon" yapan farklarını korumaya çalışıyordu umarsızca... Sürgünleri git gide daha uzaklara doğru boy atarken, köklerinin hapsedildiği küçük bahçesiyle sınırlı aykırılıklarını uzun süre koruyamayacağını bilerek ve bildiğini unutmaya çalışarak... Oğlunun soyun dışında evlenmesinin bir önemi olmadığına, o eski masala kendisini inanmaya zorlayarak... İnanmak zorundaydı; yoksa varlığının ve yaşamının hiçbir anlamı kalmayacaktı.. Öfkem yok olmuştu, yerini boşluğa bırakıp... Simon buradaki tek bağımdı.. Öfke iyidir, insanı diri tutar... Bedenim ve ruhum pelteleşmişti.

Simon, yüzünde hasta olduğu günlerdeki küçük çocuk anlamıyla biraz da mahçup karşıladı beni. Hemen bir şişe rakı getirdi.

– Çok düşündüm be Doktor Hanım, dedi, kırık dökük bir sesle. Geceler boyu uyumadım. Yok, yapamayacağım. Kızı bağışlayamam. Kaşık düşmanına da bunu böylece dedim. Çok ağladı. Hastalığını bahane tutup beni yumaşatacağını sanmıştı. Neyse alışır...

Sustu. Önüne bakıyordu. Neden çok yorgundum. Ben de susuyordum. Artık bu konuyu konuşmak istemiyordum. Konuşacak başka bir şey de kalmamıştı.

– Kızdın bana, Doktor Hanım, dedi, küçük çocuk sesiyle.

– Yoo, senin özel yaşamına karışmaya ne hakkım var. Denizlik ettim. Simon Usta, bağışla. Boş yere sinirlerin bozuldu.

– Öyle dersin, ha, Doktor Hanım...

– ...

– Kırıldın bana...

– Pek öyle değil...

– İnan karının dırdırından senin sözlerin daha çok sarstı be-

ni. Az kaldı çağırıvercektim kızı geri. Tam on yıl, dile kolay. Ama yapamam be Doktor Hanım! Olmaz be!... O zaman ben "Simon" olmaktan çıkarım.

Elimi ellerine almıştı ilk kez. Kocaman avuçlarında küçük elim yaralı bir kuş gibi boynu bükük, çaresiz durup duruyordu. Simon dosdoğru bakıyordu yüzüme, gözlerinde ilk sevgililerin yiti-riş anındaki buruk özelemleriyle. Acı çekecektim, biliyordum. Bunu istemiyordum.

– Sana dargın değilim Simon Usta, dedim, gülümsemeye çabalayarak ve aramıza bir set çekmeye çalışarak. Gene de kızınla ilgili başka türlü karar vermeni dilerdim. Canın sağolsun.

Simon'un yoğun bakışları hâlâ yüzümdeydi, söz söylemesini beceremeyip bakışlarla konuşan erkeklerin kuşaktan kuşağa iletilmiş duyarlılığıyla. Gözlerimi kaçırdım ondan.

Hep, siyasi düşüncelerime yakınlık duyduğunu sanmıştım. Niçin? Ağzını açıp tek söz etmemişti ki... Bizi biraraya getiren bu paylaşımdı, öyle olsun istiyordum. Yanılmıştım, her zamanki gibi... Gene aldanmıştım. Oysa, "Simonlu"ğundan öte bir kavgası yoktu. "Simonlu"ğuna sahip olmaktan başka... Bunu nasıl görmemişim? Başkalarının yoksun bırakıldığı maddesel ve tinsel zenginlikleri umursayamıyordu. Bana yaklaşmasının nedeni bambaşka-ıydı. Azınlıkta kalanların birbirlerine yönelik hayvansı koku alışıyla yakınlaşmıştık birbirimize. Bir tür korunma, güvence arayışı, birbirine sokulma güdüsü...

Evet, azınlıktaıydım. Bir zamanlar canımı verebilecek denli sevdiğim ülkemde, duyarsızlığın orta yerinde zavallı bir azınlık üyesinden başka neydim ki! Simon kadar, ondan bile daha çok!... Simon ve ben olmaz sevdaların tutkunuyduk. O koruyabileceğini sanıyordu, bense değiştirebileceğimi. Kendimizi aldatıyorduk. Bizi bağlayan buydu işte... Orada, Harput'ta, Simon Usta'nın bahçe lokantasında, o ana dek zihnimde hep bulanık bıraktığım bir nok-

ta, aşığıdaki sıradağıların görüntüsü kadar saydamlaşıyordu. Sayıları git gide azalan küçücük bir grubun içinde önemsiz bir damlaydım ben. Gençliğimi aldanışlarla tüketmişim... Kuru bir dal gibi kalakalmışım. Yalnız, yoksun ve yoksul. Çocuğum bile yoktu.

Harput'un eteklerini çevreleyen sıradağlar, sonuna dek beni tutuklayacaktı sanki... Soluk alamıyordum. Hâlâ burada ne işim vardı, ne bekliyordum, bu uçsuz bucaksız, durgun kara parçasının üstünde? Birden denizi özlemişim. Yüzümde tuzlu damlacıklarının scrinliğini... Yosun kokusunu... Değişken ve hırçın denizi... Hastaneyce döndüm ve o gün istifa ettim.

Doğ'u'da geçen süre, önceki ve sonraki hayatlarımı birbirinden ayıran bir ara zamandı. Eski yaşantımdan ardakalanlarla -sağlamaları ayırıp çürükleri atarak - yeni bir hayat kurmak zorundaydım. Yıllar süren bu çaba beni yorgun düşürmüştü. Belki, eski savaşımardan, heyecan ve kaygılardan bile daha fazla... Belki de artık yaşlanmışım.

Simon'u bir daha hiç görmedim. Ona bir kart atmışım. Yanıt gelmedi. Bekleliyordum: Simon köklerinin uzandığı yerden ötesiyle ilgilenmezdi.

Zaman uçup geçti. Günün birinde bir Ege kasabasına dinlenmeye gittim. Simon'u yıllardır düşünmemişim. Yorgun gözlerle denize bakarken bir çakıl taşı sekiyordu mavi durgunluğun üstünde, suya gömülüverdi yüzeyi halkalandırıp. Ve birden Simon'u, Harput'u anımsadım. Hâlâ ölmez düşlerin peşinde koşacak kadar genç olduğum günleri... Özledim... Belleğin işleyişine hep şaşmışımdır.

Bayburtlu

Ustaları severim. Genç ve bıçkınlarını değil... Görmüş geçirmiş, kişinin özünü bir bakışta kavrayacak kadar çok insan tanımış, saçlarına kır düşmüş, belleri hafif bükülmüş orta yaşlılarını... Elle-riyle iş gören insanları severim. El becerisinden yoksun tüm kişiler gibiyimdir; ayrı bir bilinçleri varmışcasına, şaşmadan, duraksama-
dan bir şeyler yaratan ellerdeki gizem büyüler beni. Bu ellerin yaşlı sahiplerini severim. Bana güven verirler. Gençler küstah olur. Dudaklarının kenarına sıkıştırdıkları sigaralarının küllerini evin her yanına saçarken üstten üstten bakarlar kendilerine iş buyuran şu kadına... Hayata duydukları başkaldırıyı ve hıncı delici "erkek" bakışlarında çoğaltıp fırlatırlar karşısındaki "dişiye"... Arabesk şarkılar söyler, kendilerini Mercedes arabalarda düşler-ler. İyi beceremedikleri işlerini hiç sevmeyiz, her tarafı pislik içinde bırakırlar. Şirretleşmeden baş edilmez onlarla. O zaman, annesin-den korkan küçük bir oğlan çocuğu gibi sessizleşiverirler. "Peki abla, peki..." derler hemen. Sigaralarını tablalarda söndürür, delici bakışlarını kadının bedeninden çekip yerdeki halıya dikerler. Uslu uslu koyulurlar işlerine, sevmem onları, beni sinirlendirirler.

Yaşlı ustalar başkadır. Hiçbir zaman boşanamayacağını so-nunda kavrayabilmiş bir kocanın kadere boyun eğişi gibi kabullen-mişlerdir işlerini. Ellerinden geldiğince hoş tutarlar onu. Bir düşle-ri varsa eğer, bu olsa olsa donatılmış bir akşam sofrasıdır. Yaşama-nın ne çetin ceviz olduğunu kimse onlardan iyi bilemez. Bir tür omuzdaşlık duyarlar hayatın dalgalarıyla tek başına boğuşmaya çalışan bir kadına. Ellerinde olmadan ve ayırımına varmadan bir saygı beşerler. Çekingem ve ölçülüdürler. "Abla", "Yenge" ya da "Hemşire Hanım" derler, dedikleri gibi davranırlar. Yılların alış-

kanlığı beceri olup sinmiştir kocaman ellerine. Kimiyse gerçekten sever işini. Özenle, aşkla, övünçle boya fırçası tutan ne eller görmüşümdür. Nasırlı derilerin içinde, taş, tahta, metal parçalarını incitmeye kıyamayan yumuşak, sevecen dokunuşlu eller.

Bayburtlu'nun elleri işte böyle ellerdi. Okşar gibi boyuyordu kapıları. Tüm varlığı dikkat kesilmiş ve işine yoğunlaşmıştı.

– Usta, demiştim hayranlık dolu bir şaşkınlıkla, yere bir damla bile boya sıçratmadın.

Gülmüştü Bayburtlu.

– Biz gereğini yaparız Hemşire Hanım, demişti. Gereğini, ne eksik, ne fazla.

O nasıl bir bakışta bana "Hemşire Hanım" demeyi uygun bulmuşsa, ben de bir bakışta onun içkici olduğunu anlamıştım. Hafifçe kızarıklık gözler ve irileşmiş burun, Bayburtlu'nun akşamcılığın keyif yanıyla gereksinme yanını bölen o ince sınırı aştığını gösteriyordu. Üstelik hiç yemek yemiyordu. İyi ustalar öğle yemeğine hırsla sarılmazlar, bedeninin dolu mideyle çalışmaya direndiğini bildiklerinden. Ama Bayburtlu hiçbir şeye elini sürmemişti. Anlaşılan sınırı hepten öteye geçmişti...

O gün, Bayburtlu kapıları, panjurları bir bir boyarken dost olduk onunla. Bana yaşamını anlattı. Nasıl o küçükken Bayburt'dan Ankara'ya göçetmişlerdi... Nasıl tüm kardeşler yaşama mücadelesi vermişti ve sonunda hepsi bir yerlere ulaşmayı başarmıştı, Bayburtlu'nun dışında. Bayburtlu gençken biraz haylazlık etmiş, ailesi de ona karşı koymuştu. Özür dilercesine.

– Sen bilemezsin bizim oraların ahlakını, dedi Bayburtlu, çok sıkıdır. Genç bir adam bir iki kadeh içtiyse ne olur? Kıyamet mi kopar?

– Bilirim, dedim, bilirim. Karadeniz tutucudur. Benim babam Trabzonluydu, bilirim.

– Yaa, dedi Bayburtlu, Aramızda ortak bir yan bulmak onu

sevindirmişti.

Karadeniz'in açık saçık türkülerine yansıyan doğallığıyla namus uğruna bıçak çektiren sert tutuculuğu arasındaki zıtlık, çocukluğumun geçtiği kentten uzak bir ses gibi yankılanıyordu belleğimde. İstanbul'da başı açık gezip Trabzon'da saçlarını sımsıkı örten, tombul beyaz kollarını yaz sıcağında yün hırkalarla gizleyen akça pakça, dolgun kalçalı, şen şakrak akraba kızları... Kim bilir, her biri şimdi nerelerde...

– İçtiysek ne olmuş, diye sürdürdü Bayburtlu. Kimsenin karsısına kızına kötü gözle mi baktık...

O anda gözleri yazlık giysimin açık yakasına kaydı ve hemen çekti onları; suç üstü yakalanmışçasına kıpkırmızı kesildi. Yakamın gereğinden çok kaykıldığını ayımsadım. İlahi Bayburtlu, aylardan beri bir kadın olduğumu duyumsamamıştım. Ben Bayburtluyla konuşurken bahçede oynayan çocuklarım tüm yaşamımı dolduruyordu nicedir. Analığımın içine sonuna dek batmış, kadınlığımı hepten unutmuştum, kaykılan yakamı bile ayımsayamayacak denli... Apansız Bayburtlu bana bir kadın olduğumu duyumsatmıştı, bunda utanılacak ne vardı... Hoşuma gitmişti.

– Demin sana dikkatle baktım, dedi Bayburtlu, çünkü benim küçük hemşireye çok benziyorsun.

"Hemşire" sözcüğüne can kurtaran simidi gibi sarılmıştı.

– O da tıpkı senin gibi boylu bosludur.

Sonra küçük "hemşiresini" anlatmaya koyuldu. Nasıl onun içkisine karıştığını filan... Ailesi ona baskı yapıp onu dışladıkça Bayburtlu'nun başkaldırısı büyümüşü, aileden kopup büsbütün içkiye bağlanmıştı. Yapmadığı iş kalmamıştı, işçilikten memuriyete, müteahhitliğe kadar. Hepsinde önce yükselmiş, sonra hepsini yitirmişti.

– İnsanın birkaç şeyi becerebilmesi kötü, dedi. Tek bir şeyden başkası gelmezse elinden, var gücünle ona yapışsın. Benim

gibi oldun mu, bir onu denersin, bir öbürünü; bir de bakmışsın hepsi gidivermiş elinden, avucundan...

Her şeyi yakalamak istersen, hepsini yitirirsin... Bayburtlu bana, bir zamanlar çok yakın, şimdiyse çok uzak olan bir insanı anımsatmıştı; içim ısındı ona... Üç yıl önce boşandığımı söyleyiverdim. Bayburtlu'da bir tepki olmadı. O sırada gözleri raflardaki kitaplarda geziniyordu.

– Ne çok kitap okumuşsun Hemşire Hanım, dedi.

Beni duymadığını sandım. Meraklı komşu kadınlar gibi neredeyse kösnül bir heyecanla dikmemişti kulaklarını "boşanma" lafını duyar duymaz. Ya da raflardaki onun hiç dokunmadığı kitapları ezberlemiş birçok erkeğin gözlerinde yanan macera ışıltıları parlamamıştı bakışlarında. Dostça gülümsedi bana.

– Gel de içme, dedi, ben böyle diyorum işte, "gel de içme". Bazen iyi ki hiç evlenmedim diye düşünürüm.

Rahatlamıştım.

– Sana bir bira açayım mı Usta? dedim.

Bayburtlu gerçek bir rakıcıydı, biradan nefret ediyordu. Ağzına töğbe rakıdan başkasını sürmezdi. Benim canınsa bira çekmişti. Kendime kocaman bir bardak doldurdum. Nedenise yaşam birden gözüme çok güzel gözükmeye başlamıştı. Bayburtlu hayatın her boyasına boyanmış insanlar gibi hiçbir şeye şaşmamaya ve her şeyi hoş görmeye alıştı.

Hiç evlenmemiş, hiç mal mülk edinmemişti. Bir zamanlar bolca kazandığı paraları sonradan onu aramayan dostların sofralarında harcamıştı. Şimdi tek göz bir odada yaşıyor, yemeklerini ufak bir piknik tüpünde pişiriyor, her gece bir şişe rakıyı, tek başına, tek göz odasında içiyordu.

– Niye yalnız içiyorsun? diye sordum.

Meyhanedeki içkicilerin sarhoş gevezeliklerinden, sululuklarından rahatsız oluyordu. Böyle manzaraları görmek istemiyordu.

Çoluk çocuğu, malı mülkü yoktu ama bütün bunlara sahip olanların ona tepeden bakmalarından çok inciniyordu. Kaçmıştı hepsinden, kendi isminden bile. "Bayburtlu" diye biliniyordu. Kimbilir, belki de yadsısa bile için için özeniyordu her şeyi olanlara. Kendi kendini yaşamdan sürgün etmiş, yalıtılmışlığından bir tür garip mutluluk yaratmıştı.

Onu eleştirecek gücü kendimde bulamadım. Hem ne söyleyebilirdim ki? Her şeyi kanıksamış, yarın kaygısından, ölüm korkusundan arınmıştı. Büyük bir vazgeçiş içindeydi. İşinden ve içkiden zevk alıyordu. İkisini birbirine karıştırmaz, çalışırken ağzına içki sürmezdi. Çalışamayacak denli sağlığı bozulduğunda kendi yaşamına kendisinin son vereceğini söyledi bana. Son derece ciddiydi. Benim ya da bir başkasının vereceği kuru öğütler bu büyük vazgeçişin yanında ne kadar da cüce kalacaktı. Sessizce dinledim onu.

Bir ara evden çıkmam gerekti. Kısa bir duraksama geçirdim. Evdeki parayı yanıma alsa mıydım giderken? Bunu yapmaya utan-
dım. Dönüşte biraz kaygıyla açtım çantamı. Param yerli yerinde duruyordu. Hâlâ utanarak anımsarım o anı... Biz sıradan insanları yaşama bağlayan o küçük bağların, birkaç kuruş paranın, sırayı hepten terketmiş birisi için ne önemi olabilirdi? Bunu bile kavrayamamıştım.

Bayburtlu işini bitirmiş gidiyordu. Uygun param çıkışmadı. Fazla vermem gerekiyordu, Bayburtlu parayı bozamıyordu, beş kuruş yoktu üstünde.

– Ben yarım saate kadar bozdurur, üstünü getiririm Hemşire Hanım, dedi.

Aklım bana "ona inanma" diye buyurdu, "fazla değil eksik ver, nasılsa gelip alır hakkını". Bayburtlu benim evimden dosdoğru içmeye gidecekti. Yarın gece clinde beş kuruş kalmayacaktı. O kıskanç sevgilisi içki onun iradesini egemenliği altına alacak, Bayburtlu bana borcu olduğunu bile unutacaktı. Ama duygularım Bay-

burtluya güvenmem gerektiğini söylüyordu. Ve ben duygularımı yeğledim, bazen aklımı hiç sevmiyorum. Bugün biz, iki yalnız insan birbirimize içimizi açmıştık. Ancak yaşamın canlarını yakıp incit-tiklerinin davranabileceği gibi hem yakın olup hem mesafeli kala-bilmiştik. Şimdi ona güvenmem gerekiyordu. Yoksa bu gece rahat uyuyamayacaktım.

Bayburtlu gitti, saatler geçti, gelmedi; ben de alacağımı unut-tum. Kapı çalındığında güneş çoktan batmış, yaz sıcağı akşam maviliğinde tatlı bir serinliğe dönüşmüştü. Karşımda Bayburtlu duruyordu. Yıkanmış, paklanmış, partial iş giysilerini temiz beyaz bir pantolon ve gömlekle değiştirmişti. Neredeyse yakışıklı olmuş-tu. Gülümseyerek parayı uzattı.

– Buyur Hemşire Hanım, dedi, geciktim kusura bakma. Ken-dime bir çeki düzen verdim dedim de...

Genç bir kızken yaşam beni doğrulayınca sevinirdim, epeydir ancak yanıldığımda mutlu olabiliyorum. Beş bin lirayı yitirmemin değil, yanılıp şaşırmanın sevinci doldurdu içimi. Gidip kendime, keyifle bir kadeh rakı koydum.

Ve Kadınlara Dair

Yaşlı Bir Genç Kız

Zamanımı iyi ayarlamalıyım. Titizlikle bölmeliyim küçük parçalara. "Dahiliye" vizesine kaç saat çalışsam? Diyelim akşam beşten sekize kadar. Yarım saat yemek molası. Etti mi sekiz buçuk... Televizyonda haberleri izlesem mi? Ne gereği var... Bugün dünyanın neresinde kaç felaket olmuş öğreneceğim de ne olacak... Sekiz buçuktan onbirbuçuğa kadar "genel cerrahi" çalışsam... En geç on ikide yatakta olmalıyım ki, yarın sabah yedide kalkabileyim. Bir yarım saatçik kitap okuyabilir miyim acaba, uyumadan önce? Gerçekten yapabilir miyim bunu? Sevinçten yüreğim hopluyor... Onbir buçuktan on ikiye kadar kendime ait bir zaman... İnanılmaz bir güzellik.

Bazen yorgunluktan öleceğimi sanıyorum. Keşke gücüm olsa da günü otuz saate uzatabilsem. Akşam nasıl geliveriyor, anlamıyorum. Hiçbir şey sığdıramıyorum yirmidört saate... Ne eğlence, ne açık hava, ne aşk ne de dostluk. Hep çalışıyorum. Bu son yılım, hekim çıkacağım. Bu kadar çalışmaya karşın, hiç de kendimi aman aman bilgili bulmuyorum. Diplomamı aldıktan sonraki günler korkutuyor beni. Düşünüyorum da, ömrümün en güzel yıllarını boşu boşuna yitirdiğimi sanıyorum. Yirmidört yaşındayım. İlk gençliğim çoktan sona erdi. Ne kaldı geriye. Hiç güzel bir şey anımsayamıyorum. Şöyle hoş, neşeli bir şey... Hep acı, sıkıntı ve karanlık... Belki yorgunluktandır umutsuzluğum ya da tekdüzelikten... Belki, yarından güzel bir şeyler bekleyememekten. Dün bana ne getirdi ki... Yarın ne versin?

İsteyerek girdim Tıp Fakültesi'ne. Küçücükken bile hekim olmayı düşlerdim. Kuru bir özenti değildi bu istek; insan bedeni kendimi bildim bileli büyülemiştir beni. "Yediklerimiz nereye gidi-

yor, anne?" "Ateşimiz nasıl çıkar, anne?" "Kedinin de benim gibi ateşi yükselir mi, anne?" Tıbbi kazandığım gün sevinçten uçuyordum. Nereye gitti sevincim? Annemse evde yas tutuyordu. Üniversiteye giden bir evlat yeni bir tasa kaynağıydı. Tehlike dolu yıllar, kurşunlar, bombalar bekliyordu beni. Korkuyor muydum? Sanmıyorum. Henüz gençtim o sıralar... Umut ve coşku doluydum. Lise yıllarımdaki çalışmalarımın ödülünü almış, giriş sınavını kazanmıştım. Kurşun sesleri delemeydi umudun beni saran güçlü zırhını. Hafif bir tedirginlik belki... Daha çok inanç, hırs ve heyecan... Bütün bunlar daha Tıp Fakültesi'nin ilk yılında yeise dönmüş olamaz. Ağabeyimin kurşunlarla taranmış bir kahvehanede parçalandığı o ilk yıl... Makine son sınıftaydı ağabeyim, yirmüç yaşındaydı, vurularak öldürüldü, tanınacak halde değildi bedeni. Tarama sırasında yanındaki kız arkadaşı tanılamıştı morgdaki parçalarını. O yalnızca hafif bir yarayla atlatmıştı. Varlıklı bir ailenin kızıydı, aylarca özel bir sinir kliniğinde tedavi gördü. Çıktığında politikayla uğraşmaya tövbe dedi, ailesinin bulduğu bir adamla evlendi, iki çocuk doğurdu. Bizi aramadı. Oysa ağabeyimle gerçekten severlerdi birbirlerini. Ya da ben öyle sanmıştım. Birkaç kez arayayım dedim, annesi kapıyı yüzüme kapattı, suçlu benmişim gibi. "Beldan ne acılar çekti, ona geçmişi anımsatmayın. Tam kendisini toparlamışken yaralarını tazelemeyin" dedi. Benim anamsa aylar boyu Beldan'a lanetler savurdu. O fattan kız, o değişiklik olsun diye solculuğa özenen kız, oğulcuğunu baştan çıkartmış, derslerinden kitaplarından ayırmış, ölüme sürüklemişti... Kendisinin hiç utanmadan kurtulduğu ölüme... Anneme yanlış düşündüğünü anlatamadım, inandıramadım onu. Fazla uğraştığım da söylenemez. Annem gibi tüm yaşamı küçük bir kentte mutfığı ve çocukları arasında geçmiş cahil bir kadın neyi anlayabilirdi? Şimdi geriye bakıyorum ve öz anasının düşüncelerini değiştiremeyen yedi kat elleri etkilemeye ne diye kalkışmış diye şaşıyorum.

Geçenlerde Beldan'ı gördüm yolda, uzaktan. Zor tanıdım. İncecik bir kızdı eskiden; pantolon, parka giyer, makyaj yapmazdı. Pahalı bir palto vardı sırtında, saçları yapılıydı. Yanına varıp konuşmaya yeltenmedim. Öylece çekip gitti, tombul ve şık.

Şimdi elimi kolumu bağlayan umutsuzluk ve bitkinlik ağabeyimin öldürülmesinden sonra mı başladı? Belki... Keder abanmıştı üzerime olanca ağırlığıyla. Ama daha çok hınç ve öfke... Ve daha çok umut... Kederin derin kuyusunun dibinde filizlenen umut... "Boşuna değil bu ölümler, boşuna olamaz!" Öfke ve umut elele verince diriltir insanı, diker iki ayağının üstüne. Yoo, bitkin değildim o yıllar, yorgun, yılgın değildim. Öfkeli, kaygılı, kararlıyım; korkuyordum ama yılgın değildim.

Gene de yüreğimde ağırlıkla anımsıyorum geçmiş. Yalnızca ölümlerin acısı değil bu ya da öldürülme korkusu. Hafif ve uçucu hiçbir şeyin olmaması... Bir şeyler eksikti; bahar esintisi, sevgili öpücüğü, saçma sapan ama neşeli bir şarkı. Soluk, karalı, gülmeyen yüzler; hırsla çekilen sigaralar; omuzları köşeli gri ya da yeşil parkalar, boyunlara dolanmış nakışsız cıdı cıdı atkılar; öfkeli, sert postallar... Çınlayan kahkahalar, yumuşak ve yuvarlak çizgiler, pembeler, maviler, ince topuklu iskarpinler eksikti. Gençliğin neşesi gitmiş, öfkesi kalmıştı deli kanımızda...

Oysa, anımsanamayacak denli eskilerde kalmış, allardan, güllerden, fıkralardan, kahkahadan oluşmuş başka bir üniversite yaşamı daha vardı. Yıllar önce, yaz geceleri, geç saatlerde ablalarımın yataklarında fısıldayarak, kıkırdayarak sözettikleri... Ben ilkokuldaydım. Uyuyor gibi yapar, onları dinlerdim. Sigara dumanlarının soluk alınamayacak denli yoğunlaştığı kantin... Karbonatlı çaylar içilirken, kantin fıkralarına gülüşülürken sevda aranan yürekler, kesişen bakışlar ve kantin aşkları; dersler asılıp da gidilen sinemalar; ablalarımın yazları babamın tutucu gözlerinden sandıklara gizledikleri, fakülte zamanı giyip de kırttıkları minicik etek-

ler... Kızlı oğlanlı tasasız kalabalıkların gülümsediği fotoğraflar... Kısacık etekler kızların bacaklarını cömertçe sergilerken, İran Kraliçesi Farah'ın düğün başını birkaç yıl geriden izleyen saç tuvaletleri kavuk gibi yükselir başlarının üzerinde, bu resimlerde... İskambil kağıdından yapılmış bir köşk gibi rengarenk, motif motif, hafif bir yaşıntı... Hayatın soğuk soğuk üfleyen alaycı ışıltısına dayanamayıp, yıkılıp giden, ona katılanların yaşamında değil, belleğinde iz bırakan, geçmişte izlenmiş bir film gibi uçucu bir yaşıntı... Deneyimimizin tam tersi... Boş bir neşe... Bizim kuşağın yaşamındansa neşe kovulmuştu. Dokunduğumuz her şeyi kurşun ağırlığına çevirdik...

Yaşıntı nasıl hem bu denli gerçek hem de gerçekdışı olabilir? Ablalarımın bugün bile konuşurken, hâlâ bu çelişkiye şaşarım. Çocuklarının ortaokul giriş sınavı hazırlıklarıyla kocalarına şirin gözükebilmek arasına sıkışmış yaşamlarında hiçbir şey üniversite günlerinin anıları kadar canlandıramaz onları...Artık varolmayan, bu ülkede yaşanmayan bir yaşıntının yankıları yanaklarını pembeleştirir, neredeyse saçlarını parlatır, hiçbir usta makyajcının beceremeyeceği kadar... Kantinin yoğun sigara dumanı boğazınızı yakar, sevdâ aranan bakışlar yüreğinizi hoplatır, onların geçmişten sözötmelerini dinlerken... Ablalarımın biri aşkın sevincini – üniversiteden sınıf arkadaşı bir gençle evlenmişti –; öbürüyse aşkın acısını – "konuştuğu" çocuğu başka bir kıza kaptırınca, akrabalarımızın aracılığıyla varlıklı birisine vardı – yaşar, geçmiş dile gelirken... İkisi de bugün aynı evlilik "durağına" vardılar, birisi duygu-larının, öbürüyse mantığının gösterdiği yolu izleyip. Yollar aynı yere çıktı, getirip onları durağanlığa bırakıverdi. Yalnızlık dolu, ikiyüzlü bir süreçte oyalanıp duran orta yaşlı, yorgun iki kadın...

Bazen babama acırım. Ne umdu acaba çocuklarını üniversiteye yollarken... İki büyük kızı hiç okumamışlar sanki... Oğlu düşüncelerinden dolayı gencecik yaşında vuruldu gitti... Küçük kızyısa,

Tıp Fakültesi'ne devam ederken, Arnavut kaldırımını döşeli daracık, karanlık bir sokakta arkadaşlarıyla paylaştığı küçük bir çatı katında yaşayabiliyor ancak, damı akan berbat bir tavanarasında... Abamların zamanından farklı her şey... Babamın dükkanı eskisi gibi işlemiyor artık. Herkes büyük mağazalardan alış veriş ediyor. Babamın müşterileri git gide fukaralaşiyor. Onlar yoksullaştıkça babamın da elinde avucunda pek bir şey kalmıyor... Küçük kızı para sıkıntısı içinde... Ve sınavlarda kalmamak için durmadan çalışıyor. Hekim çıkacak, klinikte hasta görmüyor. İnsan bedenini ve onu kemiren hastalıkları koca koca kitaplardan, teksirlerden, nptlardan öğrenmeye çalışıyor... Hep ders çalışıyor, müzik dinleyecek, roman okuyacak, sinemaya gidecek, pencereden başını uzatıp dar sokağın ufkundaki bir avuç gökyüzünü, ta uzaktaki denizin incecik mavi çizgisini görecektir vakti yok... Hoş kimin vakti var artık. hesaba kitaba, çıkara dökülmeyecek duygulara...

Şaşarım babama, nasıl olur da tutuculuğu, "okumak" karşısında saygıyla eğilip yol verir... Babam ki, açık giyime, fazla gülme, gezmeye, eğlenmeye kızar... Okumak deyince akan sular durur... Kızlarını, gözünün bebeği oğlunu büyük kente yollar, kılı kıpırdamadan... Ne kızlarının kötü yola düşeceği kuruntusu, ne kurşunlar, bombalar set çekemez babamın kararına... Aydınlık hayranı, yarı karanlıktaki zavallı babacığım benim... Bulutlarda gezen babacığım... Annem ondan çok daha gerçekçidir. Bugünün gerçeğini yaşar annem, yarıninkiyle ilgilenmez. Babamsa yarınlara vurgundur. Bir türlü kavrayamaz bugün olup biteni. Ve o cahil anam hep haklı çıkar. "Kız kısmı okuyup da ne olacak Bey, sonunda yapacağı yemek pişirmek, bebe kundaklamak değil mi?" demişti. "Dünya kötüye gidiyor, Bey. Mektepler mekteplikten çıkmış, kan akıyor, yollamayalım tek oğulcuğumuzu kurdun kuşun arasına, gidiverir, yitiverir... Gel açalım ona bir oto tamirhanesi yanı başımızda. Alalım gül yüzlü taze bir gelin, torun tosun yetiştirelim"

demmişti... Devran hep anama hak verdi... Neyleyim... Bugünün gerçeğiyle yarıninkini bağdaştıramadık gitti... Ne edeyim...

Yanımda yöremde, kocaman harflerle "BOŞUNA" yazılı sanki... Ölenle ölünmez, biliyorum, yoksa çıldırır insan. Ama, gündelik yaşamın bu denli derde deva olabilmesi sağlık mı? Yirmidört saati alışlageldiği gibi tamamlayabilmenin her şeyin yerini tutması, korunak, sığınak, amaç, tutunacak dal olabilmesi çılgınlık değil de nedir? Bazen her şey berraklaşıyor beynimin içinde. Görüyor ve biliyorum. Annem niye söylenerek dolma sarıyor, babam niçin gazetelerin bulmacalarını çözüp spor toto oynuyor; Beldan niye evlenip şişmanlıyor; ben niçin Tıp Fakültesi son sınıftayım da insan bedeninden hâlâ ürküyorum. Hepsini, hepsini, birbiriyle ilintisiz gözüken her şeyin birbiriyle ilişkisini, öncesini, sonrasını görüp anlıyorum. İşte o an gerçekten iyiyim, boşlukta sallanmıyorum, "BOŞUNA" yazmıyor çevremde; ayağımı gerçeğin sağlam ve soğuk tabanına basıyorum... Bilememenin karanlığı terk ediyor beni; aydınlıktayım artık. Yalnızca bir an bu. Gerçeğin çiğ ışığı yakıyor, acıtıyor gözlerimi... Bilmek yetmiyor, umar gerek... Yoksa ne yapacaksın? Düşlerin alacakaranlığına mı sığınmalı... Düş kurmak bile yorucudur; düşlerin ılıkliğından sıyrılıp gerçeğin soğuk yüzeyine çarpmak can acıtır... Umarın yoksa unutulmalısın, yumuyorsun gözlerini gerçeğin acıtıcı parlaklığına; loş ışıklarla seni sarmalayacak, gevşetecek hafif şeyler özlüyorsun. Bulmaca çözme, kağıt oynama, börek açıp afiyetle yiyip şişmanlama filan gibi... Ne biliyim, unutmaya yarayacak ne varsa onlar işte... Kitaplar anımsatır, düşünmek, duyumsamak anımsatır dünü; ayırmsatır bugünü; düşletir yarını... Sığınacak yer, kaçacak delik bırakmaz insana... Nereye kaçabilirsin ki? Bir deliğe bir insan sığar mı? İnsanlığımızdan mı vazgeçeceğiz, bir yerlere sığınabilmek için küçüle küçüle... Bazen, iki çılgınlıktan birini seçmekten başka özgürlüğüm yok sanıyorum. Ya herkese benzeyip boş ve anlamsız bir özdeşlikte yok

olup delirmek; ya da kimseye benzemeyip yalnızlık içinde boğulup delirmek... Her şeyi unutmak isteyen insanlarla nasıl yaşayacağım? Yaşamın amacını unutmak isteyenlerle birlikte ne yapılabilir ki? Sevmek anımsatır, dostluk anımsatır; ~~denize~~ bakmak, yeşillik görmek bile anımsatır... Yaşamının yirmidört saatin otesinde anlam-ları olduğunu... Kimseler bir şey anımsamak istemiyor artık! Vaktleri yok böyle şeylere... Herkes çok çalışıyor... Herkes bir şeyler bulmak ya da almak için uğraşıyor... İşsizler iş, hastalar ilaç, gençler okul, akşamüstleri işyerlerinden dağılan kalabalıklar taşıt bulmaya çalışıyor. Bizim fakültede laborant Şefik Bey video almaya, çatı katını paylaştığım arkadaşım Belma çeyizine taksitle buzdolabı almaya, oturduğum binadaki bakkal Hasan Amca evine otomatik çamaşır makinesi almaya çalışıyor. Herkes uğraşıyor, didiniyor, çalışıyor. Kimsenin vakti yok bir başkasını ayırımsamaya... Beni kurşun öldürmedi ama bu umursamazlık delirtecek... Canımı kurtardım rastlantıyla; aklımı kurtaramayacağım.

Anımsıyorum, boşluk dört yıl önce başladı. Gençliğim bitmişti, o zamana dek yaşamı dolduran şeyler yok olmuştu. Kitap okumalar, tartışmalar; arkadaş kümeleri, suçlamalar, öz savunular, özeleştiriler... Bitmişti... Beldan evlenmişti. ~~Annem~~ durmaksızın yemek pişiriyordu... Çevreme bakındım... Dost arandım, yoktu... Aşk arandım, yoktu... Bir şey ayırımsadım, şaşırarak... Politika konuşmazsak, başka bir şey konuşamıyorduk; paylaşacak bir şey kalmamıştı arkadaşlarla aramızda... Birlikte savunulacak, birlikte suçlayacak hiçbir şey kalmamıştı... Vaktiyle yaşamımızdan kovduğumuz kahkaha, çiçek kokuları, bulutsuz gökyüzleri, çiseleyen yağmur ve unuttuğumuz bedenimiz öc alıyordu sanki şimdi... Yardımı-mıza gelmiyordu hiçbir; yeni paylaşımlara temel oluşturmuyordu... Yalnız kalmıştık... Tekil korkuların, tekil kuşkuların, tekil soruların içinde... Yapayalnız...

Zaman güçlüydü... Ve artık hep birbirinin aynı olan günlerin

biteviyeliği rahatlatıyordu bizleri. Yavaş yavaş kuşkular, korkular sustu. Geriye sorular kaldı... Bir de onlar olmasa ne iyiydi... Bayağı güzeldi öldürülme korkusundan, tutuklanma kuşkusundan uzak yaşamak... Alışverişdik. İnsanoğlu rahata çabuk alışır ve rahat insana tez batır... Ne yapmalı o tekil soruları? Yanlış neydi, neredeydi? Her şey boşuna mıydı? Ya bizim kadar şanslı olamayanlar? Ya onların anısı? Unut gitsin... Unut, göm derinlere... Gençliğini kapat... Gençlik nedir ki, sonu düş kırıklıklarıyla biten başkaldırılarından başka... Olağan insanlar gibi iş güc, çoluk çocuk sahibi olmaya bak... Unutuver... Hastalıklar, kazalar, tüm kötü anılar nasıl unutulursa öyle... Ta ki savunmasız bir anında hiç umulmadık bir şey olanca canlılığıyla onları çağrıştıncaya dek... Unutulanları, tıklıdıkları bilinçaltı hücrelerinden serbest bırakıp saldırgan güçler gibi bilincin üzerine gönderinceye dek...

Unutulanın yerine ne koymalı... Düşünmediğimiz, omuz silktiğimiz konular, dudak büktüğümüz kitaplar, gülüp geçtiğimiz duyarlıklar, derimizde duymadığımız rüzgarlar, koklamadığımız çiçekler, dokunmadığımız bedenler yabancıydı bize... Unutulanların yerine onları koyamadık bir türlü...

Olsa olsa kötü birer kopyalarını koyabildik... Sahtesini, özen-tisini... Karikatüre döndü yaşamlarımız... Gülmece duygusu yok olmuş, yalnızca çizgilerin çarpıklığı kalmış karikatürlere; özünü yitirmiş, güldüremeyen gülmececelere benzedik.

Çoğumuz o kadarcık bile çaba harcamadı. Yirmidört saati tamamlayabilmeyi koydu tüm unutulanın yerine... Gençliğini tüketti, yetişkinlere katıldı... Akıllanıp uslandı... Dönüp de geçtiği yollara "gençlik" bile demedi... "Amma da çocukluk etmişim," dedi... Evli ablalarımın ne ayrımları kaldı? İz bırakmayan yaşantı, yaşanmış mıdır?

Oysa biz çocuk değildik... Yaşadığımız o aşktan ve sevinçten yoksun, ağır yıllar gençlik miydi bilemeyeceğim... Ama çocukluk

değildi. Çocuklar yeni yeni dolduruyor bizim laboratuvarları, fakülte bahçelerini, hastane koğuşlarını... Birinci sınıflar, ikinciler... Şenşakrak, gürültücü, aldırma bir kalabalık... Çocuklar kadar dünyadan habersiz, onlar kadar kendilerine her söylenene inanan, kendi küçük dünyaları kendilerinde odaklanan, ama bencilliklerinde çocuk sevimliliği taşımayan... Çocukluk yıllarını derslerde, kurslarda sınavlarda harcamış, yetişkinlerin sırtlarına yüklediği, anlamını kavrayamadıkları sorumluluklar altında ezilmiş, yaşayamadıkları çocukluklarını gençlik yıllarına ertelemişler... Gençliklerini nereye erteleyecekler? Sekiz saatlik iş günü ve iki çocuklu bir aile sahibi olmakla şimdi arasındaki boşluğu kendi gürültüsüyle doldurmaya çalışan, çocuklar kadar bile oyuncak paylaşmasını bilmeyen, şarkılarında el çırpımlarında, ayak vurmalarında, göbek atmalarında kendi tekil boşalmalarını yaşayan bir kalabalık... Onlara bakıyor ve düşünüyorum, "yerim neresi?" Benden gençler bana yabancı, benden yaşlıların gündelik yaşamlarında küçük ailelerinden başka kimseye yer yok. Ablalarım ancak çocukları hastalanıp yardıma gereksinim duyunca hatırlıyorlar varlığını... Ya da kocalarına çok sinirlenip, dert yanacak birini aradıklarında... Anam babamsa, sanki tümüyle apayrı dünyalarda yaşıyorlar... Yaşıtlarım desem, birbirinden kopuk... Peki, benim yerim neresi?

Geçen yıl birini sevmiştim. Kısa sürdü, ayrıldık. Terbiyeli, iyi bir çocuktı. Bir an önce zengin olmak istiyordu. Bu amaca candan yürekten bağlıydı. Amacından hiç kuşku düymüyordu. Şık arabalara bayılıyordu. Kendisini çok yakışıklı buluyordu. Sevdim onu, ihtiyacım vardı çünkü bu duyguya... Çevresiyle, başkalarıyla ilgilenmez, başını derde sokanlara acımazdı. "Enayiliğin gereği yok, kafanı kullanacaksın, yoksa sonun budur işte..." derdi. "Enayilikten" ödü kopar, kurnazlığa bayılır, karşılıksız yardımdan anlamazdı.

Bana karşı iyiydi, kibar ve yumuşaktı. İkimiz iş ortağı gibi bir

şey olacaktık işte... Birlikte yürüyecektik yaşam yolunu, ortak çıkarlarımızı dikkatle gözeterek ve birbirimize destek olarak... İlk yıllar belki sıkıntı çekerdik. Ama ben "mecburi hizmetimin" ardından "ihtisasımı" bitirince düze çıkacaktık. Muayenehaneyi açtık mı, köşeyi döndük demektir... Bana önerdiği böyle bir şeydi. Ve bedenimi istiyordu, yepyeni bir arabaymışım gibi... Adına sevmek diyordu bütün bunların.

"Sevmek" beş altı yıl önceki bizler için boş bir kavramdı, bugünkü bizler içinse böylesi bir ortaklık demek olmuştu... Herkes aynıydı, çevremdeki bütün genç adamlar böyleydi, ya da eskiden başka türlü olsalar da bir iki yıl içerisinde değişivermişlerdi. Benim sevgilim hiç değilse haşin ve buyurgan değildi. Sevmiştim onu, belki onu değil, sevmeyi sevmiştim.

Gene de ayrıldım ondan.. Hiç anlamadı niye vazgeçtiğimi... Uzun sürmedi sevgim, tükendi. Taş kesildi elinde, önceleri yumuşak olan etim. Ben bile anlamadım niye... Bana karşı sevecendi, aceleci ve hoyrat değildi, beceriksiz hiç değildi. Gene de etim uzaklaştı ondan. Jiklet çiğnemeye, akşam içkisine, sigara tütündürmeye alışır gibi alışmak istememişim tenimin duyarlığına... Yaşamak bu değildi olamazdı, olmamalıydı. İki gövdenin sevgisi çok daha coşkulu, daha derinlerden kopup gelen bir sarsıntı olmalıydı... Sevmiyordum onu. Bir ney taksimindeki hüznü, bir Yörük kilimindeki duyarlığı sezemeyen adamı sevemezdim ki... Eskiden güzelliklere omuz silker, üzerinde durmazdım. Ama sezerdim. Şimdiyse biliyorum. Kadınlar kuşaklar boyu, hasretlerini, acılarını, umutlarını dokudular kilimlere renk renk, nakış nakış... İnsanlar yaşamlarını damla damla damıttılar ezgilere, tuvallere, sözlere, acıyla, emekle, coşkuyla... Beynim ve ellerim yaşamın bende izlerini yoğurup biçimlendirebilmek için kıpır kıpır, kıvranıp duruyor. Nasıl, henüz bilemiyorum, bu kıpırtılar sancılara dönüşüp bir şeyler doğurabilir mi? Benim için yaşama gücü yaratabilir mi?

Bilemiyorum. Ama bütün bunlara arkasını dönüp, yepyeni bir arabanın pırıltısıyla gözleri kamaşan birini sevemem. Bunu biliyorum...

Adım Nermin. Tıp öğrencisiyim. Yirmidört yaşındayım. Yalnızım. İsteyerek girmiştim bu fakülteye... Şimdiyse pişman gibiyim... Son sınıftayım. Doğuran kadın, ölen hasta, patlamış apandisit, ağır yaralı görmedim... Bütün bunlara önümüzdeki yıl, mesleğimi uygularken rastlayacağım diye korkuyorum. Her şeyin aslındansa, sahtesine daha kolay rastlanır oldu. O uzak kasabada hekim olamayıp, hekim benzeri bir şey olmaktan korkuyorum... O uzak kasabada, pos bıyıklı adamlar bacaklarıma yiyecek gibi bakacaklar diye kalbim duracak korkudan. Bakmakla kalmayacaklar diye parçalanıyorum korku dolu kuşkudan... Korkuyorum çünkü yalnızım. Gene de yalnız kalacağım; çünkü her şeyin aslındansa sahtesinin daha kolay bulunduğu bir ortamda yirmidört saati güvenlik içinde tamamlayabilme uğruna, hayatın benden istediği ödünleri vermeye razı değilim... İki ablama, Beldan'a ya da anneme dönüşmek istemiyorum.

Peki, ne yapacağım? Nasıl yaşayacağım? Dıştan bakıldığında kural dışı pek bir şey yok yaşamımda. Üniversite öğrencisi bir kız... Yüzlercesinden biri... Alışılmışı uyan bir çerçevenin içerisinde, insan bu denli her türlü sıradanlıktan dışlanmış ya da sıyrılmış olabilir mi? İtilmişlik çizgilerinin "kıldan ince kılıçtan keskinliğinde" insan kendisini bulabilir, kendisiyle barışabilir mi? Yoksa ipten yuvarlanan cambaz örneği düşüp parçalanır mı?

Yabancı Bir Göğün Altında

Winnie'yi ne zaman anımsasam, romatizmanın eğriltip bükteği ufacık tefecik yaşlı gövdesinin beyaz fayans bir laboratuvar masasına ilişmiş, beyaz önlüklü görüntüsü canlanır belleğimde. Winnie her zaman asık yüzlü, gri bir göğün gözüktüğü beyaz çerçeveli bir pencerenin önünde oturur, artrozun biçimsizleştirdiği şiş ve kırmızı parmaklarıyla güçlkle tuttuğu çay fincanını ara sıra dudaklarına götürürdü, benimle sohbet ederken... Ne kadar küçük ve ne kadar temiz bir kadındı... Saçları bembeyaz ve tertemizdi; 40'lı yılları çağrıştıran ondüleler ince ve yaşlı yüzünü çevrelerdi. Derisindeki genişlemiş kılcal damarların al yanaklı bir görünüm verdiği yaşlı yüzünden, yaşlanmamış boncuk mavisi gözleri cin gibi bakardı. Ne kadar da canlı ve candan bir kadındı...

Winnie'nin belleğimdaki beyaz önlüklü imgesinin ardındaki gök hep kapalıdır. Onu hiç güneşli ve mavi bir günde anımsamam. Oysa o kış hafif geçmiş, bahar erken gelmişti. "Nerede o eski kışlar, o eski sisler..." demişti insanlar herhalde... Koca kentin şanına yaraşır sisli puslu, soğuk bir kış yaşamamıştık. Gene de Winnie benim anılarımda aralığın sevimsiz günlerine dolanıp kaldı. Bunda şaşacak ne var? Bahar yaza dönüşürken Winnie ölmüştü. Parlak ve yeşil bir haziran günü kalkmıştı cenazesini...

Winnie'yle ilk kez ne zaman sohbet ettiğimizi anımsamıyorum. Benim bu ülkeye yeni geldiğim, kendimi alabildiğine dışlanmış duyduğum, hep gözyaşlarının kıyısında yaşadığım o ilk günler olsa gerek. Winnie elinde tertemiz bir bezle, zaten hayli temiz olan laboratuvar masasının beyaz fayanslarını parlatıyordu herhalde..

Bana bakıp gülümsemişti... "Türkiyeli genç bayanın masasını bir güzel hazırlayayım" filan demişti belki de. Çok mutsuz, çok yalnızdım o ilk ay... Memleketimi özlemiştim. Arkadaşlarımı, evimi, Türkiye'deyken yakındığım birçok şeyi... Çığırtnan dolmuş değnekçilerini, itişen ter kokulu kalabalıkları... O kapalı, o çatık, yabancı kış göğünün altında, kavurucu yaz sıcaklığında buram buram yayılan asfalt kokusunu ve asfaltın üzerinde titreşen sıcak havayı özlemiştim. Sanki bir daha oraları göremeyecektim. Sanki hep bu kapalı göğün altında, hüznün gölgesinde yaşayacaktım... Dünyamı bulanıklaştıran o gözyaşı perdesinin ardından bile, Winnie'nin tertemiz nezaketinde, diğerlerinde bulunmayan bir şeylerin varlığını sezmiş olmalıyım hayal meyal... Onun gülüşü öbürlerinininki gibi görevinin bir parçası değildi; iş giysisi gibi giyilen, sonra da sıyrılıp atılan bir ilgi değildi; içtendi, özgündü.

Uzun süre Winnie için "Türkiye'den gelen genç bayan" oldum. Adımı bir türlü öğrenemiyordu. Bundan incinmedim. Gerçekten dili dönmüyordu. Onun için hep "Türkiyeli genç bayan"dım; hiçbir zaman "şu Türkiye'den midir nedir, işte oradan gelen kız..." değildim. Ötekilerin davranışından farklıydı Winnie'ninki... İnsanları aşağılamanın ne çok yolu vardır... Bir taneşini, ben orada, o kapalı göğün altında gördüm... Ad öğrenmemek... O görev gülümsemesiyle söylenen "yabancı sözcükleri bir türlü aklımda tutamıyorum" tümcesi... Kimsenin bana seslenmediği temiz, beyaz, kokusuz bir laboratuvar... İnsanın adından kopması nedir, bilir misiniz... Bazı bazı o karanlık göğün sahipleri, Orta Doğululara, Asyalılara, Afrikahlara kendi dillerine uygun yeni birer ad uydurup takıverirler. Bu, o kimseyi birazcık aralarına alıyorlar demektir. Sevindirir kimisini yakıştırmalar, kaynaşıyorum sanır... İnsan böyle yabancılaşır işte, kendi kendine, kendi adına bile, ben hiç yakıştırılmış bir sözcükle anılmadım... "Türkiyeli kız... Şu, burunu bizim hükümetin bizden kestiği vergilerle ödediği kız" filan

olarak kaldım. Bundan da hoşnuttum. Uydurma şeyleri sevmem; hele adları hiç...

Daha sonraları, bütün o bilimsel unvanlı kişilerle, o büyük, temiz, beyaz, kimya kokusundan arınmış laboratuvarı, aynı şişenin içindeki su ve yağ gibi yan yana yaşamasını öğrendim, değmeden birlikte olmasını... Benim gibilerle arkadaşlık kurmasını, "Sudan'dan gelen birinci oğlan", "Sudan'dan gelen ikinci oğlan", "Iraklı kız" filanla dost olmasını öğrendim ve Winnie gibilerle, laboratuvar hademeleri, gece bekçileri, kapıcılarla. Kış bitip de bahar yaklaşıırken kırılmadan direnmeyi biliyordum artık... Ama o ilk ay alabildiğine mutsuzdum.

Winnie adımı öğrenme işini bayağı ciddiye almıştı. Yetmişbeş yaşındaki anlağı hayli uğraştırdı onu ama sonunda başardı, direndi. Ama öldü. Ve ben o büyük, beyaz yerde gene adsız kaldım.

Winnie benden Türk pulları isterdi ve Türkiye'den gelen kartpostalları. İki afacan yeğeni vardı, meraklıydılar böyle şeylere... Hepsini verirdim ona. Sevinirdi. Öyle bir heyecanla anlatırdı ki yeğenlerini... Boyları posları nasıldı, hangi okula gidiyorlardı, hangi derste başarılıydılar, hangisinde güçlük çekiyorlardı... Ona Noellerde ne armağan ediyorlardı... Winnie hiç evlenmemişti. Tüm yaşamını o iki oğlan dolduruyordu. Winnie yaşında bir kadının, ortaokul çağında yeğenleri olması biraz garipti. Bu çocukları hep, Winnie'nin kızkardeşinin oğulları değil de torunları diye düşünmüşümdür, taa Winnie'in gömüldüğü güne dek...

Winnie laboratuvarın bilimsel unvanlı kişileriyle neredeyse benim kadar az konuşurdu. Sabahları, uzun yeşil paltosu, vişne çürüğü renkli, tüylü şapkasıyla gelir, herkesle günaydınlaşıp işe koyulurdu. Laboratuvardakiler ona bir çeşit sevgi beslerlerdi. Ona garip ama sevimli bir yaratık gibi bakar, onunla ilişki kurmazlardı. Ne de olsa Winnie saygın orta sınıfın üyesi değildi... Winnie bizim laboratuvarı benimle, koca binanın diğer katlarındaki laboratu-

varlarda burslu çalışan, doktora yapan diğer Orta Doğulularla ahbablık ederdi.

Elleri, küçük vücuduna göre kocamandı; yaşamı boyunca el-leriyle iş görmüş tüm insanlarınki gibi... İri parmaklarını piyanoda düşünmek zordu. Oysa gençliğinde güzel piyano çalarmış. Öyle anlatırdı, Winnie Kuzey İngiltereli bir madencinin kızıydı. Bir kez gülerek demişti ki "benim gençliğimde madenciler dışlerinden tırnaklarından arttırır, kızlarına piyano dersi aldirtırlardı. Şimdiki-lerin çocuklarıysa ancak kulaklıklılı radyo dinlemesini biliyor." Sonra biraz böbürlenerek, "Bizler Beethoven'i, Schubert'i, Schumann'ı bilirdik..." diye eklemişti. Ve Schubert'in bir şarkısını mırıldanarak temizliğe koyulmuştu. Çalışırken sık sık ezgiler mırıldanırdı. Hiç yüksünmeden zevkle ovardı masaları. Hep neşeli, hep konuşkandı. Boş bir gevezelik değildi onunkisi. Neşesinin ardında duyarlık, burukluk, hüznün, acı bir yaşam deneyimi titreşirdi. Bunları o zaman sezebilmiş miydim? Ürkek, yalnız, özgüveni olmayan genç bir kızın bulanık görüşü ve sezgisi çevresindekileri ne denli derinle-mesine değerkendirilebilir? Yoksa onbeş yılın ardından Winnie'nin hayaline baktığımda, bu onbeş yılın bana verdiği acının ve mutluluğun aydınlığında mı Winnie'yi böyle açık seçik görebiliyorum? Anımsama tuhaftır; yaşanmış gerçekliği çarpıtır; tıpkı sarhoşluk gibi... Geçip gitmiş gerçeğin bazen bir yanını karanlıkta bırakır, bazen ötekini. Bazen başka bir bölümünü iyice berraklaştırır; anımsadığımız andaki duyarlıklarımıza, düşüncelerimize göre... Ya da yaşanıp bitmiş olayların arasında hep aynı izleği sürdürerek anıların karışımından tek bir izlenimi, tek bir duyguyu damıtır ve yoğunlaştırır. Onbeş yıl önce yaşanılardan bugün bilincime süzü-lenin hangisi o dönemdeki gerçeklik, hangisi benim zamanla olgunlaşan sezgimin anılara katkısı, bilemiyorum. Gece geç saatlerde evimin loş aydınlığında anımsarken, o yıllar Winnie için ne düşün-düğüm doğrusu anlağımda pek de açık değil. Winnie iyi bir insan,

sevdiğim bir insan olmaktan öte ilginç bir kişilik miydi benim için o dönemde? Bilemeyeceğim.

Ama, Winnie'ye sevgimin apansız çoğaldığını çok iyi biliyorum. Nişanlısının hangi cephede vurulduğunu öğrendiğim gün. Winnie'nin nişanlısının Birinci Savaşta öldüğünü duymuştum; ama nerde, bilmiyordum. Bir gün Winnie ansızın "Bill Çanakkale'de ölmüştü" dedi sapsade bir tavırla. O anda Winnie için güçlü bir sevgi damarı açıldı içimde.

– Benim de dedem, dedim, orada vurulmuş.

– Kim bilir, dedi Winnie, belki de birbirlerinin kurşunuyla ölmüşlerdir.

Hiç de gülünç değildi ama ikimiz de gülmüştük. Söz gene dönüp dolaşıp Winnie'nin yeğenlerine gelmişti, her söyleşimizde olduğu gibi... İki afacan büyüdükleri zaman Türkiye'ye gidip Bill'in vurulduğu yeri görmek istiyorlardı. Winnie'ye söz vermişlerdi, onu da götüreceklerdi. Ve Winnie onlar büyüyene kadar yaşamaya söz vermişti... Winnie Türkiye'ye gitmek isteğini hep içinde taşımış ama hiçbir zaman böyle bir yolculuğa yetecek parası olmamıştı. İç geçirerek,

– Orada oğulları, kocaları vurulan daha varlıklı kadınlar gidip mezarlarını gördüler, demişti, ben yapamadım; içimde kaldı...

Anneannemle Winnie'yi, aynı savaşta, aynı cephede erkeklerini yitirmiş bu iki kadını ne çok kıyaslamışımıdır... Ne zaman başladım onları karşılaştırmaya? Taa o sıralar mı, yoksa yıllar sonra mı? Belki de ilk kez o an, Winnie'nin Bill'in mezarını görme isteğini dile getirdiği an... Acaba anneannem hiç kocasının vurulduğu toprağı görmek istemiş miydi? Yoksa hep dualarla yetinip unutmaya mı sığınmıştı?

Sonraları Winnie bana Bill'den çok sözetti. Genç kızlığında ağabeyiyle birlikte Avustralya'ya göç etmiş Winnie. Daha önceleri İngiltere'de hizmetçilik, garsonluk gibi işler yapmış. Avustralya'da

ağabeyiyle birlikte bir dükkan açmışlar. Orada Bill'i tanımış; sevmişler birbirlerini. Evleneceklermiş, Ama Bill, "yaşamak" dediği şeyi Winnie'den çok sevmiş. "Yaşamayı dövüşmek sandı" derdi Winnie. Kimbilir belki de haklıydı Bill. Dövüşmekten başka bir yaşama şansı geçmediyse eline... Ne yapsındı... Winnie'yi seviyordu ama onunla evlenip tüm ömrünü küçük bir Avustralya kasabasına gömmek istemiyordu. Onun geçmişinde Winnie'ninki gibi bir göç olayı yoktu ki... O hep doğduğu kentte yaşamıştı. Sakin ve düzenli bir evlilik yaşamına başlamadan önce heyecanı tatmak, dünyayı kucaklamak istiyordu. Bayram gibi başlayıp acı dolu siperlerde sona eren savaşa katıldı ve bir daha geri dönmedi.

Bill'i, Winnie'nin sevdiği bu genç adamı çok düşündüm. Dedem Hasan'ı düşündüğümünden çok fazla... Annem'in babası, anneannemin kocası, Çanakkale şehidi Mülazım-ı evvel Hasan Bey'i... Bu işte bir terslik vardı. Niyeydi bu terslik, onu da düşündüm. Bana Hasan'ı anlatan olmamıştı ki... Neredeyse dinsel bir saygının şatafatı altında gömülmüştü gidenler... Birer insan olmaktan çıkıp söylenceye dönüşmüşlerdi. O topraklarda vuruşurken korkuları, zayıflıkları, inançları, güçleri, geride bıraktıklarına duydukları özlem, onları insan yapan her şey o gösterişli saygının altında kaybolmuştu... Siperlerdeki karanlık, çamur, toz, ter ve kan, büyük büyük lafların ardına gizlenmişti... Oysa ben Bill'i tanıdım. Onu seven kadının ağzından tanıdım. Bir gün Winnie bana Bill'in mektuplarını getirdi. Hayata aç bir çocuğun yaşama susuzluğu ve doyumsuzluğuyla, heyecan ve istekle dolu o coşkulu ilk mektuplar ne çabuk düş kırıklığının ve ümitsizliğin kırık dökük satırlarına dönüşmüştü... Bill'in Winnie'ye duyduğu aşk, mektuplar boyu özlem büyüdükçe şiddetlenmişti. Ve sonra mektuplar kesilivermişti.

Winnie Bill'i sevmişti; ruhuyla, etiyle, kanıyla... Onun kadını olmuştu. O öldükten sonra Avustralya'da yaşamanın acısına dayanamayıp saygın dükkan sahipliğini geride bırakmış; vatanına, İn-

giltere'ye, güvensizliğe, işsizliğe, düşük ücretlere, hizmetçiliğe, garsonluğa, erkeklerini acılı bir savaşta yitirmiş bu kuşağın yalnız kadınlarının arasına dönmüştü. Ve galiba Bill'i hep sevmiştii... Önceleri sevgili, yaşlandıkça ana gibi... Bir erkeğin en çok sevildiği anlar... Onun sıcaklığında zevkin paylaşıldığı anlar değildi... O erkeği düşman namluların tehdit ettiği anlardı... Bunu çok sonraları, yaşadığım kentin kömür kokulu havasını kurşun sesleri delerken anlamıştım... Winnie için bu anlar hep sürmüştü. Bill'i tehdit eden kurşun onu öldürmüş ve Winnie'yi yaşam boyu anlara mahkum etmişti.

Ya anneannem... O da bir daha evlenmemiştii. Nedenini bilmiyordum. Anneannem Mülazım-ı evvel Hasan Bey'i sevmiş miydi? Onu yitirdikten sonra yıkılmıştı da sonra yeniden belini doğrultup çocuklarını mı büyötmüştü? Yoksa yüzünü görmeden vardığı kocasını hiç mi sevmemiştii? Başına gelen her şeyi tevekkülle kabullenip, çocuklarını ailesine sığınarak mı büyötmüştü? Anneannemle hiç sohbet etmemiştik... Winnie'yle olduğumuz gibi arkadaş olmamıştık... Bana Hasan üstüne hiçbir şey anlatmamıştı. Anneannemle yaşadıkları arasında ince bir zar vardı sanki... Tıpkı şiddetli yağmurda insanı ıslanmaktan koruyan saydam ve ince bir yağmurluk gibi. Kim bilir belki anneannem istememiştii de, zorla geçirmişlerdi o yağmurluğu sırtına... Bunları öğrenmek için artık çok geç... Çünkü anneannem öldü... Winnie'yi tanıdığım da çoktan ölmüştü. Ve ben Hasan'ı bilmiyordum. Hâlâ da bilmiyorum. Benim ülkemde insanlar yaşantılarını kuşaktan kuşağa aktaramıyor...

Winnie'yi ve Bill'i tanımasam, geceler boyu o adamları düşünmezdim. Dünyayı kasıp kavuran bir savaşta karanlık siperlerde yaşayan ve ölen her renkten, her dilden onca genç insanı... Birinci Savaşın, siperlerin savaşının dövuşenlerini... Nasıl bir şeydi siperde vuruşmak, yanı başında arkadaşın can çekişirken... Ne zaman

düşündüm o adamları? O çatık ve yabancı göğün altında mı? Yoksa, çok daha sonra, evimde kömür karası, is kokulu gecede patlayan silah seslerini kaygı ve tedirginlikle dinlediğim yıllarda mı?

Winnie savaşın son dönemlerinde İngiltere'deymiş. Onun izinli askerlerle yattığını düşünmüşümdür hep; bu konuda hiçbir şey söylemediyse de. Kim bilir, belki İkinci Savaştan sonra da yapmıştı aynı işi... Her birine dünyanın en harika erkeği olduğunu söylemiş, onları sevişmenin yaşam tüten anısıyla ölüme, karanlık siperlerin koynuna göndermişti. Savaşta yitip gitmiş ya da sağ kalıp korkunç bir uyumsuzluğa dönmüş herkese müthiş bir sevecenlikle bağlıydı. Şanla, şerefle, törenlerle, çiçeklerle, güzel kadınların gülüşleri, öpüşleriyle savaşa yollanan, ölümlle, acıyla tek başlarına başa çıkmak zorunda bırakılan tüm o insanları seviyordu.

– Niçin öldüler, Winnie? diye sormuştum ona bir gün, niçin...

– Oo,demişti Winnie, vatan için öldükleri söylendi hep.

– Buna inanıyor musun? dedim, Bill vatani için mi Çanakka-le'deydi? Orada ne işi vardı?

– Yok canım, demişti Winnie, borazanlar çalarken, herkes pırıl pırıl üniformalar içinde, caddeler çiçeklerle doluyken, "vatan için" laflarına inanmak kolaydır. Ölüm, sakatlık, işsizlik kol gezmeye başlayınca, çiçekler solup üniformalar partallaşınca, "vatan" sözü anlamını yitirir. Her şey kötü politikacıların yüzünden oldu. Hepsine onlar sebep oldu. İkinci Dünya Savaşı da o deli Hitler'in yüzünden çıkmadı mı?

Winnie İkinci Savaşta bombardımanlarda yaralananların yardımına koşan bir Kızılhaç cankurtaranının sürücülüğünü yapmıştı. Erkeklerin cephede olduğu, İngiltere'yi kadınların ayakta tuttuğu bir dönemdi. Her yerde kadınlar vardı, hastanelerde, okullarda, itfaiyede, direksiyon başlarında... Birinci Savaşın genç kızları. Artık orta yaşlarına gelmiş yalnız kadınlar... Winnie, kuşağının

kendisinden şanslı olup bir ikinci erkeğe rastlayabilen kadınlarının bu kez de oğullarını yitirishlerini görüyordu. O zaman ikinci bir Bill'le karşılaşamadığına şükretti.

- İkinci Savaşta tek suçlu Hitler miydi? diye sormuştum.
- Tabii, demişti Winnie, her şeye o deli sebep oldu."

Bundan hiç kuşku duymuyordu. İlahi Winnie, kötü politikacılar nedir ki, birer oyuncaktan başka... Bill'i kimler kandırıp, ne için savaşa yolladı? Sen niye yapayalnız, kimsesiz bir kadın olarak yaşlandın ve öldün? Niye yetmişbeş yaşına kadar çalışmak zorunda kaldın.. Sen ki dünyanın en varlıklı ülkelerinden birinin yurttaşısındın, niye yaşlılık aylığın sana yetmedi de ölünceye dek yarım gün hizmetçilik yaptın? Niye cenazende sadece Orta Doğulular ve Afrikalılar vardı? Hayatın boyunca hizmet ettiğin ülkenin insanları neredeydi? Yaşamla aranda ince bir zar yoktu senin. Gene de böyle soruların yanıtlarını düşünmedin hiç... Yanıtları bulsan daha çok acı duyacağın için mi? İnsan çektiği acının, bir gün birilerine yararı dokunacağını bilse, belki katlanır, Winnie. Belki de insan yanıtları bilse, güçlenir ve katılaşır. Sen katılaşamamıştın. Sen hep düşlerin yumuşak alacakaranlığında yaşadın; gerçeğin acılığını düşlerin aldatıcı tadında yok etmek istedin.

Baharda Winnie ansızın gelmez oldu. Hasta filan değildi; hiçbir şeyciği yoktu. Derken bir gün yukarı laboratuvarıda doktora yapan Iraklı arkadaşım bana uğradı.

- Biliyor musun dedi, az önce haber gelmiş, Winnie üç gün önce ölmüş...

- Ama nasıl olur!. Hiçbir şeyciği yoktu! diye şaşkınlıkla ve isyanla haykırdığımı anımsıyorum.

- Meğer kalp hastasıymış.
- Olamaz!... Bana hiç söz etmedi bundan.
- Ama öyleymiş.
- Peki, niye ailesi fakülteye haber vermemiş bunca gündür?!

Acı acı gülmüştü arkadaşım;

– Ailesi mi... ne ailesi... demişti. Winnie'nin kimsesi yokmuş ki...

– Ama... Ya kızkardeşi, ya yeğenleri

Arkadaşımın yüzü daha da acılaştı.

– Hepsi düş ürünüymüş. Tek başına küçücük bir odada yaşıyormuş. hiç kimsesi yokmuş. Ölüsünü bu sabah ev sahibi bulmuş. Odasında yığınla Asya ve Afrika ülkelerinden gönderilmiş kartpostal çıkmış. Bir o kadar da posta pulu. Bir de 1915'de Winnie'ye cepheden gönderilmiş bir tomar aşk mektubu. Bir iki eski püskü fotoğraf, arkalarında Sydney 1914, 1915 filan diye tarih düşülmüş; üç beş piyano notası... Onlar da çok eskiymiş. Başka hiçbir şeyi yokmuş. Meğer ne kadar yoksulmuş... Ha, bir tüp de kalp hapı... Hepsi bu.

Duyduklarıma inanamıyordum. Arkadaşımın sesi çok uzaklardan geliyordu sanki. Yalnız kalıp ağlamak istiyordum.

– Ev sahibi Winnie'nin çantasında fakültenin telefon numarasını bulmuş da buraya haber verebilmiş. Cenazesini belediye kaldırıyormuş; tören yarınmış. Gitmek ister miydin, diye soracaktım.

– Tabii, tabii, gelirim, diye kekelemiştim.

Winnie adresini hiçbirimize vermemişti. Bana, nişanlısının ellibeş yıl önce yazdığı sararmış, silinmiş mektupları göstermişti de oturduğu yeri titizlikle saklamıştı. Kalp hastalığına değgin tek söz etmemişti. Iraklı arkadaşım çok yıllardır bu ülkedeydi,

– Hadi, hadi, demişti bana, sen bilmezsin bu insanları. Burda böylesi çoktur. Yalnızlıktan ya kendilerine bir köpek alırlar ya da işte böyle yeğenler filan icadederler. Çok iyi kadındı. Dinince dinlensin.

Ona hayretle bakmıştım. Olayı nasıl bu kadar olağan karşılayabiliyordu? Bence bu ülkede geçirdiği yıllar onu da duyarsızlaştır-

mişti.

- Winnie kaçık değildi, diye bağırdım, son derece aklıbaşında, iyi niyetli ve hayata bağlı bir insandı.

- Tabii tabii, ben de kaçıkta demiyorum zaten, Iraklı arkadaşım beni yatıştırmaya çalışıyordu, ama biraz tuhafmış işte, kabul et ki... Doğrusu ya yeğenlere ben de inanmıştım. Hani öteki yalnız yaşlılardan umarsın böyle hayaller... Kendi kendilerine konuşurlar filan... Ama Winnie, dediğin gibi öylesine dışa dönük bir insandı ki, hiç aklıma gelmezdi...

- Çok acı çekmiş mi ölürken? demiştim yanıtı kimsenin öğrenemeyeceğini bile bile...

Winnie'nin cenazesi parlak ve yeşil bir haziran günü kaldırıldı. Acıdansa mutlulukla anımsarım. Nefis bir öğle sonuydu. Kuzey ülkelerinde haziran güzeldir. Bizim diyarların nisanına benzer. Cansuyu haziranda yürür, yeşillik ışıldar her yanda. Günler uzar da uzar. Gecenin bir türlü inmek bilmeyen siyahı çoktan aydınlık bir laciverte dönmüştür. Hava ılık ve serin karışımı nefis bir şeydir. Baharla birlikte gözyaşlarım ve yurduma duyduğum özlem dinmişti. Geldim geleli bu ülkeye beslediğim sevgi ve sevgisizlik iki zıt renkli iplik gibi dokuyordu ruh durumumu. Baharla birlikte sevginin rengi baskın çıkıyordu. Sevmiştim bu hafif, uçucu, bahar benzeri yaz mevsimini; göze alabildiğine dolan sonsuz yeşilliği; huzur dolu, yumuşak, upuzun bir ezgiyi andıran yaz günlerini... Dünyanın dört bucağından gelen insanları kaynaştıran bu dev kenti sevmiştim. O kaynaşmanın uyumunu yakalamıştım sevgisizliğin, ilgisizliğin, bencilliğin göbeğinde; yaşadığım çağın yürek vuruşlarını ta içimde duymuştum. Müzeleri, parkları, sinemaları, kentin altında kocaman bir ağ gibi yayılan metroyu, pub'ları, sakınımsız, başıboş dolaşabildiğim sokakları ve her şeyden çok, kendim olabilmeyi sevmiştim. Gençtim, aşık olmuştum, ümit doluydum, uçuyordum sevinçten. Sevdığım benimle pek ilgilenmiyordu. Bir

başkasıysa hep peşimdeydi... Kahroluyordum, ne yapacağımı bilememekten.... Birisinden nasıl uzaklaşacak, öbürüne nasıl yakınlaşacaktım? Dencyimli kadınların şıp diye çözöverdikleri bir sorunda tıkanıp kalmıştım. Beceriksiz, şaşkın, ürkektim. Yaşama karşı son kertede meraklı ve tutkuluydum. Öğrenmeye kararlıydım; Neyi... Bilemiyordum...

Küçük ve temiz bir kilisede kimsesizlere özgü yalın, kuru ama eksiksiz bir tören yapıldı Winnie için. Cenazede, papazdan başka birisi Türkiyeli, birisi İranlı, birisi Iraklı üç genç kız; birisi zenci ve Müslüman, öbürü beyaz ve Hristiyan iki Sudanlı delikanlı vardı.

– Ne iyi ettik de geldik, dedi bir arkadaşı.

Evet, ne iyi etmiştik. Winnie yalnız kalmamıştı. Tertemiz, yemyeşil, yolları cetvelle çizilmişçesine düzgün bir mezarlığa gömüldü. Her şey son derece arınmıştı. Ölüm mezar taşlarının birer yıkım habercisi gibi eğri büğrü sıralandığı Müslüman mezarlıklarındaki gibi duyurmuyordu kendini. Burada ölüm yoktu, burada hiçbir şey yoktu. Ne ölümün ne yaşamın ulaşabileceği düzenli ve steril bir yerdi burası. Tam bu "çağcıl" topluma göre... Winnie'ye göre değildi.

Winnie'nin gömülmesini izleyen gün, laboratuvarında Orta Doğululara en insanca davranan İngiliz'e sormuştum, törene neden katılmadığını. Winnie'yi gerçekten severdi, biliyordum. "Cenazeler, ölümden sonraki hayata inanmam ben" demişti. Doğru söylemiyordu. Can sıkıcı her şeyi, ölümü, hastalığı, kimsesiz yaşlı kadınları, aşırı düzenli ve temiz maskelerin, bembeyaz hastanelerin, parkgörümlü mezarlıkların ardına gizleyen bu korkak toplumun bir üyesiydi o da... Şu steril gömü törenini bile kaldıramıyordu yüreciği... Winnie ki iki koca savaş görmüştü nasıl dayansındı böyle bir dünyaya... Kimsesizliğini, hastalığını saklamıştı, kimsele-
rin canını sıkmamak için...

Bazıları soluk alır, yaşamaz. Winnie yaşayan insanlardandı.

Onu tanıdığım yaşlılık yıllarında bile içinde yaşam gücü kıpır kıpırdı. Kimi yaratmak, kimiyse katlanmak ve dayanmak için kullanır bu gücü. Winnie'nin payına katlanmak düşmüştü. Belki daha fazlasını istememişti. Seçeneği yoktu ki... Kadındı ve yoksuldu...

Sevgisiz yaşayamıyordu. Sevgiyi bulamayınca, imgeleminde var etmişti. O gerçek bir sanatçıydı. Her gün, değme yazarların yapamadığı işi başarıyor, yazıya dökülmeyen sürekli bir roman kurguluyordu... İki afacan yeğenin ayrıntılı yaşam öyküsü.. Bu öyküde en ufak bir tutarsızlık bulunmazdı. Tipler ne kadar da canlı, olay örgüsü nasıl da kıvrak ve inandırıcıydı...

Cenazeden sonra, o parlak haziran günü, biz beşimiz bir pub' a içmeye gitmiştik. Çeşitli ülkelerden gelmiş, hayatlarının henüz başlangıcında, yol ayırımlarına varmamış, şaşkın ve umutlu beş genç insan... Winnie'nin yaşamının bittiği yerde bizimki başlıyordu. Dünya bize gülümsüyordu. Ve ben Winnie'yi, ülkemin toprağında vurulmuş, düşman diyemediğim bir askerin sevgilisi olduğu için daha da çok seviyordum. Bütün bunlarda o zaman açıklamadığım ama sezinlediğim bir güzellik, bir kaynaşma, bütünleşme ve süreklilik vardı. Winnie bizi görebilirse mutlanırdı. Ölümüne, gömüldüğü o duygusuz bahçeye yaşam ve kardeşlik değmişti...

Winnie benim geçip giden gençliğimin bir parçasıydı. Deri değiştirir gibi içinden çıktığım o genç kıza, onbeş yıl önceki kendime dönüp bakıyorum da şaşıyorum. Nereye gitti o kız? Çekingen, masum, hayatın düğümlerini henüz yeni çözmeye başlamış, her yaşantının serüven tadında olduğu yaşam dönemindeki insan nerede şimdi? Handiyse Winnie ve Bill kadar tarih oldu.

Geceler boyu o kıızı ve geçmişi anımsıyorum. O zamanlar öğrenme tutkusuyla yanıp tutuştuğum pek çok şeyi görüp anladım. Bilmenin bedelinin daha susuz bir öğrenme isteği olduğunu, bulunan her yanıtın daha derin bir soru yarattığını anlayarak... Geceler boyu aklımı geçmişteki kadınlardan alamıyorum. Hiçbir gerçeği

göremeden göçüp giden anneannemden, gerçeği kabullenemeyen Winnie'den... Onları çözümlersem, sanki kendimi daha iyi kavrayacağım. Geçmiş oluşturana, o geçmişten bugünü doğurana, bizleri yaratan gerçekleri bilmek istiyorum. İnsanlara acı veren sonuçların gizli kalmış sebeplerini... İnsanları sevgilerde, dostluklarda tek tek birbirine düşüren, alanlarda, cephelerde kitle kitle birbirine kıydıran, törelerin, tabuların altına sinsice saklanmış o hain sebepleri...

Bu yüzyılın başında kuşaklar dolusu genç adam birbirini öldürdü. Onlara "kahraman" dendi. Anılarına "meçhul asker" anıtları dikildi. Geride bıraktıkları kadınları yaşamaya yargılanmıştı. Winnie onlardan biriydi. İnandığı değerleri, yabancı bir dünyada, yenileceğini bile bile umarsızca savunmaya çalışan bir kahramandı o. Kimse ona "kahraman" demedi. O öldükten yıllar sonra, onu genç kızlığında tanımış bir kadın, uzak bir ülkenin kadını, evinin loş aydınlığında onun için bu öyküyü yazdı.

Mayıs, Aralık, 1985

Madam Butterfly Ölmeyi Reddederse

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, pire berber iken, eskimiş dünyamız 19. yüzyıldan, 20. yüzyıla yuvarlanırken, ABD derler genç bir ülke, Japonya derler yaşlı mı yaşlı, uzak mı uzak, adalardan, kiraz baharlarından, sislerden oluşmuş bir masal diyarına bir donanma gönderdi; tüm dünya gücünü kuvvetini görüp de anlasın diyce. Pırıl pırıl silahları, gıcır gıcır makineleri olan, gerçek mi gerçek, madensel mi madensel bir donanma... O donanmada, üniformalarının düğmeleri parlayıncaya kadar cilalanmış, yakışıklı mı yakışıklı deniz subayları vardı. Ve aralarında bir teğmen, ismi Pinkerton. Genç, uzun boylu ve alımlı...

Pinkerton karaya ayak basar basmaz, kendinden önce ve sonra yabancı diyarlara görevle giden sayısız askerin yaptığını yineledi. Ne eksik, ne fazla... Yerli bir kız sevdi... Ne etsinde Pinkerton, bahar olanca güzelliğiyle inmişti kiraz dallarına. Her yıldan daha bol çiçeğe durmuştu ağaçlar sanki... Bitki örtüsünü canlandıran doğa insan oğlunu rahat mı bırakacaktı; onun için de küçük oyunlar hazırlamıştı... Saygıdeğer teğmen Pinkerton'un bedenindeki tüm salgı bezleri, bu arada hormon kaynakları daha çok çalışıyor, kanındaki moleküller başkalaştıkça, erkekliği çoğalıyordu. Aşkın saati çalmıştı... Sevddiği Japon kızı saygıdeğer bir geysaydı. İsmi Çoi Çoi San. Öylesine inci çiçeği kadar beyaz ve ince, öylesine bir gül yaprağında titreşen çiğ tanesi kadar saydam, öylesine bahar esintisine boyun eğmiş bir söğüt dalı kadar uysal, öylesine bir koto ezgisi gibi dinlendirici, hava kadar uçucu, ele geçmez ve hava kadar gerekliydi ki ve ona kendi eti gibi öylesine yakındı ki, Pinkerton Çoi Çoi San'ın bir başka insan olduğunu aklına bile

getirmedi... Ne yapsındı yani, izinliydi... Sessizlik ve gölgeler ülkesinin kızı, gürültüler ve madensel ışıltılar ülkesinden gelen bu yeni tanrıyı sevdi. Pinkerton ona "Butterfly" diyordu, yani "kelebek"... Güzel geysa bayıldı yeni ismine... Hemen "Çoi Çoi San"ı bir kenara kaldırdı; "Butterfly"ı benimsedi. Hiç düşünmedi, "niye durup dururken bu böcek ismini taktılar bana" diye.

Bir yaz gecesi, Kyoşu adasında, Nagazaki kentinde, krizantemlerin arasında, beyaz kimonolu Çoi Çoi San ve beyaz üniformalı Pinkerton birbirlerinin oldular. Memleketlileri gelenekleri ayaklar altına alan Çoi Çoi San'a ilençler yağdırdılar. Ne gam... Butterfly aldırmadı, o Pinkerton'u seviyordu, Pinkerton da onu... Tüm amacı "Madam Pinkerton" olabilmektir. Ama yalnızca "Madam Butterfly" olabildi. Çünkü tanrısının geldiği ülkede yasal bir "Madam Pinkerton" yaşıyordu; Çoi Çoi San bunu bilmiyordu. Tanrısı ona bir isim armağan etmişti, "Butterfly"... Karşılığında ona her şeyini, geysalığını, Japonluğunu, Çoi Çoi San'lığını sundu. Ne tasa... O Pinkerton'u seviyordu; Pinkerton da onu...

Derken Pinkerton'un görevi bitti; düşler ülkesini bırakıp gerçekler ülkesine, Uzak Doğu'dan Yeni Dünya'ya, sevdadan evliliğe dönme zamanı geldi. Pinkerton gözleri yaşlı Butterfly'ı yeniden dönme sözleriyle yatıştırıp demir zırhlısına bindi ve engine açıldı. Yüreği ezildi bir süre... Gençti, güçlüydü, açık deniz havası ona iyi geldi, tez toparlandı.

Butterfly içinse, yaşam kocaman bir bekleyişe dönüşmüştü. Artık Çoi Çoi San değildi. Pinkerton gittiğine göre artık Butterfly da değildi. Peki neydi? Gerçi bunları pek düşünmedi. Doğurduğu küçük Pinkerton'u bile o kadar düşünmedi. Bütün gün, sabırla ufuk çizgisini gözledi durdu, gri bir gemiyi seçebilmek umuduyla... Yüreği nazlı bir kelebek gibi pır pır edip uçtu zaman zaman, sevinçle... Butterfly tüm varlığıyla asıldı, onu yaşama bağlayan bu ipkisi kanatlara; sevinç keleşbeğı fazla uçamadı, bu ağırlığa daya-

namazdı; kanatları kırılmıştı, düşüverdi pat diye... Butterfly yüreğinde ölümün ağırlığıyla dolandı durdu.

Derken bir gün Pinkerton gerçekten çıkageldi. Butterfly'ın bir oğlan doğurduğunu duymuştu. Tasalanmıştı. Onun oğlu bir Amerikalı olarak yetiştirilmeliydi; eski bir Japon geyşası çocuğa ne verebilirdi ki? Durumu ezile büzüle karısına açtı. Yasal Madam Pinkerton güçlü kadındı, yürekli ve özveriliydi. Hoş, öyle olmasa elinden ne gelirdi ki? Başka bir seçeneği mi vardı?

– Olur, dedi, gider çocuğu alırız.

Böylece Pinkerton çifti krizantem bahçesine döndü. Onları getiren gemi ufukta belirir belirmez, aşkın tansığı Butterfly'ın yüreğini canlandırdı, kanatlandırıp uçurdu gene... Kyoşu adasından ta Fujiyama'nın kraterine dek yükseldi yürecik; bu son uçuşuydu ve oradan kesin umutsuzluğun dipsiz uçurumuna yuvarlandı, paramparça.

– Tabii, dedi Butterfly, haklısınız. Çocuğun yeri babasının yanındır, babası şerefli bir Amerikan subayı, anası bir Japon geyşası ise, eğer...

Çocuğunu öptü ve yasal Madam Pinkerton'a teslim etti. Sonra içeriye girdi ve babasından kalma sivri uçlu bıçağı karnına sapladı.

Yıllar sonra bir gün Madam Butterfly fikrini değiştirdi. 80 yıldır, aşk yüzünden intihar etmekten usanmıştı.

– Yeter, dedi, bunca zamandır bu söylencede rol aldığım. Artık oyundan çıkıyorum.

– Aman sayın bayan, ne yapıyorsunuz? dediler. Bu söylence filan değil; söylence cilası vurulmuş gerçeğin ta kendisi. Gerçek dediğiniz insanlara öyle cırlıçıplak verilmez ki, onu biraz süslemek, biraz yumuşatmak, biraz ısıtmak gerekir.

Kimler miydi bunlar? Yöneticiler, hakimler, hekimler, eleştirmenler, askerler, siviller, herkes...

– Bana ne, dedi Madam Butterfly, baktım artık. Ölümlükten ölümlükün bir işe yarayacağını sanmıştım. Baksanıza oğlum bile beni unuttu, Pinkerton'sa, üzüldüyse bile deniz havasında hemencecik iyileşiverdi... Üstelik benden sonra kimse akıllanmamış; binlerce Japon, Güney Koreli, Vietnamlı kız Amerikan askerlerinden gebe kalmış. Bu düşüncesizliği protesto ediyorum. Ölmeyeceğim işte, yaşayacağım herkese inat...

– Saygıdeğer geyşa, bunu yapamazsınız. Siz insanlığın ortak kültürünün malısınız. Sonra Giuseppe Giacosa bu librettoyu nasıl yazar? Sayın Puccini bu operayı nasıl besteler? Aşkın yüce ıstırabını, bekleyişin hüznünü, boşa çıkan umutlardaki derin kederi ve kadınların yazgısını, müziğin tanrısal gücüyle insanların yüreğine kim, nasıl iletebilir? Sonra, Madam Butterfly rolüyle ünlünen bütün o sopranoları düşünün. Renata Tebaldi, Maria Callas... Onlara bunu nasıl yaparsınız?

– Tosca'yla yetinsinler, dedi Madam Butterfly. Anımsayın, o da intihar etmişti. Benim gibi bıçakla değil, yüksekten atlayarak. Hiç anlamam, operalarda kadınlar niye hep canlarına kıyar...

– Aman saygıdeğer geyşa, öyle aklınıza estiği gibi davranamazsınız. Kaç kez söyleyeceğiz, siz insanlığa aitsiniz. Siz kutsal acının en güzel ve ince simgesiniz.

– Hiç anlamıyorum niye acı Amerikalıların değil de Uzak Doğuluların payına düşüyor, dedi Madam Butterfly.

– Sayın bayan, lütfen, öfke size yakışmıyor. Güzel kadınlar politikayla ilgilenmez, çirkinleşiyorsunuz, lütfen...

– Çirkinleşirsem çirkinleşeyim, dedi Madam Butterfly.

Babasının bıçağını kaptığı gibi Amerikan bayrağını yırtıverdi cart diye...

Ona küçümsemeyle baktılar.

– Hiç bir besteci sizin bu öykünüzü bestelemes Madam Butterfly, dediler. Bu insanlığın evrensel acılarını yansıtan bir "ğlıllı

değil çünkü artık; basit bir adliye olayı. Yazık, ölümsüzlüğünüzü yitirdiniz. Çirkin bir sokak anarşistine dönüştünüz. Ne kadar da sevimsizsiniz...

– Anlamadığım bir şey daha var, diye sürdürdü Madam Butterfly. Acı çekmek niçin üniformalı erkeklerin değil de, çıtı pıtı kadınların yazgısıdır hep?

Bir kez daha babasının bıçağını kaptı ve beyaz geysa kimonosunu paralayiverdi.

Ona dehşetle baktılar.

– Bu iş çığrından çıktı, dediler, fazla uzadı. Adli bir olay değil bu, artık klinik bir olaya dönüştü. Size bir besteci değil, bir psikiyatrist gerek Madam Butterfly. Baksanıza, kadınlığınızı yadsıyorsunuz.

Yetkililer harekete geçme geroğini duydular. Madam Butterfly'ı tutukladılar. Dost bir devletin bayrağına hakaret etmekle suçladılar.

– Olamaz, dedi Madam Butterfly, benim yaşadığım kente, Nagazaki'ye, Pinkerton'un memleketlileri atom bombası atmamış mıydı?

– Sen sus, dediler, onlar eskidendi, karıştırma şimdi.

– Anlayamıyorum, dedi Butterfly.

Onu kargaşa yaratmaktan, düzene karşı gelmekten, saygıdeğer aile kurumunun temellerini sarsmaya tam teşebbüsten yargılandılar, suçlu buldular. Onu bir akıl hastanesine tıktılar. Ona eklemek, ona su, ona sevgi vermediler.

Madam Butterfly kapatıldığı hücrede düşündü durdu. Bu kargaşa niye kopmuştu? Baharda, kadınlarla erkeklerin kanlarının kimyasal bileşimi farklılaşıyor, damarlarında hızlı hızlı dolanan hınzır hormon molekülleri onları birbirine itiyor diye, bunca patırtıya ne gerek vardı... Akıl dışı bir şeydi bu. Ölmesi hiçbir işe yaramamıştı ama, yaşaması da bir şey değiştirmiyordu... Yaşıyor

muydu ki? Onu da bilemiyordu. Belki o ve onun gibiler hiç yaşamıyordu; etten kemikten varlıkları bile yaşamıyordu. Onlar yalnızca yanılısamalardı... Sudaki yankı, vadideki yankı gibi... Sanatçılara esin kaynağı olan, onların aşka susuz, aşka aç, aşkla beslenen ve aşk imgeleri üreten düş güçlerini kışkırtan yanılısamalar. Gerçeklerin söylence kılığında dolaştığı, söylencelerin gerçeklerin yerine geçip kurulduğu bir dünyada neyin ne olduğunu bilmek öylesine zordu ki... Bir insanın ölmesi de yaşaması da bir anlam taşımıyorsa bu ne demekti? Butterfly küçük hücresinde kendini aradı ve bulamadı. Üstelik kendini nerede bulacağını hiç bilemiyordu. Çok acıydı bu. Aşk acısından daha kötüydü. Dayanamadı bu acıya Butterfly; hiçbir şey duymaz oldu. Duyguları donmuştu. Hiçbir şey duymamak acı duymaktan da beterdi. O zaman bir karara vardı.

Yargılarına haber saldı.

– Özür dilerim sayın baylar, dedi, oo, aranızda tek tük bayanlar da var diye ekledi; özür dilerim sayın baylar ve bayanlar, canınızı sıktım. Yeniden söylenceye dönmeye, rolümü üstlenmeye karar verdim.

– Ohhh, dediler, yöneticiler, hakimler, hekimler ve tüm yetkililer...

– Yalnız, küçük bir sorun var, dedi Madam Butterfly, söylencenizde ufak bir değişiklik yapmak zorundasınız. Aşkımı yitirdiğimden kıymıyorum canıma; o seksen yıl öncede kaldı. Dünya 20. yüzyıldan 21. yüzyıla dönerken ağır ağır, başka bir nedenle harakiri yapacağım. Kendimi yitirdiğim için öleceğim.

Babasından kalma bıçağı aldı ve karnına sapladı...

Sevgi'nin Romanı

Aşık olmak baharı yaşamaya benzer. Her yinelenişi ilkmış gibi kuşatır insanı.

O bahar "artık yeter" demiştim, "kimsenin aşk öyküsünü dinlemeyeceğim. Hele evimde çalışan kadınlarınkini, asla..." İçtenlikle merak ediyordum, yüzümde insanlara "gelin, derdinizi, tasanızı bana anlatın" diyen çizgiler mi vardı; Niye herkes beni kendine sırdaş seçiyordu? Bu kadar yaşantıyı, gizi ve acıyı yüklenemiyordum. Yaşamımda, başkalarından bana yer kalmamıştı.

Sevgi o sıralar bizim evde çalışmaya başladı. Haftada bir gündeliğe geliyordu. Gençti, güçlüydü, temiz titizdi. Üstelik neredeyse kızım yaşındaydı, oturup dertleşecek halimiz mi vardı...

Evde çalışan kadınlarla o ahbablık benzeri ilişkileri geliştirmek benim marifetimdi herhalde! Birazı kendiliğinden doğuyordu yakınlığın, birazını çözemediğim biçimde ben yaratıyordum... Bir tür vicdan rahatsızlığı duyuyordum. Kendime ayırabildiğim saatleri, ancak başka kadınların sırtına basarak zamandan kopartabildiğimin ayrımıdaydım. Onlardan yaşamlarını satın alıyor, karşılığında gündelik ödüyordum. Ve onlar bana özgürlüğümü veriyorlardı. Suçluluk duygumu sezdikleri an, aramızdaki denge bozuluyor ya da yeni bir denge kuruluyordu. Sürekli anlatmaya ve istemeye başlıyorlardı. Dertlerini, aşklarını anlatıyor, çözüm, umar, para, eşya istiyorlardı. Zamanla, aile sıkıntılarının, hastalıklarının, sorunlarının tümü sırtıma biniyordu. Kimsenin kazançlı çıkmadığı bir alışverişe dönüyordu aramızdaki ilişki... Sevgi'yle böyle olmayacaktı, kararlıyım.

Kararımı gene ben bozdum. Sevgi'nin üçüncü haftasıydı. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Berbat bir çift çizme

giymişti.

– Kız, deli, dedim, bu ne hal? Ayakların su içinde kalmış, hastalanacaksın...

Sevgi genç insanlara özgü o güzel, tasasız gülüşüyle,

– Boşver be abla, dedi, bir şey olmaz...

– Boynuna altın zincir takmasını bilmişsin, dedim, takı edine ne kadar çizme al.

Sevgi elini gerdanına attı. Kısa, dolgun ve pürüzsüz bir boynu vardı. Gene güldü.

– Aman be abla, dedi, bir tek bu var.

Boğazını kavrayan altın zinciri ve delik çizmeleriyle o kadar genç, o kadar güzel, öylesine korunmasız ve gülünçtü ki... Dayanamadım; artık giymediğim çizmelerimi ayakkabılıktan çıkartıp ona verdim.

– Yaşa, be abla, diye boynuma atılmasın mı... Şap diye yanığımdan öpüverdi. Şen kahkahası evde dolu dolu yankılandı. Ve tüm kararlarımı, işte böyle suya düştü.

Beni seviyordu; süslendiğim zamanlar beni beğeniyor, bana özeniyordu. Ve benden çekiniyordu. Gözlüklerim, işyerine giderken giydiğim koyu renkli, ciddi döpiyesler, elimdeki evrak çantası onu ürkütüyordu.

Bir süre her şey iyi gitti, bahar gelene dek... Sevgi hepten güzelleşmişti. Çocuklukla kadınlığın kesiştiği noktadaydı. Bedeninin çizgileri kadınsı, tavırları, yüzünün anlamı çocuksuydu. Masum ve dişiydi. Derken, gözle görülür biçimde zayıflamaya başladı. Yemeden içmeden kesilmiş, kahkahası susmuştu. Ve evde işler yapılmıyordu. Camların yarısını silinmiş, yarısını pislik içinde; çamaşırın bir kısmını yıkanmış, öbürlerini el sürülmemiş buluyordum. Sevgi aşktı... Sonunda ev o duruma geldi ki, ya Sevgi'yi işten çıkaracaktım ya onunla konuşacaktım. Akıllı başında her kadın yeni bir gündelikçi bulurdu. Ben Sevgi'yle konuşmayı seçtim.

Evet, Sevgi aşıktı, hem de sırlıslıkla, hem de deliler gibi, hem de Sünni bir oğlana... Sevgi'nin adı Köksal'dı... Oto tamircisiydi. Sevgi'lerin gecekonduyunun karşısında oturuyordu. Sevgi'ye vur-gundu... Sevgi Aleviydi. Ailesi ölürdü de vermezdi Sevgi'yi Sünni oğlana. Sevgi çoktan kaçacaktı ya yaşı tutmuyordu. Korkuyordu, ya kötü yola düşerse... Geceleri düşünce hep Köksal'ı görüyordu. Gündüzleri akıllı fikri Köksal'daydı. Hiçbir iş tutamıyordu. Bunları dinlerken Sevgi'den artık bana ve evime hayır kalmadığını anlı-yordum. Ama hepsi bu değildi. Sevgi için üzülmuştum, öyküsü içime dokunmuştu... Ne kadar acı ve bir o denli de gülünçtü... Bana yitirdiğim şeyleri çağırıştırmıştı, gençliği ve aşkı.

– Peki Sevgi, dedim, sen Alevi, oğlan Sünniyse ne olmuş, her-kesin inandığı bir Tanrı değil mi?

– Öyle deme, abla, onlar Ali'yi hiç sevmiyorlar, dedi Sevgi, "onlar"ı ayıplayarak... Sonra bizim Ramazanımız da farklı.

– Kız, dedim, senin yavuklun her yıl bir ay oruç mu tutuyor sanki... Oto tamirciliği yapıp ter akıtıyor ve oruç tutuyor, öyle mi...

– Öyle diyor, abla. Hem sonra...

Sevgi utanmış gibiydi. Kekeleyip duruyordu. Sözü nereye ge-tireceğini anlamıştım. Evimin perişan hali ve Sevgi için dertlen-mekten vazgeçmiş, eni konu eğleniyordum.

– Onlar her seferinden sonra mutlak banyo yapilsın istiyor-lar...

– Neyin her seferinden sonra kız, bilmece gibi konuşmasa-na...

– Anlasana işte be, abla.

– Haa, birleşmeden sonra mı, dedim açık açık, mahsusçuk-tan...

Birlikte kahvaltı ediyorduk. Sevgi utancından neredeyse ma-sanın altına saklanacaktı.

– Ayol, bu kentte su bu kadar bol mu, dedim, her sefer, her

sefer...

Sevgi kıkırdamaya başladı. Az sonra ikimiz de edepsiz kahkahalarla gülüyorduk.

– Pislik oluyormuş da, diye fısıldadı Sevgi, büyük bir giz verirmişçesine...

– Sevişmenin nesi pislikmiş?

– Bilmem valla, dedi Sevgi.

Sesi neşçyle çınılıyordu.

– Buncacık fark bana pek küçük göründü, dedim. Öyle değil mi? Sünnilerle Aleviler niye geçinemezler ki... Ne kötüdür şu ayrılıklar.

Sevgi başını salladı. Besbelli bu konuyu hiç düşünmemişti. Ne kadar genç ve her şeyden habersizdi. Kendi derdine dalmıştı.

– Köksal'ın ailesi seni kabul eder mi? diye sordum.

– Yok, dedi Sevgi.

Güzel yüzü acıyla buruşmuştu.

– Döncem ben, dedi. Zaten Köksal beni pis istemez.

– Ha, şu mesele, dedim.

Bu kez gülemedim.

– Sen ne diyorsun, bütün bunlara, peki?

– Ben ne diyeyim be abla... Benim dememin ne önemi var...

Erkektir, o ne derse olur.

İçimde bir burukluk dolaştı. Haklıydı kız... Durum bundan daha yalın özetlenemezdi.

– Sevgi, dedim, sen Hz. Ali'yi sevmiyor musun? Nasıl dönersin?

– Seviyorum, dedi Sevgi.

– Sonra üzölmeyesin.

Sevgi şaşkınlıkla baktı.

– Niye üzölecekmişim?

Bir an duraksadı.

– Köksal'ı daha çok seviyom, dedi

Sesi içtenlik doluydu. Yüzü sanki içsel bir ışıkla aydınlanmıştı. Bir gülen, bir solan bu yüz bana ağlamakla gülmenin birbirine bittiği, birbirine dönüştüğü tiyatro maskalarını anımsatıyordu.

– Kaçacak mısın Köksal'a?

Tüm soruların yanıtları bendeymişçesine, umudun yoğunlaştığı gözlerle dosdoğru bakıyordu yüzüme.

– Kaçayım mı abla?

Bir yanım "kaç" demek istedi. "Kaç be Sevgi, gönlünce yaşa. Sonra da acı çek." Öbür yanım "sakın, Sevgi" diyordu, "perişan olursun. Kaçma, önce acı çek" İki görüşümün ortalamasını alıp söyledim Sevgi'ye... Durmuş oturmuş bir insana yakışan da budur...

– Sabret, dedim. Durumu ailene belli etme. Yaşın dolsun, evlenirsiniz. Belediye nikahı iste. Sakın, hoca nikahıyla gitme...

Ne kadar sağduyulu bir yanıt. Ve ne denli aptalca. Sabretmek, beklemek... Akıp giden zaman ve eylemsizlik... Gençlik ve sevdayı unutmuştum. İkisinin de ne denli saltık ve kısa süreli olduğunu... Tıpkı bir patlayıp bir yok olan bahar gibi... Topraktaki tohumları çitirdatan, damardaki kanı fokurdatan bahar... Bir gün doğumu dalları çiçeğe boğan, bir öğle sonu rüzgarında tüm çiçeklerin dökülüverdiği bahar...

Sevgi beklemedi. Sevgi'yle Köksal ıssız yollarda, kırlarda, şimnelerin arka koltuklarında o baharın sevdalı çiftlerinin arasına katıldılar. Günün birinde bir akraba ya da tanıdık onları görecekti. Ve işte o an, her şey kesin bir sonuca yönelecekti. O ana dek Sevgi ve Köksal baharı ve aşkı yaşadılar. Köksal bizim evin çevresinde dolanmaya, eve telefon etmeye başlamıştı. Kaç kez söyledim Sevgi'ye, anlatamadım. Civar apartman kapıcılarının hepsi Sevgi'nin memleketlisiydi. bu yabancı oğlan eninde sonunda dikkatlerini çekecek, Sevgi'nin kardeşlerine haber uçuracaklardı. Sevgi evde

iş yapmıyor, candan Köksal'ı gözlüyor, telefonunu bekliyordu.

- Sevgi, evin hali ne? deyince, ağlayıp, özür diliyor, gündeliğini almamaya kalkıyordu. Huzurum kaçmıştı. Evin çevresinde gördüğüm karayağız her delikanlıyı Köksal sanıyordum. Köksal'ı çağırıp konuşmayı düşündüm. Hangi sıfatla... Vazgeçtim. Bu adam oto tamircisiydi de, gün boyu nasıl işyerinden kaytarıp Sevgi'nin çalıştığı evlerin yöresinde dolanabiliyordu! Yoksa Sevgi'ye yalan mı söylemişti? Köksal'a değgin kuşkularım büyüyordu. Sevgi'ye Köksal'ın ailesinden, işinden kimseyi tanıyıp tanımadığını sordum. Görmemişti, bilmiyordu. Köksal üstüne bildikleri öylesine azdı ki, handiyse tümünden yabancıydı ona... Köksal'a değil, aşka aşıktı sanki... Köksal hırsızın uğursuzun biri olmasın. Ben sabah çıkıp işe gidiyordum. Evde iki çocuğumla yaşlı halam kalıyordu. Sevgi henüz reşit bile değildi. Sevgi'nin çalışmaya geleceği günlerden önce uykularım kaçıyor. Haftalar böylece geçti.

Bir gün halam işyerime telefon etti. Bizim eve kara yağız genç bir adam gelmiş; Sevgi halamdan çekkinip onu içeri almamış, kapı aralığında bir şeyler konuşmuşlar, adam gitmiş. Sevgi bir süre öyle kalakalmış, sonra hıçkıra hıçkıra ağlamaya koyulmuş. Meğer birileri Sevgi'yle Köksal'ı görüp Sevgi'nin ailesine haber vermiş, ağabeyi küplere binmiş, Sevgi'yi köye yollayıp orada nişanlayacaklarmış. "Beni Köksal'a vermezlerse canıma kıyacağım" diyormuş Sevgi. Halam çok tedirgindi.

- İçimde bir sıkıntı var, dedi. İstersen kalk, gel. Bu kızın hali hal değil. Korkuyorum. O adamı da gözüm hiç tutmadı, serseri kılıklı bir şey.

Telefonu kapattım. İçime bir ateştir düşmüştü. Pardesümü nasıl giydiğimi, işyerinden nasıl fırladığımı, eve nasıl koşturduğumu bilmiyorum. Ellerim öyle titiyordu ki, kapıyı güçlkle açabildim. İçerde büyük bir sessizlik vardı. Halam ve çocuklar neredeydi? Ya Sevgi? Ceketi askıdaydı; çantası devrilmiş, içindeki birkaç

kuruş para ve tarak yere saçılmıştı. Ayakkabıları yoktu. İş terlikle-ri aceleyle fırlatılmışçasına biri bir yanda, biri daha ötelerdeydi.

– Hala, Sevgi, diye ünledim... Yanıt yoktu. Her yanı dolaştım, mutfğa, tuvalete baktım. Kalbim küt küt atıyordu.

* * *

Sandık odasının kapısı kilitliydi. İçerden hırıltıya benzer bir ses geliyordu.

– Hala, Sevgi, diye haykırdım, umarsızca...

Odadan gelen hırıltı yükseldi. Aman Tanrım! Çocuklarımın sesiydi bu. Deli gibi kapıya yüklendim. Açamıyordum. Koşup kapı-cıyı buldum, bir omuz vuruşuyla açıldı kapı. Olamaz! Halam ve çocuklar elleri ağızları bağlı bu odaya tıkmışlar, korkuyla ağlaşı-yorlardı. Çocuklarıma sarıldım. Halam neden sopra konuşabildi. Köksal az önce gelmiş, Sevgi bu kez onu içeri almış, tartışmışlar. Köksal "bana yar olmazsan yıkarım ortalığı" demiş. Sevgi "nasıl kaçarız, paramız yok" diye inliyormuş. Köksal halama ve çocuklara çevirmiş gözlerini.

– Deli gibi bakıyordu, dedi halam.

Bizimkileri bağlayıp küçük odaya tıkmış. Sonra mı... Sonrası-nı hayli geç farkettilik. Salondaki gümüşlerle yatağımın başucunda-ki paraları alıp gitmişler. Neden sonra kapıcının,

– Polis istiyor musun abla? diye soran sesiyle kendime gel-dim.

– Polis mi? Yoo, dedim.

* * *

Hayır... Böyle olmadı.

Kalbim küt küt atıyordu. Sandık odasının kapısının altından

kırmızı bir sıvı sızıyordu. Hayır, hayır, yanlış görüyordum. Hayır, o kırmızı sıvıya bakmayacaktım. Hayır, o odaya girmeyecektim. Ama girmek zorundaydım. Dizlerim titriyordu. Ayağım bir şeye takıldı. Ilık ve yumuşak bir şeye... Sevgi yerde yatıyordu. Kesik boğazından kan akıyordu; altın zinciri hâlâ boynunu çevreliyordu. Köksal, "bana yar olmayanı kimseye yar etmem" deyip kıyıvermişti Sevgi'ye. Öylesine sevmiştii Sevgi'yi...

* * *

Hayır böyle de olmadı.

* * *

Kalbim küt küt atıyordu. Olağanüstü hiçbir şey yoktu evde. Balkona çıkıp aşığılara baktım. Her şey her zamanki gibiydi. Çıldıracaktım. Neredeydi bu insanlar... Halam, çocuklar, Sevgi... Çaresizlik içinde aklımı başıma toplamaya uğraşırken, halam karşımda belirdi. Sevgi gözyaşları içinde evi terketmiş, gündeliğini filan da almamış. Hem ağlıyor, hem söyleniyormuş. Halam nereye gittiğini sormuş. Yanıt alamamış.

Hırsıyla döndüm halama,

– Sen neredeydin? dedim. Niyetin beni çıldırtmak mı? Hem beni çağırıyorsun, hem ortada yoksun. Neler gelmedi ki aklıma...

Halam yaşlı insanlara özgü o dingin umursamazlıkla,

– Aaaa kızım, kendine gel, ayol, dedi. Olan oldu bir kez. Çocukları alıp komşuya geçmiştım... Bu da mı suç! Bunaldım bütün gün zaten, Sevgi soykasının sevdasından...

* * *

Evet, tastamam böyle oldu.

* * *

Günlerce Sevgi'den bir haber bekledim. Bizim mahalledeki kapıcıların hepsine sordum. Kimse bir şey bilmiyordu. Köksal'ın zamanında Sevgi'yi kurt köpeği gibi izleyenler ona tüm ilgilerini yitirmişlerdi. Sevgi'yi düşünen bir ben kalmıştım. Günlerce içimdeki sıkıntı çözülmedi. Sevgi'ye ne olmuştu? O gün Köksal'a mı kaçmıştı? Sevgi'nin ailesi davacı olmuştu da Köksal mahpushaneye mi düşmüştü? Sevgi'nin başına bir hal gelmesin? Günlerce gazeteleri okurken tedirgin oldum; sanki karşıma kötü bir haber çıkacaktı.

Bir gün bol resimli bir gazetenin manşeti gözüme çarptı. "Genç kızları fuhuşa teşvik eden bir çete yakalandı." Aman Tanrım! Keskin bir acı sivri uçlu bir bıçak gibi saplandı böğrümce... Resimdeki kızlardan biri Sevgi'ydi... Ah, Köksal ne yaptın Sevgi'ye...

* * *

Yok canım, böyle bir şey olmadı.

* * *

Günlerce gazeteleri okurken tedirgin oldum, sanki karşıma kötü bir haber çıkacaktı. Günler günleri kovaladı ve yaşamın hay-huyu arasındaki Sevgi'nin hayali belleğimin puslu köşelerine çekildi.

İki yıl geçmişti aradan. Mevsim genc bahardı. Güneşli bir öğlen işyerimden çıkmış, yeni yeşillenen yollarda yürüyordum. Birisi "Abla" diye seslendi. Tanıdık bir tınısı vardı bu yabancı sesin. Güneş ışınlarını engelleyen yapılardan birinin üst katında bir gündelikçi cam siliyordu. Bana seslenen oydu. Sevgi'ydi. Ta kendisi...

Bir anda Sevgi aşağıya inmiş, boynuma sarılmıştı. Ölmemişti, geneleve filan da düşmemiştir. Burada karşımdaydı, tıpkı eskisi gibi... Yoo, hayır, eskiyle bir ilintisi kalmamıştı. Bu yaşı belirsiz yorgun insan, iki yıl öncenin yaşam dolu, sevgi dolu çocuk kadını olamazdı. Sevgi ne yaptın kendine... Nerede o şen gülüşün, evi dolduran kahkahan; parlak saçların, gözlerindeki ışıltı, varlığından taşan sıcaklık nerede?

Evlenmişti.

– Köksal'la mı? diye sordum heyecanla...

Hayır, ailesinin bulduğu biriyle... Sevdaları açığa vurulduktan sonra, Köksal'la ayrılmışlardı. Bizim evden çıkıp gittiği o gün. Seviyor muydu kocasını?

– Aman be, Abla, dedi Sevgi, koca işte. Bilmez misin... Sevsen ne, sevmesen ne...

Hiç bilmez olur muydum... İşin tuhafı, Sevgi nasıl bu denli çabuk öğrenmişti... Köksal'ı unutmuş muydu? Elbette, unutmuştu. Çocukluk işte, başka ne olsundu... Sevgi geçmişi küçümseyip yadıyordu. İki oğlan doğurmuştu... Ya, iki yılda... Başka çocuk istemiyordu. Renkli televizyon istiyordu, oda takımı istiyordu, makyaj malzemesi istiyordu, süslü giysiler istiyordu.

– Nerede giyeceksin o güzel elbiseleri? dedim.

Duraksadı, düşünmemişti. Yalnızca istiyordu.

İlahi Sevgi, Hz. Ali'den dönmeye hazırdın; Köksal'dan da pek çabuk dönmüştün; bir tek almaktan dönemiyordun.

– Acaba Köksal'a ne oldu? dedim.

Sevgi güldü. Hafif bir acılık bulaştı yorgun yüzündeki gülümseyişe. O da ailesinin bulduğu bir kızla evlenmişti, Sevgi'yle aynı zamanlarda... Ne kadar sağduyulu davranmışlar, değil mi? İki sevgili birlikte, birbirlerinden vazgeçmişler, herkes kendi örf ve ananesine uygun yoldan yürümüştü, alışveriş dolu ufuklara doğru... Köksal'la karısı da çalışıyorlardı eşya edinebilmek için. Ama bir

türlü yetişemiyorlardı. Öyle çok alınacak şey vardı ki.

* * *

Böyle mi oldu? Belki...

* * *

– Köksal’la mı? diye sordum heyecanla.

He ya, Abla, dedi, başka kimlen olsun... Boyu bosu devrilesi, diye hınçla sürdürdü, ne diller döküp kandırdıydı beni... Çocukluk işte...

– Neden mutlu değilsin?

– Aman be Abla, mutluluk kim, biz kim... Elde yok, avuçta yok. İkimizin ailesi de yüzümüze bakmaz oldu... Çok lazımımış gibi iki çocuk doğurdum üst üste... Ne edersin, Allah verdi. Eee, ben de genç kadını, değil mi... İstemez miyim takıp takıştırayım, evimi döşeyeyim... Hani, nerede? Mıymıntı herif! Patrondan zam kopartamaz ki... Pısırlıklığı ellere, öfkesi, zartu zurtu bana... Bıktım, usandım valla.

* * *

Kim bilir? Belki de böyle oldu...

* * *

Sevgi’den ayrıldıktan sonra bahar güneşi beni ısıtmaz oldu.

– Hiç aklın yok, be Abla, demişti Sevgi... Küstün bana. Sen değil miydin, evlen diyen. Evlendim işte. Bilmez misin, sevda dediğin tez geçer...

Tez geçer ya, tıpkı bahar yağmuru gibi... Tıpkı leylak kokusu, erguvan pembesi gibi... Ansızın her yanı kaplar ve birden yok olur... Sevda geçer de sevdalar sürse olmaz mı... Yıldızları yakalamaya çalışmak çok mu kötü... Hiçbir zaman ulaşılmaz onlara, biliyorum. Oralara erişmeye çabalarken, başka şeyler bulur insan, güzellikler ve acılar... Kimse bulutlara dokunmayı düşlemiyor artık... Herkes ayağını sınıksız yere basıyor, sağduyulu ve mantıklı... Yere, toprağa... Baharda çitirdayan tohumları bağrında besleyen toprak değil bu; bana sorarsanız; çürümeleri, kokuşmaları gizleyen toprak... Neyse ki kimsenin bana bir şey sorduğu yok. Bunca aklı başında insanın arasında bir ben çocuk kalmışım anlaşılan...

İki yıl önceki Sevgi çocuğum gibiydi... Şimdiyse anneannem bile olamayacak denli yaşlanmıştı. Anneannemin kuşağının kadınları, Çin işi Japon işi fincanlardan kahvelerini yudumlarken, Gelincik sigaralarının dumanlarını dertli dertli üfler, "benim hayatım bir roman" derlerdi. İnsanlar geçmişlerine sahip çıkardı o günlerde... Öyle kadınlar kalmadı artık... Öyle sözler de... Sevda arayışının bittiği yerde, roman da bitti hayat da...

Nisan, Mayıs, Aralık 1986

**Çocukluğumu İstiyorum,
Çocukluğumu Verin Bana**

Kadınlar üzerine tek kişilik oyun

**Yazan:
Bir kadın**

**Oyuncular:
İki kadın, biri yaşlılığın, biri orta yaşın başlangıcında**

Yazarın notu: Galiba Shakespeare demiş "Dünya bir sahnedir, bizler de üzerindeki oyuncularız". Belki doğrudur, belki herkes kendi yaşamında bir oyun yazar ve onu oynar. Yaşadığımız dünya böyle bir yapıtıysa eğer, gerçek nerede? Yoksa yapıtı olan sanatın içinde mi gizli? İnsanlara bir şeyler oldu, herkes tek başına... Kalabalıkların içinde ve en yakınlarının yanında bile. Belki herkes birer oyuncu, tek kişilik sahnelerde tek kişilik oyunlar sergileyen. Ve kadınlar oyunlarını kendileri yazmazlar, onlar için önceden yazılmış rollere çıkarlar. Ve yaşam boyu başkalarının kararlaştırdığı rolleri sürdürürler. Birer "oyun kişi" olup çıkarlar. Bu yapıtı kişiliğin gerisinde gerçek kimlikleri büyüüp gelişmez, belki de ölüp gider. Oyuncu bile yok olur, geriye kostümlü bir yapıtı kalır. Kadınların yaşamı budur işte. Onlar gerçeği arayamaz, bulsalar bile söyleyemezler; ne kocalarına, ne çocuklarına, ne patronlarına. Gerçek dudaklarını yakar, cezalandırır onları. Onlar gerçeği ancak sanatta yakalayabilirler. Gerçek yaşam niyetine yaşadıkları, yapıtı bir tiyatro sahnesinde akıp gider; ve onlar ancak gerçek bir tiyatro sahnesinde gerçekten varolabilirler.

I. Bölüm

Kayısı Gülü

Sahne: Sıradan bir mutfak. Orta halli bir apartman dairesinin 5m²lik mutfağı. Hafifçe loş... Duvarların badanası eskimiş; sıçramış yemek sularının, dumanın ve nemin izleri belirgin. Evyenin yanında küçük bir pencere... Camı puslu, perdesi pek temiz değil. Pencereden zamanla renkleri belirsizleşmiş apartman duvarları gözüktüyor, bölük pörçük, grimtrak kareler ve dikdörtgenler... Tezgahın üstü çok sayıda, çeşit çeşit kirli kapkacakla dolu... Tencere-ler, tabaklar, çatallar, bıçaklar, bardaklar, vs. Üstlerine yağmış yiyecek artıkları... Kalabalık bir ailenin kullanılmış beslenme ge-reçleri... Tezgahın yanında fırın, üstünde har har yanan ocaklar, fokur fokur kaynayan iri kıyım tencereler... Kalabalık bir ailenin beslenme hazırlığı... Dört bir yanda dolaplar, dolaplar... Dolapları dolduran porselen, cam, metal, mclamin gereçler... Köşede ağzına kadar dolup da taşmış büyük bir çöp bidonu. Kalabalık bir ailenin beslenme artıklarının depolandığı yer... Kovadan hafifçe sızan ko-ku... Havada pişen yemeğin, bulaşık deterjanının ve çöp kokusu-nun karışımı... Üretim, tüketim ve bakım onarım kokusu... Sıradan bir mutfak işte... Bol kokulu ve sessiz.

Oyuncu: Orta yaşlı, orta boylu bir kadın... Orta halli bir ailenin anası. Sıradan bir kadın. Her şeyi orta karar, kilosundan başka. Şişman bir kadın bu. Hep kollarıyla çalıştığı, bedeninin diğer kı-sımları durgun kaldığı için belinden alt tarafı daha da şişman. Saçlarını boyamayı epeydir savsaklamış, diplerden aklar belirmiş iyice; güzel taramamış da onları.. Sırtında eski bir giysi ve hırka, önünde yeni bir önlük (çocuklarının armağanı), ayaklarında kısa yün çoraplar, pantufla terlikler... Yüzü "monolitik" diye betimlenen türden, vani anlamsız... Sıradan bir kadın işte... Bulaşıkları yıkıyor ve kendi kendine sessizce konuşuyor...

Kadın: Niyeysse, çocukluğum hep aklımda son günlerde. Niyeysse de mutfağa girer girmez düşüyor aklıma eski günler... Eh, ömrüm burada geçiyor, sayılır. "Ne alınacak, ne verilecek ne temizlenecek..."leri, "bugün ne pişecek..."leri yoluna koyduktan sonra hep bizim yalı canlanıyor karşımda. Şu pis duvarlar değil de, rıhtımla kayıkhaneye gördüğüm sanki. Bir de çınar ağacı – yoksa atkestanesi miydi – babamın altına rakı sofrası kurduğu... Sonra manolyalar – acep ful muydu? Aklım karışıyor... Yoo, işte pırıl pırıl, daha dün gibi, hepsi gözümün önünde... Bahçedeki salıncak... Ve Şukûfe Hanımların çitinden görünen kayısı gülleri... Şu tabak gibi olanlar, iri, iri... Hâlâ yanağımda duyarım annemin tokadını...

– Anneciğim, anneciğim, vurma, n'olur vurma... Ben koparmadım, ben yapmadım anneciğim...

Islak bir kedi yavrusu gibi kıvranıyormuşum. Sonradan Faika Kalfa öyle dediydi.

– Fitnat Hanım, dur, vurma, öldürecek misin çocuğu... Dur, hele bir anlayalım. Belki de o koparmadı...

– Ben, sana komşulardan şikayet getirmeyeceksin demedim mi...

Şaakk, inen tokat...

– Ben sana kimseyle kötü olma demedim mi...

Şakk, bir daha...

– Ne demek komşunun bahçesindeki gülü kopartmak. Onlar nadide güller. Aşılı güller... Rezil!

Şakk, bir daha...

– Hırsız mı olacaksın... Hırsız mı... Ha... Söylesene utanmaz... Hırsız olmak mı senin niyetin... Bizim aile şerefimizden başka neyimiz var? Şerefimize leke mi süreceksin, ha...

Şakk, şakk, şakk ve şakk...

– Fitnat Hanım, elini ayağını öpeyim, Fitnat Hanım... Bırak çocuğu. Bir cahilliktir etmiş. Gülün rengine aldanmış. Bir daha

yapmaz, değil mi kızım, değil mi yavrum, bir daha yapmazsın, değil mi?

Zavallı Faika Kalfa. Zavallı kalfacığım, nasıl da dil döküyordu... Hey gidi kalfa hey... Öleli tam yirmiyedi yıl oldu... Gül de ne güldü. Kayısı rengi, kadife gibi, kocaman... Nerde şimdi öyle güller... Milletın bahçeyle uğraşacak vakti mi var... Ya da ortalıkta bahçe mi kaldı. Hıh, şu hale bak...

(Pencereden gözükken duvar parçalarına hınçla bakar.)

Zavallı Kalfa... Hâlâ kulağımda sesi...

– Kızım af dile annenden, bir daha yapmayacağım de... Söz ver yavrum.

– Ben koparmadım Anneciğim, Kalfacığım, ben koparmadım.

– Kızım, uzatma, af dile bitsin, hadi benim yavrum... Af dile... Öfkelenendirme anneni daha beter.

– Bak, Faika, görüyor musun inadı. Arka çıkma şuna... Baba-annesi kılıklı, hem yalancı, hem inatçı...

– Anneciğim, ben yapmadım ki... Niye yalan olsun. Kopardım dersem yalan olur... Vallahi de billahi de Enver koparttı. İnan anneciğim... Enver'di kopartan. Hale'nin ağabeyi Enver...

– Görüyor musun Faika Kalfa. Hem yalancı, hem asi, hem iftiracı...

Şakk, şakk...

– Aman hanımım, gözünü seveyim Fitnat Hanımım, kafasına vurma, aptal edeceksin çocuğu...

– Yalancı...

Şakk, şakk...

Hey gidi Fitnat Hanım hey... Zavallı anneciğim... Öleli tam onbeş yıl oldu... Nasıl da kocamıştı, nasıl da güçsüzdü... Elli yıl önceki Fitnat Hanımla en küçük bir benzerliği bile yoktu. Şöyle köşelere büzülür kalırdı sessiz, karıncayı incitmekten ürkercesi-

ne... Hâlâ yanağımda duyarım tokadının acısını... "Yalancı" diye gürleyen sesi kulaklarımda. "Yalancı,iftiracı, asi..."

"Yalan" nedir kızım Ayten? "Yalan" karşındakinin duymak istemediğidir. İftira nedir?.. Asilik nedir? Hepsi aynı şey... Karşındakinin duymak, görmek, bilmek istemediği... Kimse bana bir daha "yalancı" demedi. Ne kocam, ne oğullarım, ne kızlarım...

- Ne kadar yakışıklı oldun kocacığım bu yeni takım elbiseyle...

- Aman oğlum üzülme, suç sende değil, hocanda, taktı sana bir kere... Onun için kırık not alıyorsun.

- Kızım, senden güzelini mi bulacak o enayi oğlan... Üzme kendini. Aklı başına gelir elbet.

- Ah, çok zevk aldım kocacığım, sağol. Arslan kocam benim... Şeyy, sırası değil ama aklıma geliverdi. Mutfak musluğu tamir istiyor, yarın biraz para bırak olur mu...

- A be güzel kızım, şu bulaşığı bir yıkayıver, eline mi yapışır... Vallahi inan benden temiz yıkıyorsun...

- Oğlum o spor ayakkabısını sana alamayız ki... Bak, vallahi söz, yılbaşında baban ikramiye alsın, o zaman söz... Şimdi olmaz yavrum, azıcık bekle...

Peki yılbaşında ne halt edeceğim? Aman canım, şu günü bir atlatalım, yılbaşında da yeni bir mazeret düşünürüz, evel Allah...

Evet, kimse bana "yalancı" demedi... Bana pasaklı, beceriksiz, akılsız dediler... Bazı bazı da "şefkatli", "merhametli", filan da dediler... Övdükleri de oldu... Olmadı değil. Ama "yalancı" demediler... Ne kocam, ne oğullarım, ne kızlarım... Bir kez rahmetli Fitnat Hanım demişti elli yıl önce... Ne olacak gül gibi geçinip gidersin insanlarla. O kadar zor değildir herkese istediğini vermek... Çocuk akli işte. "Ben kopardım anne, söz bir daha yapmam" deseydim de dayaktan kurtulsaydım... Yo, çocuklar böyledir işte... İyi geçimin yollarını onlar ne bilsin...

Annem yoruldu da mı beni bıraktı? Yoksa babamın seslenişi mi noktaladı dayağı... Hatırlayamıyorum. Babamı duydum bir ara.

– Faika, Faika diye kalfayı çağırıyordu.

Sonradan anlattı Faika Kalfa. "Fitnat Hanıma söyle, yetişir Ayten'i dövdüğü" demiş. "Yoksa ben aşağıya ineceğim, iş fenaya varacak haa..." demiş...

Yaa, öyleydi işte eski zaman erkekleri... Hep uzaklarda bir yerlerde dururlardı. Yüksek bir yerlerde... Oradan parmak sallarlardı.

– Kesin gürültüyü, aşağıya inersem fena olacak...

Hiç aşağıya indiklerini, hiç o "fena" denen şeyin olduğunu görmedim... Hoş, şimdi de aynı değil mi? Ne diyor bizimki...

– Hanım, söyle şu oğlana para isteyip durmasın benden. Valahi fena olacak.

– Hanım, kızının yaptıkları şurama geldi artık. Geceleri kaçta geliyor eve. Kırdırmasın bacağına bana... İşin sonu fenaya varacak...

Dedim ya hiç o "fena" denen şeyin olduğunu görmedim. Ah, ilk zamanlar nasıl kahrolur, üzüldüm, kızlarla oğlanların babalarıyla araları bozulacak diye... Ona üzü, buna üzü, eh ben de can taşıyorum yeter artık... Umursamıyorum... Yoksa, tansiyonum fırlayıveriyor bilmem kaç... Zaten niyeyse hep çocukluğum geliyor aklıma... Oğlanların da kızların da peşini bırakıverdim, gitti... Kocamın? Ooo, onu çoktan olduğu gibi kabul ettim, ne anlamaya ne de değiştirmeye uğraşıyorum Tabii ki ne oğlanlara ne kızlara aktarıyorum babalarının sözlerini. Dedim ya insan zamanla hoş geçinmenin yollarını öğreniyor. Bir dersin çocuğa "babam kızıyor, fena olacak...", iki dersin... Bakar velet bir şeyin olduğu yok... Eeeee...

Babam da benim o meşhur "Kayısı gülü" dayağını yediğim gün aşağıya gelse ne olacaktı...

Zavallı babacığım, tam kırkbir yıl oldu öleli... İçkili, titrek ha-

liyle, üst kattan sofaya inse, bir şey değişir miydi... Alkolik olmuş, işini kaybetmişti. Annem, bilmem ki ondan çekinir miydi? Belki de onun için babam hiç aşağıya inmezdi; hep Faika Kalfayla anneme haber yollayıp durdu... Babam güçlünün gölgesi gibi yaşadı, bir başına.

Herkes onun için "Zaim Bey ne efendi, ne kibar bir insandır" derdi. Tam bir İstanbul efendisi... İnce, zarif, duygulu... Setre pantollu, yakası karanfilli, kaytan bıyıklı... Güçlünün gölgesi... Demek ki elli yıl önce de dünya, efendi insanların ancak gece gündüz sarhoş gezerek dayanabildikleri berbat bir yerdi... Manolyalar, fulyalar, çınar ağaçları, kayısı gülleri olsa bile... Denizin rengi gri değil de mavi idiyse bile...

Bizim evde duyulan ses anneminkiydi. Ortalarda görülen annemdi. Ne kadar güzel ve ne kadar güçlüydü. Ve ne kadar uzak... Hem yakın, hem uzak... Bakmaya doyamazdım ona, öyle güzeldi. Nerede bende şans, şansım olsa yüzüm anama çekerd. Babaanne-me benzemişim ben, onun gibi çirkin olmuşum. Onun için mi beni kucağına almazdın anne? Babaannemi sana anımsattığım için mi?

– Hiç öyle şey olur mu demişti Faika Kalfa. Annen seni çok seviyor. Hepinizi çok sever. Ablalarını, ağabeylerini...

Sonra kulağıma eğilip fısıldamıştı:

– Benden duymuş olma, onda sinir var...

– Babam içiyor, ondan mı, diye sormuştum ben de fısıldayarak.

Nereden aklıma geldiyse, küçücük yaşımda. Faika Kalfa şaşırmış gibi bakmıştı yüzüme...

– Aa,yavrum, senin baban içkici mi? Akşamdan akşama bir tek atıyor. O kadarı erkekliğin şanındandır a kızım, demişti.

Hey gidi rahmetli Kalfacık... Demek o da insanlarla hoş geçinmenin yollarını öğrenmişti.

– Eee, niye sinir var annemde diye üstelemiştim...

Eni konu meraklanmıştım.

– Kendi annesi o küçükken ölmüş ya... Allah vermesin, ince hastalıklmış. Rahmetli deden Yemen'e sürgün giderken yollarda ölmüş annecannen, Bağdat şehrinde... Ölmüş, kalmış uzak ellerde zavalılık... Annen daha yedi yaşındaymış... İşte o gün bugündür Fitnat Hanıma bir korkudur gelmiş. "Ben öleceğim Faika, çocuklarım ortada kalacak" der durur... Onun için seni fazla öpüp okşamaz. O ölürse, sen daha az yan diye... Ağabeylerin, bak delikanlı oldular, ablaların gelin oldu. Onlar küçükken onları da almazdı kucağına. Yaa, güzel kızım... Anasız kalırlarsa içleri daha az sızlasın diye...

Hey gidi Fitnat Hanım, belki de doğruydı Kalfanın dedikleri...

– A kızım, ben anneni bilmez miyim. Şuncacık çocuktum rahmetli dedenin evine geldiğimde... Fitnat Hanımla birlikte büyüdük. Sonra o nereye gittiyse, ben de oraya... Hep yanındaydım annenin. Sinir var onda. Korku var korku... Ölüm korkusu...

Kimbilir, belki... Bende de yok mu sanki... Ölüm korkusu, hastalık korkusu, kaza korkusu, hırsız korkusu... Geceleri yatağımdan kalkıp kalkıp bakmaz mıyım kapı iyi kilitli mi, havagazı musluğu kapalı mı, ay evde birisi mi geziniyor... Erkekler akıllarına getirmez böyle şeyleri. Biz kadınlara has sinir illetleri... Niye ki acep...

Kimbilir, belki Fitnat Hanım da korkuyordu. Onca güzelliğine, yüksek perdeden gürleyen sesine, kamçı gibi şaklayan tokadına karşın. Babam kendi görünmez kulesinde, içki şişeleriyle birlikte yaşamasa, onun yanında olsa, daha mı az korkarlardı...

Annemi hep çok güçlü bellemiştim çocukken... Öyle ki yaşlılık günlerinde, şu divanın üstünde ihtiyar bir kedi gibi büzülüp ürkek ürkek çevresine bakınırken bile silinmedi gözlerimden o zorba kadın. Güzel ve zorba. Ona hayrandım ve ondan ne çok

korkardım. Hep yanımda ve ne kadar uzaktaydı. Bana çok az dokunur, ancak bağıracaksa, benimle konuşurdu. Belki de bunca yıl sonra doğan tekne kazıntısı Ayten'i ta en baştan beri istemişti. Öyle mi Kalfacığım? Salahattin, Bahattin, Saime ve Saniye'nin üstüne, yıllar sonra, Fitnat Hanım kırkına yaklaşırken pat diye bir Ayten, 1925 doğumlu... Hoppala... Ayten de nereden çıktı şimdi... Ya, adlar bile değişir zamanla... öyle "din"li,"min"li isimler yokmuş ben doğduğumda... Onlar tarihe karışmışmış... Bizim zamanımızda, Cumhuriyet vardı, Ata vardı, Kemal vardı, Enver, evet Enver de vardı... Sonra Reha vardı. Oğuz, Ceyhan, Seyhan, Noyan... Bir de "ten"li isimler vardı. Gülten, teni gül kokulu; Nurten, teni nur gibi ışıldayan, Ayten, teni ay gibi parlak... Sonra, Beyhan, bey ve han; Nurhan, nur artı han... Filan...

Şimdi hangisi mi moda? Haa, mesela Devrim... Yok, o eskidendi... Evrim.... O var mı ki? O da eskidendi, canım... Belgin, Sezgin, Rengin... Aman ne bileyim ben işte... Acep başka diyarlar da da isimler böylesi zırt vırt değişir mi? Her neyse Salahattin, Bahattin, Saime, Saniye, pat diye Ayten... Ha Kalfa, annem beni doğurmayı istememiş miydi? Öyle mi kalfacığım...

- Aa, kız, hiç öyle şey olur mu? Cahil, sen analık nedir bilmiyorsun. Ana yavrusunun yüzünü görür görmez, kanı kaynar, içi ısınır...

Peki sen analığı nereden biliyorsun be Kalfacığım? Hiç doğurmadın ki... Yalnız bize, Fitnat Hanımın çocuklarına analık ettin. Kimbilir belki sen analığı doğuran kadınlardan daha iyi öğrenmiştin...

Karşı konmaz bir güç gibiydi annem. Belki de Kalfa haklıydı. Yalnızca ürkmüş ve çaresizdi. Onun için öyle bağırıyordu. Korkusunun sesini duymamak için. Öleceğinden korkuyordu. Çocuklar ortada kalacaktı. Onlara kim göz kulak olacaktı? Sarhoş kocası mı? Korkuyordu. Dayanacağı kimsesi yoktu. Babası, ağabeyleri

ölmüştü. Oğulları kendi havalarındaydı. Malına mülküne nasıl sahip olacağını bilmiyordu. Tabii korkuyordu. Nasıl bugüne kadar aklıma gelmemiş... Komşulardan ödü patlıyordu. Kayısı gülünü çaldın; şrak... Zaten ona eğri bakıyorlardı. Koca Miralay Sezai Beyin kızına... Eski, soylu bir ailenin düşmüş üyesine... Sarhoş ve işsiz bir adamın karısı... Müflis tüccar Zaim Beyin refikası... Yeni zenginler türemişti. Şimdiki gibi kör kör parmağım gözüne değildi her şey. Ne bileyim, çiğ köfteyle viski içilmiyordu, lüks mobilyalarla plastik içiçe değildi, zengin karıları krep döşün giyerdi; etin yanında şarap içilirdi ama geçmişe ve geçmişten arta kalanlara dudak büken yeni zenginler sarmıştı her yanı. Osmanlı Miralay Sezai Bey hiçbir anlam taşımıyordu onlar için. Artık Cumhuriyet paşaları, Cumhuriyet tüccarları, Cumhuriyet zenginleri vardı. Sezai Beyden kala kala aile şerefi kalmıştı anacığımıza miras diye.

– Aile şerefimize leke mi süreceksin...

Şrak...

Zavallı anneciğim... Neredesin? Keşke ölmeseydin. Şu köşede ürkek bir hayvan gibi büzülüp otursaydın. Seni kollarımla sarıp ihtiyar bedenini ısıtsaydım. Deseydim ki,

– Anne artık korkma, hepsi geçti. Hayatın korkunçluğu bitti. Artık saygınlığı korunacak içkici bir kocan, yetiştirilip okutulacak küçüklü büyüklü yaş yaş çocukların, parasızlık içinde döndürülecek koca bir yalın yok. Hepsi bitti. Gazi Miralay Sezai Beyin kızı, tüccaran-ı muteberandan, yenilerde müflis Zaim Beyin karısı olmayı bağdaştırabilmek için uğraşmana gerek yok. Korkma be ane... Şimdi de ölmekten mi korkuyorsun... Yaşamaktan daha korkunç ne olabilir...

Ah, bilemedim ki... Nasıl da şaklardı tokadın be anacığım! Vurmak için dokunurdun yalnızca. Gücünün güçsüzlük olduğunu, eziciliğinin korku ve kaygı olduğunu bilemedim. Seni güçlü sandım; yanıldım... Kadınlar güçlü mü olur ki. Onlar yalnızca sinirli-

dir. Ancak hoş geçinmenin yollarını öğrenmişlerse eğer, kazasız belasız yaşar giderler bu dünyada. Annem galiba onu da öğrenmedi... Nasıl öğrensindi ki, babam tüm yolları kesmişti. Kiminle hoş geçim kuracaktı Fitnat Hanım... Babam oyun bozanlık etmişti. Evlilik oyunundan üst kata, içki şişelerinin yanına çıkıvermişti...

Annemin bağırtıları bir yana gene de güzeldi çocukluğum. Babam içki şişelerinin, annem al basan öfkeli yüzünün ardına ulaşılmaz bir yerlere çekilmişlerdi ama Faika Kalfa hep yanımdaydı. Beni kucaklayan, öpen, okşayan, seven, koruyan oydu. Bir de Bedriye Abla... Onlar hep oracıkta yanıbaşımıydılar. Yaa, eski evler böyle kalabalıktı işte... Yarı yatalak babaannem, evde kalmış halam, akraba kızı kimsesiz Bedriye Abla, yatılı okuyan ağabeylerimi de saydın mı – ablalarım evlenip evden ayrılmışlardı – dokuz kişiydik; annemin babası Sezai Beyin Selanik'teki mülküne karşı Bakırköy'de aldığı yalıda...

Şimdi de kalabalık evler... Bu yeni kalabalıklar hep aynı türden... Çocuklar, çocuklar ve çocuklar... Ha, bir de çocukların arkadaşları... O zaman çeşit çeşit kalabalıklar doldururdu evleri. Yaşları, renkleri değişik bir dolu insan. Faika Kalfa... Şimdi düşünüyorum da, hepimize ne kadar doğal gelirdi onun orada, yanımızda olması. Miralay Sezai Beyin evlatlığı Faika Kalfa... Doğurmamış, dokumamış, hayatını bize vermiş; Fitnat Hanım ve çocuklarına... Vefakar, cefakar... Zenci kırması güzel mi güzel bir kadın...

Eski kadınlar hep güzeldi. Her şeye daha çok zaman vardı herhalde, güzelleşmeye de... Zamanı bölen aletler ve sesler yoktu henüz. Zır zır çalan telefon; geceyi yutan televizyon icadılmamıştı daha. İcadolmuşsa da bize ulaşmamıştı. Günler daha uzun ve daha sessizdi. Çamaşır makinesi gürültüsü, mikser takırtısı yoktu evlerde. Sokaklarda araba homurtuları, korna cıyaklamaları yoktu. Dalga sesleri, kuş cıvıltıları, vapur düdükları vardı. Alet diye bir tek

radıoyu bilirim ben çocukluğumda. Ona da kutsal bir şeymişçesine saygıyla davranılırdı. Önemliydi radyo. Şimdiki gibi, çat burada, çat şurada, çat kapı arkasında bir yığın radyo bulunmazdı evlerde. Bir eve bir radyo... Radyo çalarken herkes susardı...

Ne bileyim, iş de çoktu evlerde. Ama şimdiki gibi uzayıp gitmezdi ev işleri. Ama, insan da çoktu. Annemin işe el sürdüğünü pek hatırlamam. Arada şöyle bir mutfığa girer, ordu komutanı gibi çevreyi gözden geçirirdi. Babaannem yaşlıydı; halam, günün büyük kısmını annemle kavgalı geçirdiğinden, boykottaydı, mahsus bir şeye karışmazdı. Faika Kalfayla Bedriye Abla koşarlardı her işe. Bir abla daha vardı... İsmi çıkaramayacağım. Bedriye Abla uzak bir akraba kızıydı. Anasız babasızdı, bizim yanımızda büyüyordu. Evdeki yeri evlatlıkla konuk arasındaydı. Adını bilemediğim Abla -sonradan savaşın patladığı yıl kocaya kaçmıştı- annemin evlatlığıydı. Neyse, işler hep şarkıyla türküyü yapılırdı bizim evde. Yemek, çamaşır, ütü... Kimbilir belki de bana öyle geliyordur... Belki de ablaların canı çıkıyordu... Şimdi benimkinin çıktığı gibi... Her işin bir rütbesi vardı... Faika Kalfa ütüyle ilgilenirdi; çoluk çocuğun eline bırakamazdı bunca önemli bir işi... Ağabcylerimin üniformalarını o hep elcağızıyla ütülerdi. Çamaşır ablaların göreviydi... Sebze ayıklamak ablaların göreviydi, yer silmek, cam silmek gene ablaların işiydi. Tahtaları ovma, o da ablaların işiydi... Faika Kalfa yemek pişirirdi. Çok önemli yemekleri de -konuk gelecekse filan- annem yapardı.

Ve bol bol süslenip püslenirlerdi annem de Faika Kalfa da... Pudralanır, alıklanır, rastıklanır, sürme çekerlerdi. Bedriye Ablayla öteki kızcağız... Onlar güzel miydi, anımsayamıyorum... Onlara süslenmek yasaktı, bunu iyi biliyorum. Bir kez Bedriye Abla yanılmış şaşırmış da annemin rastığından azıcık kaşına dokundurmuş... Öyle bir meydan dayacağı yedi ki annemden, benim "kayısı gülü" dayacağından beter... "Rastık dayacağı"... Neyse... Annem yedi

çocuk doğurmuştu da – dördü hayatta, üçü bebekken ölmüş – nasıl hâlâ öyle ipinceydi...

– A kızım, derdi Faika Kalfa, kadın kısmının karnı doğurduktan sonra kat kat Amerikan beziyle sıkıca sarılır ki, adaleleri hiç doğurmamış gibi sıkı dursun, endamı ince kalsın.

İşte annem o sıkı eti, ince endamı, tiz perdelerde gezinen sesi ve al basan yüzüyle yürütürdü yaşamı Bakırköy'deki yalıda.

Şimdi canım Bakırköy'ü görmek bile istemiyor. Yalılar yıkıldı, yeşillikler soldu. Her yan fabrika bacaları, beton duvarlarla doldu.

– Tabii öyle olacak diyor benim büyük oğlan, hızlı bir ülke burası; hızlı bir yüzyıl, 20. yüzyıl... Filan...

Öyledir herhalde. Benim aklım ermez. Şunun şurasında bir tek liseyi bitirebildim. O da yıllar önceydi. Tek satır kitap mı okuduğum var... Bana göre her şey çok çabuk değişiyor, öyle çabuk ki izleyemiyorsun bile... Bir de dönüp bakıyorsun ki eskinin yerinde yeller esmiş... Hiç bilmediğin, tanımadığın bir "yeni" gelip kurulmuş "eskinin" boşalttığı yere... Kentler, binalar, dükkanlar ve insanlar... Hep böyle... Sonra bir de bakıyorsun ki o "yeniler" de çarçabuk eskiyivermiş; daha bir yeniler çıkmış piyasaya... Bana sorarsanız –hoş kimsenin bir şey sorduğu yok ya– arada sırada lafa karışıyorum, ben de bir düşünce dile getirmek istiyorum, kızım, oğlum, hepsi gülüyor bana; demek istediğimi becerip de bir türlü diyemiyorum o zaman... Her neyse, bana sorarsanız değişiklik yavaş yavaş olmalı, insan onu yudum yudum içine sindirebilmeli... Yoksa dünya değişiyor ve sen orada öylece kalakalıyorsun...

Benim çocukluğumun mevsimleri gibi olmalı değişmeler, telaşsız, sağlam... eskiden usul usul gelir, geldi mi uzun eğlenirdi mevsimler... Sindire sindire yaşanırdı her şey... Baharlar daha bol çiçekli, güzler daha sarı yapraklı, kışlar daha yağmurlu ve rüzgarlı, yazlar daha aygın baygın sıcaktı. Kış kışa, bahar bahara, yaz yaza

benzerdi. Mevsimler mevsimliğini bilirdi uzun sözün kıyası... Şimdiki gibi kararsızlık hastalığına uğramamışlardı; şimdilerde herkeste bir ne yapacağını bilmezlik, insanından mevsimine... O ne kıştı o; '929 kışı... Ben pek hatırlayamıyorum. Buzlar kopup gelmiş Karadeniz'den, Boğaz'dan geçip Marmara'ya akmış... Kışları birkaç soba birden yanardı bizim yalıda gürül gürül... Rutubet nasıl da içime işlerdi okula yürürken... Üstümde kat kat kazaklar, Faika Kalfayla Bedriye Ablanın ördüğü...

Yazlarsa tam bir tatildi. Denizden bütün gün çıkmazdım, balık gibi. Babam iyi olduğu günler –yani az içtiği günler– benimle birlikte denize girerdi. Öyle severdim ki onu... Bana ne masallar anlatırdı, hiç duymadığım... Bazen de kayıkhaneye saklanır oyunlar oynardık. Hiç bilmediğim yeni oyunlar bulup buluştururdu babam. Ama sonra onları tümüyle unutturdu. Ben yeniden oynamak isterdim; üstelemem yararsızdı; silinirdi hepsi babamın aklından.

Şöyle tük omuzunu açıkta bırakan askılı bir mayosu vardı. Bazen bayağı açıklara yüzerdik birlikte. Annem yalının rıhtımında durur, ellerini güneş ışınlarına siper ederek bizi izlerdi. Dönüşte babam,

– Hazır ol Ayten, derdi, şimdi Fitnat Hanımdan paparayı işiteceğiz.

Kıs kıs gülerdi. Ben de gülerdim. Ne çok eğlenirdik. Babam anneme hiç bakmadan kurunup giyinmek üzere yukarı çıkar, beni rıhtımda annemin öfkesine terkederdi. Niçin Baba? Neydi acelen?

Hiç unutmam, bir keresinde annem az daha bayılıyordu. Faika Kalfa anneme nane ruhu koklatıyor, Bedriye Abla bileklerini limon kolonyasıyla ovuyordu.

– Mesuliyetsiz adam, diye inliyordu annem, adelesine kramp girse, çocuk korksa, ne yapacak? Onca uzağa açılmış, yüklenip getirebilecek mi çocuğu? Kurtarabilecek mi?

Kurtarabilecek miydin, Baba?

– Zayıf, nayıf, soluksuz bir adam...

Ha, ne dersin Baba? Baba, niye önüne bakıyorsun? Neden susuyorsun?

Annem feryadediyordu:

– Bu helecan mahvedecek beni. Bu adam sebebi mevtim olacak. Ya bütün gün kendini bilmeden mecnun gibi dolaşır, ya da azıcık iyi mi Ayten'i alıp nerelere yüzer... Yeter artık Rabbim... Çık can kop can yaşanmaz ki... Al emanetini, kurtar beni Rabbim... Benim salahım mevtimdir.

O gün bana çıkışmamıştı annem... Beni bağına basmış, deniz suyuyla ıslak saçlarımı öpmüştü uzun uzun... Bense babamla eğlentimizin bedelini dayakla, tokatla ödemediğime öyle sevinmiştim ki, annemin kucaklayışını hiç umursamadım. Aklım fikrim tokadı yemeden annemin yanından uzaklaşmadaydı. Annem bu; belli mi olur sağı solu... Severken, bakarsın indiriverir...

Babamla yüzme safalarımız, ta komşumuz Madam Rosa'nın gelini Dimitra'yı açıkta köpekbalığının kovaladığı güne kadar sürdü. Dimitra pek hoş, boylu poslu bir hatundu. Her sabah tek başına denize girer, uzun uzun yüzerdi. Bir gün baktık, Dimitra hızlı kulaçlarla karaya doğru yüzüyor. Karaya çıktı ve o an yere yığılıverdi kadıncağız, bayılmıştı. Meğer açıkta bir köpekbalığı düşmüş ardına. Babam,

– Olmaz öyle şey, dedi. Burası okyanus mu? Köpek balığı ne arıyor Marmara'da? Allah bilir yunus filandı da Dimitra onu köpekbalığı sandı. Kadınlar böyledir, kedi görür, kaplan sanırlar. Pireyi deve yapmadan içleri rahat etmez.

Babam ne derse desin, bu kez yararsızdı; annemin kesin yaşağı inivermişti şakk diye, tokat misali! "Kıydan 10 metre öteye açılmak yasak..." Ve babam karşı çıkamamıştı. Çok sonradan o aralar babamın mali durumunun iyice bozulduğunu öğrendim Fa-

ika Kalfa'dan...

Deniz safasındarı sonra akşam safası başlardı yalıda. Yaz akşamüstleri bitmez tükenmez bir uzunluktaydı. Günün aydınlığı sanki geceye doğru sarkardı. Akşam çökerken denizden gelen yosun kokusuna mutfakta kızaran balıkların kokuları karışırdı. Babam bahçeye inerdi kendini iyi hissettiği akşamlar. Çınarın – at kestanesi miydi – altına kurulurdu babamın sofrası. Kızarmış balık, Arnavut ciğeri, beyaz peynir, bol sarmısaklı yoğurtlu patlıcan biber kızartması ve hafif bir anason kokusu. Ve hepsini bastıran hanımeli, yasemin kokuları... İlle de Şukufe Hanım teyzenin kayısı gülleri... Hale'nin ağabeyi Enver'in koparttığı ve dayağı benim yediğim... Daha eski yıllarda annem de süslenir, püslenir, babamın karşısına otururdu. Saçları alagarson kesilmiş, üzerinde dekoltesinin kıyısı fırfırlı, şal desenli ipek giysisi... Bazen de sol yanı drapeli leylak rengi krep döşinini giyerdi. Yüzüne ak pudra vurur, gözlerine sürme çeker, kaşlarını rastıklardı. Şen şakraklı annem. Şarkılar söylerdi. Nihavent, Hicaz... Akşam geceye dönerken, uykum gelirdi, ama yatıp da bu güzelliği kaçırmak istemezdim. Gece ilerledikçe annemin neşesi solardı. Onun uykusu gelmezdi, sanki anason ve yosun kokusu onu büsbütün canlandırırdu. Babamın başıysa, çoktan göğsüne düşmüş olurdu. Beni, ya Faika Kalfa, ya Bedriye Abla tatlı-sert uyarılardan sonra, zorla kucaklayıp yatağıma taşırdı. Babamın kendi odasına nasıl götürüldüğünü, solan neşesiyle kala kalan annemin ne yaptığını görmezdim. Böyle geceleri izleyen sabahları iyi hatırlarım. Annemin baş ağrısı tutar, çatkısını çatar ve durmadan bağırdı. Bu safa akşamlarından önceki saatleri de iyi hatırlarım. Sanki önemli bir tören vardı, öylesi hazırlanırdı bütün yalı.

– Bey, bahçede içecek.

– Kızlar, beyefendinin sofrasını çınarın altına kurun.

Mutfakta bir koşuşturmaca...

– Kızlar, mezeleri eksik hazırlamayın.

Ve annemin süslenmesi... O da ayrı bir törendi.

– Faika, hangi esvabımı giysem?

– Ah, Hanımım, tu tu tu Allah nazardan saklasın, ne giysen yakışır ayol...

– Faika, güzel miyim, Allah aşkına doğru söyle... Acep leylak kokusu mu sürsem?

Ah, Hanımım, güzel de söz mü? Canlar yakıyorsun...

Anlaşılan bir tek kendi kocasının canını yakamıyordu Fitnat Hanım... Düğününe hazırlanan bir gelin gibi özenirdi o yaz akşamları... Gerdek bir türlü gerçekleşmezdi. Fitnat Hanım, leylak kokulu gövdesiyle yaşlı ağacın altında kalırdı. O da sanki birden yaşlanıverirdi.

İlahi anacığım... Aman be anne, vallahi hiç aklın yokmuş... Dur, dur, hemen sinirlenme öyle.. Bak, şimdi anlatacağım niye aklının olmadığını... Bir defa, şu "iş" için canını sıkmaya değer mi be yahu... Anlıyorsun, değil mi, hangi "iş" kastettiğimi? Sonra, babamı baştan çıkartacak tek bir kadın vardı. Bunu kuşlar bile bilir... Kim mi? İçki perisi... Evet, evet... Şişenin içindeki... Ya, Fitnat Hanım... Bize bağırıp duruncaya kadar bunları hesabetseydin... Gene de kim bilir... Benim bilmediğim, anlamadığım bir şeyler var... Hissedemediğim... Çünkü, yalnızca annemde değildi bu istek... Mesela Bedriye Abla, sonra Yıldız... Yıldız, yani Hale'yle Enver'in ablaları... Peki, bende niye yok böyle duygular? Ben anormal miyim? Yoksa onlar mı... Aklım karışıyor.

Her şey boşa gitti ha Fitnat Hanım! Mezeler ve sürmeler... Hani uğraşır, didinir, emek, zahmet bir yemek pişirirsin, fırın iyi çalışmaz, yemek bir şeye benzemez... Nasıl düş kırıklığına uğrar insan... Tıpkı onun gibi bir şey. Tüm süslenmen, bahçenin binbir kokusuna senin bedeninkini katmaktan öte bir şeye yaramadı... Annemin gövdesinden yayılan leylak kokusu... Ne çok isterdim,

başımı o leylak demeti gibi göğse yaslamayı, orada saklanmayı... Ama çekinir, korkardım... Ne zaman leylak kokusu duysam, aklıma bizim bahçedeki yaz akşamları gelir ve annemin güzel ve küskün hayali canlanır gözlerimde.

Kokular, kokular... Koku kadar geçmişî canlandıran ne vardır? Bir de sesler... Kokular ve sesler... O zamanlar kokular daha değişikti, değil mi anne? Deniz kokusu, çiçek kokusu... Ölmeden önceki yaşlılık günlerinde evimde tanıdığın kokulara benzemiyordu, değil mi anne? Manolya, gül kokusu... Şimdilerde kömür, egzoz, is, çöp kokuyor sokaklar. Çiçekler soldu. Canım istemiyor artık İstanbul'u koklamayı...

Sesler, sesler... Benim çocukluğumda, dallarda dolaşan rüzgar ısıklık çalardı keyifle... Yahnın rıhtımına vuran denizin şırıltısı; suya değen küreklerin şıpsıpları... Yaz geceleri bülbül şakımaları... Kuşlar bile göç etti artık... Şimdilerde motor gürültüleri, bağırış çağırış, kavga sesleri.. Canım istemiyor artık İstanbul'u işitmeyi... Bir zamanlar, öğle sonları, bazı bazı ince bir kadın sesi duyulurdu bahçeler arasında, şarkı söyleyen... Akşamları içki sofralarından fasıl sesleri yükselirdi, Hüseyini, Hisarpuselik, Rast... Ve tangolar...

"Sevdim bir genç kadını."

"Mazi kalbimde bir yaradır.

Bahtım saçlarından karadır."

"Kıskanıyorum..."

Tangolar söylenirdi o zamanlar...

Hep aklıma Bahattin Ağabeyim gelir. Sırtında teğmen üniforması, gür siyah saçları, sıırım gibi bedeniyle Bahattin Ağabeyim... John Gilbert saçlı, Rudolf Valentino duruşlu... Kolunu, Hale'yle Enver'in ablaları Yıldız'ın incecik beline dolamış, tapınır gibi dansediyor. Tangolar... Yıldız – adı Raziye imiş baştan, Cumhuriyet'ten sonra Yıldız'a çevrilmiş – üstünde verev kesimli, bedenini saran filizi yeşil saten giysisi, saçları Jean Harlow dalgalı, Garbo

bakışlı gözleriyle bir söğüt dalı gibi kıvrak ve narin yatıyor ağabeyimin kolunda. Ağabeyim yakışıklı mı yakışıklı. Yıldız güzel mi güzel... Her şey tıpkı yazlık bahçede gördüğümüz filmler gibi... Enver'lerin evinde hayat "asri". Geceleri bahçedeki kameriyenin altında hanımeli kokuları arasında dans ediliyor. Üstü köpek resimli "sahibinin sesi" marka gramafonda tango plakları dönüyor ağır ağır. Ağabeyim Bahattin kameriyenin baş konuğu, Yıldız'a aşık mı aşık... Sırılsıklam... İnce, duygulu bir sesi vardı Bahattin Ağabeyimin... Hep tango söylerdi, kendinden geçercesine... Zavallı ağabeyciğim... Öleli tam ondört yıl oldu. Kadınlardan yana yüzü hiç gülmedi. Aşk onu hep ağlattı. Niye? Savaş ve üniforma ona göre değildi. O, ne bileyim, loş ışıklı bir kitaplıkta oturup çiçek koklayıp şiir yazmalıydı. Evlenmek ona göre değildi; her ay başka bir kadına delice aşık olmalı, sonra gene aşık olmalı, sonra da oturup şiir yazmalı, tango söylemeliydi. Erkeklerin sert ve acımasız olmalarını bekleyen bir dünyaya uyamıyordu ki... Hep başarısız oldu, hep başarısız... Mesleği, evlilikleri... Önce Yıldız bıraktı onu... Ağabeyim de Dersim'e gitmişti birliğiyle; hemen ardından Yıldız, İstanbul'da kalmayı başarmış bir kurmay – o zamanın deyişiyle erkan-ı harb – yüzbaşısıyla nişanlandı. Akrabası olurdu bu çocuk; bir paşanın oğluydu. Ellilerde Yıldız'ın kocası çok yükselmiş diye duyuyduk... Bahattin Ağabeyim o tarihte tee Güneydoğuda İslahiye nahiyesinde görev yapıyordu. Sonra, Yıldız'ın kocası ayrılmış askerlikten, bir bankaya – ellilerde pıtrak gibi çoğalmıştı ya bankalar – yönetim kurulu üyesi olmuş. Yıldız onu bırakıverince Bahattin Ağabeyim günlerce kendine gelememiş. Hep öyle anlatırdı Faika Kalfa... Galiba her sevdiği kadında Yıldız'ı aradı... Ve tabii bulamadı... O ince beller, o kibar tavırlar, o nazlı haller bir görünüş bir kaybolmuştu ufkumuzda serap misali, ben daha çocukken. Ağabeyime bencileyin anaç tavuk hatunlar düştü... Kınamamalı Yıldız'ı.... Güvence istiyordu, hepsi bu... Kadınlar kendilerini hoş

tutan yumuşak erkekleri severler; ama ancak saldırgan ve yırtıcı erkeklerin elde edebileceği güvenceleri isterler ve böyle erkeklerle evlenirler... Tabii seçme şansları varsa... Yıldız çok güzeldi, onun seçim şansı vardı ve seçimini yaptı. Ağabeyimin onu koruyamayacağına anlamıştı. Kibar ve dayanıksız ağabeyimin. Tüfek, vuruşma ona göre değildi.

O yazı iyi hatırlarım. Ağabeyimin Hale'lerin kameriyesinden çıkmadığı Jean Harlow saçlı, Garbo bakışlı, sonradan olma Yıldız, anadan doğma Raziye'nin ona aygın baygın baktığı temmuz akşamlarını... Biz Bedriye Abla ile ikimiz, söğüdün altına siper alır Hale'lerin bahçesini gözlerdik. Bazen Hale ve Enver de katılırdı bize... Ağabeyimle Yıldız'ın aşkları filminin başlıca izleyicileri bizlerdik. Merakla, heyecanla, sevinçle ve hüznle izlerdik... Ve bir gece apansızın öpüşmezler mi... Hay Allah... Evet, evet, bir gece, tam ayın on dördü, mehtap Marmara'nın üstünde gümüş bir tepsiyken, kameriyeden el ayak çekilmişken, temmuzun onsekizi ağabeyimle Yıldız öpüştüler! Hale, Enver, ben soluğumuzu tutmuş bakıyorduk. Yıldız tuhaf sesler çıkarıyordu. Hale,

– Bunu da nereden öğrenmiş ablam, hani filmlerde de yok böyle şeyler, dedi...

Ay, gülmekten çatlayacaktık... Sesimiz duyulmasın diye kahkahamızı bastırıyorduk. Ay, vallahi kasıklarım nasıl da zorlanıyordu. Bedriye Abla hiç gülmüyordu. O sanki bahçe sinemasında bir Gilbert-Garbo dramı izlermişçesine kederlenmişti. Derken Yıldız, zarif hareketlerle birtakım giysilerini fırlatmaya başladı. Beyaz çamaşırları ay ışığında sırma gibi parlıyordu. Enver'in birden erkekliği tutmaz mı... Sanki onca zaman orada bizimle birlikte o da seyretmiyormuş gibi... Hale'yi kolundan çektiği gibi aldı götürdü. Giderken,

– Bu kadarı da fazla, dedi...

Bana dönüp,

– Ağabeyin utansın, diye ekledi, bir adam sandık da evimize soktuk...

– Niye utansın, niçin utansın, ne var, ne oluyor, ayıp bir şey mi bu, şunun şurasında hep birlikte ne güzel eğleniyorduk filan dememe kalmadı, Bedriye Abla da beni kolumdan çeker çeker sürüklemeyi mi... Doğru odamıza.. O sıralar Bedriye Ablayla aynı odayı paylaşıyorduk. Neyse, yattık... Bedriye Abla yatağında bir o yana, bir bu yana dönüp duruyor... Kıvrım, kıvrım... Aaa! O ne! Bedriye Abla tıpkı kameriyede Yıldız'dan duyulan sesleri çıkartıyor. Bedriye Abla, kız Bedriye Abla o ne, ne oluyor? Hiç ses yok. Beni duymuyor bile. Kaymış gitmiş bambaşka bir aleme.

Birkaç gün sonra, kim anneme haber uçurdu bilemeyeceğim, bizim kameriye safalarına şakk diye kesin bir yasak indi. "Yaz geceleri saat ondan sonra bahçede gezilmeyecek. Çocuklar ve abla-lar eve..." Yatak odalarımız da değişti. Faika Kalfayla yatmaya başladım. Bizim evde sanki duvarların dili vardı, hepsi annemin hesabına casusluk yapıyordu. Bedriye Abla annemden feci bir dayak daha yedi. Günlerce yüzü gözü yara bere içinde dolaştı. Ne olmuştu, annemi kızdıracak ne yapmıştık? Faika Kalfayı ne kadar zorlattıysam da hiçbir şey söylemedi. Bedriye Abla sanki dilini yutmuştu. Bana, bu son dayakla Bedriye Ablanın yatakta kıvranan kalçaları ilişkili gibi geliyordu. Ne zaman Yıldız'ı ve Bedriye Ablayı ansam, Bedriye Ablanın tokatlanmaktan allak bullak yüzü canlanırdı gözlerimde.

Neydi o uğruna dayak yenen şey? Yıldız'ın ağabeyimin kollarında bulunduğu, Bedriye Ablanın temmuzun onsekizinde, ay gökyüzünde gümüş bir tepsiyken beyaz çarşafların arasında kendi kendine yakalayiverdiği, annemin yaz geceleri, deniz kıyılarında, çiçek kokuları arasında içki sofralarında peşinde koşup da ele geçiremediği, ertesi sabah başına ağırlar soka o şey neydi? Ben onu hiç bilemedim... Her ne idiyse, belki yaz bahçelerine, manolya ağaçla-

rına, bülbül seslerine daha çok yakışıyordu. Besbelli, beton balkonlara, küçük mutfaklara sığmıyor o nesne! Baksanıza, burada binaların arasından ay bile gözükmmez... Nerdec... Mehtabı görebilmek için merdivene tırmanmak gerek. Allah korusun, düşer bacağını kırarsın da bu yaştan sonra kemik kaynamaz.

Her neyse ben hiç bilemedim o şeyi... Yoksa bizim cinsel hayatımız çok hareketlidir. Kocam, şimdi Allahı var, erkek adamdır; her gece canı ister. Kızım geçenlerde

– Anne, sen cinselliği hiç bilmiyorsun dedi.

Ha, kızım feministtir. Kızım feminist, oğlum sosyal demok-rattır. Bizim herife sorarsan, ekmek partisindenim der. Ne diyordum... Kızım öyle saçmalayıverdi.

– Hadi oradan, dedim, ben bilemeyeceğim de mereti kim bilecek... Her gece, her gece... Yorgun muyum, hasta mıyım, üzgün müyüm... Bizimki hiç dinlemez. Uyuyor muyum... Kesinlikle aldır-maz. Tak tak... Bir dirsek darbesi... Küt küt bir ayak vuruşu... Haydi kalk görev başına... Ne bilemeyeceğim a kızım... O dört çocuğu kim doğurdu...

Ama o sesleri, kıvranmaları, o özlemi bilemedim... Amaan, boş ver... Eskinin kuş seslerince, dalga şırıltılarına, yaprak hışırtılarına karışıp kaybolan bir şeydi zahir o da...

Kızım, dedim ya feminist oldu, nasıl olduysa,

– Kadınları anlamayan gene kadınlardır, diyor...

Hep eskileri düşünüyorum, annemi, Faika kalfayı, Bedriye Ablayı. Çözebiliyor muyum onları? Sanmıyorum... Annem deyince bir bağırıtı, yanağımı yakan tokat ve o geceler geliyor aklıma... Annemin babamı baştan çıkartmaya çalıştığı, ertesi sabah başına ağrılar girmesine yol açan geceler...

– Ne yapsaydı yani, diyor kızım, komşudaki adamla mı seviş-scydi?

– Aa o ne biçim laf öyle... Tövbe, tövbe...

Komşu adam... Yani Hale'yle Enver'in babası... Sait Bey Amca... Ne komik...

(Mahçup bir yeni yetme gibi kıs kıs güler.)

Dedim ya, akıl erdiremedim gitti... Cinselliği bilmiyordum... Pöf... Ben mi bilmeyeceğim.... Dört çocuk, beş kürtaj, üç düşük... Her gece, her gece, hâlâ, bu yaşta... Bıktım artık... Öff... Öff... Adamın gücü tükense de rahat etsem... "Kadınları anlamıyordum." Ayol, şu mutfaktan ötesini bildiğim mi var...

- Anne, akşam sekiz kişi misafirim var.
- Aman kızım ne yapıyorsun?
- Oh, güzel anneciğim, göreyim seni. Döktür bir şeyler...
- Kızım, ay sonu, para bitti. Neyle döktüreceğim?
- Ahh, anneciğim, canım anneciğim...

Maç muç öpücükler... Onbeş gündür öpmemişti beni velet, bu benim feminist kız.

- Sen hem ucuz hem de güzel bir şeyler hazırlayıverirsin. Hadi benim güzel annem... Maç muç...

Gel de isteğini yerine getirme şimdi veledin... Ah, ana yüreği gibisi var mı... Sonra da,

- Anne, sen kadınları anlamıyorsun. Kendi ananı bile anlayamamışsın...

Sen beni anlıyor musun, be güzel kızım? Kimbilir, belki de doğru söylüyor, velet... Fitnat Hanım neredesin? Anacığım... Niye hiçbir şey anlatmadan öldün? Nereye gitti o güzel yüzün? O güzel yanaklarını pembe pembe aydınlatan ateş söndü mü? O ateş mi kavurdu bedenini, büktü belini, çökertti seni zamansız? Anlatsaydın ya, söyleseydin ya, ben senin yabancın mıydım? Benden mi utanıyordun? Neden hep sustun? Neden hep bağırıydın? Neden hep olduğundan daha başka göründün, olduğundan güçlü ve acımasızmış gibi davrandın? O batasica yalıdaki hayatı, illa da babandan gördüğün gibi sürdürmek zorunda mıydın? Niye bu her şeyden

daha önemliydi? Zaten sürdüremiyordun ki... Miralay Sezai Beyin zamanının kötü bir kopyası bile değildi müflis tüccar Zaim Beyin evindeki hayat...

"Kadınları anlamıyormuşum." Bak, şimdi, lafa bak? Erkekleri anlamaya uğraşmaktan kadınların birbirlerini anlamaya vakti mi kalıyor, a kızım! Ee, peki, bu yanlış bir şey mi? Erkeklerle geçinmek zorundayız şu dünyada, öyle değil mi? Yani kocalarımızla... Zaten erkeklerin anlaşılması kolaydır. Bütün kadınlar bunu bilir. Hiç aklım ermez, niye bazı kadınlar geçinemez kocalarıyla... Bir kez, durmadan pohpohlayacaksın erkeği, zayıflıklarını sezip, sezdığını ona belli etmeyeceksin. Onun beceriksizliği yüzünden zarara mı uğradınız, hemen kolları sıvayıp zararı onaracaksın, gene kocana hiç belli etmeyeceksin. Sonra, senin onardığın şey, onun marifetiymiş gibi kocana teşekkür edeceksin. İşte, oldu, bitti, basit... Hiç anlamam, bazı kadınlar neden geçinemez kocalarıyla...

– Ne gerek var bütün bunlara, diyor kızım. Bunca çabalama-ya, rol yapmaya... Bunca "yapaylığa", diyor.

– Yani, ne demek, "ne gerek var?", kızım! Hayat budur... Senin "yaşam" dediğin. Bundan başka bir şey değildir ki, benim güzel kızım.

– Rol yapmak?!!

– Orasını bilmem. Bak, bir oyun gibi düşün. Belli kuralları var. Oyunun kuralı olur, değil mi, kızım? Yani, çocuklar bile bilir bunu. Saklambaçın bile kuralı vardır. Senden istenen bu kurallara uyman, basit...

– Ben oyun değil, gerçeği yaşamak istiyorum, diyor benim kız...

İyi, ne yapalım... Ara bakalım yaşam dediğini, bulabilirsen... Ah, ah, kolaydı... Neyse, bir çocuk doğursun, akli başına gelir.

– Ot gibi yaşamışsın, diyor bana.

Hiç saygı duymuyor, hiç... A, kızım, ottan bol gördüğüm ne

var...

– Anne, ucuz ve lezzetli olsun... Akşam sekiz misafir gelecek.

Ottan başka ne var, hem ucuz, hem lezzetli, a benim güzel kızım! Ispanak, semizotu, dereotu, nedir o balığa konan, ha roka... Yap yapabildiğin kadar, renk renk, çeşit çeşit salata... Ucuz ve lezzetli... Hiç saygı duymuyor bana, hiç... Mutfığa tıkmışlar beni... Sonra da mutfaktan ötesini bilmiyormuşum diye saygı duymuyorlar. Oldu mu ya be kızım... Mutfak dedim de aklıma geldi.

Mutfaklar ne çok değişikti, eskiye göre. Geniş, ferahtı annemin mutfığı, deniz görürdü. Benimki dar ve küçük apartman duvarlarına bakıyor. Kalabalıktı annemin mutfığı, gürültülü, şen bir yerdi. Şarkılar söylenir, şakalar yapılırdı.

– Hadi kalfa, sen varsın sırada ayol.

– Beni katma işin içine, ben sıramı savdım. Bana bak, kaçmayasın bir çulsuza. Fitnat Hanımın şerefini almayasın ayak altına. Telinle duvağınla gelin olasın.

Bazen kederli ya da öfkeliydi mutfak.

– Vurma kalfacığım, bir daha dikkat ederim. Vurma, kulun olayım.

– Kız, sen ekmek yediğin kapıya hıyanet mi ediyorsun! Ha, Bedriye... Böyle mi patates soyulur! Yarisını kabuk niyetine çöpe atmışsın. Fitnat Hanımın eli ne kadar darda, bilmiyor musun... Hain! Ekmek nankörü...

Yıllar sonra Bedriye Ablamla karşılaştığımda,

– Yalıda hayat ne güzeldi, demiştin.

Bedriye Abla bir yatılı okulda idare amirliği yapıyordu. Dul ve yalınsdı. Yaşlanmıştı, çocuğu yoktu. Bense bir sürü çocuk doğurmuşum. Şimdiye göre gençtim. Annem yeni ölmüştü. Bana şöyle bir dönüp bakmıştı Bedriye Abla. O bakışı hiç unutamam.

– Yalıda hayat korkunçtu, Ayten, demişti. Halam rahmetli (Fitnat Hanıma "hala" derdi) çok sinirliydi. Bazen, deli miydi diye

düşünürüm. Faika Kalfa da ondan hiç aşağı kalmazdı. Sen çocuk-tun ve hiçbir şeyin farkında değildin. Hepimiz seni çok sever, yemez, sana yedirirdik. Sen mesuttun, senden başka herkes bed-bahttı. Hele son yıllar... Parasızlığın iyice arttığı son yıllar kabus gibiydi. Yiyecek ekmek zor bulurduk, halam hâlâ gösteriştten vaz-geçmezdi. Gösterişe para yetiştiremedikçe, patlamaya hazır barut fıçısına dönerdi, öfkeden ve çaresizlikten. Kabustu o yıllar.

Kırılmışım Bedriye Ablaya. Annemden saygıyla söz etmesini beklemiştim. Onu bir daha aramadım. Kimbilir, belki de haklıydı. İşte böyle bir yerdi annemin mutfağı.

Benim mutfağımsa sessiz... Burada insanlar ve duygular yok... Ne neşe ne de keder... Yalnız, aletler var. Aletlerin sesini dinliyo-rum bütün gün. Buzdolabı vın vın ediyor beynimin içinde. İnsan sesine hasretim. Cansız bir mutfak burası. Bütün sesler makinelere ait.

Eski mutfaklarda tepsi ve oklava dışında alet bulunmazdı nerdeyse. Alet şöyle dursun, elektrik, su bile yoktu. Su bahçedeki sarnıçtan gelirdi. Gaz lambasıyla aydınlanırdık. Elektrik neden sonra bağlandıydı.

Şimdi her şey elektrikli. O meret de ikide bir kesilmez mi, hayat duruveriyor. Benim çocuklar tuturdular,

– Anne, taksitle otomatik çamaşır makinesi alalım; taksitle akıllı fırın alalım, falan filan diye.

– Aman, istemem, diyorum, makine sesinden bıktım.

– Anne, bu yeni makineler sessiz, diyorlar.

– Aman istemem, diyorum, elektrik kesilir de işler yarım ka-lır.

Gülüyorlar bana.

– Anne, tüm işler çabucak biter, zaman senin olur, diyor be-nim feminist kız.

– Zaman mı? Peki, ben ne yapacağım şimdiden sonra benim

olan zamanı?

– Kendine ait bir zamanda, oyun oynamaz, rol yapmaz, kendin olursun, diyor benim kız.

Kendim olmak... Ben kendimi arasam, nerede bulurum acaba? Şimden sonra ben kendim mendim olmak istemiyorum. Çocukluğumu geri istiyorum ben... Tek güzel şeyimi... Verebilir misiniz onu bana? Beni yeniden çocukluğa geri götürebilir misiniz?

Uzun sürdü benim çocukluğum. Pek çok insanınkinden uzun. 38'de Gazi öldü, büyük ablam bir oğlan doğurdu; çocukluğum sürdü. 39'da harp patladı, adını hatırlayamadığım abla, telli pullu gelin olmaktan vazgeçip şerefleri ayak altına alarak çulsuzun birine kaçtı, çocukluğum sürdü. Taa 41'e kadar... Almanlar bombardıman edecek korkusuyla İstanbul'un boşaltıldığı 41'e kadar... 41 yılı, Bakırköy'deki yalının ve benim uzun sürmüş çocukluğumun sonu oldu.

Bir gece, hiç unutmam, uykum kaçmıştı. Muzırlık bu ya, mutfığa indim Tel dolabı karıştırarak, ağzıma layık bir şeyler bulursam, atıştıracaktım. Mutfaktan annemle Faika Kalfanın sesleri geliyordu. İçeri girmedim, kulak kabarttım. Annem sıkıntılı bir sesle,

– Of, Faika, ne yapacağımı bilemiyorum, diyordu. Elde avuçta bir şey kalmadı. En son incili gerdanlığı da sattım, artık ne satıp yiyeceğiz? Zaim Beyi hiç sayma... Para için oğlanlarla gırtlasmaktan usandım. Bu koca evi nasıl çevireceğim? Bir de hepsinin üstüne bombardıman korkusu bindi. Geceleri uyuyamaz oldum.

Faika Kalfa süsüyordu.

– Salahattin (bu en büyük ağabeyim) diyor ki, "evi kapat, daha da iyisi yalını sat, babamı ve Ayten'i al, yanıma gel."

Faika Kalfa sessiz... Annem sürdürüyor...

– Tükendim artık Faika, dayanacak gücüm kalmadı.

Faika Kalfa duyulur duyulmaz bir sesle,

– Büyük Hanımla, Fethiye ne olacaklar, dedi.

Babaannemle halamı soruyordu. Annem öfkeyle,

– Ne olurlarsa olsunlar, diye bağırdı. Hemen sesini alçalttı,

– Yıllardır iliğimi kanımı sömürdüler. Zaim'in iflas ettiği bir türlü kafalarına girmede. Hele o Fethiye, ah o Fethiye... Bir hava, bir hava! Zannedersin sadrazam kızı... Ayten'e pabuç alınır, hatun kıskanır, hadise çıkartır. Çocuk okula yalın ayak mı gitsin! Bıktım, usandım... İllallah, evc tek kuruş vermedikleri gibi kanımı içtiler. Faika Kalfa,

– Onlarda da yok, ne versinler, diye fısıldadı.

– Yeter artık, diye tısladı annem, bundan sonra başlarının çaresine baksınlar. Benim tasam onlar değil, ben seni düşünüyorum, Faika. Eğer istersen, Saime'nin (büyük ablam) yanına git. Bu yıl gene gebe kalmış, iki çocukla zor başader. Seni istiyor, onunla kal.

– Sen nasıl münasip görürsen, Fitnat Hanım, dedi Kalfa, kırık dökük bir sesle.

Sessizlik... Kalfa, daha da kırık bir sesle,

– Bedriye ne olacak, diye sordu.

– Bilmiyorum, Kalfa, dedi annem, gece gündüz aklımda Bedriye. Hayırlı bir kısmet çıkaydı da, baş göz edeydik.. Onu Adapazarı'na teyzezademin yanına göndermeyi düşündüm. Sen ne dersin?

Kalfanın ne dediğini beklemeden yukarıya, odama çıktım. Üşüyordum. Sanki bir yanım bıçakla kopartılmıştı; öyle büyük bir eksiklik duyuyordum. Sanki vücudumun yarısı apansız yok olmuştu. Ama bir damla kanım akıyordu, sanki kanım donmuştu. Yorganımın altına büzüştüm, ağlamak istiyordum, ağlayamıyordum. O güne kadar hiç bilmediğim tedirgin bir uykuya daldım.

Ondan sonraki günler her şey çok hızlı olup bitti. Bir gün Salahattin Ağabeyim eve siyah takım elbiseli, melon şapkalı, siyah çantalı adamlar getirdi. Bu adamlar önce yalıyı dolaştılar, sonra

siyah çantalarından çıkarttıkları kağıtları anneme imzalattılar. Annem gözleri yaşlı, okumadan imzaladı uzatılan evrakı. Sonra kapıya bir kamyon dayandı. Siyah takım elbiseli adamlar evdeki eşyayı sayıp not ettiler, sonra tümünü kamyonu yüklediler. Anneme tomar tomar paralar verdiler. Annem yaşlı gözlerle paraları aldı, saymadı. Babam hiç ortalarda görünmüyordu. Sanki hepten yokolmuştu. Faika Kalfa, sessizce, bir keder anıtı gibi dolanıyor, Adapazarı yolcusu Bedriye Abla'nın sandığını hazırlıyordu. Hiç unutmam, küçük sarı bir sandıktı bu. Hatırladıkça tüylerim diken diken olur. Salahattin Ağabeyim Bedriye Ablayı tren istasyonuna götürecekti. Bedriye Abla sevinçli miydi, kederli mi anlaşılmıyordu. Ayrılırken sıkı sıkı sarılmıştık birbirimize. İkimiz de ağlıyorduk.

– Bedriye Abla, ne olur bırakma beni, diyordum.

Annem ilk kez Bedriye Ablaya sevecen davranıyordu. Elini omuzuna koydu, onu öptü,

– Hadi, Bedriye, yavrum, dedi, treni kaçıracaksın. Böyle olsun istemezdim. Hakkını helal et. Bedriye Ablam annemin elini öpmüş ve gitmişti.

Babaannemle halam da aynı gün evden ayrıldılar, gidişleri sessiz olmadı. Onların iki küçük sandığı vardı. Babaannem hiç konuşmuyor, halam durmadan ileniyordu. "Allah belanı versin. Ocağına incir dikilsin" diye beddua ediyordu anneme. Annem bir odaya kapanmıştı. Halamın ağlaması ve ilençleri yükselince güm diye açtı kapısını kapandığı odanın! Sanki top patladı! Ya da Almanlar tepemize bomba attı.

– Defolun! diye gürledi annem.

Sokak kapısını gösteriyordu.

– Utanmada hâlâ söyleniyor. Defolun evimden!

Halam sokak kapısından çıkmıştı, geri döndü, yüzündeki o hınzır anlamı hiç unutamam.

– Nereden senin evin oluyor, dedi anneme, sen de evsizsin artık, tıpkı benim gibi... Düşmez kalkmaz bir Allah!

Kapıyı vurup gitti. Annem bayılmıştı. Faika Kalfa annemin bileklerini usul usul kolonyayla ovuyordu. Babam hiç ortalarda yoktu.

Nereye gitmişlerdi? Bilmiyorduk. Sonradan öğrendik. Halam bir hamamda natırlık yapmış da öyle bakmış anasına, ölene dek... Tek göz bir evde yaşıyorlarmış. Halam çamaşıra bile gitmiş. Koca Defterdar Ziya Beyin kızı Fethiye! Yıllar sonra halamla annem barıştılar. Babam ölmüştü. Halamın bizden başka kimsesi yoktu. Belki birbirlerinden pek hoşlanmadılar ama, bir süre birlikte bile oturdular... Düşmez kalkmaz bir Allah!

Annem, babam, ben Salahattin Ağabeyimin yanına taşındık. Önce Ankara'ya, sonra Erzurum'a. Hızlı bir film gibi aktı yıllar bugüne dek. Dikmen'de bir bağ evinde oturduk. Harp yılları, gece karartmaları, ekmek karneyle... Sonra Erzurum, soğuk, kar ve demli çaylar... Liseyi Erzurum'da bitirdim. Lise son sınıfta aşık oldum, ağabeyimin arkadaşıydı, bize gelir giderdi, eli elime değmedi. Çakı gibi bir teğmendi. Babam,

– Hayır, dedi, askere verecek kızım yok. Ömrünü bir dağ başından öbürüne taşınmayla geçiremez benim kızım...

Ve annem babamın sözünden çıkmadı. Hâlâ şaşarım bu işe... Babam iyice alkolik olmuştu artık ve hâlâ benim geleceğime dair söz hakkı onundu. Bana fikrimi soran olmamıştı. Sonuçta gene bir subayla evlendim. Babam ölmüş, savaş bitmişti. Liseden sonra okumak istedim mi, bilemiyorum, İstanbul'a kimin yanına gidip de okuyacaktım... Bütün kardeşlerim taşradaydı. Üstelik annemin ve benim zihnimizde çakılıp kalmış bir hayal vardı, halam Fethiye... Kız kısmı evini, yerini bilmeliydi. Çok güzel değildim, zengin hiç değildim. Fazla şansım yoktu. Ya yerli ailelerden birinin oğluna varacaktım ya da bir subaya. Yaşım yirmibeşi bulmuş, sandığımda

eyizlerim sararmaya yüz tutmuş, içime erken bastıran akşamların hüznü dolmaya başlamıştı. Erzurumlu bir aileye gelin olmaksansa subay karısı olmak daha iyiydi. Bizimkine vardım, gitti. Yıllar yılları kovaladı, dört çocuğum oldu. Kolay değil, tek maaşla dört ocuk b y tmek. Geldik bugüne... Buna da şükür. 60'da bizimkini emekli ettiler, emekli ikramiyesiyle bu katı alıp kiradan kurtulduk. Sigortalı işlerde çalıştı durdu kocam, bu zamana dek. Renkli televizyon bile aldık. Çocukların, iyi kötü eli ekmek tuttu, daha ne olsun. Rabbime şükür, olaylara filan katılmadı ocuklar. Ah, ne helecan çektim o anarşı yıllarında, çocuklar eve dönünceye kadar... O yıllar da geldi geçti işte... Başka ne isterim ben...  mr m mutfakta tükeniyor, yaşım altmışı buldu. Eh, ne yapalım, kader... İstediğim, beklediğim bir şey yok... Çok şükür çocuklarımı b y t m... Daha ne isterim... Kimse veremez ki istediğimi... ocukluğuma dönmek istiyorum... ocukluğuma... Rengarenkti ocukluğum... Gök mavisi, yaprak yeşili, g l pembesi, ille de kayısı g l  sarısı... Mis gibi kokardı ocukluğum, yosun kokusu, manolya, hanımeli, ful kokusu, ille de leylak kokusu... Çocukluğumu istiyorum, çocukluğumu verin bana... Çocukluğumu istiyorum.

İkinci Perde

Kiraz Dalları

Sahne: Bir işyeri odası. Ortada büyükçe bir formika masa, üstünde eski model büyükçe bir daktilo. Daktilonun çevresinde saçılmış kağıtlar, karbon kağıtları, kitaplar, sözlükler...

Raflarda gene tozlanmış kitaplar. Zihinsel üretimin hammadde-leri.

Karanlık bir oda. Pencereden bulutsuz ama boz renkli bir

gökyüzü görünüyor. Gündüz olmasına karşın tavandaki floresan lamba yanıyor. Doğası yara almış bir büyük kentin kükürt dumanı ve kömür tanecikleriyle sarı karaya boyanmış gün ışığını tekniğin yapay ışığıyla aydınlatmaya çalışan bir oda... Masadan başka, koyu renkli, eski ve iri kıym bir maroken koltukla gene koyu renkli eski maroken iskemleler var. Eşyanın çevresine yerleştirilmiş saksılar. Pembe çiçekli begonya, salkım yapraklı arapsaçı, nazlı Afrika menekşesi. Nesnelerin sevimsizliğine, doğanın renkleriyle karşı durmaya çalışan bir oda. Düpedüz iç karartıcı, ama böyle olmayı bir türlü kendine yediremiyor... İnatçı bir oda... Hiç de sıradan bir işyeri değil... Çelişkili...

Oyuncu: Daktilo masasının başındaki kadın. Kırk yaşlarında, ortalayla uzun arası boylu, orta kiloda. Saçları ağarmaya yüz tutmuş. Tırnakları manikürsüz, elleri bakımsız ama parmakları gümüş yüzüklerle bezeli. Saçları yapılı değil ama yüzü özenle makyajlı... Giysisi eski, hiç de modaya uygun değil, ama boynunda şık bir gümüş kolye... Çizmeleri yepyeni ama çorabı kaçırmış... Yüzü genç ama yorgun. Uzun sözün kısası aydın bir kadın. Hiç de sıradan bir kadın değil. Çelişkili...

Kadın: Pazartesilerden nefret ediyorum. Haftanın günleri arasından pazartesiye çıkartmalı... İptal... Ne zaman işimin başına geçsem – ne iş ya – kendimi hücre hapsinde zannediyorum. Yahtılmışlık. Pencereyi kapıyı açıp bağırasım geliyor. "Hey insanlar silkinin, yeter pineklediğiniz." Tabii hiçbir şey yapmıyorum. Deli diye işyerinden akıl hastanesine götürülmeye niyetli değilim. Bir o kalmıştı zaten. Bazen salt insan sesi duyabilmek için çıkıyorum bu odadan. Bir arkadaşın yanına gidiyorum. Arkadaş... Sahi ne anlama geliyordu o sözcük... On yıl önce bir anlamı vardı belki... Bugünse

arkadaş, sana yalnızlığını büsbütün duyuran, seninle hiç ilgilenmeyip mikrofon yerine koyan, durmadan kendini küçük dertleriyle bombardıman eden kişi" demek... Yettiniz artık! Ben size evde havuç keserken nasıl parmağımı doğradığımı, sular akmadığı için üç haftadır yıkanamayıp nasıl kolonyayla silindiğimi anlatıyor muyum? Ya da tıkanan tuvaleti nasıl açmaya uğraştığımı ve beceremeyince bokların nasıl taşıdığını ve nasıl bir güzel oturup ağladığımı... Havagazı gelmediği için yemek pişiremeyip aç kaldığımı. Sessizliğe dayanamayıp birisinin yanına gidiyorum ve bin pişman oluyor, nasıl kaçacağımı bilemiyorum. Ödüm patlıyor birisi odama gelecek diye. Neyse ki kimsenin uğradığı yok. Ne onlar benden hoşlanıyor, ne ben onlardan... Sonsuz bilimsel kapasitesinin nasıl harcandığını, kendisinin nasıl acımasız haksızlıklara uğratıldığını, bütün bu masalları anlatacak birisini bulamayan bazı eski arkadaşlar arada sırada kapımı tıklatıyor. Fena halde uykum geliyor onların yanında ve odada kimse yokmuş gibi susuyorum. Ne diyeyim yani... "Yakındığın yönetici hep aynı insan... Peki, sen ne diye bir zamanlar onun peşinden ayrılmıyordun? Birtakım beklentilerin vardı, öyle değil mi? Çıkarların uğruna başkalarına haksızlık edilmesine ses çıkartmıyordun. Ne o, beklentilerin gerçekleşmeyince mi yönetici kötü oldu... Bu kıran kırana bir yarış, arkadaş; dürüst bir yarış değil. Belden aşağı vurmali boks maçı... Yenilince yakınmaya ne hakkın var!" Yani böyle mi söyleyeyim insanlara... Belki de gerekli olan böylesi açık sözlülük. Yapamıyorum... Ne de olsa "aile terbiyesi" derler, bir mikrop karışmış kanıma... Susup kalıyorum karşılarında... Bir an önce gitseler diye bakıyorum. Gidiyorlar ve yalnızlık başlıyor.

Çalışsana be kadın, çalışsana, dünya kadar işin var! Ne çok metin okumalı, not çıkarmalı, özümlemelisin; tümce tümce çözümlemelisin. Sonra yeni metinler üretmelisin. Hayır çalışamıyorum, beynim uyuşuyor; evet, evet, fiziksel bir durum bu, kuruntu filan

değil. Belki yaşılanıyorum, damar sertliği başlıyor. Belki iletişimsizlik. Tek kişilik bir işyeri odası bulmuşsun be hatun, ne yakınıyorsun! Çalışsana... Burada kapalı yaşarken hiçbir şey hazırlayamıyorum. Ben ipek böceği miyim ki kozama kapanıp iplik üreteyim... İnsanım ben... Kabuklarda yaşamak için yaratılmadım ki..

Sevmiyorum burayı, buradaki insanları... Her yer insanlarla güzel. Mekanlar insanlardan soyutlanınca anlamsızlaşıyor. Sevmiyorum buradakileri. Onlar da kimseyi sevmiyor. İşte ilan ediyorum... 1985 yılında, Türkiye, Ankara'daki bu işyerinde kimse kimseyi sevmiyor... Ne kadar korkunç, değil mi? Size öyle gelmiyor mu? Bence korkunç... Buradakilerle aramdaki tek fark bu... Onlar alıştı sevgisizliğe, yapay gülücüklere, yalan sözcüklere... Ben alışamadım. Onlar rahatsızlık duymuyorlar... Giderek sevgiden ürker oldular; gerçekten, özgünden kaçmaya başladılar. Peki gerçeğin ve özgünün bulunmadığı bir yerde zihinsel üretim olur mu? Soruyorum size... Olur... Sahtesi... Oyun gibisi... Maskeli balo... Herkes oyuna katıldı, bense müthiş yadırgıyorum... Öyle yabancılaştım ki, duygum insanlardan eşyaya ve mekana taşıyor. Yıllardır içinde yaşadığım şu oda, kullandığım daktilo bana yabancı. Sevmiyorum. Sevmeden üretemiyorum.

Yani anlamıyorum, niçin bu oyuna katılacağım? Zorunlu muyum? Niye herkes benden bunu bekliyor? Yalnız işyerindekiler değil... Kocam, annem, çocuklarım... Eş, dost... Geçim derdi değil mi? Nasıl bunca yalın bir gerçeği unuttum. Şeytan diyor, bas istifayı... Kurtul bu insanların ölmeden öldüğü tımarhaneden... Eş dost diyor ki, "Aman, sakın, ne yapıyorsun... Direnmelisin... Senin yerine de mi filanlar gelsin... Sonra, şurada emekliliğine kaç yıl kaldı, sabret, sık dişini. Ne yani, salla başı, al maaşı." "Sana eziyet mi ediyorlar? Çok mu iş veriyorlar?" Hayır, ellerinden gelse hiç vermeyecekler. "E, daha ne istiyorsun? Bak keyfine..." Bakılmıyor, işte... İnsan parçası olmadığı düzeni benimseyemiyor. Cezaya dö-

nüşüyor, sekiz saatlik iş günü... "Angarya altında ezilsen daha mı iyidi?" Onlara diyemiyorum ki, insanoğlu angaryaya dayanır. Yoksa, Mısır piramitleri, antik saraylar nasıl yapıldı? Ama yalıtılmaya dayanamaz. Bilmezler mi bu ruhsal gerçeği? Bilirler elbet. Unutmuşlar mı acaba? Kimbilir, belki... Son iki üç yıldır, herkes kendi dışındaki her şeyi unuttu.

Bir de ben unutabilsem... Her şey tersine yol izliyor içimde... Durmadan anımsıyorum. Acıları ve sevinçleri... Geçmişini yeniden, yeniden yaşıyorum, belki bu ana tutunamadığımdan. Yaşamım sayfa sayfa geçiyor gözlerimin önünden; çocuk Seçil, okullu Seçil, genç kız, aşık Seçil, ev kadını, anne Seçil, çalışan kadın Seçil, alanlarda bağırان Seçil, sökülük diken Seçil... Sahneler, daha doğru-su tablolar... Bu başkasının çizdiği ve bana yabancı... Kendi yaşamım, anılarım benden uzak... Ağır bir yük gibi sürüklüyorum onları, omuzlarımdan bastırıyor, ayaklarıma dolanıyorlar... Hiçbiri-ni benimseyemiyorum. Şu odaya nasıl yabancıysam, yaşamım da bana o denli yabancı... Öyle çok değiştim ki, değişen yüzlerim arasında kendimi kaybettim. Ve çevremde her şey o kadar çok değişti ki, bir ileri, bir geri, bir o yana, bir bu yana, bütün bu kargaşada yaşamımı kaybettim. O insanlar ben miydim? Cuma geceleri Devlet Konser Salonuna giden, cumartesi akşamları rakı sofrasında "Esti nesim-i nevbahar"ı söyleyen, aşktan öleceğini sanan, arkadaşları birer birer vuruldukça geceleri tedirginlikle evinin basılacağı anı bekleyen gene de direncini yitirmeyen... Bütün bu insanlar, daktilonun başında boş bir çuval gibi yığılmış kadın mı? Yok, olamaz, bunda bir yanlışlık var. Hepsini ben yaşamış olamam... Bu kadar çok ve çeşitli duygu ve değişme böyle kısa bir süreye sığamaz. Yorgun ve bezginim. Değişik rüzgarların hırpaladığı küçük bir yelkenli gibiyim, koca denizin ortasında. Ya da kumsalda tek başıma kalakalmışım. Kumdan yaptığım şatolarımın hepsini rüzgar yerle bir etmiş. Nereye gitti benim emeklerim,

umutlarım... Yok, olamaz.

Yaşamımın dümdüz uzanan tek bölümü çocukluğum. Sonrası iniş ve çıkış, hep dalgalanma. Acının ve sevincin birbirine karıştığı, binbir renkli alaşım, yani hayat... Hayattan da öte... Kısa süren, yoğun algılanan, hemen yitiveren, değişen, başka biçimlere çevrilen devingenlikler dizisi... Çocukluğumsa dingin mi dingin, yavaş mı yavaş... Durgun, ondan da öte, dural... Yaşamın henüz başlamadığı bir yerde... Kara bir boşluk gibi, içinden çıkıp da hayatın gözlerimi acıtan renk karmaşasına katıldığım... Üç şey anımsıyorum çocukluğumdan, soğuk, gri renk ve can sıkıntısı...

Ellili yılların Ankara'sı soğuk ve karlı bir kentti. Küçüktü, hareketsizdi ve griydi. Bodur gri apartmanlardan kara sobaların gri dumanları tüterdi. Gökyüzü hep tipiye gebe gri bulutlarla kaplıydı. Öbek öbek kok kömürü yığınları karların aklığını bozardı. Okul binalarında küçük, kalabalık gri-kara sınıflar dizim dizimdi. Kocaman bir kara tahta yüzlerdi bizi. Bir köşede gri-kara bir soba dururdu. Kara önlüklü çocuklar şaşkın kuş sürüleri gibi oradan oraya konup göçerdi. Öğretmenler kara önlükler giyerlerdi, ellerinde cetvel olurdu.

Okula başladığım ilk günü anımsarım. Karanlık, soğuk, gülümsemeyen bir gündü. Anımsadıkça da üşürüm. Küçük bir törenle ayrılmıştık evden, sırtımda kara önlüğüm. Anneannem ve emektar hizmetçimiz yolcu etmişti beni. Bir yanımda annem, bir yanımda teyzem. Babam neredeydi? Herhalde dersi vardı, kendi okulundaydı. Çocukları beton bir avluya alıp sıraya dizmişlerdi. Duvar ve demir parmaklıklarla çevriliydi avlu. Birbirimizi ve kara önlüklü öğretmenimizi ilk kez görüyorduk. Birileri bağıra çağıra isimlerimizi okuyordu. Annelerimiz babalarımız demir parmaklığın dışındaydık. Annemin yüzünü anımsarım, bir keder maskesi gibiydi. Teyzem onun yanında, bana el sallıyor, durmadan gülümsüyordu. Onun yapmacık neşesi annemin durgunluğunu büsbütün büyü-

tüyordu. Çocukların çoğu ağlıyordu. Ben ağlamıyordum, üşüyordum. O zaman adını koymam imkansızdı, şimdi biliyorum. Duyduğum yoksunluktu. İlk kez tutukevine giren birisi de aynı şeyi duysa gerek...

Okul zamanı kış sanki hiç bitmezdi. Karlara bata çıka yürürdüm. Kara lastikten, itfaiyeci çizmesi gibi bir şeyler giydirirdi annem bana, içinde kat kat örgü yün çoraplar. Kendisi de benzerlerini giyerdi, daha büyük numaralarını. Hoşuma giderdi annemle ortak bir şeyimizin olması. Şimdiki gibi cicili bicili çizmeler satılmazdı dükkanlarda. Öyle külotlu çoraplar filan da yoktu. Kalın pazenden paçalı donlar giyerdik soğuğa karşı. Pazen hayatımızın bir parçasıydı. Pazen içlikler, pijamalar, gecelikler. Daha naylon iç çamaşırı modası başlamamıştı. Sahi, pazene ne oldu şimdi? Kim bilir, belki adı değişmiştir. Hani kırk yıllık "fanila"nın "penye" olması gibi...

Yılın büyük bölümü kıştı, öyle anımsıyorum. Her yıl soğuk tatili olurduk. En iyisi de buydu. Ama soğukla gelen tatsız şeyler de vardı. Boğaz ağrıları ve penisilin iğneleri.

Evimizde daracık bir alanda yaşırdık, sobanın çevresinde. Dört yanı açık, bahçeli bir evde oturuyorduk, soyu tükenmiş binalardan birinde yani. Zor ısınırdı, soğuğa karşı o zamanın tüm önlemleri alınmışsa da. Kalın perdeler, kapı ve pencere altlarına sıkıştırılan kum torbaları. Soba "oturma odasında" yanardı; sobadan uzak köşelerde durulamazdı. "Misafir odası" kış boyu kapalıydı. Mutfağa girmek bir maceraydı. Yatak odalarını hiç sormayın. Kat kat giyinir, başımızı sarar, sobaya yakın durup gövdelerimizi iyice ısıtır öyle yatarlardı; uyumaya değil de kutuplara gidiyorduk sanki. Sabah en önce terkedilen, gece en son gidilen yerdi yatak odaları. Gün boyu oraya hiç uğramazdık. Hele bir kış öyle soğuktu ki, babam bile başına annemin bir eşarbını sarmıştı. Çok komikti doğrusu...

Sobanın çevresindeki o küçücük alanda öyle sıkılırdım ki.. Dersimi yapar, yatma saatini beklerdim. "Radyo çocuk saati" evde yaşanan tek süreydi benim için. Çiğ sarı bir ışıktaki ve sobadan yayılan sıcaklıkta öylece otururdum, yanımda annem, babam ve emektar hizmetçimiz, annemin dadısı, benim "nene" dediğim yaşlı kadın. Kış gecesinde aile tablosu... Bir kedimiz eksikti...

Annemle babamı ya sınav kağıdı okurken ya ders hazırlarken anımsarım. Bütün öğretmenler gibi mideleri hastaydı. Evimizde hep tatsız tuzsuz perhiz yemekleri pişerdi; haşlama et, haşlama sebze, muhallebi. Akşam sofrasından sonra annemle babam masanın başında sessizce çalışırlardı. İşlerini çok ciddiye alıyorlardı besbelli. Az konuşur, az gülerlerdi. İlişkileri nasıldı, bilemeyeceğim. Bunu kestirmek zor. Evimizde her şey öyle ölçülü ve örtülüydü ki... Yemekler ölçüsünde yenir, ölçüsünde konuşulur, ölçüsünde şakalaşılır, geceleri saatinde yatılır, banyo gün ve saati hiç şaşmaz, soba bile ölçüsünde yakılırdı.

Hayatımızı yöneten başlıca kural, o günlerde "iktisat" denen nesneydi. "Aman iktisat yapalım; israf olmasın."

- Odadan çıkar çıkmaz elektriği söndür. İktisada riayet et, diye buyururdu annemin yumuşak, özgüvenli sesi, karşı gelinmeyeceğinden kuşku duymayan..

- Peki, anneciğim,

- Ellerini yıkar yıkamaz musluğu kapat. Lüzumsuz su akıtma, iktisat yap.

- Peki anneciğim.

- Fazla tabak kirletmeyin, lütfen, israftır.

Bizim evde "hayır" sözcüğü duyulmazdı.

- Hanım, pazardan ne alayım?

- Aman yiyeceğimizden fazlasını alma, iktisadi olsun.

Annemle babam durmadan iktisat yapıyorlardı. Hayat onlara güven vermiyordu. Tutumlu davrandıkça görevini yerine getiren

bir sorumlunun doyumuna ulaşıyorlardı herhalde. "Mecburi ihtiyaç" dışında bir şey satın almak istemezlerdi. "Mecburi İhtiyaç" ise bol proteinli vitaminli yiyecekler, sıcak kışlık giysiler; kitap ve tiyatroydu. Bizim eve içki, sigara girmezdi.

Galiba bu günlerde yalnız biz değil, benzerimiz tüm aileler iktisat yapıyordu. Elindekini harcamaya değil, tutmaya bakıyordu herkes. Daha reklam denen şey "icadolmamıştı" bizler için. 1933 model Phillips marka radyomuzdan şarkılı türkölü ilk reklamları dinlemeye başladığımızda sanırım yıl 1957, belki de 58 idi. Doğrusu, hoşuma gitmişti reklamlar. Neşeli, hafif programlardı. Aralarına küçük öyküler, oyuncuklar, "Uğurlugil ailesi", "Unutulmayan Hatıralar" filan serpiştirilirdi. O yıllar galiba radyosu olan her ev, çocuk reklam programlarını dinlemeye başladık, giderek onların tiryakisi olduk. Böylece satınalmanın, harcamanın, taksidin yararlarını da farkına varmadan öğrendik ve iyice alıştık.

Şimdilerde yaşamı yöneten iki sözcükten, "borç" ve "taksit"ten annem nefret ederdi. Evimiz için yatırılan taksit ömrünü karartmaya yetiyordu. Bir öğretmen kooperatifiydi bu. Her ay çok az bir para ödeniyordu. Yirmi yılda borç bitecekti. O yirmi yıl boyu annemin neredeyse her gece rüyasında borcunu ödemeyip evden atıldığını gördüğünden kuşku yok... Babam taksitle buzdolabı ve çamaşır makinesi aldırabilmek için annemi kandırırken akla kararı seçmişti. Ama sonunda hepsi alındı. Yaz günleri balkonda ıslak beze sarmalanmış duran testinin yerini buzdolabında saklanan sürahi, çamaşır teknesinin yerini şişman beyaz bir makine, mavi havagazı ocağının yerini, gıcır gıcır bir fırın almıştı. Elektrik süpürgesi bile eksik değildi, Hoover marka. Çalışırken tuhaf sesler çıkartır, evimize ara sıra gelen akraba çocukları hem yürüyüp hem homurdanan bu garip aletten biraz ürkerdi; görmediğimiz, bilmediğimiz, alışık olmadığımız bir canlıydı sanki o.

Başka şeyler de satın alındı zamanla. Örneğin bir elektrik so-

bası. Şömineye öykünmüş kocaman bir nesneydi. Öyle şimdikiler gibi iki günde teli kopan cinsten değildi. Çok sağlamdı ve çok ısıtırdı, annem onu yıllarca kullandı; ne de olsa İngiliz malıydı. Böylece yatak odaları buzhane olma özelliklerini yitirdiler. Sonra gaz sobası yakılıyor, gelenler misafir odasına buyur ediliyordu. Evimize daha sık birileri gelir gider olmuştu. Sonra herhalde aile bütçemiz büyümüş, zorunlu harcamalara mutfak ısıtılması da katılmış olmalı ki, sabahları ilk işi fırın yakılıyordu; kapağını da açtın mı kaloriferli gibi ısıniyordu mutfak. Evdeki yaşama alanımız eni konu genişlemişti. Yavaş yavaş evin bizim olduğuna inanıyor-duk anlaşılan. Ama, bunlar çok sonra olmuştu, çok sonra. Çocukluğum bitmişti artık. Biz de sınıf atlamış, küçük, küçücük bir burjuva ailesi olmaktan orta karar burjuvalığa yükselmıştik. Öyle ki küçük bahçeli evimizi terkedip kaloriferli geniş bir daireye bile çıkmıştık.

Çocukluğumu tümünden unutmuştum. Gerçekten... Kendi çocuklarım doğduktan sonra, Tezer Özlü'nün *Çocukluğun Soğuk Geceleri*'ni okuyordum, birden çocukluğum canlandı gözlerimde. Kocaman kara boşluk. Soğuk ve yalnızlık... İnanılmaz şey... Unuttuğumu sandığım tüm ayrıntılar işte oradaydılar, yanıbaşında, karşımda; ve bir daha beni terketmediler.

Zaman zaman annemle babama sormak istemişimdir: "Niçin, bana öylesine gri bir çocukluk yaşattınız?" Hiç sormadım. Ve artık sormak istemiyorum, çünkü yanıtı biliyorum. Çocukluğumuzda neye hasret kalmışsak, çocuklarımıza onu vermek isteriz. Bizler, 50'li yılların büyük kentlerindeki küçük burjuva çocukları küçük, تنها, sessiz evlerimizde yaşayamadıklarımızı sunmak istedik evlatlarımıza. Bol oyuncaklı, cicili bicili, rengarenk giysili, şekerli, çikolatalı bir çocukluk .. Annelerimiz ve babalarımızsa, Birinci Dünya Savaşı ertesine rastlayan, ancak yaşamın kırıntılarıyla yetinen kendi çocukluklarında ve İkinci Savaş sırasında kaygı ve tedirginlikle tükettikleri gençliklerinde bulamadıkları güvence ve düze-

ni veriyorlardı bize.

Daha küçükken bir şeyin ayırdındaydım. Annemle babam arasında düşünce birliği vardı. Birbirlerine aşık mıydılar? Bilemeyeceğim. Ama birbirlerine güvenirlerdi. Sımsıkı tutunmuşlardı dışarının acımasız yellerinin sızamadığı küçük bahçeli evlerine ve birbirlerine. Dışarıyı onları ürkütüyordu. Sessiz, sade yaşantıların tutkunuydular. Evlerin dışında esen fırtınalar çocukluklarını ve gençliklerini altüst etmişti.

Büyük babam Birinci Savaş'ta tahvillerinin değer yitirmesi yüzünden bir gecede varsıl bir adam olmaktan çıkıp yoksulluğa düşmüştü. Neye uğradığını anlayamayan anneannem Cihangir'deki ahşap konağın yerine Fatih'te bir bodrum katında bulmuştu kendini. Ondan sonra da hep bodrumlarda yaşadı. Babamın babası hatırı sayılır bir eşrafken, amcalarım ekmeklerini zor çıkartabilen el zanaatçıları olabilmişlerdi ancak. Seferberlik, muhaceret, ekmek karnesi... Isıtmayan giysiler, çatık kaşlı büyükler, gaz ve yağ kuyrukları... Parasız yatılı okullar, meslek sahibi olabilmek uğruna verilen uğraşı... Genç Cumhuriyetin görev aşkıyla yanan öğretmenleri... Sade bir sevda, süssüz püssüz bir evlilik... Sonra İkinci Savaş... Gene kıtlık ve yokluk, gene kaygı... İkinci kez askere alınan kocalar, ekmek ve şeker karneleri... 45'de gelen titrek barış. Savaş tedirginliğinin sona ermesiyle sahip olunan bahçeli ev ve çocuk. Ve benim gri çocukluğum...

Tek renkli anım anneannemin evindeki bayram yemekleri. Orası gerçek bir keyifti. Anneannem Sıhhiye'de boz bir apartmanın bodrum katında otururdu. Küçücük dairesine onca neşe ve kalabalık nasıl sığardı, şaşılacak şey... Tüm akraba çocukları iki odalı küçücük eve doluşurduk ve oradan akasya ağaçlı bahçeye taşardık. Anneannemin mutfağında haşlama diye bir şey yoktu. Tam eski usul ağır yemekler, kızartmalar, tatlılar; midemiz bayram ederdi. Evimizde bir lokma için anneme kök söktüren ben, Sıhhiye'deki bodrumda obur kesilirdim. Ne açık ve ışıklı bir yerdi ora-

sl... Rutubet kokmalıydı; hiç aklımda kalmamış.

Yaz gecelerini anımsarım. Onlar gri bile değildi, simsiyahtı. Yıldızsız geceler... Ay öylesine uzak ve donuktu ki gecemi aydınlatmazdı. Evimizin çevresinde, bizimki gibi zor zahmet sahip olunmuş diğer evler ve binbir emek dökülmüş bahçeleri sessizce uzanırdı karanlıkta. Bahçeler öylesine bakımlıydı ki, berberden yeni çıkmış bir kadının teli kıpırdamayan saçı kadar yapaydı. Çocuklar o bahçelerde oynamaz, kuşlar şakımaz, rüzgar çiçek kokularını dağıtmazdı. Yirmi yıl sonra onca titizlenen bahçelerin, apartman katları uğruna tarımar olacağını yıkıntılar, kalaslar, kireç kuyuları, kum yığınları arasında yok edileceğini kim bilebilirdi ki... Bahçelerde oturulmazdı; yaşanmak için değil, seyredilmek içindi onlar. Yaz geceleri balkonlarına çıkardı herkes. "Yaz tatili" denen şey henüz icadolmamıştı. Yaz bunaltıcı günler ve karanlık gecelerden oluşmuştu. Annem balkonun ışığını söndürürdü, haklıydı sinekten korunmak istiyordu. Annem ve babamla karanlık balkonda oturmakta içerde ışıklı bir odada kendi kendime oynamayı yeğledim. Ama elektrik yakmama izin verilmezdi. Dedim ya, sinekten korunuyorduk. Kışlar ne denli soğuksa, yazlar öyle sıcaktı. Bütün camları açardık, sığağa dayanabilmek için ve sinekler doluşurdu. Karanlık balkona çıkardım... Yalnızlıktan ve sıkıntıdan boğulurdum. Balkonda fısıltıyla konuşulurdu. Komşular birbirine saygılıydı, kimse bağırılmaz, gülmez, hele hele radyo hiç çalınmazdı. O sessiz evlerde büyüyen çocukların otuz yıl sonra kendi yalnızlıklarında bangır bangır bağırattıkları televizyonlarının eşliğinde birbirlerini bile duymadan safa çatacaklarını kim bilebilirdi?

Annemle babamın fısıltılı söyleşileri hiç bitmezdi. Nelerden sözederdilerdi? Bilemeyeceğim. Anlamadığım şeylerden konuşurlardı. Küçüktüm ve onların dünyalarına giremezdim. Kışları sobanın başında, yazları balkonda yapayalnız otururdum. Baharınsa görünüp kaybolması bir olurdu.

Birbirlerinde aradığını bulamayan karı kocaların çocuklarıyla

kurdukları özel iletişim bağları yoktu annem ve babamla aramda. İkişi karşımda hep birlikteydiler; benimle tek tek değil, ikisi birden ilgilenirdi. Geçit vermez bir duvar gibiydiler, alabildiğine güvenilecek, yaslanılabilecek ama beni bir şeylerin dışında tutan bir duvar... Üçlü dünyamızda bunalıyordum. Beni çok severlerdi, kuşku yok. Başlıca kaygıları geleceğim, birincil amaçları iyi yetişmem, yani iyi bir eğitim görmemdi. Beni öper, okşar, severlerdi. Koca kızdım, anamın babamın kucağına otururdum. Ama onlara ait bir şeydim, bana sahip olmaya bayılıyorlardı; mülkiyet duygularının doruk noktası, sorumluluk duygularının en gelişmiş ucuydum; bir insan değildim onlar için. Yalnızdım.

Onun için, sonradan öylesine sevdim kalabalıkları. Onun için tutkuyla sarıldım iletişimlere, dostluğa ve aşka, inandım amaçlara. Bana kendimden kurtulma şansını verdikleri için. Çocuk olan kendimden... Yumurtayı çatlatıp dünyaya "merhaba" diyen bir civcivin şaşkınlığıyla kırıyordum çocukluğumun soğuk kabuğunu... Kendimden vazgeçerek özgürleşmek, kaynaşmak ve bütünleşmek... Bahçeli küçük evimizde biçimlendirilmiş kendim olmayan "ben"den kurtulmak... Kendim olan "ben"i yaratmaya uğraşıyordum... Nereye geldim sonunda... Kendimi hepten yitirdiğim yere...

Annemle babam esirgeyen sevgileriyle yaşamla arama görünmez bir ağ örmüşlerdi. Onlardan kurtulur kurtulmaz, evliliğin korumasına geçebilseydim eğer, belki bir aksama olmayacaktı. Ama beceremedim. İçimden ağları parçalamak geliyordu. Hayatı derimde duymalıydım. Belki buna da annemle babam yol açtı bilmeden, konuştukları konular ve evimizi doldurdıkları kitaplarıyla...

Hayat benden önce davrandı ve kalabalık bir otobüste aramızdaki ağda ilk deliği o açtı, hoyrat elleriyle. Annemle babam beni yabancı dil öğretimi yapan özel bir okula yazdırmıştı. Bizim mahallede oturan birkaç kızla birlikte okula "öğrenci otobüsüyle" gidip geliyordum. Büyük sınıftan erkek grupları da vardı. Ve oto-

büs çok kalabalıktı. Önceleri ne yaptıklarını bile anlayamadım. Birileri ellerini paltomdan içeri sokmuş, bir yerlerime dokunuyordu. Hiç anımsamıyorum neremi tuttuklarını. Çok, hem de pek çok korktuğumu anımsıyorum. Niyeyse anneme babama söyleyememiştım bu olayı. Utanmış mıydım, bilmiyorum; suçlanmış mıydım, anımsamıyorum. Ama oğlanın hain hain bakan sarı gözleri belleğime işlemiş; o gözleri hiç unutamamışım. Tek bildiğim çok korktuğumdu. Olayı yok saymak istiyordum. Ama ardı arkası kesilmiyordu. Okul dönüşleri tam bir işkence olmuştu. Uykumda kabuslar görüyor, çılgılık atarak uyanıyordum. Dipsiz, karanlık bir kuyuya düşüyordum düşlerimde. Geceleri annem ve babamla yatmaya başlamıştım. Sonunda anlattım onlara. Diğer kızlar da ailelerine yakınmış olmalılar ki, okul yönetimi olaya el koydu. Otobüse polis binmeye başladı. Tek bir polis, iğne at yere düşmez otobüste ne yapsın... olay sürdü gitti. Biz kızlar kendi başımıza öylece kalakalmıştık. Daha oniki yaşındaydık, çoğumuz adet bile olmamıştı. Annemizin babamızın bize yardım etmesi olanaksızdı. İnanılmaz bir şeydi bu. Başımıza korkutucu bir olay geliyordu ve anne baba bizi koruyamıyordu. Akıl almaz bir şeydi bu, ama gerçektı. Kendi başımızın çaresine bakmalıydık. Eve dönüşlerde okul taşıtını kullanmaktan vazgeçtik; belediye otobüsünü denemeye başladık. Ne olsa belediyenin aracı daha tenhaydı. Sonra orada yaşlı başlı insanlar vardı. Küçük kızların rahatsız edilmesine herhalde göz yummazlardı. Durmuş oturmuş kimselerden hayır beklememeyi tez öğrendik. Başımıza gelenler karşısında kör ve sağır kesiliyorlardı. Belediye otobüsü öğrenci taşıtından farksızdı. Otobüse özellikle okul durağından binen, bu işin meraklısı yaşlı adamlar vardı. Bir kez sahanlıkta duruyordum, tek başımaydım, otobüs bayağı boştu; o adamlardan biri yanıma yaklaştı, kalçama sert bir şey dayadı. Tuhaf tuhaf soluyordu. Adamın hastalandığını sandım. O kadar küçük ve bilgisizdim ki, kalçama dayanan sert şeyin adamın penisi olduğunu yıllar sonra anladım. Korkudan taşlaşmıştım, ne olduğu-

nu anlamıyordum, sanki sesimi yitirmiştim, soluğum bile çıkmıyordu. Adamın ne yaptığını görenler vardı ve kimse aldırımıyordu. Zamanla ne anadan ne babadan, ne okul yönetiminden, ne polisten ne yolculardan fayda geleceğini öğrenmiştik. Bu oğlanlar ve adamlar her yerdeydiler ve onlarla kendimiz başa çıkmak zorundaydık. Otobüslere toplu halde binmeyi, birbirimizden ayrılmamayı, erkeklerin bakışlarından niyetlerini sezip uzaklaşmayı, otobüsün göreliliği tenha kısımlarında durup, itiş kakışın içine girmemeyi öğrendik. Ve tam utanmamayı, şirretleşmeyi öğreniyorduk ki, bizim hatıta dolmuşlar işlemeye başladı, otobüslere veda ettik.

Tıpkı çocukluğumu unuttuğum gibi bu olayları da atmışım belleğimden. Yıllar sonra bir kadının yazısını okudum. Otobüslerde okullu küçük kızlara nasıl sarkıntılık edildiğini anlatıyordu. Yazan benim yaşımdaydı, sözettiği yıllar öğrencilik yıllarım, okul benim okulumdu. Aman Tanrım... Demek o kızlardan biriydi. Aynı eziyetleri çekmiştik. Belki de eskiden birbirimizi tanıyorduk da, sonra unutmuştuk. Yazıyı okurken, bana ilk kez dokunan, canımı ilk kez yakan oğlanın hain sarı gözleri belirdi karşımda. Ve sahanlıkta bacağıma kamışını dayayan yaşlı adamın buruşuk yüzü, hasta bakışları. Capcanlıydılar... Nereden çıkmışlardı? Sinmiş, bekliyorlardı onları ittiğim karanlıkta... Ve sonunda bilincimin aydınlığına giden yolu bulmuşlardı. Nefret ediyordum onlardan. Anneme ne denli haksızlık ettiğimi anladım. Çekingenlik, ilk gençlik yıllarımda erkeklerle aramda aşılabilir bir duvar gibiydi. Yıllar boyu annemi suçlamıştım, bana verdiği eğitimi beni yaşamdan uzak tutan sıkı düzeni... İyi gitmeyen her şeyin sorumlusu anneler değil midir? Başarılar bizim, çarpıklıklar annemizindir...

Yaşam hep kötü ve ürkütücü değildi. Hoş ya da görünüşte hoş yenilikler birbirini izliyordu. Reklamların "icadıyla" günlerin sadeliğinin ötesindeki sönüklüğü bitmişti. Dolmuş, okul dönüşü işkencesinin sonu olmuştu. Kalorifer "icadolmuş", amansız kışlar dize gelmişti. Yaşam eni konu güzelleşmişti. Bu arada ben büyüyor-

dum. Hâlâ sobalı evimizdeydik ama kenti mantar gibi saran kaloriferli binaların yararını görüyorduk. Sıcacık, yoğun dumanlar kentin üzerini ılık bir yorgan gibi kaplamaya başlamıştı; gökyüzünün çelik mavisine kestiği ısıricı ayazlar yok olmuştu. Sona erenlerin arasında bahçeli tek katlı evler de vardı. Yıkıcılar, doymak bilmez bir iştahayla yiyip yokediyorlardı bu evleri. Kalorifer ve apartman uyulmaması imkansız bir moda gibi sarıyordu hayatımızı. Bu arada yeni sorunlar çıkmıştı, hava kirliliği, trafik, kalabalıklar... Sular büsbütün akamaz olmuştu. Havagazı, elektrik zırt vırt arızalanıyordu. Gene de sönük yaşamın bitmesiyle, yeni sorunların amansızlaşması arasında bir barış dönemi vardı sanki... Belki de bu yalnızca benim büyüme şaşkınlığım ve sevincimdi. Belki de gerçektir... 50'li yıllar bitmiş, 60'lar bir ışık demeti gibi yaşama süzülmeğe başlamıştı.

O dönemi hep bir ilkyaz gibi anımsarım. Bodur gri apartmanları, sevimsiz küçük evleri, bahar gelinleri gibi salınan meyve ağaçlarıyla bezeli bahçelerin çevrelediği bir ilkyaz... "Dalları bastı kiraz" dizesini çağrıştıran... Babam kalp krizi geçirdikten sonra bahçeyle eskisi gibi ilgilenemiyordu. Bahçemiz cetvelle çizilmiş gibi düzgün çizgilerini yitirmişti.

Ufacık bir çocukken oyun alanımı daraltan mısır sıraları, dizim dizim yıldız çiçekleri, kadifeler yok olmuştu. Hayli bakımsız ve cana yakındı bahçemiz. Kokusuz çiçeklerin yerini, dalları ürünle bükülmüş meyve ağaçları almıştı. Al al kirazlar, balı kayısılar, ekşi elmalar... Hiç unutmam, ders çalışırken odamın penceresini açardım, elma dalları pembe baharlarıyla içcri dolardı. Severdim o görüntüyü. Eve yeni gelen transistörlü radyoyu açar, müzik dinlerdim, alaturka, alafranga, klasik, caz... Ezgiler ve elma baharları derslerimi güzelleştirirdi.

Ama ille de kiraz ağacı, bahçemizdeki hiçbir meyveyi kiraza değişmezdim. Gerçekten çok güzeldi. Bir yanı sarı, bir yanı pembe kırmızı, mis gibi kokulu, bal gibi tatlı. Pek manavdan meyve satı-

nalmazdık, kiraz hiç almazdık. Babamla tepsi tepsi, sepet sepet toplardık kirazları. Ağaçtan yenen kiraz kadar lezzetli hiçbir şey bilmiyorum. Annem arada sırada pencereden başını uzatır,

- Yıkamadan yemeyin, diye seslenirdi. Babam bana göz kırpar, anneme farketirmeden ağzımızı kirazla doldururduk. Kırmızısı hoşuma giderse toprağa düşmüş kirazları bile alıp yerdim.

Ben daha küçükken, kirazların pembe ışıltısı yok muydu bahçemizde? Babam kiraz ağacını sonradan mı dikti? Yoksa o gri yıllarda vardı da ben mi çocukluğun hücrelerinden çıkıp görememiştım...

Gri yılların sonuna doğru iki olay anımsarım. Hücremden dünyaya açılan iki pencere. İkisi de acılı anılar... Oturma odamızı soğuk ve gri değil, ıslıklı ve sıcak anımsıyorum. Neşeliydik, evimizde eğlenti vardı, teyzem nişanlanıyordu. Annem ve babam yeni nişanlıların şerefine arkadaşlarından pikap ve plaklar almışlardı. Konuk odamızda eşyalar çekilmiş, oda dans pistine dönüştürülmüştü. Banyodan yeni çıkmıştım; üstümde banyonun ılıkılığı, yaklaşan eğlentinin tatlı beklentisiyle mutluydum. Tam o sırada bir şey oldu. Radyo bir köşede kara kara durmuş kara bir haber veriyordu. Gölcük açıklarında fırtınaya tutulan Üsküdar gemisi batmış, 160 yolcu boğulmuştu. Radyo yayını kesmiş, yas müziğine başlamıştı. Yıl 1958, martın ilk günü. Annem ağlıyordu. Ben de anneme sarılıp ağlamaya koyuldum. Annem üzgün diye mi ağlıyordum bilemeyeceğim. İlk kez azar işittiğim, dersimi bilemediğim için filan değil, benim dışımdaki bir nedenle hıçkırıyordum. Gözyaşlarım büyümenin tadı karışıyordu. O gece eğlenti olmadı. Babam yeni çiftin yüzüklerini taktı ve onlara mutluluklar diledi; "Üsküdar faciasında" hayatlarını kaybedenlere hürmeten plak çalınmayacağını bildirdi. Henüz günde on, onbeş kişinin trafikte öldüğü, 20 kişinin anarşiye kurban gittiği yıllardan uzaktaydık; henüz duygular törpülenmemiş, yüzüz bir kanıksama insanları teslim almamıştı.

Diğer anım Üsküdar olayından daha eski. Hastaydım, anjin olmuş, yatıyordum. Ateşim vardı. Penisilin iğnelerinin yerleri acıyordu. Teyzem bizdeydi; annem, babam, teyzem beni unutmuş, radyonun başına toplanmışlardı. Hasta halimde ikinci plana düşmem garipti. Salt dikkat kesilmiş, radyoyu dinliyorlardı. Teyzem elindeki kağıda bir şeyler yazıyordu. Arada sevinç çığlıkları atıyor, el çırpıyor, "yaşasın" filan diyorlardı. Evimizdeki ölçülü hayat rayından çıkmıştı. Arada öfkeleniyorlar, "tuh be, Allah kahretsin" diye söyleniyorlardı. Babam küfür bile savuruyordu. Haydi beni unuttular, neyse, nezaketi de unutmalarına ne demeli. Durumumdan yakınmıyordum, tersine memnundum, unutulmuşluğun tadını çıkartıyordum. Kapıldıkları, evimizden taşan, dışardaki bir şeyde odaklanan heyecan dalgası beni sevindiriyordu. O gün 57 seçimleri yapılmıştı. Teyzem arada yattığım odaya koşturuyor, "yıkılıyorlar" diye bağıriyordu. Niyeyse bana açıklama yapmak istiyordu. Annemle babam heyecanını paylaşmaya yetmiyordu anlaşılan.

– Her şeyi yok ettiler. "Yokistan"a döndü ortalık. Kuyruklar, kuyruklar... Sonunda kendileri de yok oluyorlar, diye el çırpıyordu.

Gerçekten de hiçbir şey bulunmuyordu. Yağ, şeker, kibrit, çikolata, nebileyim, okulagiderken saçıma takmak zorunda olduğum kurdela bile...

Ateşin verdiği esriklikle her şeyi olduğundan değişik, bulanık ve güzel algılıyordum. Evimizdeki telaş bana hoş bir güven duygusu veriyordu. Birçok evde benzer coşkuların yaşandığını düşünüyorum, rahatlıyordum.

Saatler ilerledikçe bizimkilerin heyecanı suskunluğa dönüştü, haykırışlarla ortaya dökülen öfkeleri çatık kaşlarda, asık yüzlerde durgunlaştı.

– Bunu da yaptılar, dedi babam, seçime hile karıştırdılar.

Annem kara kara düşünüyordu. Teyzem ağlayacak gibiydi.

Üç yıl sonra iktidar gerçekten yıkıldığında, evimizde 57

çimlerinin boşa çıkan taşkın sevinci yinelenmedi. 27 Mayıs sabahı annemle babam düşünceliydiler. Okula gidemediğim için üzülyordum. Ders yılının son günüydü, sınıfça kendimize pasta ziyafeti çekecektik. Aramızda para toplamıştık, paralar yanmış, pasta hayal olmuştu.

27 Mayıs öncesi günler çocuklukla gençlik arasına sıkışmış bizler için bilinmezlik doluydu. Büyüklerin bizlerle gerçekler arasına gerdikleri koruyucu perdeler iyice kalınlaşmıştı. Benim çocukluğumda bizlerin dünyasıyla büyüklerinki arasında görülmeyen aşılmaz engeller vardı. Gençliğe büyüdüğümüz yıllarda hayatın yalnız izin verilen yüzünü görebiliyorduk. Sokakta ve evde bizden gizlenen bir şeyler vardı hep. Biz hayata layık değil miydik? Evlerde ve okullarda herkes bizleri bir şeylerden korumak için söz birliği etmişti sanki. Anne babamızın yatak odası kapısı ser verip sır vermeyen bilici gibi gizemini sürdürürdü. Okulumuz bir kız okuluydu, oğlanlar neredeydi? Otobüslerdeki o korkunç oğlanların dışındakiler? Yoksa onlar yok muydu? Okul kitapları bir şeyler gizleyenlerin telaşı içinde laf kalabalığı yapıp duruyordu. Rakamlar, tarihler, isimler... Ve yığınla ayrıntı. Geçmişin özü neredeydi? Geçmiş gibi gelecek de gizleniyordu bizden. "Şimdi"yi ise evimizle okul arasına sıkışmış biçimiyle tanıyorduk. Ulusumuzun kahramanlıklarını öğreniyor, Kızılay'da "vortalayıp", radyoda "gençliğin istekleri" programını dinliyorduk. Kentin git gide karmaşılaşıp eski düzenini yitiren merkezi çevreden yalıtiyordu bizi.

60 Mayıs'ının son günlerine doğru, okul idaresinden bir görevli sınıfları tek tek dolaşıp evlerimize tek başımıza dönmemizi, sokaklarda gruplar halinde dolaşmamamızı, kalabalıklara asla karışmamamızı, polis bizi durdurursa hemen durmamızı, asla koşup kaçmamamızı, hiçbir şey sormayıp, hiçbir şey söylemememizi bildirmişti. Tek başına yaşam yoksa o günlerde mi başlamıştı?

Gene de bir şeyler seziyorduk. Sokakta büyüüp gelişen bir oluşum... Evin ve okulun dışındaki o bilinmez, o büyüleyici sokak-

ta. Her tarafta 555 K yazılıydı. 5. ayda, 5. günde, saat beşte, Kızılay'da. Tekdüze yaşam bitmişti ya da bitiyordu, bunun ayrı-mındaydık. Bizi daha ne kadar çocukluğun korunaklı bahçesinde tutabilirlerdi. Sokak bizi çekiyordu. Köşebaşlarında serüven koku-su vardı.

27 Mayıs sabahı annemle babam düşünedursunlar, komşular sokağa fırlamıştı. Sanki o gün bayramdı. Herkes göbek atıyordu. Ne kadar da oyun düşkünüyümüş bizim komşular meğer. Her yan bayraklarla donatılmıştı. Herkesin evinde ne de çok bayrak var-mış. İnsanlar yoldan geçen bir subay gördüler mi yakasını bırakmı-yor, boynuna sarılıp öpüyorlardı. Meğer subayları ne çok severler-miş...

Annem babama bizim de bayrak asıp asmayacağımızı sordu. Babam,

– Dur, bakalım, hanım, dedi, acele etme, bakalım neyin ne-siymiş bu hareket.

Babam, olup biten üzerine ne düşündüğünü sormak üzere amcazadesini aradı. Bu bay, politikayla ilgilenirdi. Babama ne dediğini çok iyi anımsarım.

– Ben evimde işimle gücümle meşgulüm, ağabey, beni rahat-sız etme.

Babam telefonu kapatırken şaşırmıştı ama gülümsüyordu.

– Tedirgin bu hergele, dedi, eni konu korkuyor. Niye acaba?

Annemle babam parasızlıktan, hastalıktan, borçlu kalmak-tan, çocuklarını iyi yetiştirememekten, derslerini iyi hazırlayama-maktan, özellikle annem komşuların hakkımızda söyleyeceklerin-den korkarlardı ama iktidarlardan asla...

27 Mayıs çocukların evlerde ve okullarda hapsedikleri "ye-tiştirme hücrelerinin" duvarlarını yıkmıştı. Sokak birdenbire evin içine girivermişti. Artık "çocukların önünde şu konuşulur, bu ko-nuşulmaz" diye bir şey kalmamıştı. Kavramlar birbirine karışmış-tı. Okullar bile suskunluklarından sıyrılmışlardı birazcık. Pek çok

şey söyleyip de hiçbir şey söylemeyen ders satırlarının arasında gerçeğin yüzü arada sırada bir görünüp bir kayboluyordu. 27 Mayıs'tan sonra biz çocuklar daha çabuk büyüdük.

Bir sabah babam elinde gazete heyecanla sokaktan eve daldı ve,

– Hanım, dedi, haberin var mı? İşçi partisi kurulmuş. Seçimlerde oyumu onlara vereceğim, haberin olsun.

Bunun üzerine, uzun uzun seçimlerde kime oy vermenin daha doğru olacağını tartıştılar. Seçimi ve oylarını ikisi de ne denli önemsiyorlardı. Bu onların yurttaşlık göreviydi, en iyi biçimde yerine getirilmeliydi. Zavallı annemle babam, yaşam boyu hep görev üstlendiler... Bir gün de "hani bizim hakkımız?" demediler...

Annem Halk Partisine oy verirdi.

– 1950'de Demokrat Partiye oy vermemeliydin, derdi babama.

– Ne münasebet, derdi babam, oyumla tek parti istibdadının yıkılmasına katıldım.

– Aman, ne iyi yaptınız, derdi annem, sen ve senin gibiler...

– Yoo, derdi babam, çok muhafazakarsın, hanım. 50'de öyle davranmak gerekliydi. 54'de gidişat belli oldu. Artık doğrusu bir daha Demokratlara oy vermemekti. Ben de öyle yaptım.

– Ben, Halk Partisi'nden şaşmam, derdi annem. Hiç olmazsa Atatürk'ün kurduğu parti.

Kuşkum yok, Demokrat Parti'ye oy vermemesinin bir nedeni, Menderes'in üniversite öğrenimini otuzundan sonra yapmasıydı. Annemin aydın bürokratlara güveni sonsuzdu.

– Hiçbir şey kurulduğu gündeki gibi kalmaz, hanım, derdi babam. İyiye ya da kötüye gider.

Annem,

– Benim İsmet Paşa'ya saygım var, deyip kestirip atardı.

– Elbette, derdi babam, unutmama ki İsmet Paşa tek bir kişilik değildir. O bir kişilikler bütünüdür. Milli Mücadelenin Miralay

İsmet'ine benim de saygım var, Lozan'ın İsmet Paşası'na, muhalefet lideri İsmet İnönü'ye şapka çıkarırım. Ama Milli Şef İsmet İnönü'yü hiç sevmiyorum.

İsmet Paşa'yı gazetelerdeki resimlerinden tanıyordum. Sevimli bir ihtiyardı, tam bir dede. Üstelik Uşak'ta başına taş bile atmışlardı. Nasıl kıymışlardı yaşlı adama... O hoşgörülü ihtiyarın iktidar elindeyken korkunçlaşabileceğini düşünemiyordum.

Annem gülmüş,

– Sen ruhen muhalifsin, demişti babama. İktidarlara sevmiyorsun. Onun için bütün arkadaşların Vekalette yüksek mevkilere geldikleri halde, sen müdür muavini bile olamadın.

Gerçekten de babam yaşamı boyu idarecelik ve idarecilerle bağdaşamamıştı. Ben küçükken kısa süre bakanlık müfettişliği yapmış, üstleriyle anlaşamayıp öğretmenliğe dönmüş. Kendi deyişiyle yükselenleri kutlama kuyruklarında yer almadığı ve bakanlığın sakıncalı gördüğü öğretmenler hakkında üstlerinin istediği gibi değil, kendine göre rapor yazdığı için çabuk veda etmişti idareciliğe. Annem babama muhalefetçi ruhu yüzünden sık sık takılırdı. Ama yazıklanır bir hali yoktu, tersine babamla övünüyordu. Öyle ya herkes güçlüden yanaydı, güçten hoşlanmayan koca her kadına nasip olmazdı.

Babam iyiye gidişin İşçi Partisi'nde olduğuna inanmıştı ki, 61 seçimlerinde oyunu onlara verdi, annemin fikrini çelmeye hayli uğraştı. Annemin oyunu hâlâ merak ederim. Sonradan İşçi Partisi'ne oy attığını söylemişse de ben pek inanmıyorum, babamın gönlünü etmeye çalışıyordu, sanırım. Bu arada babamın da aklını kurcalayan şeyler yok değildi. Babam her kesim halkın parlamentoda temsilinin gerekliliğine inanıyordu, inanmasın da ne yapsın ki eşraf oğluydu. Bir de öğretmenliği onu rahat bırakmıyordu. Devletin tamircilerin, ustaların, işçilerin eline teslim edilmesini kabul edemiyordu. Ona göre İşçi Partisi iyiydi, hoştu, tabii işçi sınıfının iyiliği için çabalamalıydı filan da... Bu işi aydınların göze-

timinde yapması gerekmez miydi... Yani, şimdi ülke sorunlarını okumuş yazmış bir adam mı daha iyi bilirdi, yoksa cahil bir tamirci mi... Babam eşraf oğulundan esnaflığa düşen kardeşlerini unuttuyordu. Annem de bu nokta üzerinde duruyordu, eğitim diyordu da başka şey demiyordu. Zayıflayan dinsel inançlarının yerini tutkulu bir eğitim düşkünlüğü almıştı.

Artık büyümüştüm, annem ve babamla düşünce arkadaşlığı kurabiliyordum. Aramızdaki duvar bel veriyordu. Onların kitaplarını okuyordum, elma dallarının girdiği odamda. Transistörlü radyonun eşliğinde Balzac'la, Dickens'le, Tolstoy ve Dostoyevski ve sonraları Gorki ile tanışıyordum. Onların konuşmalarını dinler, bazen söze karışırdım. Dikkat etmiştim, artık beni susturmuyorlardı. "Küçüklerin aklı ermez" ya da "ayıptır, karışma" tavırları değişmişti, büyükler kulübüne katılmışım anlaşılan ya da katılmaya adaydım.

Neyse, birgün annemle babama, eğitimin yalnızca okulda olmayacağını, gerçekte okulun çocuklara hayatın çok dar bir bölümünü gösterdiğini filan söyledim. Nasıl olup da böyle konuştum, bilemiyorum. Annemle babamın kültür adını verdikleri bilgilerden yakınmıyordum ama herhalde kendimi yaşam karşısında iyice bilgisiz ve savunmasız hissediyordum. Hiç unutmam, babam gazetesini bırakıp, dikkatle yüzüme bakmıştı. Sanki sözlerimi aklında tartıyordu. Bense pot kırdığımı düşünüp utanıyordum. Babam,

– Bu da bir görüş, dedi, doğruluk payı büyük.

Cesaretlenmişim. Bir atılım daha yaptım.

– İnsan hayatı, yaşadığı kadar bilir, dedim. Sen bir öğretmen-sin, birçok şey biliyorsun, ama bir işçinin hayatını bilemezsin, çünkü onun gibi yaşamıyorsun. O kendi hayatını senden iyi bilir.

Babam şaşkınlıkla yüzüme bakıyordu. Nasıl böyle düşünebilmişim? Herhalde elma dallarının gölgesinde kitap okumaktan bıkmışım. Hayatın okşayan ve hırpalayan dalgalarını hissetmek istiyordum.

Babam,

– Hanım, demişti, bizim kız iyice büyüdü, haberin olsun.

Babam bir süre sonra, eş dost çevresinde Türkiye İşçi Partisi'nin gönüllü tanıtıcılığını üstlenmişti. Galiba sonunda, tamirci kardeşi yanı öğretmen yanına baskın çıkmıştı. Sorunların en iyi sahipleri tarafından çözüleceğini savunmaya başlamıştı. Bir keresinde Nafia Yengeyi öyle kızdırmıştı ki... Nafia Yenge akrabamızdı. Babam böyle konuşup dururken dayanamadı,

– Ama, enişte – babama öyle derdi – sen de çok fazla destekliyorsun İşçi Partisi'ni. Adamlar tutmuşlar, Nazım Hikmet gibi bir vatan hainini savunuyorlar. Bu kadar da olmaz ki...

Babam,

– Nazım, bizim en büyük şairlerimizden biridir Nafia, demişti dingin bir sesle ve ona bir şiir okumuştı.

"Güzel günler göreceğiz çocuklar

Güneşli günler göreceğiz...

Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar

Işıklı maviliklere süreceğiz."

Babamın sesinde o ana kadar hiç duymadığım bir tını ezgileniyordu. Gönlüm o tınının ardına takıldı, bir kuş gibi bahçeli küçük evimizin dar ufkundan ışıklı maviliklere doğru uçtu gitti.

Babamı birden öyle çok sevmiştim ki... Otuzlarda İstanbul Darülfünunda genç bir taşralı öğrenciyken öğrendiği, kırkların ellilerin karlı Ankarası'nda örnek aile babasıyken unuttuğu bu kıtayı altmışlarda bir bahar günü nasıl anımsayıvermişti?

Nafia Yenge alı al, moru mor susmuştu. O günlerde henüz büyüğe saygı diye bir kavram vardı. Ama bir daha bize uğramadı.

Hey gidi Nafia Yenge, hey... Bir on yıl sonra hızlı devrimci kesilmişti; oğlundan bulaşmıştı herhalde. Oğlunun başına gelmeyen kalmadı. Nafia Yengeye acı çekmek, kaygılanmak, geceleri

karabasanlarla boğuşmak düştü. Babam o günleri göremedi.

Nafia Yengenin küsüp gidişinin ertesi günü, annemle babam çarşıya çıkmışlar, ellerinde giyecek, yiyecek paketleri ve üstünde *Kuvay-i Milliye* yazan bir kitapla dönmüşlerdi. Arka kapağında Nazım'ın yakışıklı mı yakışıklı bir resmi vardı. Sarışın, dalgalı saçlı, açık renk gözlü, atletik; çocukluğu benim gibi bahçeli bir evde kapalı geçmiş bir genç kız için korkunç derecede çekici bir adamdı. Yutar gibi okumuştum *Kuvay-i Milliye*'yi. Ve böylece Nafia Yengenin aracılığıyla tanışmıştım Nazım'la.

Altmışına doğru merak sardığı solculuk babamın başına hayır getirmedi. O yıllar, annemle babamın bilmediği türden bir "milliyetçilik" çıkmıştı ortaya. Babam çok kızılıyordu.

- Efendim, ne hakları var kelimeyi kirletmeye. Kendilerine başka bir ad bulsunlar, diyordu.

Uzatmayalım, babamın lisesine milliyetçi bir müdür atandı. Ve tabii adamcağız babamdan hoşlanmadı. Babam öğretmenler odasında, şurada burada konuştuğça, müdür küplere bindi. Sonunda babamı resen emekliye sevkettirdi. Bunun için elinde yeterli koz vardı; kalbi babamı sıkıştırıyor, sık sık rapor almak zorunda kalıyordu. Eğitim aksıyordu, müdüre göre. 60'larla renklere sönük yaşam, giderek kanın al rengine boyanacaktı. Babamın payına bu kadarı düşmüştü, üzölmüş müydü? Herhalde. Büyük bir darbe olmalıydı bu. Ne de olsa babamın bürokrasiye saygısı vardı; otuz küsur yıllık emekten sonra atılmak acı olsa gerekti. Başına bu olay gelmeseydi, herhalde, daha uzun yaşardı.

Babam duygularını pek belli etmedi. Diğer emekliler gibi kahveye filan dadanmadı. Evde yapacak bir dolu iş buluyor, anne-me yardım ediyor, bol bol gazete ve kitap okuyordu. Zaten sağlığı pek iyi değildi.

Bir gün bir arkadaşı,

- Biliyor musun, senin en büyük hatan neydi? demişti baba-

ma. Layık olmayan kişileri muhatap alıp konuşuyorsun. Ya da zamansız konuşuyorsun. Anlamayanlara zorla anlatmaya çalışıyorsun. Tez canlısın.

Nafia Yengeyi anımsatmıştı bu sözler bana.

Babam gülmüş,

– Ne yaparsın dostum, demişti, her zaman anlayanı bulunmuyor.

Yıllar sonra kapatıldığım şu işyeri hüccresinde babamı daha iyi anlıyorum. İletişim istiyordu. Bir şeylerin kurulduğunu görmek, duymak, yaşamak ve başkalarına aktarmak istiyordu. Fazla ömrü kalmamıştı, bunu biliyordu. 20'lerde, 30'ların ilk yıllarında yaşam ufkunda parlak bir kuyruklu yıldız gibi görkemle beliren "Yeni Türkiye" heyecanını sonraki on yıllar tümüyle yok edememişti. Babam, varlığından biraz da utandığımız, ama bir türlü kıyıp da atamadığımız bir çocukluk, ilk gençlik yadigarı gibi taşımıştı bu heyecanın küllerini. Ve işte bir özgürlük rüzgarı esmiş, küller tutuşmuştu. Heyecanının ateşiyle babam kendini korumayı unutmuş ya da bile isteye öyle davranmıştı. Resen emekliliğinden sonra da vazgeçmemişti insanlarla iletişim kurmaya çabalamaktan. Bu tutku onu öğretmenliğinden etmişti, ama işe yaramaz bir yaşlı emekliye dönüşmekten alıkoyan da gene iletişimdi besbelli. Çevremizdeki insanlar babama saygıyla bağlanmışlardı emeklilik yıllarında.

Babam öldükten sonra daha hızlı geçti yıllar. Belki yaşam hızlanmıştı bu ülkede, belki de beni hırpalanmalardan koruyan dalgakıranlardan biri göçmüştü. Artık büyümüştüm, yalnızdım, içimdeki coşku ve korkuyla. Bu iki zıtlığı nasıl bağdaştıracaktım? Bunu hiç başaramadım. Belki korkuyu fırlatıp, coşkuya sahip çıkmalıydım ya da tersini... Bunu da yapamadım. Dalgalanıp durdum. Hep bir şeylerin yitişine tanık oldum... Kuşaklar kayboluveriyor bu ülkede. Cumhuriyet'in genç kuşakları, annemin babamın yaşdaşla-

rı, 47'liler ve diğerleri... Her yeni kuşak, her şeye en baştan başlıyor. Sürekli genç kalan bir ülke yaşıyor sayılabilir mi? Gençlerine büyüme şansı tanımayan bir yer... Bir arkadaşım var, oğlu idam bekliyor. Benim oğlum olabilirdi, o ananın yerinde ben olabilirdim... Böyle bir acıya nasıl dayanılır? Acılara alışmadım. Hep bir şeyler yitti gitti, insanlar, çabalar, umutlar... Ve aşklar... Görkemli bir avize gibi yaşamımı aydınlığa boğan aşklar, dibini ısıtmayan cılız mumlara döndü... Yüreğim karanlık... Yüreğim şaşkın... Yerim neresi? Bilmiyorum. Ben kimim? Yaşadıklarımı ben mi seçtim? Yoksa yaşantılar mı beni seçti?

Bir komşum var.

– Seçil Hanım, kaç doğumlusunuz? diye sordu geçen gün.

– 47, dedim.

– Yanlışınız olmasın, adınız "Seçil", 46'da doğdunuz herhalde, demez mi...

Anlamadan baktım yüzüne. Güldü:

– Mutfakta tek başıma yaşarken, ya çocukluğumu hatırlayıp hüznleniyorum, ya isimleri düşünüp eğleniyorum. Onlar bile zamanla değişiyor. Bakınız, benim adım "Ayten". "Ayten" adı koyan mı kaldı artık? Benim modam geçti.

Ya benimki? Kendimi yeniden yaratmak istiyorum. Çocukluğuma dönmek istiyorum.

Dullara Yas Yakışır

Kızıl, sarı yaprakların taşıdığı bahçeler arasında yürüyorduk Nermin'le, pastırma yazının tembel sıcağında uzanmış yollar boyu... Mücadele ve acı bitmiş, Fikriye Abla az önce gömülmüştü. Ölümle gündelik yaşamın yıpratıcılığı arasına sıkışmış şu kısacık sürede, sonbaharın dinginliği doluyordu içimize. Enjektörler, serum şişeleri, damara giren ince plastik hortumlar, yaşamak adına sunulan, hastane koridorlarının pisliğiyle sahteleşen, antiseptik kokulu özen bitmişti. Başkalarının acılarını niçin kendiminmiş gibi duyuyordum? Sonbahar bir ayrılık şiiri gibi sarmalamıştı beni, olgun ve anlayışlı, yaşanmışlığın doygunluğu, bitişlerin hüznüyle... Ne baharın iç kıpırdatan huzursuz canlılığı vardı çevremde, ne yazın bezginliği ne de kışa özgü o sevimsiz içe kapanıklık... Sonbahar kabulleniş ve vazgeçişti. Unutmak istiyordum, geçmiş i kurcalayan sorulardan vazgeçmek, dinlenmek...

Yalnızca o akşamı anımsamalıydım. Fikriye Abla'nın bahçesinde üçümüzün yaşamının özünü ve incir çekirdeği doldurmayan ayrıntıları konuşup rakı içtiğimiz gün batımını. Nermin'e cezaevindeki kocasını, bana yalnızlığımı, Fikriye Ablaya hastalığını unutturan kaynaşmayı. Sözlerin ne önemi var... Onlar uçucudur, bir anı yaratabilmek için söylenirler, varoluş nedenlerini gerçekleştirir gerçekleştirmez buharlaşıp giderler. Konuştuklarımız eski bağ evinin bahçesindeki fesleğenlerin kokusuna, taşlığı serinletmek üzere dökülen bir kova suyun akşam güneşinde buharlaşan damlacıklarına, rakı kadehlerinin buğusuna, kızaran ufuktan esen rüzgara karışmıştı... Geriye güzelliğin anısı kalmıştı, yıllar sonraki

bu buluşmadan; bir de Fikriye Ablanın kısık sesiyle söylediği türkü... "Gesi bağlarında dolanıyorum. Yitirdim yarimi, arıyorum." Ertesi sabah yaşam üçümüz için de daha katlanılırdı. Gün, boşluğa yuvarlanmamak için küçük sevinçlere, küçük uğraşlara yapışmayı gerektiren kör bir kuyu gibi beklemiyordu bizi. Her yeni günü yeni baştan inşa etmekten yorgun düşmüştük, kendimizi özümüzün yarattığı kaygılardan, kuşkulardan sakınarak. Dinlenebilirdik, dostluk vardı artık, zamanı renklendiren, yalınkatlığından kurtaran. Yeni bir yaşam başlamıştı sanki.

Yıllar sonra Nermin'le karşılaştığımda onu zor tanımıştım. Kurumuştı, susuz kalmış fidan gibi.. Acı çekmek istercesine, sıkıca çekip küçük bir topuzda toplamıştı, bir zamanlar omuzlarında uçuşan asi saçlarını... Yaslı bir dula benziyordu. Günlerin hiçbir şeye yetmediği, gene de bir türlü dolmayıp hep boş kaldığı bir yaşam diliminde olmasaydık, belki de aramazdık birbirimizi. Kapanmış bir sayfanın tanığı iki eski tanış... Oysa, sevindik rastlaşınca. Para sıkıntısı, gelecek kaygısı ve geçmişin acısıyla dolu küçük evlerimizin yalnızlığına kapanmadan önce oyalanacak yeni bir kapı... Fikriye Ablayla hâlâ görüştüğünü duyunca şaşırmıştım. Oysa aynı erkeği sevmiş iki kadından daha çok kim neyi paylaşabilir?

On yıl sonra Fikriye Ablayla karşılaşma düşüncesi bana heyecan vermiyordu. Onu Dikmen'deki evde anımsıyordum. Bizlere çay servisi yapan asık yüzlü bir kadın... Anlatılanlara benzemezdi... Sert profili tutkunun ateşinde biçimlenmiş olamazdı... Kavrıyışı güçlü bir akıl acılardan yontmuştu onu; sevdanın sıcaklığı ve buğusu yoktu... O sıralar aşkıttım.. Kapısında "Hakkı Çalışkan" yazan bağ evinde bulunma nedenim aşktı. Fikriye Abla ve geçmişi beni ilgilendirmiyordu. Sevdiğim gence yakın olmaktan, ona kendimi beğendirmekten öte önemsemiş bir şey yoktu. Aşka tapıyordum, Nermin'i bu eve çeken asıl nedenin aşk olduğunu öğrenmek beni irkiltmemişti, herkes onu suçlarken. Hem sonra, Fikriye

Ablayı Adana'daki zengin evinden, yoksulluğun kıyısındaki bağ evine getiren de aşk değil miydi? Nermin'in beni hep sevecenlikle anımsamasının nedeni duygudaşlığımızdı, kendisi kabul etmek istemese bile...

Nermin beni Fikriye Ablaya götüreceğini söyleyince karşı çıkmadım. Yeni dostlara gereksinim duyuyordum ya da tazelenen dostluklara. Nermin'i seviyorum ama aradığım kızkardeş olamıyordu. Aramızda hep bir sakınım perdesi geriliydi. Nermin'in evine ve ruhuna hüznün karanlığı sinmişti. Kocasından, evliliğinden söz ederken, sesinde bana itici gelen bir kapanıklığın gerginliği duyulurdu. Çok yakın birinden değil de bir türlü yakınlaşamamış ve yakınlaşma fırsatı artık hiç kalmamış birinden söz eder gibiydi. Hakkı Çalışkan'ın adını bile anmazdı. Ve biz Fikriye Ablayı ziyarette gidecektik... Bütün bunlarda, çoktan beri yaşamla aramdaki tek zayıf bağı, yazarlık merakımı gıcıklayan bir şeyler vardı.

Bunca zaman sonra beni Nermin'e iten, yalnızlığım kadar bu meraktı işte. Hüznündeki gizi çözme isteği... Bunu ona hiç itiraf ettim mi? Giderek sevdim onu, bana içini açmasa bile. Başkaları için kaygılanabilen, başında bunca dert varken başkalarının sorumluluğunu duyabilen, mücadele eden ve yıkılmayan bir insanı tanımak, çevremi zehirli gaz gibi dolduran o korkunç duyarsızlık ve tepkisizlik içinde temiz bir soluktu. Birlikte olduğum insanlardan bıkmıştım. Deniz hayvanları gibi kabuklarının içinde yaşayıp, kendilerine bile yabancılaşanlardan... Hep kabullenip, hiç karşı koymayan, güçlüyü haklı sananlardan... Son zamanlarda nasıl da çoğalmışlardı. Nereye gitsem, kurtulamıyordum. Yoksa ben de mi onlardandım? Evet, evet, yalnız kalalı beri iyice onlara benzemiştim, iki yüzlü ve bencildim. Beni ayıran tek şey yazarlığımıydı. Ancak yazarken, eksikliklerini yalan ilişkilerle boşuna doldurmaya çalışan yarım bir insan değil, bir tümlük olabiliyordum. Günün birinde, yazmakla aramdaki ilişkinin benzersiz bir aşktan tatsız bir evlilik

düzenine dönüştüğünü 'ayırımsadım. Ruh sağlığını korumanın aracı olarak kullanmıştım yazarlığı ve büyü bozulmuştu. Yaşam doğallığını yitirmiş, öykü malzemesi olup çıkmıştı benim için. Beyaz sayfa üzerinde siyah mürekkeple yarattığım sözcükler boş uydurmacalardı artık... Hiç bu kadar her şeyden kopmamış, böylesi öfkeyle dolmamıştım. Yaşamdan kaçıyordum ve bu kaçış, kendinden kaçan Nermin'le buluşturuyordu beni.

O akşam, şu betonlaşmış kentte, hâlâ nasıl kalabildiğine şaşılabilir alçakgönüllü bahçede Fikriye Ablanın hiç de güzel olmayan sesinin – nasıl bilinmez – güzelleştirdiği ezgiyi dinlerken kaçacak bir şey kalmamıştı. Yaşam ve biz oradaydık, kırık dökük bağ evinin tek lüksü kristal rakı kadehlerinin birbirine dokunurken titreştiği seste. "Suçlayacak ya da bağışlayacak ne var?" demişti Fikriye Abla, "yaşam böyledir işte... hepsi bu..." Sesinde sona eren hayatının sevinçleri acıları, pişmanlıkları – yok, hayır, Fikriye Abla pişman olmazdı – dalgalanıyordu; başkaldırı ve hoşgörü... Ya da ben öyle algılıyordum. Yaşanılan onca duygu nereye kayboluyordu? İçimizde saklanıyordu onlar, görünmeyen organlarımız gibi... Öylesine bize ait ve unutulmuş... Sonunda organlarımız bize ihanet ediyor, yaşamımız ve anılarımızsa etmiyordu.

Yıllar önceden başka bir akşam anımsıyordum, aynı bahçede... İslî gaz lambasının ışığında Fikriye Abla gene "Gesi bağları"nı söylüyordu. Tahta masada beyaz peynir ve rakı duruyordu. Sofranın başına Hakkı Çalışkan oturmuştu, dünyanın kahrını omuzlarında ve genç insanlar çevresinde. O gün evinde düzenlediği seminerlerin sonuncusu yapılmıştı. Galiba bunu kutluyorduk. Oysa oradaki üç kadın için bir şeyler bitiyordu. Nermin'le benim aşklarımız, Fikriye Ablanın evliliği... Hakkı Çalışkan ertesi günü, küçük bir valizle bağ evini terkedecekti. Yoksa uğurlama töreni miydi düzenlenen, bitenlerin ardından? Sevdiğim gençle durmadan tartışıyor-duk, ayrılmaya karar vermiştik. Seminerler sürseydi de bağ evinde

işim kalmamıştı. Aşkımla birlikte dünyayı değiştirmeye duyduğum ilgi kaybolmuştu. İçim gaz lambasının isli fanusundan daha sıkıntılıydı. Hayret, Fikriye Abla neden kovmamıştı onu? Nermin masanın bir ucunda, Seyfi'nin yanına büzülmüştü, karanlıkta eriyip kaybolmuştu sanki. Ürkütücü tutkuların yalazıyla alevlenen gözleri sönmüş, küle bulanmış kömür parçaları gibiydi. Saçları uçuşmuyordu rüzgarda, söz dinleyen, uslu bir at kuyruğunda toplamıştı onları... Seyfi ve sevgilim birbirlerine benzerlerdi. Ne buluyorduk onlarda? Kravatsız gömlekleri, parkaları ve postallarıyla, karma-karışık saçları ve pos bıyıklarıyla, türkü söylemeleri ve dans etmeyi reddedişleriyle, bize vaad ettikleri neydi? Bize, Türkiye'nin büyük kentlerinde yaşayan, orta halli ailelerin kızlarına, geçmişi ve geleceği olmayan bir insan topluluğunun yarattığı bizlere... Eskiye ve toprağa bağlı duyguları, kıskanç ve buyurgan gözleriyle geçmişi; ileriye açılan düşünceleriyle geleceği mi sunuyorlardı? Öyle mi sanıyorduk? Onların amaçladığı, özendiği ne varsa, Hakkı Çalışkan yaşamıyla kanıtlamıştı. Varlıklı bir aileden geldiği söylenir, cfsane gibi söz edilirdi çektiği çilelerden. Malını, mülkünü, yükselme olanaklarını düşünceleri uğruna reddedişinde, cezaevlerinde çürüttüğü gençliğinde, Adana'nın sarı sıcağındaki sürgün yıllarında genç insanların kavrayışının üstünde bir büyüklük vardı. Sesi müthiş etkileyiciydi. Sonsuz bilgili gelirdi bize. Kimbilir belki de öyleydi. Nermin'in o tutkulu gözleriyle yolun başındaki Seyfi'den hayli yol katetmiş Hakkı Çalışkan'a yönelmesinde şaşacak ne vardı? Herhalde Fikriye Abla hiç şaşırmamıştı. Tutkuyu ondan iyi kim bilebilirdi? Yüreğim kanıyordu, gençtim ve o kanın içinde boğulmam gerekirdi. Gene de kalp ağrım, gaz lambasının çevresinde asılı duran acıyı sezmemi engelleyemiyordu. Kendi acımdan beterine tanık olduğumun ayrımındaydım. "Hey Allah'tan korkmaz, sana bana ölüm var... Ölüm varsa, bu dünyada zulüm var. Zulüm var... Zulüm..." Fikriye ablanın sesi bir ağıt gibi dolduruyordu karanlık

bahçeyi. Lambanın ışığı kıpırtısız yüzüne vurmuştu. Orada gördüğüm anlamın sırtımda soğuk bir ürperti dolaştırdığını anımsarım. Yoo, bir ağıt değildi bu. Yakınmanın yararsızlığını, yalnızca gücün geri kalanını emip tüketeceğini bilen askerlerin acıya doğru yürürken söylediği marştı.

Yıllar sonra bir kez daha gördüm aynı anlamı Fikriye Ablamın yüzünde. Hastaneye ilk yatışında. Yalnızlığa nasıl yürümüşse, öyle yürüdü ölümüne, kabullenişinde bir başkaldırıyla... Korkmuş değildi, korkunçtu gözleri...

İlk akşamdan sonraki yıllar boyunca Fikriye Abla belli belirsiz bir soru gibi durmuştu belleğimin unutulmuş köşelerinde. Bir asi, tıpkı saçlarının savrulduğu günlerdeki Nermin gibi.

Üçümüzün birlikte içtiğimiz günbatımı her şey birbiriyle uyuyup buruk bir barış yaratmıştı, Fikriye Ablanın yüzünde gördüğüm, tamamlamanın doygunluğu ve artık hiç başlayamamanın hüznünün birbirine karıştığı anlatılması zor dinginliğe benzeyen... Hastaneye son yatışında... Kapıdan girmeden dönüp son kez bakmıştı sonbahara. Renkleri, kokuları, sonuna dek içine çekmek ve sonsuza dek içinde tutmak istercesine derin bir nefes almış, "sonbahar" demişti, "ne kadar güzel..." "Yağmurun çürüttüğü kuru yaprakların kokusunu bilir misin?" Evet, bilirim o sarhoş edici kokuyu, yağmurda çözülmeye isteği verir insana. "Bazen yaprakların arasına karışmayı, uyumayı istiyorum. Doğayı severim." Küçük bahçesinde yetiştirdiği çiçekleri, bakımlı saksılarını; hiç gitmediği deniz kıyılarındaki günbatımlarını, tırmanmadığı sarp dağları düşünmüştüm. Birkaç gün sonra koma başlamıştı.

Küçük bahçesinde birlikte olduğumuz günbatımı, Fikriye Abla için son büyük mücadeleden önceki kısa dinlenmeydi. Nermin'le ben hayatın yaraladığı kazazedeler gibiydik. Fikriye Ablaysa sığınabileceğimiz sağlam toprak, görmüş ve geçirmiş... Güneşin son ışıkları kızıl bir aydınlıkla çevrelemişti bizi. Kadehlerimiz boşal-

dıkça, görüştükleri yıllar boyunca, Nermin'le Fikriye Abla arasında hep var olan duvarın yıkıldığını seziyordum. Nermin'in diktiği bir engeldi bu. Bağışlayamadığı neydi? Kime karşı işlenmiş hangi suç? Yoksa kendine mi? Fikriye Abla fanusu ovmayı unuttuğu gün Nermin'le konuşmuştu. Ona hayatına sahip çıkmasını, hayatına sahip çıkamayanın hiçbir şeye sahip çıkamayacağını, Hakkı Çalışkan'la artık koptuklarını, bundan böyle Nermin olmasa, başka kadınların olacağını, Nermin'in kendi kararlarını kendisinin vermesi gerektiğini ve kararı öyleyse eğer, çevredekilerin dediğine bakmaksızın Hakkı Çalışkan'la çekip gitmesini söylemişti. Tıpkı yirmibeş yıl önceki Fikriye'nin yaptığı gibi... Ve Nermin, o gece saçlarını toplamış, Seyfi'nin yanına sığınmıştı...

Herkes ona duygularını fırlatıp atmasını, düşüncelerine sahip çıkmasını öğütlemişti. Herkes onu suçlamıştı, sözlerle, bakışlarla, bakmayışlarla... Seminere katılanlar duygularına kapılıp iyi bir sosyalist olmamakla, daha sonra Hakkı Çalışkan'ı alkolizme itip onun da iyi bir sosyalist olmasını engellemekle... Hakkı Çalışkan, küçük burjuva değerlerinden kopmamakla ve korkaklıkla... Seyfi sevgisine karşılık vermemekle ve duygusuzlukla... Ne çok suç işlemişti... Ne yana dönse oraya ihanet etmişti... Oysa, yanlış yapmama inanan ve çabalayan gencecik bir insandı o... Nasıl oluyordu da, köhne, çökmek üzere bir hayatın yerine yenisini kurmaya çabalarken, hem eski hem yeni değerlere göre suçlu sayılabiliyordu? Fikriye Abla ise, "sıradan ayrılanın ödeyeceği bedel hep ağırdır," diyordu, "sıradakilerinse bu evde, bu seminerlerde işi ne?"

"Yanlış" diye kestirip atmıştı Nermin... Üstünde "yanılgılarımız" yazan bir kutuya kilitlemişti duygularını gaz lambasının karanlık ışığında ve açmamıştı kilidi yıllar sonra yarı aydınlık bir gece inerken, aynı bahçedeki üçlü buluşmamıza dek...

"Yanılgılarımız"... Onlar neydi ki... "Keşke sevdiklerimizi ve kendimizi incitmeden yaşamının bir yolu bulunabilseydi..." demiş-

ti Fikriye Abla. Yanılgılarımız bizi "biz" yapan en derin duygularımızla sımsıkı bağlıydı. Dış dünyada hangi savaşımın fırtınasını yaşarsak yaşayalım ya da kendimizi sakın bir limanda sanalım, güçlü bir dip dalga gibi bizi sarsan duygularımızla. Yanılgılarımız, yanlışlarımız ve yenilgilerimiz, başarılarımızdan çok bize aitti. Nasıl onların üstüne bir etiket yapıştırıp kendimizden ayrı tutabilir-dik? Yanılgılarımız ve biz aynıydık. Fikriye Abla bunu ta içinde biliyordu. Onu öyle çok ve öyle derinden sevdim, kendime öyle yakın hissettim ki o akşam... Nermin'e anlatamadığım buydu, yanlışlarımız yoksa eğer, biz de yoktuk.

Nermin kendini ve dünyayı değiştirmeyi bilinçle seçenlerden-di. Seçilmiş benliğini ödünsüz tavırlarla korumak zorundaydı; yok-sa, yetiştirilişine ters bu yeni benliği elinden kaçırmayı isten bile değildi. Yaşamımın her döneminde Nermin'e göre daha huzurlu ve kendimle barıştım. Kendimi dönüştürmek üzere köklü bir çabam olmamıştı. Bilerek bilmeyerek zamanın akışına bırakmışım benli-ğimi ve zaman beni dönüştürmüştü, ağır ağır ve geri dönülmez biçimde.

Bağ evinden sonra geçen on yılda Nermin Seyfi'yle evlenmiş, yeni bir dünya yaratma savaşımını sürdürmüştü kocasının yanın-da, Seyfi'yi getirip parmaklıklar arkasına bırakan yol boyunca. Ben de evlenmişim, ikinci aşkımla. Kocamla birlikte yarattığımız ve sonra yıktığımız özel bir dünyada yaşamış, o iklimin renklerini, kokularını, rüzgarlarını tanımışım, yalın ve dar bir çerçevenin içine nasıl bunca çeşitliliğin, neredeyse sonsuzluğun sığmasına şaşırarak... Nermin, politika ve Seyfi yaşamından çekildikten son-ra, yıllar boyu yok saydığı ikili atmosferin geçmişten şimdiye yan-kılanan uğultularından rahatsızdı. Bir çocuk anasıydı ve yeni yeni ayırımsıyordu, on yıl önce bağ evinde unuttuğu kadınlığını. Para sıkıntısı çektiği her halinden belli, üstelik de yalnız bir kadına insanların nasıl baktığını öğrendikçe... Öfkeyle doluyor, kendisini

dışındakilere karşı savunabilmek için, görünümünü büsbütün sertleştiriyordu. Bense bir kadındım, bana savunu yapması gereksizdi. Nermin'le kocasının politik düşüncelerini eleştirmezdim. Arkadaşlığımız Nermin'i, yakınlık duyduğu diğer kişilerle birlikteyken kaçınılmaz olarak sözlere dökülen, açıklanmasa bile varlığını hep duyuran "acaba"lar, "niçin"ler, suçlamalar ve suçlanmalar, yazık lanmalar ve öfkelerden uzak tutuyordu. Yanımda katılığını yitiriyordu. Kocasının belirsiz ve haksız yazgısı için acı çeken bir kadının, küçük bir çocukla yarı yoksulluk içinde yaşama savaşımı vermesinin ne olduğunu yüreğimde duyabildiğimi biliyor, Hakkı Çalışkan konusunda onu suçlamadığımı seçiyordu. Gündelik yaşantısını çizenlerin, komşuların, iş arkadaşlarının, alışveriş edilen dükkan sahiplerinin saldırgan duyarsızlığı onu fena hırpalamıştı. Bana güveniyordu; gene de tümüyle içten davranamıyordu. Denetim altında yaşamaya öyle alışmıştı ki, belki istese de sakınım duvarını yıkamazdı. Kendiliğindenliğini ve başkaldırı yeteneğini yitirmişti. Yadırgıyordum bunu. Acılı bir köylü kadını kadar iyi öğrenmişti sesizce katlanmayı ve dayanmayı... Sıradışına taşan ilk gerçek sevdayı başaramamak yetmiş miydi soluğunu kesmeye... Nermin düşünce arkadaşlarında sığınacak yeni bir sıradanlık bulmuştu. Karşı çıkan bir sıradanlıktı bu. Ama gene de sıradanlıktı...

Fikriye Ablayı belki bunun için daha çok sevmiştim. O bir asiydi, başkaldırısını başı boş bırakmayan... Ona hayrandım. İlk aşkımın toyluğuyla asık yüzlü, garip birisi diye sınıflandırdığım Fikriye Ablaya, yıllar sonraki karşılaşmamızda ablammış, annemmiş gibi candan bağlanmışım. Yalnızdım, üşüyordum; yüreğini bana açacak birisine gereksiniyordum. Fikriye Abla yaşamını ve duygularını benden esirgememiş, beni ısıtmıştı. Nermin bizi yeniden biraraya getirdiğinde, varlığımı donduran buzulu sezmişçesine, iri ve sıcak elleriyle elimi kavramış, yıllardır kimsenin dokunmadığı yanaklarıma ılık bir öpücük kondurmuştu. Nermin kitabı

mın adını söylemişti.

– Okudum, demişti Fikriye Abla, çok etkilendim.

Heyecanlanmış, yanakları pembeleşmişti. Duygulanmıştım, yazarlığımın sevecenlikle karşılanmasına alışık değildim. Ya yok-suyordu insanlar öykü yazmamı ya da garip bir yaratıkmişim gibi bakıyorlardı bana. Kimseye söz etmiyordum yazarlığımdan. Gösterdiği yakınlığın altında, Fikriye Abla'nın beni sürekli incelediğini ayırımsıyordum. Ben de onu tartıyordum ve sanırım o da bunu seziyordu. Yazarlığım sanki aramızdaki dengeyi kurmuştu. Ben yazmışsam, o yaşamıştı. Ufak tefek gövdesinde, yıllar öncesinin modası yan topuzla başının üstünde yükselen aklaşmış saçlarında, sert profilinde, yumuşak bakışlı ela gözlerinde birikmiş yaşanmışlığa hayrandım. Adana'nın nemli sıcağından Dikmen'deki püfür püfür bahçeye katettiği yol boyunca yaşanacak ne varsa hepsini görüp anlamıştı. Onu yakından tanıdığım aylarda kişiliğinde neyin ağır bastığını uzun uzun düşünmüş, karara varamamıştım. Duyarlı sevecenliğinin mi, tutukluluk günlerinde öğrendiği sıkı düzene uyan yaşama biçiminin mi, kendisini kapıp koymaya hazır coşkulu yanının mı?

Her gidişimizde, Nermin'e Seyfi'nin davasıyla ilgili ayrıntıları sorar, gözlüklerini takıp dinlerdi; sanki böyle daha iyi kavırıyordu. Yüzünde, yoğun bir dikkat; uyanık, çevik bir anlam belirirdi. Siyasi tutuklamalar üstüne hayli bilgiliydi. Kim olsa, eski tüfeklerden birinin karısı olduğunu anlardı.

Bazen müthiş neşelenirdi, bozulan sağlığıyla alay edercesine. Kendi kendisine gülmesini bilenlerdendi. Yaşlılığın eşiğindeki bu yıpranmış kadının boğazından kopup geldiğine inanılması zor, şen kahkahası çınlardı küçük taşlıkta; bana otuzbeş yıl önceki Adana'nın sıcak gecelerini, sevişmeye aç genç Fikriye'yi düşündürüp... Her zaman, anlatacağı yeni bir fıkra olurdu, hep bir şişe rakısı bulunurdu, kendi içmese de bize sunduğu... Eşi dostu eksik değildi.

Çevrede birçok tutuklu ailesi vardı; onlarla sık görüşürdü. Dıştan bakılınca, dikiş dikerek güçlkle sürdürebileceği yaşamına ve hastalığına karşın, kendinden hoşnut, dimdik bir kadındı. Ama yüreciği ıssızdı... En gizli köşesinden kırılmıştı. Kırıkları toplayıp yapıştırmıştı ama ekleme yerleri öylesine belirgindi ki...

– İyi ki sen geldin, demişti bana. Eski günleri yok sayarak yaşamaktan yorulmuştum. Nermin suç işlediği yerden ayrılamayan suçlu gibi evime uğradı. Niçin? Ondan nefret etmedim ki... Anlamadı... Severim onu. Eskiden de severdim. Kışkandım, öfkkelendim mi? Belki... Öyle çok acı çekti ki, duygularımın önemi kalmadı. Beni kahreden kocamın Nermin'e tutulması değildi. Bütün sevgi ilişkilerinin doğurduğu acı... Kesinkes umutsuzluk... Nermin yazık etti kendine. Hakkı'yla kalsa daha mı iyiydi? Bilmiyorum. Her olasılık kötü... Umutsuzluğu da bu yaratıyor. Fırtınadan en az yarayla ben kurtulmuştum; kin tutmaya hakkım var mıydı?

– Yaralanmaya öylesine alışmıştınız ki, diyememiştım.

– Nermin geçmişin parçasıydı. Acıyı birlikte bölüşmüştük. Onu bağırma basmaya hazırdım, itti beni. Şu berbat düzene karşı çıkan iki insanın dayanışmasıydı beni yalnız bırakmaması. Özeleştiriyen bir sosyalist gibi geldi gitti. Daha sıcak bir şeylere ihtiyaç duyuyordum. Kimden gelse kabul edecektim. Nermin'den? Niçin olmasın...

Ve üçümüz birlikte o güzel akşamı yaşamıştık. Yaz gecesinin büyüğü müydü, içki esrikliği mi, Fikriye Abla'nın yaklaşan sonu mu Nermin'in duygularını çözen?

– Sendin, demişti Fikriye Abla. Suçlamayan, yargılamayan birisiyle arkadaşlık... Nermin'le aramdaki engeli eriten simya buydu.

Keşke, inanabilseydim...

Nermin beklenmedik bir şey yapmış, ağlamıştı. Hakkı Çalışkan'dan başkasını aşkla sevmeyi, o coşkuyu öldüreliberi yüre-

ğinin aşksız çarptığını, aşkınınsa onu utanca ve suçluluğa batırdığını anlatmıştı. Fikriye Abla kırıışmış ela gözlerini şaşkınlıkla kocaman kocaman açmış, hayretle sormuştu.

– Yavrum, sevmekte utanılacak ne var? Dünyanın en güzel duygusu niçin suç olsun? Yaşadıklarımıza niçin pişman olalım?

Nermin'in gözyaşları bir süre daha akmış ve dinmişti. Sanki bereketli bir yağmur inmiş ve yıllardır yüreğini daraltan basınçlı kara bulutları çözüp dağıtmıştı. Sonra üçümüz birlikte şarkılar söylemiştik, makamdan makama geçip, ardından türküler ve tangolar... Küçük kızlar gibi fıkırdamıştık. Fikriye Ablanın şen kahkahası çınlamıştı taşlıkta. Yaşamlarımız akıp gitmişti gözlerimizin önünden, buruk bir tatla, canımızı acıtmadan...

O gecedен sonra, Hakkı Çalışkan Nermin'i çevreleyen yasak bölgelerden biri olmaktan çıkmıştı. Gene de Fikriye Ablanın yanında ve geçmişin tanığı bağ evinde Nermin tedirgindi. Bense orayı seviyordum. Karşı çıkmayla kabul etmenin uzlaşmaya vardığı bu mekan, bana yaşamın devingenliğini ve ölümün dinginliğini aynı anda duyuruyordu. Yaşamı değerlendirirken, ölçütleri mutlak saflıklar olan sezgiden yoksun kişilerin katılığı, kuramlar ve kurallar yoktu burada her türlü kuralla alay edercesine savrulup duran hayatın yürek vuruşları duyuluyordu küçük bahçede. Tutuklanmalar, baskı dönemleri, yıkılan aileler, dul kalmalar, terkedilen çocuklar... Yaşanır biter, hayat sürerdi. Fikriye Abla gülerek anlatırdı tutukluluk günlerini, hıysuz bir tanıştan sözeder gibi. Bağ evinde, Seyfi'nin hapisliğı ezici bir yıkım olmaktan çıkıyor, yaşamın sıradan olaylarından birine dönüşüyordu. Nermin'in gereksindiğı buydu, kocasının yokluğuna alışmak. Alışmaktan ödü patlıyor, yasını sürdürmek istiyordu.

Açmazını, düşünce arkadaşlarını tanıdıkça daha iyi anladım, onlar Fikriye Abladan değışikti. O çevrede her şey olağan dışıydı ve hep öyle kalıyordu. Ölüler unutulmuyor, yaraların iyileşmesine

izin verilmiyor, kabuk bağlamış yaralar kanatılıp yeniden açılıyordu. Bitmeyen bir trajedide rol almış gibiydi Nermin'in politik görüşlerini paylaşanlar. Acıdan güç alıyorlardı sürdürebilmek için. Suçlama dolu gözlerini her yana dikeyor, karşılarındakinde hep bir şeyleri eksik bırakmış ya da yanlış yapmış duygusunu uyandırıyorlardı. Nermin bir tutuklu eşiydi; bir tür dul... Saygın bir yeri vardı. Ve tutuklu eşine yakışacak biçimde davranmalıydı. Bazıları için saat kocalarının vurulduğu an durmuştu. Nermin içinse kocasının tutuklandığı anı gösteriyordu hâlâ. Oysa zaman akıp gidiyordu, bedenimizde, ruhumuzda ve her yerde. Saçlarımızı ağartıp, damarlarımızı sertleştirerek, genç kızlığımızın yürek hoplatan sevinçlerini yok ederek... Yaşadığımız kent yalnızlık üretecek kadar kalabalıklaşmıştı. Ve bizler yalnızdık, evlerimizin içinde ve dışında; ailelerimizle birlikte ya da tek başımıza... İçerdeki ya da dışarda yanıbaşımızdaki kocalarımızla... Ya da bir zamanlar kocalarımız olan erkeklerin anılarıyla... Hayat bize söz verdiği birçok armağanı esirgemişti. Ama bir tek şeyi elde etmemizi engelleyememişti. Ondan neler beklenip neler beklenemeyeceğini öğrenmiştik artık. Hiç de az sayılmazdı... Bu bilgiyi bize zaman vermişti. Zamanı nasıl yoklardık? Nerede durduğumuzu biliyorduk, bu acı idiyse bile. Artık seçtiğimiz yaşama biçimiyle -her ne idiyse o- barışmanın saati gelmemiş miydi? Nermin'in yaşamı yeterince acı doluydu; katlanabilmesi için bir parçacık neşe çiçeklenebilmeliydi yalnız günlerinde. Yıkımların doğurduğu acıyı bir şeylerin yapımına harç diyecoyamazsa insan, acı onu zehirlemez mi?

Nermin'le yeterince yakın olmadığım, Fikriye Ablayla usul usul yeni bir dostluğu ördüğüm günlerde Nermin'in yas tutmaktan hoşlandığını düşünüyorum, ona için için öfkeleniyordum. Fikriye Abanın hasta gövdesinde bile Nermin'inkinden fazla yaşama sevinci vardı. Bizi biraraya getirenin o olmasına karşın, kendisini dışlayan bu yeni dostluğa Nermin tepki duyuyor muydu? Öyleyse de belli

etmiyordu.

Fikriye Ablanın hastalığı ilerliyordu, hastaneye yatmıştı. Nermin onu iyileştirebilmek için paralanıyor, hekimden hekime koşuyordu. Başlangıçta kadercı bir tavırla bakıyordum olup bite-ne, giderek Nermin'in çabasından etkilendim. Yararsızlığını bile bile direnmesinde trajik bir güzellik vardı. Artık ikimiz de kendimizi Fikriye Ablayı yaşatmaya adanmıştık. Yalnızlığımızdan kaçıp tutunduğumuz amaç mıydı bu? Uzun zamandır kabuğumun içinden çıkmamıştım ve şimdi bir diğeri için bir şeyler yapmanın tadından kendimi alamıyordum. Her geçen gün Fikriye Ablayı daha çok seviyor, kaybetmekten korkuyordum. Nermin'le ben biraz da bizi çevreleyen koşullarla boğuşmanın şevketine kapılmıştık. Yaşadığımız zaman ve mekanda ölmek, tıpkı yaşamak gibi zordu. En basit gereksinimlerin karşılanması bozuk işleyişlere çarpıp güçleşiyordu. Hastanelerde yatak bulmak bir savaştı; ilaçlar ateş pahasıydı, çoğu piyasada yoktu. Her yanımızı engeller sarmıştı. Pes etmeyi kendimize yediremiyorduk. Fikriye Abla çektiklerimizi bilse bize acırdı. Nermin hâlâ mı suçunun diyetini ödüyordu? Fikriye Ablaya her şeyi kolayca çözümlediğimizi söylemiştik. İnanmıştı. Sağlıklı yaşamıştı; hastalık serüveninin acıklı güldürüsünü bilmiyordu. Verdiğimiz uğraşı Nermin'le aramdaki titrek sevgiyi, bir umarsız savaşımı birlikte yürütenlerin kopmaz bağlarına pekiştirecekti ve ikimiz Fikriye Ablayı unutacaktık. Ama bu daha sonraydı.

Hastaneye ilk yatışından kısa bir süre sonra, hastalığına ilgisini kaybetti Fikriye Abla. Önceleri benimsediği alaycı tavırdan farklıydı bu. Sanırım, yapılacak bir şey kalmadığını sezmiş, hastalığını unutmayı seçmişti. Daracık hastane yatağı onu "şimdiye" katılmaktan alıkoyuyordu ve Fikriye Abla hiç olmazsa eskiden doyasıya yaşadığını kendisine kanıtlamak gereksinimini duyuyordu. Yüzünü geçmişe dönenlerden değildi ama bu son hastalığında geçmiş hep yanbaşındaydı. Bir iç hesaplaşma yaşıyordu.

– Yolun sonuna gelince, soruları daha fazla ertelemenin ma-

nası yok.

Sevecenlikle gülümsemişti bana. Yaşlanınca, gizli kapaklı bir yerlerde birikmiş soruların tuzağına düşmeyeceksin, demişti, kendinle her gün hesaplaşıyorsun.

Bunun iyi bir yöntem olduğundan kuşkuluydum. Düşünmek yaşamayı engelliyordu. Nermin iç hesaplaşmaların yabancısıydı, henüz o güzel akşam yaşanmamıştı ve Fikriye Abla benimle olmayı yeğliyordu. Nasıl da yakındık o günler... En son ve kaçınılmaz yalnızlığı yaşayan Fikriye Abla ve kendi yarattığı yalnızlığında boğulan ben içtenliğin güçlü iplikleriyle bağlanıyorduk birbirimize...

Biraz iyileşince evine döndü. Hâlâ geçmişi sorguluyor, beni yanında istiyordu. Hastaneye ikinci yatışından önce,

– Bütün hesaplar tamam, artık defteri kapatabilirim, dedi.

Gerçekten öyle miydi?

Geçmişle kavgası Hakkı Çalışkan'da düğümleniyordu, onu anılarında nereye oturtacağını bilemiyordu. Sabırla dinliyordum. Ölümle karşılaşmadan önce, hayatla hesaplaşmasını kesin bir sonuca ulaştırmak istiyordu. Bir gün ansızın,

– Artık savsaklayıp durduğum sorunun cevabını kabullenebilirim, dedi. Bana karşı duyduklarına "sevgi" adı verilemez. Beni hiç sevmemi.

İrkildim. Koca bir yaşam, nasıl böyle kısa ve kuru özetlenebilirdi.

– Ne beni, ne Nermin'i ne de sonunda evlendiği kadını. Bizde sevdiği sadece bıraktığı etki, yarattığı hayranlıktı. Uzun yıllar gerçeğe gözlerimi yumdum. Bende kendi gölgesini sevdiğini kabul etmek istemedim. Görüntüsünü yansıtmaz olur olmaz başka aynalar aradı.

Sıkıntı duyuyordum. Vardığı sonuç bu olmamalıydı. Geriye güzel bir şeyler kalmalıydı.

– Hayır, dedim, katısınız.

Derin bir soluk aldı.

– Şimdi rahatım, son bağımdan kurtuldum. Ona hâlâ acıyordum, biliyor musun?

Bilmez miyim. Niçin erkeklerimizi çocuklarımız yerine koyarız ki?

– Evet, Hakkı'yı sevmiyordum ama hâlâ sorumluluğunu taşıyordum. İçtikçe kahroluyordum. Elimden bir şey gelmiyordu. Kendini mahvetmesi, sanki bütün hayatımızın, mücadelemizin, çektiklerimizin inkarıydı. Buna dayanamıyordum. Tek yapabildiğim, Nermin'den onu terketmemesini rica etmekte ve bu sadece Nermin'in kararını kesinleştirmesi sonucunu verdi. Nermin aradan çekildikten sonra, dostlar bizi barıştırmak istediler. Boşuna çaba. Birbirimize verecek neyimiz kalmıştı? Bu evin içinde çoktan birbirimizi kaybetmiştik. Utanıyordu ve utancı hiçbir kadının beceremeyeceği kadar onu benden uzaklaştırmıştı. Ona suçluluğunu hatırlatıyordum.

Hakkı Çalışkan da mı kendisini asla bağışlamayanlardandı?

– Kocamı gözlüyordum. Yıllar önce tanıdığım adama, Adana'daki Hakkı'ya benzemeye başlamıştı... Gerçek ağır ağır aydınlandı. Sevdalanıyordu. Seminerdeki kızlardan birine... Hangisine? Ne fark ederdi ki... Böğrümce yavaş yavaş bir bıçak sokuluyordu. Acı büyüyordu her gün. Ölüyordum... Beni terketmişti, yanımda da olsa, gitmişti... Onu tutmaya çalışmadım. Ya benim sevgime ne olmuştu? Kupkuruydum. Yıllarca içimde kocaman bir boşlukla mı yaşamıştım?

Yüreğim daralıyordu Fikriye Ablayı dinlerken... Kaçınılmaz mıydı, bir kadınla erkeğin paylaştıklarının tükenişi?

– 74 Affından sonra müthiş bir çalışma temposuna girmiştik ikimiz de. Herhalde, bizi politik hareketin içine iten sadece düşüncelerimiz değildi. Aramızda beliren çatlağı gözardı etmek istiyorduk. Geriye bakıyorum da bizim hiç özel yaşamımız olmadı ki...

Özel anlarımız vardı. Hepsi bu... Özel yaşamımız olduğu zaman, onunla ne yapacağımızı bilemedik ve onu yok ettik...

Bilemiyordum... Belki de özel yaşamı, akşam yemeğinden sonra televizyonun karşısında korumaya çalışırken uyuyakalıp yitirmekteyse, bir mücadelenin içinde yok etmek daha iyiydi.

– Nermin hikayesi bittikten ve Hakkı yeniden evlendikten sonra bile bir yanım ona aitti. Üzülüyordum. İçmeyip ne yapacaktı? Nefret ettiği küçük burjuva hayat tarzının içine düşmüştü. Sınıfı onu geri aldı.

Hakkı Çalışkan'ı hırpalayan yalnız yaşlanmak mıydı? Yoksa yıllardır hapislerde, sürgünlerde, kendisine rağmen sürdürülmüş mücadele mi? Bir İstanbul efendisi... Bazısı bir kimlik yaratır kendisine, bir rol yazar, kendisi olmayan kendisini oynar... Sıradan, yeteneksiz öykünmecilerden farklıdır; yapmacık yoktur yapıntısında... Rolüne kendisinden bir şeyler katar ve rolünden bir şeyler özümser... Gene de kendisiyle rolü özdeş değildir. Hakkı Çalışkan yorgun düşmüş, kendisini ve rolünü yoketmişti. Belki de mutlak ve şaşmaz değerlere inananların yargıları yıpratmıştı onu. Kalbi paralanırken onların karşı çıkışlarında ya da dostça olmayan susuşlarında tükenmişti. Yıktağı ilk evlilik karşı saftan birinindi. Açıklanabilirdi. Alkışlanabilirdi bile... Ya ikincisi... Fikriye Ablayı terkedişi ekonomi bilimiyle irdelenebilir miydi? Ona hoşgörü gösterebilecek tek kişi Fikriye Ablaydı. Bunu biliyor muydu?

– Ona geçmiş, nereden nereye geldiğini hatırlatıyordum. Dostluğumu istemedi. Ve kendisi bana dost olamadı. Başkalarıyla birlikteyken farketmiyorduk ama, ikimiz yalnız kalınca yabancıydık. Ne yazık ki, ona doğrudan faydası dokunmadıkça Fikriye'yi "Fikriye" yapan şeylerden hiçbirini, sevginin hiçbir biçimiyle, yumuşaklıkla ve şefkatle sevmeye hazır değildi; bir zamanlar bana ait olan taze vücuttan gayri. En kötüsü, bunları, hiç, ama hiç farketmedi. Benim farkettiğim zaman, artık çok geçti.

Tenin sıcaklığından, sevişme terinin buğusundan yaratılmış yanılısama...

– Beni sevmedi... Artık son bağımdan da kurtuldum. Şimdi serbestim.

İncelmiş yüzündeki durgunluk ürperticiydi. Hâlâ yaşama tutkusuyla yanan gözlerinden, lağım kokulu sokaklarda oynayan çocuk Fikriye, zengin evine gelin gitmiş genç Fikriye, Hakkı Çalışkan'a sevdalanmış Fikriye, tutuklulukta bilenmiş Fikriye aynı anda bakıyordu.

Çocukluğu kopkoyu yoksullukla azgın varsıllığın sırt sırta yaşadığı bir kentte, Adana'da geçmişti. İki zıtlığın arasına sıkışmış bir ailenin kızıydı. Küçükken, yaşadığı kenti keskin bir bıçakla ikiye yaran bu yabanıl yaşama tepki duymuştu. Para sıkıntısı çekilmeyen evinin bitişiğindeki, yıkık dökük tek odalı konduların çevrelediği avluyu, burada üst üste yaşayan, partial giysili, soluk benizli insanları şaşkınlıkla izler, anlayamaz, içi burkulurdu. Hamminnesinin karşı çıkmalarına, öfkelenmelerine, ceza vermelerine aldırmaz, mahalledeki yoksul çocuklarıyla oynardı hep. İlkokula başlayınca, gene onlarla arkadaşlık etmişti. İlk aşkı onlardan biriydi, yalınayak gazete satan bir çocuk... Fikriye Abla onu hiç unutmamıştı. Ailesi Fikriye Ablayı okutmamış, gencecik yaşında evlendirmişti. Sevmeden varmıştı ilk kocasına. Sevmeden gebe kalmıştı oğluna ve kızına. Neye uğradığını anlayamadan, kendisini gösterişli bir Adana evinde iki çocuğuyla hapis bulmuştu. Yaşam, o tutkun olduğu yaşam yıldızlar kadar uzakta... Kocasını varsıllığa doğru yol alan bir tüccardı. Sonradan bir fabrikaya ortak olmuştu. Para oluk gibi akmıştı ellerine. Bir türlü uyuşamamışlardı. Fikriye Ablanın okuma tutkusuna akıl erdiremez, alay ederdi kocası. Adana barlarında gezerdi, adet öyleydi çünkü. Fikriye Abla bir gün bile kıskanmamıştı onu; barlardaki kızları düşünmüştü, pamuk tarlalarının sıcağından, çırçır makinelerinin tozundan ve gürültüsünden

kopup gelen, göbek atan, içki kokan salyalı ağızların öptüğü, boyunlarına beşi birlik takılan, bıçaklanan kızları... Çocukken sevdiği yalın ayak gazete satıcısını düşünmüştü; ailesini, niçin onu bu evliliğe ittiklerini, niçin herkesin acı çektiğini... Handiyse dünyayı yerinden oynatabilecek bir gücün gövdesinde ve ruhunda biriktiğini duyuyordu.

– Basınç altında sıkıştırılmış havaya benzeyen tepkimi boşaltamasaydım, ne olurdu acaba? Canıma mı kıyardım?

Ve bir gün birikimi taşıracak uyarı çıkıverdi karşısına, genç bir adamın varlığında... Hakkı Çalışkan Adana'da sürgündü. Fikriye Abla'nın kocasının yanında çalışıyordu, küçük bir katıpti. Birkaç yıl hapis yatmıştı. Başlangıçta, onun bedenindense, Adana erkeklerinin sıcakta hepten baygınlaşmış kösnül gözlerindeki hiç benzemeyen düşünceli bakışları çekmişti Fikriye Ablayı.

– Gördüğüm en güzel gözlerdi. Gri, derin, hüznü...

Sonra da cezaevi anıları. Ve sonra okudukları, düşünceleri... Ve olanlar olmuştu... Adana'nın sığağında susuz kalmış iki ruh sevdalanmışlardı birbirlerine... Fikriye Abla sıcak gecelerde etinde yalınlanan tüm kadınsı tutkuyla sevmişti Hakkı'yı. Nasıl terk edebilmişti kocasını ve çocuklarını? Bir bakıma her şeyin sonu olmuştu bu. 40'ların Adanası'nda bir kadının kocasını terk etmesi akıl dışıydı. Fikriye Abla her şeyini yitirmiş ya da kendi elleriyle atıvermişti, evliliğini, ailesini ve sınıfını... Çocukluğundan beri Adana'nın kıyıcı yaşamına duyduğu tepki, kadın olalı ruhunu ve etini oyan doyurulmamış gereksinimler onu dosdoğru Hakkı Çalışkan'a itmişti, çok da zor olmamıştı kararını vermesi, bedeli acıyla ödense de. Kocasını yaralanmış, incinmişti, öyle ki öfkelenememişti bile. "Elalemin önüne kemik bile atmadığı komünist köpeği aldık kapımızda besledik, karımızı ayarttı" demiş, başka laf etmemiştir. Bütün bunlar çok eskidendi... Bir başka yaşamda olmuştu...

– Sildim attım Hakkı'dan öncesini...

Fikriye Abla, işsizlik, hapislik, yarı açlık, baskılar ve dışlanmalarla dolu gerçek yaşamına Hakkı Çalışkan'la birlikte başlamıştı; bu aşkla birlikte doğmuştu.

– Oysa, çok daha önceleri, Adana'da, sıtmayla Cadillac'ların yan yana gezindiği sokaklarda, yalın ayaklı çocuklarla oynarken yoğrulmuştu hamurum.

Hakkı Çalışkan cezasını bitirince, Ankara'ya gelip yerleşmişler, nikahlanmışlardı. Hakkı Çalışkan bulabildiği işlerde çalışıyor, Fikriye Abla dikiş dikip nakış işliyordu.

Başlangıçtaki tutkuya ne olmuştu?

– Bunu düşünmeye zamanımız yoktu. Genç de birbirimize derinden bağlıydık. Birlikte göğüs gerdiğimiz zorluklar bizi bağlıyordu.

"51 tevkifatında" ikisi de tutuklanmışlardı. Daha yeni yerleşmişlerdi Ankara'ya. Acı dolu yıllardı.

– Bir kez bile pişman olmadım. Adana'da bin parçaya bölünüyordum. Dünyaya kapılarını kapatmış o evde yaşadığım acı beni küçük parçalara ayırıyordu. Her geçen gün ufaldığımı hissediyordum. Çaresizdim. Ankara'da yalnızlık nedir bilmedim. Dostlarla çevriliydik. Baskı bizleri büsbütün kaynaştırıyordu. Bir kez bile çaresizlik duymadım. Biz gerekeni yapıyorduk.

Mutlu muydu? Kıran kırana bir yaşama savaşıymıydı verilen, tüm 50'li yıllar boyunca, varolabilme savaşımlı... Mutluluğu anacak hal mi vardı? Fikriye Abla özlemişti Adana'daki çocuklarını; özlemez olur mu? Hep çocuklarının bir gün ona hak vereceği umudunu taşımıştı gizli gizli...Ama umudu hiçbir zaman gerçekleşmemişti. Çocuklarını varsılığın çekiciliği yutmuştu. Sonraki yıllarda görüşmüştü onlarla, ama hep bir soğukluk kalmıştı aralarında. Onları bırakıp giden anayı bağışlamamıştı ne oğlu ne de kızı... Onun çocuğu kocasıydı artık, Hakkı'ydı... Düşünceleri yüzünden acı çeken tüm genç insanlardı... Anahğı tattığı ve doyamadığı için bunca

sevecendi Fikriye Abla...

Geri dönülmez yollardan geçip varmıştı geldiği noktaya. Geçmiş karanlık bir gölge gibi izliyordu onu.

– Nereye gitsem, insanların bakışlarında bir güvensizlik seziyordum. Dostlarınsında bile...

Aşk uğruna yuvasını yıkmış bir kadındı ne de olsa...

– Kabul edilebilmek için geçmişimi yok ettim. Bu aşkla yeniden varoldum.

Sen de mi düşlediğim asi değildin, Fikriye Abla?

Düşüncesinde ve eyleminde eleştirilebilecek hiçbir şeye yer vermemiş, korkmamış, yılmamış, sızlanmamıştı. Hapislere girip çıkmıştı ama, dostların gözünde yalnızca Hakkı'nın kadınıydı o; yıllar önce sevda uğruna gözüpək ataklara kalkışmış bir aşk kadını... Çevresinde söylenceleşmişti. Diğer devrimci karılarından daha cefekar ve vefakar olmak zorundaydı. Evini hep tertemiz tuttu. Çamaşırlarını sakızlar gibi ağarttı. Yemeğini bir gün bile yakmadı. Kocasının yorgun ayaklarını yıkadı. Hep geride, saygılı bekledi. Çektiği çilede geçmişinden arındı.

– Geçmiş yakıp küllerini savurduktan sonra; durup kendime, Hakkı'nın yarattığı kadına baktım... Beğenmedim...

60'lı yıllar umudu getirmişti onlara. Polis soluğunu enselerinde duyarak koşar adım yaşanan zaman geride kalmıştı. Dinlenebilir, düşünebilir, soluklanabilirlerdi. Durumları düzelmiş, Dikmen'deki evi satın almışlardı. Fikriye Abla yeniden okumaya başlamıştı. Biten gençliğiyle bir şeyler yitirmişti de, çok geç olmadan onu bir daha yakalamak istiyordu sanki. Yutarcasına okuyordu. Artık hayatı, yalnızca karşısına dikilen biçimiyle görüp selamlamıyor ya da kavgaya tutuşmuyordu. Beyninin içinde görüngüleri ve olguları tarttığı, birbiriyle kıyasladığı bir iç yaşam sürdürmeye başlamıştı. Giderek bu gizli yaşam aklının duvarlarına sığmaz oldu; taşmak, başkalarıyla paylaşılmak istiyordu. Hayatın nabızı Fikriye Abla için

toplantılarda, tartışmalarda atmaya başladı. Artık yemeklerin dibi tutuyor, camlar, kapılar eskisi kadar parıldamıyordu.

Fikriye Abla Dikmen'deki eve bağlanmıştı. Küçük toprak parçasının sunduğu fesleğenler, karanfiller ve güvence sımsıcak bir mutluluk armağan ediyordu ona. Burası, kira evlerinden çıkartılma kaygılarının, aksi ev sahipleriyle didişmelerin, tabanları ağrıyarak, umutsuzluk içinde yeni ev aramaların, her ay kirayı denkleştirme çabalarının sonu demekti. Hiç tatmadığı bir özgürlük duygusunu yaşıyordu. İlk kez zamanın akışını algılayabiliyordu, dilediğince biçimlendirebileceği somut bir varlık gibi duyuyordu ellerinde... Güçlüydü... Adana günlerinin, yıkıp öteye geçen taşkın ırmak gücü değildi bu; durmuş, oturmuş, ağırbaşlıydı. Evi ve bahçeyi seviyordu; tutkulu okumalara ara veriyor, bahçeyle uğraşıyor, küçük pencereleri özenli el işi perdelerle güzelleştiriyordu.

Derken bir gün kocası,

- Farkında mısın Fikriye, demişti, tıpkı küçük burjuvalar gibi yaşamaya başladık. Mal mülk edindik. Sen bahçende çiçek yetiştiriyorsun, ben tembel tembel gazetemi okuyorum. Hoşnut değilim.

Fikriye Abla donakalmıştı. Kendisi öylesine mutluymış, dünyayı yeni doğmuş bir çocuğun taze şaşkınlığıyla yeniden kavarken, yanbaşındaki kocası nasıl kaygılar içindeydi...

- Hep mi diken üstünde yaşamalıyız, Hakkı, demişti.

- Toplumsal mücadeleden kaçtığımı zannetmiyorum. Mücadeleye alışmıştım; benim için soluduğum hava, vücudumu kaplayan deri gibiydi. Gül yetiştirmenin ne gibi bir olumsuzluk olduğunu anlayamıyordum. Hakkı'ya huzur batıyordu, yaşlandığını zannediyordu.

Gerçek bir işçi olsaydı, her günün sekiz saatini bir kayışın başında, tek düzeliğin ve cansızlığın içine gömseydi, küçük bahçesinde çiçek yetiştiriyor diye karısına içerler miydi? Bitkilerin topraktan cansuyunu emişini işitir, yaşamın onları andan ana değişti-

ren dokunuşunu duyardı. Çocukluğunu bir çöplükte, açlıkla geçirseydi, küçük bir eve sahip olmanın çocuksu sevincini hor görebilirmiydi?

Huzur öyle uzun boylu sürmemişti. 60'lı yılların sonunda öldürölme kaygıları başlamıştı bile. 71'de bir gece kocasını apansız götürmüşlerdi. Gene mahpushane yolları uzanıyordu Fikriye Abla'nın önünde. Yaşamını kazanabilmek için dikiş dikiyor, her hafta aksatmadan kocasına gidiyor, mücadele arkadaşı gençlerle bağlarını sıkı tutuyordu. Zor yıllardı. Kocasını ellisini aşmıştı, cezaevi artık onun için güçtü. Fikriye Abla kaygılıydı.

Kocasını 74'de çıktı. İki de kolları sıvamış, kendilerini tüketircesine çalışıyorlardı. Örgütlenmeler, seminerler... Hakkı Çalışkan yaşılanıyordu. Atılıp yakalamak istiyordu, elinden kaçıp giden gençliğini, umarsızca. Toplumsal mücadelenin yeniden yükselen dalgasına yeterince katılamadığını düşünüyordu. Büyük değişimi görmek istiyordu; sabırsızdı; Fikriye Abla onu eleştiriyordu; eleştirilmekten hoşlanmıyordu; bir şeyleri altüst etme gereksinimiyle tutuşuyordu, hep örgütlü, tasarımı ve düzenli yaşamaktan usanmıştı, bir kez de kendi alevlendirdiği ateşte yanmak istiyordu; yanıbaşında Fikriye Abla, dingin ve dikkatli çiçekleri ve kadın örgütlenmeleriyle uğraşırken... Geçmişte yürünmüş geri dönölmez yolların ördüğü kopması güç bağlarla, anılar ve acılarla bağlıydı karısına. Boğuluyordu. Bu ev onu engelleyen yeni bir cezaeviydi sanki. Ve bir gün boşanmak istediğini söyledi. Nermin'e aşık olmuştu.

– Yıkılmadım. Ölüyordum ama ayaktaydım. "Kızım, Fikriye" dedim kendi kendime, "ne acılar çektin. İki evlat gömdün sayılır. Elbette bunu da göğüsleyeceksin". Ortak hayatımızın neredeyse yarısı ya o ya ben hapisteyken, ayrı geçmesine rağmen, ona nasıl da bağlıymışım demek ki... O bana bağlanmamıştı. Herhalde bağlanmak istememişti, bağlılığı onu tehdit eden bir unsur olarak

kabul etmişti.

Belki de ölçemeyeceği kadar derinden ve Fikriye Abladan çok daha fazla bağlıydı. Boşlukta kalınca ancak içkiye tutunabilmişti.

Sonra... Nermin vicdanının sesine uymuştu. Hakkı Çalışkan içiyordu; eski arkadaşlarının evlerinde kalıyordu kısa sürelerle. Aradan bir iki yıl geçtikten sonra toparlanmış, bir dostunun hareketine ilgi duymayan geçkince kızkardeşiyle evlenmişti. Çocukları bile olmuştu, biri kız, biri oğlan. Çocukların doğumundan kısa süre sonra gene içkiye başlamıştı... Artık geriye dönüşü yoktu.

Ve Fikriye Abla yalnız kalmıştı. Hayat ona her şeyin bittiğini öğretmişti ve bitenlerin ardından koşmamayı... Kin, nefret, kendine acımayı elinin tersiyle itti, siliverdi; Adana'nın üstünü çizdiği gibi. Gözleri eskisi kadar iyi görmüyor, dikiş dikerken zorlanıyordu. Gene de sürdürüyordu dikişi. Boşanırken kocası evi ona bırakmıştı. Zor da olsa geçinebiliyordu. Demirden bir elle denetim altında tutuyordu gündelik yaşamını.

– Mahpusanede hatırlamamayı, hayal kurmamayı, özlemeyi öğrenirsin. Yaşadığın ana yapışamazsan, mahvoldun... O anı, özgürmüş gibi, ama tel örgülerin ardında olduğun gerçeğini bir an bile aklından çıkarmadan değerlendirmek zorundasındır. Titizlikle uyulacak gündelik bir çizelge gereklidir. Enerjini ve duygularını serbest bırakamazsın; çizelgenin dışına çıkarsan, bir de bakarsın duygularının egemenliğine girmişsin; başedemezsin.

Dulluğun yalnızlık mahpusanesi Fikriye Ablayı uzun süre tutuklayamamıştı. Yaşam onu bekliyordu. Varlığını katıvermişti kendi dışındaki akışa. Pek de zor olmamıştı. Öyle çok genç insan ve aileleri güç durumdaydı ki... Tutuklu ve mahkum aileleri tüm gününü dolduruyordu Fikriye Ablanın. Sonra, küçük bahçesindeki çiçekleri vardı, karânfillerle sardunyalar... Ve derinlerde saklı ıpsız yüreği. Ve bir gün batımı, kızıl mor ışıklara bağ evini kucaklar-ken yaşanan son kaynaşma, Nermin'le barışması...

– Yaşamın mucizeleri işte böyledir. Her şeyin bittiğini zannettiğin dakikada güzel bir şey oluverir. Yaşamak insanı şaşırtır.

O akşamdan sonra üçümüz hep birlikteydik. Ne kadar sürdü? Çok az... Birkaç ay... Derin ve geniş bir zamandı bu. Anılarda upuzun... Ilık ve yumuşak sarımalıyordu bizi... Üçümüze de başarmışız, yenmişiz, aşmışız duygularını verip... Fikriye Ablayı yaşatan ilaçlardansa, birlikte yaratılan, bu hem koruyucu hem geçirgen ruhsal ortamdı.

– Ölüm nedir ki, demişti Fikriye Abla, eğer arifesinde hayat besleyici ve doyurucu olabiliyorsa... Ölüm, hastalık, yalnızlık, hapislik...

Hastalık Fikriye Ablaya fazla izin vermedi. Yeniden hastaneye yattı. Günden güne kötüleşiyordu. Ağrıları artınca uyuşturucu verilmeye başlandı. Fikriye Ablanın her şeyin ayırdına varmaya alışık beyni, başlangıçta bu uygulamaya karşı çıktı, uyuşturulmak istemeyen gövdesi damarlarında dolaşan maddelere direniyordu. Zamanla etten kemikten varlığının acı çekmek istemeyişi üstün geldi ya da durumun sonuçsuzluğunu kavrayan iradesi direnmekten vazgeçti; Fikriye Abla günün büyük bölümünü uyuyarak geçiriyordu. Nermin ve ben acı duymadığına seviniyorduk. Uyanıkken neler hissedebileceğini pek düşünmüyorduk. Çılgın gibi koşturuyorduk; hekimlerin ağzından çıkan her söz, uyulması gerekli birer yasaydı bizim için. İlaç bulma savaşımı bizi öyle yorgun düşürüyordu ki, üzüntü duyacak dermanımız bile kalmıyordu. Hayat, garip isimler taşıyan ilaç kutuları, antiseptik kokuları, plastik enjektörler karışımı zorlama ve yapay bir şeye dönüşmüştü. O dönemden anımsayabildiğim tek insanca şey, Nermin’le güçlenen dostluğumuzdu. Bazı akşamüstleri bir pastanede oturur, dertleşirdik. Nermin’e kendimi anlatırdım; sessizce dinler, gergin yüzü yumuşardı. Onu saran hüznün yer yer aydınlandığını sezdim. Belki, hep bastırıldığı ve bir türlü kurtulamadığı soruların yanıtlarını buluyor-

du anlattıklarım da. Arada sırada Hakkı Çalışkan'a duyduğu aşktan ya da Fikriye Ablaya beslediği sevgiden söz ederdi. Hâlâ evini ve yüreğini dolduran boşlukla yüz yüze kalmaktan kaçıyor du; o sıralar ikimizi de görmezden gelirdik bu kaçı şı. Görevini yerine getiren insanların hoşnutluğuyla biramızı ya da kahvemizi yudumlardık. Fikriye Abla nın soluk almayı sürdürmesini, ya da bu uğurdaki uğraşımızı öyle önemsiyorduk ki, kendisini hem de tümüyle unuttuğumuzun ayır dında değildik. Yaşadığımız zaman ve mekanda hasta sahibi olmanın dolmaz çilesiyle, kişisel yakınlığa duyduğumuz gereksinim arasında unuttuğumuz bu gerçeği, bir gün içimi acıtan bir şaşkınlıkla kavradım.... Nasıl bu kadar bencil olabilmiş, nasıl Fikriye Ablayı ruhsal doyumu muz için kullanabilmiş tik?

Hastaneye gitmiş tik. Fikriye Abla ağlıyordu. Öfkeliydi, umarsızdı. Onu hiç böyle görmemiş tik.

- Yeter artık, diye bağırdı. Hiç bu kadar zavallı olmamış tik.
- Fikriye Abla, diye kekeleydim.

Güçlü, dayanıklı Fikriye'ye alış tım. Sayıklıyor sandım, telaşlandım, hekim çağırmak üzere ayağa fırladım.

– Otur, diye gürledi, hekim filan istemiyorum, aklım başım da. Her şeyi hastalığımla izah etmeye ne kadar meraklısınız. Bu telaş nedir? Eli kolu bağılı yatıp ölümü beklemekten hoşlandığımı mı zannediyorsunuz? Niçin hâlâ bekleme süresini uzatmaya çalışıyorsunuz? Cezaevindeyken beni aşan bir amacım vardı. O amaç uğruna kısıtlı bir hayat sürüyordum. Peki, şimdiki işkencenin anlamı nedir, söyler misin bana? Hayatın önüme attığı kırıntılara hiç razı olmadım. Yetinip şükretseydim, Adana'daki evimde kalırdım. Hep büyük parçalar kopart tım, büyük ısırdım. Şimdi de öyle yapacağım. Duydunuz mu? Bırakın, öleceğim.

Soluksuz kalmış, boyun damarları şişmişti.

- Fikriye Abla, dedim usulca.

Şiddetle sözümü kesti.

– Dostlarımı istiyorum, evlatlarımı istiyorum.

– Fikriye Abla, dedim, gücenik bir sesle, kaç kez çocuklarınıza haber salalım dedik, izin vermediniz.

– Onları kastetmiyorum, diye bağırdı, sizleri istiyorum.

– Fikriye Abla, biz her gün buradayız.

Kırılmışım. Onu yaşatmak için denemediğimiz yol, baş vurmadığımız kapı kalmamıştı ve böyle teşekkür ediyordu.

– Hayır, dedi burada olan kalıbınız, siz değilsiniz.

Öfkesi dinmişti.

– Ben, Dikmen'deki Nermin'i ve seni istiyorum. Hani birlikte içtiğimiz akşam vardı ya, onu geri istiyorum.

Ufalmış bedenini kollarımla sardım. Küçük bir bebek gibi sallıyordum onu göğsümün üstünde.

– Biliyor musun, dedi, vazgeçmenin bir zamanı vardır. Çocuklarımızdan, erkeklerimizden, hayat tarzlarından, mutluluktan ve yas tutmaktan. Saati gelince hepsinden vazgeçmesini bildim. Artık yaşamaktan vazgeçmenin zamanıdır. Hayatımda hiçbir şeyi sadece görevimdir diye yapmadım. Öyle davrandım, çünkü başka türlü elimden gelmezdi. Yaşamak bir görevdir diye soluk alıp veremem.

Bir süre ikimiz de sustuk.

– O kadar zor değil, dedi fısıltılı bir sesle. Cezaevinde, bilmem niçin, en çok toprağa uzanıp yatmayı özlerdim.

Kollarımdan sıyrıldı.

– Yağmurdan sonra ıslak toprak kokusu güzeldir, dedi. Doğayı tanımaya pek fırsatım olmadı. Deniz kıyılarına gitmek bizler için lükstü. Ancak, son yıllarda bahçede uğraşırken, vücudumun doğanın bir parçası olduğunu hissederdim. Güzel bir histi. Toprağın kirliliği bir nesne değil de güvenilir, sıcak ve doğurgan olduğunu düşünürdüm. Tedavi edilmek istemiyorum.

Sustu. Ne diyebilirdim? Önüme bakıyordum. Birden,

– Bil bakalım, bugün kimler beni yoklamaya geldi? dedi. Çocuklarım...

Tepkimi ölçmek isteyerek, dikkatle bakıyordu yüzüme. Sevinmiştim. Çocuklarıyla barışması dileğimdi.

– Ve babaları...

Şaşırdım.

– Biz haber vermediyse de duymuşlar. Dünya küçük. Bura ya iş gezisine gelmişler. Bana da uğrayıvermişler. Babalarının ziya-reti garip, değil mi? Ne dersin?

– Bilemiyorum.

– Her neyse, onları gördüğüme sevindim. Babalarını da... Ne kadar yaşlanmış. Koca adam... Gözleri doluyordu. Nerdeyse ağla-yacaktı. Başıma gelenlerden kendisini suçluyordu. Olaya bu kadar kişisel bakması çok tuhaf. İyi davranmamış, orospularla gezmiş, ben de ondan kaçmışım. Demek ki son kırk yıl süresinde yarası tazeliğini korumuş. Öfke ve suçluluk arasında gidip gelmiş. Yani yerinde saymış. Hayatımdan memnun olduğumu ona nasıl anlata-bilirdim? Tabii böyle bir şeye kalkışmadım. Ne diye onu hayal kırıklığına uğratayım.

– Çocuklarınız nasıl? dedim.

– Doğrusu kibar davrandılar, incelik gösterdiler. Tedavinin masraflarını üstlenme teklifinde bulundular. Tabii kabul etmedim. Bak, kızım, onlara ana olamadım. Bıraktığımda küçüktüler. Ne acılar çektiler, kim bilir... Ne umabilirim? Hakkım yok... Pişmanım~ sanma. Ya inandığım gibi yaşayacaktım ya da... "Ya da" sı yok... İnandığım gibi yaşadım. Gene de gelmeleri içlerinde iyilik olduğ-u gösterir. Öyle değil mi? Beni sevindirdiler.

– Evet, tabii...

– İnsanlardan hiçbir zaman umut kesmemeli, dedi neşeli bir tavırla. Tabii, benden ölüm döşeği itirafları, af dilemeler bekliyor idiyseler eğer, yanıldılar.

Duraksadı.

– İlk kocam beni biraz da olsa sevmiş, galiba... Ona haksızlık etmişim.

Terkettiği adamı düşünüyordu; solgun yüzünde gençlik güzelliğinin izi titreşti bir an.

– Uzun yıllar onun bir canavar olduğuna inanmıştım. Pek, öyle sayılmaz. Tefeci bezirgan takımının zavallı bir örneğiymiş. Hakkı'ysa onun tam zıddıydı, gerçek bir sosyalistti... Öyle zannediyordum.

Sesinde belli belirsiz bir kırıklık vardı.

Ne ilk erkeğimiz şeytandır, Fikriye Abla, ne ikincisi melek... Değişen bizizdir. Korunmaya muhtaç küçük kızdan sevecen anaya büyürüz geçen zamanla... Ve yaşayıp durur içimizde o toprağa bağlı kadın, dünyayı değiştirmeyi seçsek bile... Bağlılıklar toprak gibi değişmez ve yürekli olmalıdır. İlk erkeğimizi tümenden mahkum etmeden ikincisiyle birlikteliğe gönlümüz razı olmaz.

– Hakkı beni asla görmeye gelmezdi, dedi, küçük, kırık sesiyle. Utanırdı. Şimdi inanması güç, ama birlikte güzel günler ve geceler yaşadık.

Sesinde buruk bir özlem vardı; yanaklarında utangaç bir pembe uçuştı. Git gide hüzünleniyordu. Yüzü küçülüyor, sönüyordu tükenen bir mumun ışığı gibi...

– Biliyor musun, ilk kocam ve çocuklarım buradayken sınırsız bir yalnızlık duydum. Gitmelerini istedim. Aynı dilden konuşmuyorduk. Ve sizi nasıl özledim, bilemezsin... Öksüz bir çocuk gibi Nermin'i ve seni özledim. Biliyor musun, ben hep yalnızdım. Hakkı'yla ilk zamanlarımızı saymazsan... Yalnızlığımı farketmiyordum... Son yıllarda ise, unutmaya, belli etmemeye çalıştım. Bir tek sizinle yalnız değildim.

Fikriye Ablanın andan ana değişen ruh hallerini izliyor, akşam güneşinin renkten renge akan son ışıklarını düşünüyordum.

Ellerini tuttum.

Birden silkindi. Canlanıvermişti.

– İnsan gerçek çizgisinden hiçbir zaman ayrılmamalı, dedi. İlk kocamın gelişini abartmayalım. Vicdanında aklanmayı istiyordu, hepsi bu. Amacı kendi gözünde yücelmekti. Bundan böyle nasıl iyiliksever olduğunu düşünüp işçilerini daha bir gönül huzuruyla sömürecek.

Gözlerinde muzip bir ışık, parmağını sallıyordu gençliğinin ilk yıllarını paylaşmayıp tüketen taşralı zengin kocanın hayaline... Son hesaplaşması da bitmişti. Uçsuz bucaksızlığa kanat çırpıp yükselecek, sonsuz mavilikte yitip gidecek bir kuş kadar özgürdü artık. Ona sarıldım. Yorgun ama yenik düşmemiş bir savaşçı gibiydi. Ölümün soğuk yüzünün karşısında bile sınıfı onu geri alamamıştı.

* * *

Nermin’le yürüyorduk, sonbaharın renkleriyle bezenmiş yollar boyu. Dingindik. Olayın yeniliği aşınınca, olanca şiddetiyle çökecek yitiriş acısına dayanabilmek için güç topluyorduk sanki...Fikriye Abla yaşamaktan vazgeçmişti. "Bize hiç yardımcı olmuyor", demişti tedavi eden hekim. "Amaçsız bir acıyı sürdürebilmek için mi..." diyememiştım. Fikriye Ablanın doğaya karışma isteğinden Nermin’e söz etmişim. Nermin’in gözleri bulutlanmış, yüzü kasılmış, dudakları incecik bir çizgi oluvermişti. Düşünce arkadaşlarının yanındaki Nermin’e benzemişti. Şimdi bana insanın toplumsal bir hayvan olduğundan ve görevlerimizden dem vuracaktı! Hüzünlü bir gülümsemeyle yüzü aydınlanmış,

– Keşke bir an önce huzura kavuşsa, demişti.

Ona sarılmışım, uzun yıllar özlediğim kızkardeşime kavuşmuş gibi...

Yürüyorduk, sonbahar yaprakları üstümüze yağarken. Fikriye Abla az önce gömülmüştü. Öldüğünde ağlamıştım, iki yıldır ilk kez. Kocamın giderken unuttuğu pijamalarını çekmecenin birinde bulduğum günden beri tek gözyaşı akıtmamış, duygularımdan ürkmüştüm. Fikriye Ablanın ardından ağlarken, yüreğim yumuşuyor, acının orta yerinden huzura benzeyen tatlı bir duygu doğuyordu, kabulleniş... Nasıl oluyor da kahrolmayabiliyordum? Acı beni bölememişti. O anda kendime değgin bir şeyi kavradım. Hanidir ruhumda duran çatlak kapanmıştı. Dönüp de geçmişte kalan yaşamıma baktığımda bir büyük boşluk değildi beni yüzleyen. Yaşadığım serüvenlere kocaman bir susuzluk duymuyordum. Ne de anılar, omuzlarımdan bastırıp beni toprağa doğru iten ağır bir yükü artık. Geçmişin ayaklarıma dolanan tutsaklık zincirinden kurtulmuştum. Küçük evimde, yazı makinem, kağıtlar ve imgeler arasında yaşarken benden kopup uzaklaşan eski benliklerim, şimdiki varlığımın içinde yeniden erimişti, Nermin ve Fikriye Abla ile birlikteyken... Yeniden bir tümlük olmuştum. Geçmişin hayaletiyle yaşamaktan vazgeçmeliydim. Fikriye Abla haklıydı; en büyük yas yalnızlıktı. Hayat öyle kısaydı ki...Şu andan başka gerçekte sahip olduğumuz hiçbir şey yoktu...

– Sonbahar güneşi ne güzel ısıtıyor, dedi Nermin, gözlerini kırıştıtırarak. Seyfî tutuklanalı beri mevsimlerin farkında değilim. Hayat uçup gidiyor.

Yüzü ürkek bir tomurcuk gibi açılıyordu güneşin yarattığı haza. Ilık ve aydınlık günün iyimserliğine bırakıvermişti kendini.

– Acaba ilerde bizim için bir uzlaşma mümkün olacak mı?

İlk kez sözediyordu evliliğinden, gözlerinde küçük bir umut ışığı...

– Seyfî tutuklanınca çok acı çektim. Ben niçin dışardaydım? Ona yapılanlar neden bana yapılmamıştı? Utanıyordum... Bir yandan da ferahlamıştım, bundan daha da çok utanıyordum. Tonlarca

ağırlıkta bir yükmüş sanki Seyfi'nin varlığı, alışmışım da farketmiyormuşum... Ancak yük kalkınca ağırlığını kavramıştım. Hakkı'yla ilişkiyi hiç bağışlamadı... Yaşadığımız o evde sanki Hakkı da bizimleydi. Ondan hiç söz etmedik ve hep onu düşündük. Seyfi kendisini hep onunla kıyasladı ve yetersiz buldu.

Belki de Nermin kendi suçluluk duygusunu Seyfi'ye yansıtmıştı. Kimbilir... Güneş sıcacık vuruyordu, başımıza, yüzümüze... Nermin saçlarını çözdü.

– Biraz hava alsınlar, dedi, suçlu çocuk gülümsemesiyle.

Omuzlarında dökülen dalgaları hafifçe savurdu. Özür dileyen bir sesle,

– Git gide başıma buyruk kesiliyorum, dedi, Seyfi çıkınca beni çok yadırgamasa bari.

Bir erkeği onsuz bir eksiklik olunduğu için değil de onsuz da bir tümlük olunabildiği için sevmek daha güzel değil miydi. Kocamı bunaltırdım sevgimle ve sevgi gereksinimlerimle... Beni bırakıp uzaklara gitti. Dayanamayacağımı sanmıştım ama bir şey olmadım... Kimseye hesap vermeden de yaşanabileceğini keşfetmiştim. Kocam yanıma döndüğünde yeni durumundan hoşlanır sanmıştım, aldanmıştım. Beni yadırgamıştı.

– Boşuna üzülüyorsun, dedim Nermin'e. Seyfi kendisi için yaratmak istediği kimliği cezaevinde özümseyecektir. Kendisini Hakkı Çalışkan'laya da başka biriyle kıyaslama gereğini duymayacaktır.

– Ya tersi olursa?

Nermin kuşkulu gözlerle bakıyordu bana. Ya sınıfı Seyfi'yi de geri alırsa... Geleceği kim bilebilirdi ki...

Tatlı bir yorgunluk sarıyordu ikimizi de, tedirginlik verici soruları erteleyen. Nermin'den ayrılmak istemiyordum. Hakkı Çalışkan'ın imgesi yıkılmış, Fikriye Abla çekilmiş, Nermin yüzünü geleceğe dönmüştü. Cezaevinde de olsa bir kocası ve yetiştirilecek bir

oğlu vardı. Ya benim neyim vardı? Hayat izlenimlerden ve etkilerden başka ne bırakmıştı elimde... Niçin başkalarının acılarını kendiminmiş gibi duyuyordum? Günlerim çöl ıssızlığıyla uzayıp gittiğinden mi? Yalnız kalınca Fikriye Abla'nın acısıyla derinden sarsılacağımı biliyordum; onu uzun süre, belki de hiç aklımdan uzaklaştırmayacaktım. Ve ölümündense yaşamın ondan esirgediklerine yanasaktım. Fikriye Abla gitmiş, geride Nermin ve ben kalmıştık. Bize bizden başka dost yoktu. Ve bizim erkeklere gereksinimimiz vardı. Hep birer kırk ayna mı olmalıydık, coşkularımızı hep küçük bahçelerde, mevsim dönümlerinin renklerinde mi yaşamalıydık? Yoksa hep yalnız mı kalacaktık? Nermin hâlâ avutulmak isteyen gözlerle bakıyordu bana... Ona ne diyebilirdim?.

Önünden geçtiğimiz gönlü bol bahçe dallarını sokağın ortasına dek uzatmıştı, kıpkırmızı bir karanfil, mevsimle alay edercesine gururla duruyordu sarı yaprakların arasında. Onu koparttım; Nermin'in şakağında dalgalanan akları bol saç tellerini arasına sıkıştırdım. Küçük bir alev gibi tutuşuyordu orada.

– Karanfil saçlarına ne de yaraştı, dedim.

"...Aşkı var edebilmek için diğer bir kişi gerekliyse eğer, hapsolunan daracık yaşam koridorlarında onu nereden bulmalı... En yakındaki, ev içindeki, gece yatakta, gündüz çocukların yanbaşındaki yabancılaştıktan sonra... Şu karanlık salonda yan yana oturulan hayat yoldaşından koptuktan sonra... Onu nerede bulmalı? Masanın karşı yanındakiler... Acaba, bir kez daha? Seninle olabilir mi?"